

קונטרס

דברי תורה

ספר ויקרא

שנאמרו על ידי

כ"ק אדמו"ר שליט"א
מהאלמין

הוצאה שני'

ה'תשנ"ז

הוצאת אור יחזקאל

ברוקלין, נוא יארק יע"א
חודש אלול תשנ"ז לפ"ק

בס"ד

נדפס לע"נ הרב החסיד
מור"ה **שאול יחזקאל גרינפעלד** ז"ל
בן הרה"ח ר' **זאב** ז"ל
ראש הקהל דקהלתינו
נפטר כ"ו אדר א' תשנ"ה לפ"ק
תנצב"ה

*

נרשם מפי השמועה - הוצאה בלתי מוגה

*

יצא לאור ע"י
הרב חיים פרענקל
4802 14-th Avenue
871-1733

הקדמה

בעזה ש"ת

הקדמת המעתיקים והמוציאים לאור

- א -

ברוך המקום ברוך הוא, אשר חבלים, היינו שנים, תורה שבכתב ותורה שבעל פה (כמאחז"ל מדרש שוחר טוב תהלים ט"ז) נפלו לנו בנעימים, לנו התלמידים, חברים מקשיבים, אשר בצל כ"ק עט"ר שליט"א אנו חוסים, ולקחנו על שכמנו להוציא לאור לתועלת הרבים, כבקשת טובים וידידים, לחזק הברכים, באמרים היקרים, מאירות כספירים, ח"ב על ויקרא, במדבר, דברים ומועדים, אשר להם זכינו, בימי עלומינו, ויראו עינינו, וישמח לבנו, ותגל נפשנו, באור חדש אשר לנו האיר, בתורה ועבודה אור המאיר, מדי שבת בשבתו ומועד כהלכתו.

משימה כבידה נטלנו על שכמנו להעתיק הני מרגניתא טבין דמתאמרין בבי מדרשא מפי רבינו שליט"א, אף כי יודעים אנחנו שלא הגענו כלל לידי מדה זו, להיות דולה ומשקה מתורת עט"ר שליט"א לאחרים. אולם בכל זאת אמרנו אל לבנו לא נמנע הטוב - ואין טוב אלא תורה - ולא נחזיק טיבותא לנפשינו לבד. ומדי עסקינו בהעתקת וסידור החידושי תורה אשר רשמנו לעצמינו מפי השמועה, אמרנו להנות בהם בני אדם ולזכות את הרבים.

לפעמים לא יכלנו להעתיק הדברים כראוי, ובודאי לא ירדנו תמיד לעומק המכוון, והוא דבר המצוי תמיד, שא"א לקלוט כל הדברים מפאת סיבות שונות. אי לזאת בקשתנו שטוחה לפני כל לומד ומעיין שאם ימצא איזה טעות וגמגום בלשון או שנלקה בחסר ויתר, לא יאשים אותנו וידון אותנו לכף זכות, ובפרט אם ימצא איזו שגיאה וטעות הדפוס, שכבר אמר נעים זמירות ישראל "שגיאות מי יבין".

- ב -

מצאנו לנכון להביא כאן דברים ששמענו מעט"ר שליט"א בנוגע לחדש חידושי תורה וקביעתם בספר:

בספר חסידים (סימן תק"ל) כ' שהקב"ה גוזר מי יהי' חכם, ומה חכמתו וכו' וכמה ספרים יעשה, יש שגוזר עליו שיעשה ספר אחד או שנים וכו' וכל מי שגילה לו הקב"ה דבר ואינו כותבה ויכול לכתוב הרי גוזל מי שגילה לו כי לא גילה לו אלא לכתוב וכו' עכ"ל.

נראה להסביר מדוע חידושי תורה שהאדם מחדש הוא במקום קרבן, בהקדם דברי הראשית חכמה שער הקדושה פ"ד, שכתב וז"ל: כמו שצריך לפרות ולרבות במין הגשמי, כן צריך שיפיר וירבה גם ברוחני ולא יהי' שכלו שכל עקר שאינו מוציא פירות, ואל זה כווננו במאמר ודלא מוסיף יסיף, שלא יהי' אדם לומד היום מה שלמד אתמול ונמצא עוסק כל ימיו בהלכה אחת ואין בידו שום חידוש, ואם ח"ו אינו מוסיף כדי להוציא פירות, דומה לעץ יבש שאינו עושה פרי וכורתים אותו, מפני שאין בו כל תועלת ולא יצלח לשום דבר, רק יהי' לבער עכ"ל.

ובספר נשמת אדם פירש מה שאמר הכתוב פרי צדיק עץ חיים ולוקח נפשות חכם, ר"ל כי עיקר פרי צדיק הוא בתורה שנקרא "עץ חיים" כי מוליד חידושים בתורה והם הם עיקר תולדותיו באשר תולדות הגופניות אינם רק דברים ארציים, שאין להם תנועה עצמית רק השי"ת נותן בהם נשמה ורוח ויהי' לנפש חי, לא כן המה תולדות התורה, אם הוא מוליד דבר רוחני, נותן נפש רוח ונשמה למלאך, וזה שאמר ולוקח נפשות חכם, כי הוא מוליד נפשות רוחניות.

- ג -

מובא בזוה"ק שעל ידי חידושי תורה בוראים רקיעים חדשים, כל מלה דמתחדש באורייתא עביד רקיע חדא.

ועיין מהר"ם שיף ליקוטי אגדה שמפרש הפסוק "האזינו השמים ואדברה", היינו השמים שנעשו ממה שאדברה, "ותשמע הארץ", ולאיזה ארץ אני אומר, "אמרי פי", שנעשית מאמרי פי, ולפי"ז לא המדרש עיקר, היינו "עקר" שלא יהי' המדרש עקר שאינו מוליד, רק יוליד בשכלו חידושים בתוה"ק.

עיין בבעל הטורים על הפסוק (דברים ז') לא יהי' בך עקר ועקרה, בגימטריא בדבר"י תור"ה, והוא כמו שאדם מצוה לפרות ולרבות, כן מצוה שיהי' תורתו עושה פרי, היינו שיחדש חידושי תורה וזה פרי, וכמו שהדין דמי שיש לו בן שאינו מוליד אינו יוצא מצות פרי, כן בד"ת ג"כ מי שחלק לו השל"ת בבינה וזכה לחדש חידושי דאורייתא עליו לתת זרע לזורע להולידה ולהצמיחה, שדברי חידושי בהתורה המה פרי, שגם המה יעשו פרי ויולידו תולדות בהתורה, וזה א"א זולת אם ישלח דברו על פני תבל, ואז התלמידים לומדי תורה הבאים אחריו בידם לדלות תושי' ומזימה ממעין גנו, לחדש בסיבתו חידושי תורה, וזה יהי' כל פריו אשר ח"ו לא ישובת מעיינו, וכנחלים נטיו וכגנות עלי נהר ילכו יונקותיו עד עולם, ובזה לא יהי' עקר בדברי תורה, זולת יוליד ויצמיח פרי ישוה לו לטובה, עכ"ד.

ולפי"ז שהחידושי תורה שאדם מחדש הוא פרי, ואם העלם על מזבח הדפוס הרי הם בניו הרוחניים יובן שפיר שהחידושי תורה הם במקום קרבן, דבכל עת הרי הוא כאלו מקריב קרבן, דהא החידושין הם לנגד עיניו לעולם, לו ולכל העולם עד עולם.

- ד -

בגמרא יבמות (דף צ"ו) בשם ר"י א"ר וכי אפשר לו לאדם לגור בשני עולמות, אלא אמר דוד לפני הקב"ה רבש"ע יה"ר שיאמרו דבר שמועה מפי בעוה"ז, דאמר ר"י משום רשב"י כל ת"ח שאומרים דבר שמועה מפיו בעוה"ז שפתותיו דובבות בקבר ע"כ. וכאלו בעל המימרא אומר אז דבר זה בעצמו, וכאלו לא ביטל מלימוד תורה גם בעולם העליון.

וכן מצינו בזוהר הק' בפ' ויחי (דף רי"ז) שבקש ר' יצחק מר' יהודה דכד תימא מילי דאורייתא ומתדכר מאינון מלין דאנא אמינא דתימא משמי בגין לאדכרא שמי ע"כ. ויובן שע"ז נחשב כאלו בעל המימרא אומר בעת ההוא דבר זה בעצמו, ממילא נחשב כאלו מקריב אז הקרבן ע"י חידושיו.

- ה -

ידוע דברי הרמב"ם ז"ל בסוף הל' מזוזה שכתב: שאין לך דבר העומד לעולם ולעולמי עולמים אלא ידיעת צור העולמים עי"ש. וכדי לבוא לידי הכרה וידיעה זו הי' מחסדו הגדול לתת לנו התורה והמצות, וכמו שכתב הרמב"ן בפרשת בא וזל"ק: וכוונת כל המצות שנאמין באלקינו ונודה אליו שהוא בראנו והוא כוונת היצירה שאין לנו טעם אחר ביצירה ואין לעליון בתחתונים חפץ מלבד זה שידע האדם ויודה לאלקיו שבראו עי"ש. וכן כתב הרמב"ם בספר המצות מצוה ר"ט, שעיקר היות בריאת אדם היא מפני החכמה כדי שיכיר בוראו, עי"ש.

העולה מזה שהתורה הקדושה מאירה עיני האדם להכיר האמת ולידע ולהודיע שכל העולם ומלואו וכל הצלחתה וכל עושרה וכל כבודה וכל תענוגה הכל הוא הבל ורעות רוח וכחלום יעוף עובר ולא קיים "בין לילה הי' ובין לילה אבד".

ובזוה"ק פ' ויחי (דף רכ"ג ע"ב) איתא תניא אמר ר' אלעזר אפילו אי בר נש קיים אלף שנים ההיא יומא דאסתליק דמי לי' כאלו לא אתקיים בר יומא חד עכ"ל.

וכבר צווח שלמה המלך ע"ה "מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש", ואמרו רבותינו ז"ל תחת השמש אין יתרון בעמלו, אבל למעלה מן השמש שהיא התורה הקדושה יש יתרון, שהוא עמל קיים ונצחי שהוא מודיע לו את קונו ואת בוראו אשר בשבילה בא לעוה"ז, והוא הוא אשר חי וקיים לנצח ולנצח נצחים ועומד לעולם ולעולמי עולמים.

- 1 -

מובא באלשיך הקדוש שיש תקנה להעלות כל מה שלמד לבחינת לשמה אף שלא הי' בכוונה רצוי' כמו דקיי"ל דשם שלא נכתב בקדושה מעביר עליו בקולמוס ומקדש, כ"כ כל תורה שלא למד לשמה יתפלל להשי"ת שיעלם ויקדשם לשמה ובזה יתוקן שיהי' הכל למפרע לשמה.

המהר"ל מפראג ז"ל בהקדמת ספרו תפארת ישראל מפרש שתפלת דוד המלך ע"ה אגורה באהלך עולמים, שביקש שיהי' לו זכות שישפיע תורה לאחרים. וע"ז אמר "יהיו לרצון אמרי פי", שיהיו מקבלים את דבריו, ובמדרש יהיו לרצון אמרי פי, שיעשו לדורות ואל יהיו קורין בהם כקורא בספר וכו', רק יהיו קורין בהם ונוטלין שכר כנגעים ואהלות. ולכך אמר יהיו לרצון אמרי פי אל הבריות והגיון לבי לפניך, ר"ל כל הלבבות דורש השי"ת וידעת שכוונתי לשם ה' ולכך ידריך אותי בדרך אמת, ה' צורי וגואלי, כלומר, כיון שאתה יצרתני אין אתה מואס ביצוריק, ואם מעשי גרמו להרחיק אותי, הרי אתה גואלי מכל דבר אף כי רחקתי, עד שאינו לרצון בכל התפלה אל מי שאינו מואס בשפלים ואינו מרחיק שיהי' רחוקים, שיהיו לרצון אמרי פי לפני כל ויורני דרך אמת ויסעדני בימין צדקו נצח אמן עכ"ל.

- 2 -

המהרש"א בח"א (ב"ב י' ע"ב) אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו, כתב וז"ל: כי עיקר הלימוד ושנעשה בו רושם הוא הלימוד הבא בכתובת היד אשר על כן נקראו החכמים סופרים עכ"ל. ובפשטות זה עולה על מי שעוסק בתורה מחדש חידושים הן בשמעתתא הן באגדתא וכוונתו בזה לעשות קשוטין לאורייתא לשם יוצרו, ואף שלא כיון האמת בכולם, מ"מ הוא עכ"פ יגע בתורה וקב"ה חדי בפלפולא.

יהא רעוא מן קדם שמיא כאשר זכינו לסדר ולהעתיק את תורת אלקים חיים מעט"ר שליט"א, כן יחיינו ויקיימנו לשמוע וללמוד לשמור ולעשות את כל דברי התורה הזאת,

ומאן יהיב לן נגרא דפרזלא ונשמעינך, ולאורו נסע ונלך
לקבל פני משיח צדקנו ומלכנו בראשינו בב"א.

תלמידיו המתאבקים בעפר רגליו הטהורים

פרשת ויקרא

**ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמור
(א, א).**

ויל"ד, דכיון שפתח הכתוב ויקרא אל משה, למה הוצרך לומר עוה"פ וידבר ה' אליו, הלא מובן ממילא שהדיבור הי' אליו?

ואפשר לתרץ בהקדם מ"ש מרן החתם סופר זי"ע לפרש ויקרא אל משה, א' זעירא, דזה כתב מרע"ה מדעתו מענוותנותו, כדאיתא בבעל הטורים. והנה ידוע כי מלאך אכתריא"ל (שם זה הובא בגמרא ברכות דף ז' ע"א, עיי"ש) גימטריא "בסתר", והוא יושב "בסתר" עליון. ומרומז בפסוק שם עולם אתן לו אשר "לא יכרת", הוא אותיות אכתריא"ל חסר א', והוא גימטריא אסת"ר, וחז"ל דרשו פסוק זה תחת הסרפד יעלה הדס זו אסתר והי' להי' לאות עולם לא יכרת זה מקרא מגילה (מגילה דף י' ע"ב), והחילוק כשהוא יושב בסתר אבל רואה ומשגיח עלינו בעינים יפות אבל אסתר הוא בחינת אסתיר פני (כדאיתא בגמרא חולין דף קל"ט ע"ב, אסתר מן התורה מנין, ואנכי הסתר אסתיר פני), על כן כשהיתה התשועה ע"י אסתר אמרה ואנכי תולעת ולא איש (כדאיתא במגילה דף ט"ו ע"ב שאסתר אמרה מזמור זה) אלא אשה כמבואר במדרש, אבל התשועה ע"י מרע"ה הוא בחינת יושב בסתר עליון וצופה ומביט בהשגחה פרטיות.

וכתב עוד וז"ל, אם תצרף תיבת ויקרא עם תיבת משה גימטריא "בסתר", והיינו ויקרא אל משה, פי' תצרף תיבת ויקרא אל תיבת משה, אמנם הוא החזיק עצמו רק בבחינת אסתר ע"כ רצה לחסר האל"ף ולכתוב ויקר אל משה ויהיה גימטריא אסת"ר, וע"כ כתב עכ"פ א' זעירא, עכ"ל.

ועפ"י דבריו הק' שויקר"א עם מש"ה גימטריא "בסתר", יתיישב מה שהקשינו מדוע הכפיל לומר עוה"פ וידבר ה'

אליו, דכשקרא ה' אל משה רבינו ע"ה, חשב מרע"ה ברוב ענותנותו, כי בוודאי השי"ת קורא לאיש אחר שג"כ קוראים לו בשם משה, ומשה רצה להסתיר עצמו בין שאר העם, וע"ז ממשיך הכתוב "וידבר ה' אליו", שהקב"ה אמר לו "אליו", כוונתי אליך, ואליך אני רוצה לדבר, ולא לאחר, ומובן כפל הלשון.

והנה באור החיים הק' דיקדק מדוע לא נאמר "ויקרא ד' אל משה", להקדים שמו של הקב"ה לשמו של משה, רק אחר שכתב ויקרא אל משה כתב וידבר ד' אליו. ויש לומר דהנה מקרא מלא דיבר הכתוב (ישעי' ל"ג, ו) יראת ה' היא אוצרו, ופירשו בספה"ק דאוצר שיך לומר על דבר שאינו בנמצא כ"כ הרבה, והוא מכניסו לאוצר, והנה אצל הקב"ה לא שיך יראת שמים, כי אין לו ית' ממי לירא, ולזה אמה"כ יראת ה' הוא "אוצרו", כביכול, שהיראת שמים הוא אוצר גדול אצלו כי לעצמו כביכול אין לו הרבה יראת שמים דלא שיך אצלו לירא, וע"כ הקדים הכתוב ויקרא אל משה, ורק אחר כך הזכיר שמו של הקב"ה, לרמז שהקב"ה בגודל ענוותנותו מגדיל את הירא שמים וכותב שמו קודם לשמו של הקב"ה, וע"כ הקדים הכתוב שמו של משה, וכל זה מגודל ענוותנותו של הקב"ה.

ומה מאוד יומתק בזה המשך הכתוב, ויקרא אל משה, א' זעירא, דמרמז לענוה כנודע מספה"ק, וע"כ כתב א' זעירא, וראיה לזה שהקב"ה מחשב את העניו שמשפיל עצמו ומחזיק את עצמו כאי"ן, הוא מהמשך הפסוק, וידבר ה' אליו, חזינן מזה שהקב"ה הזכיר קודם שמו של משה ואח"כ שמו, כי הקב"ה אוהב את הענוים, ודו"ק.

ועי' בספה"ק צפנת פענח (פ' בשלח, ובצ"פ החדש הוא בדף קפד) לבאר ענין טהרת המצורע ע"י ולקח עץ ארז ואזוב (ויקרא י"ד), ודרשו חז"ל (תנחומא פרשת מצורע) שאם גס רוחו כארז ישפיל עצמו כאזוב ויתרפא וכו'. והקושיא הא איירי כאן בטהרת המצורע שכבר נתרפא והשפיל את עצמו, ולמה לי ארז. ועוד ב' הפכים בנושא אחד, דאם אזב למה ארז.

ומתרחץ וז"ל, על פי משל ששמעתי ממורי זלה"ה מלך אחד ביקש רפואה שיחיה לעולם, ונתנו לו רפואה להרחיק הגאווה כו', וכל מה שנהג ענוה ביותר נכנס בלבו גאווה יותר שהוא מלך גדול ועניו ביותר, עד שבא רבו אצלו ולמדו לנהוג מלכות מבחוץ ובקרבו ישפיל דעתו על ידי שהראה לו בית הכסא שהוא מן האדם כו' ודפח"ח.

וכן שמעתי פירוש הפסוק (תהלים צ"ג) ה' מלך גאות לבש, הגאווה מדה מגונה וכו', לכך אמר לצורך הנהגת המלוכה צריך לבוש הגאווה כו', וכעין זה כתוב בספר יד יוסף (פי' תצוה דרוש חמישי) דף קס"ו ותלבש אסתר מלכות (אסתר ה'), מבחוץ לבשה כך, ובקרבה היתה אבודה והדיוטות כו' יעו"ש.

וזה שאמר ולקח עץ ארז להנהגת מלוכה ונשיאות יקח לבוש הגאווה, ובקרבו ישפיל דעתו כאזוב, וק"ל.

ונראה דזהו מה שכתוב במגילת אסתר (ח') ומרדכי יצא בלבוש מלכות וכו', ר"ל כאשר יצא להנהיג המדינה לבש הגאווה בלבוש מלכות להנהגת המלוכה, אבל בקרבו השפיל דעתו, וק"ל.

ובשולי הגליון בצפנת פענח שם הביא מספר דגל מחנה אפרים בדרוש לפורים בפסוק ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות, וז"ל, ע"ד ששמעתי בשם אא"ז זל"ה על פסוק ה' מלך גאות לבש, שדקדק הא איתא בכל מקום שאתה מוצא גדולתו של הקב"ה שם אתה מוצא ענותנותו, והיכן נרמז כאן ענותנותו, ואמר ז"ל שהפירוש הוא כך, ה' מלך גאות לבש, היינו שהלבוש הוא רק גאווה, אבל באמת תוכן פנימיותו כביכול אתה מוצא ענותנותו, עיי"ש.

ועל פי זה יש ליישב עוד דקדוק, דהפסוק פתח לשון חיבה, ויקרא אל משה, וברש"י קריאה לשון חיבה עיי"ש, ואח"כ אמר וידבר ה' אליו, דיבור הוא לשון קשה, וצ"ב מדוע פתח בלשון חיבה וסיים בלשון דיבור שהוא קשה.

אך לדברי הצפנת פענח והדגמ"א יתבאר שפיר, דהקב"ה הוא תכלית הענוה וע"כ כתיב א' זעירא ללמדינו דבר זה, וע"כ קרא אל משה, דרך חיבה, להראות שהוא מחשיב מדת הענוה וע"כ אוהב את משה, אבל כדי להראות גם ענין ה' מלך גאות לבש, דלצורך הנהגת המלוכה צריך לפעמים לבוש הגאווה, ע"כ אמר וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמור, דיבור לשון קשה, דכשמדבר לישראל צריך להתנהג לפעמים במדת הגאווה, וע"כ אמר דיבור שהוא לשון קשה, ודו"ק.

פרשת צו

- א -

**וידבר ה' אל משה לאמור, צו את אהרן ואת בניו לאמור
זאת תורת העולה היא העולה על מוקדה על המזבח כל
הלילה עד הבוקר ואש המזבח תוקד בו (ו', א-ב)**

- א -

וברש"י (והיא מתורת כהנים) אין צו אלא לשון זירוז מיד
ולדורות, אמר רבי שמעון ביותר צריך הכתוב לזרז במקום
שיש בו חסרון כיס.

ובסיום פרשת ויקרא כתיב, או מכל אשר ישבע עליו לשקר
וגו' ונסלח לו על אחת מכל אשר יעשה לאשמה בה.

ויש לדקדק בפסוקים אלו ובדברי רש"י ז"ל:

(א) מה ראה הכתוב לזרז דוקא גבי תורת העולה משום
שיש בה חסרון כיס, הלא יש כמה מצוות שיש בהם חסרון
כיס.

(ב) מהו לשון רש"י "במקום" שיש בו חסרון כיס, הי"ל
לכתוב בקיצור, ביותר לצריך לזרז כשיש בו חסרון כיס.

(ג) תיבת "בו" מיותר, דהי"ל לכתוב כשיש חסרון כיס.

(ד) בפסוק זאת תורת העולה, תיבת "זאת" נראית
כמיותרת, דהי"ל יכול לומר "תורת העולה", כמו שאמר
בפרשת תצוה ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן
זית זך, ולא נאמר שם "זאת" התורה.

(ה) תיבת "ביותר" מיותר לכאורה ברש"י, דהול"ל צריך
לזרז במקום שיש חסרון כיס.

(ו) צ"ב הלשון "מיד ולדורות", מדוע דוקא בתורת העולה
צריכים זירוז מיד ולדורות.

ז) מדוע דוקא בפרשת העולה הוצרך לזרז במקום שיש חסרון כיס.

- ב -

ואפשר לתרץ כל הקושיות בהקדם מ"ש בספה"ק אגרא דפרקא (אות קכ"א) שכתב וז"ל: "אמר כבוד אדמו"ר הרב הקדוש מהרמ"מ (מרימנוב זצ"ל) על מה שהוא מן התימא שאנחנו רואין כמה פעמים הילדים בקטנותם הולכים לבית רבם ומתמידים בלימוד תורתם ומתפללים בכוונה ועונים אמן יהא שמי' רבא ואמן ומיישרים אורחותם, ואחר כך כשמתגדלים מתהפכים ח"ו במדות גרועות ומבטלים התורה והתפלה וכיוצא ומאין יתהווה זה, הרי התורה שלמדו בקטנותם והוא הבן שאין בו חטא היה מהראוי שתעמוד למשען להם ויוסיפו אומץ בנפשותם כי מצוה גוררת מצוה. ואמר הוא ז"ל שהוא על שאבותיהם האכילו אותם ממון גזל שסיגלו ע"י מו"מ שאינו באמונה ונתפטמו באיסורים ושב להם לבשר מבשרם ועי"ז נולדים תאות ומדות גרועות. והביא רא"י מזפק העוף על שנהנה מן הגזל לא נתקרב לגבי המזבח כי לא לרצון יהיה, והגם שהעוף לא נצטוה הנה השי"ת שונא החמס עד כאן דבריו" (של הרמ"מ מרימנוב).

ובאגרא דפרקא הוסיף על זה וז"ל: "והנה אף על פי כן אין טענה לאדם לפטור מן הדין באמרו שאבותיו גרמו לו לחטוא, כי כאשר יתגדל וישים אל לבו לא-ל אמונה הש"י יעזרהו להתם כל חלאה ולא יאונה אליו כל און, ואברהם אבינו יוכיח שנולד מטפת תרח ונתגדל אצלו, וכאשר שם לבו אל ה' והש"י מצא את לבבו נאמן אמר לו לך מארצך וממולדתך ומבית אביך", עכלה"ק הנוגע לענינינו (עיין שם עוד באריכות).

- ג -

ולפיי"ז מובן סמיכות סיום פרשת ויקרא דמיירי מגזילה (דכתיב שם או מכל אשר ישבע עליו לשקר וגו'), ואמר **מכל אשר יעשה לאשמה בה**, דיש אשם בהכסף שלוקח בגזילה, ולזה הסמיד כאן פרשת **זאת תורת העולה**, כי מקרא מלא

דיבר הכתוב אני ה' שונא גזל בעולה (ישעי' ס"א) ואם האב מרויח כספו ע"י אשמות ופשעים יגרום בזה "לאשמה בה", שיהי' פגם האדם גם בהתולדות שלומדים, כי כח הפועל בנפעל והממון של גזל פועל בהבנים להטות מדרך הישר ח"ו.

- ד -

וזהו הסמיכות לפסוק **זאת תורת העולה**, ודקדקנו מה זה שאמר זאת. ואפשר לומר דזאת הוא מיעוט, ובא הכתוב למעט דרך תורה כזאת שאין בממון האב משום גזל, תהי' בגדר תורת העולה, שתהי' פרוחת לעילא כי התורה שילמדו הבנים תהי' בדחילו ורחימו.

- ה -

ואפשר לומר עוד ברמז תיבת זא"ת (קושיא ד'), דאיתא בספה"ק דזא"ת גימטריא צו"ס קו"ל ממו"ן, שהם ג' אופנים של תשובה ותפלה וצדקה שמעבירין את רוע הגזירה, דשלתם עולים למספר זא"ת כנודע. וזהו זא"ת תורת העולה, דאף אם התורה תהי' ביחד עם תשובה ותפלה וצדקה, מ"מ בא למעט שרק זאת תורת העולה, כי אם לא יזהר שיהי' ממונו באופן כשר אין התשובה ותפלה וצדקה שלו שוים כלום כמובן, ורק אם יזהר שלא לעבור על גזילה האמורה בסוף פרשה הקודמת, דוקא אז תעלה תורתו ותפילתו ותשובה וצדקה שלו כראוי.

- ו -

ומתורץ קושיא א' שהקשינו מה ראה הכתוב לזרז דוקא גבי תורת העולה משום שיש בה חסרון כיס, ולהנ"ל מיושב, דהכוונה במה שכתב רש"י ז"ל **שיש בה חסרון כיס**, הוא שיש חסרון בכיסו, ע"י שהכסף אינו ממקור טהור ולא הרויחו את הכסף ביושר ובצדק, ע"כ נכתב דבר זה דוקא גבי תורת העולה, דרך באופן שאין חסרון בהכיס, דוקא אז עולה התורה לשמים כראוי.

- ז -

ובזה יתיישב הדיוק השני ג"כ, שדקדקנו בתיבת **במקום** שיש בו חסרון כיס, אך לדברי האגרא דפרקא, כיון שהחסרון שיש בכסף שהרויח האב מוליד פגם בבניו שלימודים לא יעלה יפה, נרמז הדבר בתיבת **במקום**, דכשיש חסרון בכיס גורם פגם בכל המקום שהוא ביתו ובניו, דהכסף שהרויח שלא ביושר מוליד פגם במקום דירתו שבניו לא ילכו בדרך הישר ח"ו וכנ"ל.

ואפשר לרמז עוד בתיבת **במקום**, דע"י שאינו מתנהג כראוי בעניני ממונות, ע"יז פוגם נגד המקום ב"ה, שנקרא **מקום** על שם שהוא מקומו של עולם.

- ח -

וזהו הכוונה במ"ש רש"י ז"ל במקום שיש **בו** חסרון כיס (קושיא ג'), דהרמז בתיבת **בו** הוא שאם יש חסרון בהכיס שהכסף אינו ביושר, אז החסרון הוא **בו**, בבן שלומד תורה.

- ט -

וזהו שאמר **ביותר** צריך הכתוב לזרז במקום שיש חסרון כיס (קושיא ה'), בתיבת ביותר, כי זהו חסרון הנוגע בין לאבות בין לבנים, כיון שהפגם נגרם גם להם, ע"כ צריכים לזרז על זה ביותר, כי אינו פגם הנוגע רק להאב.

- י -

ובזה יתיישב גם קושיא ו' שהקשינו בדברי רש"י ז"ל **מיד ולדורות**, דמהו הכוונה בזה. ולהנ"ל יובן, דרצה לומר שהזירו נגד החסרון כיס (שרומז לכסף שהרוויח שלא ביושר כנ"ל) הוא ענין **מיד ולדורות**, שהכסף שאינו כשר מוליד פגם בין בהאבות (מיד) ובין בהבנים (ולדורות), דכיון שהוא מוליד פגם בין באב ובין בדורותיו, ע"כ צריכים ליזהר מאוד וביותר צריך הכתוב לזרז על זה.

- יא -

ובזה מיושב גם קושיא ז', מדוע הזהיר הכתוב על זה דוקא בתורת העולה, אך להני"ל אתי שפיר, כי הלא כתיב אני ה' שונא גזל בעולה כנ"ל, וע"כ הזהיר ע"ז דוקא בעולה, כי העולה כולה לגבוה סליק, ויוכל האדם לחשוב דכיון דממילא עולה כולו לגבוה אין נפק"מ בזה אם הקרבן עולה נקנה ע"י כסף כשר או לאו, ע"כ הזהיר הכתוב ביותר גבי תורת העולה, ודו"ק.

- יב -

ובאמת כשמפריש כסף לצורך קרבן עולה לה' צריך לעשותו בשמחה, ולא יחשוב שעיי"ז יהא לו חסרון כיס ח"ו, וצריך ליתן בפנים יפות, כמו שמבואר בשולחן ערוך האריז"ל (הלכות קריאה בחכמת הקבלה סעיף ט') וז"ל: כל מי שאינו עוזר בממונו לבעלי תורה יהי' בזמן התחיה כמו נפל ועליו נאמר וארץ רפאים תפיל וכו'.

- יג -

ועפ"י דהאגרא דפרקא הנ"ל יש לפרש ג"כ תיבות **היא העולה**, דהלא האגרא דפרקא כתב שם עוד (והבאנו לשונו לעיל) דאף על פי כן אין טענה לאדם לפטור מן הדין באמרו שאבותיו גרמו לו לחטוא, כי כאשר יתגדל וישים אל לבו לא-ל אמונה הש"י יעזרהו להתם כל חלאה ולא יאונה אליו כל און, ואברהם אבינו יוכיח שנולד מטפת תרח ונתגדל אצלו וכאשר שם לבו אל ה' והש"י מצא את לבבו נאמן אמר לו לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך", עכלה"ק הנוגע לענינינו (עיין שם עוד באריכות).

- יד -

וזהו שאמר הכתוב **היא העולה**, דאף אם הכסף שהרויח האב בא לו שלא בצדק ושלא ביושר, מ"מ אל יאמר הבן דא"כ מה לי לעשות, רק כדברי האגרא דפרקא שאם יתגדל וישים את לבו לקל אמונה אז השי"ת יעזרהו להתם כל

חלאה מנפשו כנ"ל, וזהו **היא העולה**, דהבן יכול עדיין להתעלות אף לאחר מכן, ודו"ק.

- יד -

ועפ"ז יתבאר גם סיום הכתוב **ואש המזבח תוקד בו**, דהנה בספר קרני ראם (ח"א עמוד קכ"ו קכ"ז) הביא בשם חותנו שהרה"ק מגור בעמח"ס שפת אמת זצ"ל הי' דרכו לבחון בכל שבוע את בניו בילדותם, מה שלמדו במשך השבוע. פעם אחת שאלם, כתיב בפרשה ואש המזבח תוקד בו, מהו לשון בו, הלא המדובר על המזבח, והיה לו לומר "עליו". והשיב בנו הרה"ג מוה"ר מנחם מענדל זצ"ל הי"ד אבד"ק פאביניץ דתיבת **בו** קאי על הכהן, שאש המזבח צריך ליקוד בלבו של הכהן, ומביא שם שהשפת אמת אמר תירוץ זה בשלחנו הטהור לפני החסידים בשמו. (ובמ"א מובא שהבן היה בנו בעל האמרי אמת זצ"ל).

- טו -

ולדרכינו הנ"ל יש לומר עוד, דתיבת **בו** קאי על הבן שלומד תורה, דאף אם הי' חסרון כיס שהאב הרויח כספו שלא ביושר, וא"כ נעשה פגם גם בבן הלומד כנ"ל, מ"מ יכול להתעלות אח"כ, כמו שכתב האגרא דפרקא שם וכנזכר לעיל, וזהו ואש המזבח תוקד **בו**, בבן, דאין שום תירוץ להבן דא"כ כבר אפקיר את עצמי לגמרי ח"ו כיון שאבי הרויח כספו שלא ביושר וא"כ מה לי לעשות, אל יאמר כן, רק **ואש המזבח**, פ"י אש הקדושה, עדיין תוקד **בו**, שיכול הוא לתקן הפגם שפגם אביו בהכסף, ודו"ק.

- טז -

ויש להוסיף עוד ע"ד הנ"ל לפימ"ש האגרא דפרקא דהבן יכול עדיין להתעלות אח"כ אף שאביו גרם פגם בנפשו ע"י הרווחת כסף שלא ביושר, דהנה מובא בשם הרה"ק רבי שלום מבעלז זי"ע, שכשנפרד ממנו הרה"ק רבי משה מלעלוב זי"ע בדרכו לארץ ישראל, אמר לו הרה"ק מבעלז על פסוק (תהלים קט"ו, י"ד) יוסף ה' עליכם עליכם ועל בניכם, ושאל

מה הלשון הכפול כאן, אלא הענין הוא כשהאב הוא ירא ה' הוא ממשיך נשמה קדושה לצאצאיו, אבל אם ה' לפני ההולדה של צאצאיו בבחינה זו מובן שלא תועיל לו להמשיך אח"כ נשמה גבוה לצאצאיו כי אין אחר מעשה כלום. משא"כ אם האב יעשה תשובה אזי בכוחו לפעול גם אחרי הפעולה, שזהו כח התשובה. וזהו פירוש כפל הלשון, עליכם - עליכם ועל בניכם, כלומר כשיוסף ה' עליכם, ע"י התשובה, אז בכוחו להוסיף לא רק עליכם אלא גם על בניכם שנולדו מכבר, עכתודה"ק.

- יז -

ועל דרך זה יש לפרש גם לענינינו, דאף אם פגם האב בנפשות בניו ע"י שהרויח כסף שלא ביושר שמרמוזו בסוף פרשת ויקרא, מ"מ ע"י התשובה עדיין יכול להעלותם אח"כ שיהיו כשרים ועובדים את השי"ת כראוי, וכדברי האגרא דפרקא והרה"ק מבצלז הני"ל.

וי"ל דע"כ נרמז דבר זה בפרשת העולה, דהנה מבואר בספה"ק נועם אלימלך כאן וזה לשון קדשו (בד"ה זאת תורת העולה היא העולה, בא"ד): דעולה ה' בא על הרהור הלב, ואמר הכתוב זאת תורת העולה, פ"י הבא למדרגה הזאת שיהי' תורה שלך עולה פ"י שתכפר על הרהור הלב, היא העולה על מוקדה פ"י עוד תפעול התורה ההיא שתלמוד שתביאך אל אהבה והתלהבות גדול וכנ"ל שהתורה חשובה כנגד הכל, על המזבח ר"ל התורה הזאת היא למעלה מן המזבח שהקרבות אינם מכפרים כולם על כל חטא כי אם כל אחד מכפר על חטא שלו, אבל התורה מכפרת על הכל ובזה התורה מעולה מן המזבח, ואש המזבח תוקד בו, ר"ל כמו שהי' בא אש על המזבח מן השמים, כן תוקד התלהבות אש בהצדיק הזה אשר יתנהג כנ"ל, עיי"ש עוד בדבריו הק' שם.

- יח -

ועל דרך זה י"ל דע"כ נרמז כאן לענינינו בפרשת העולה, דהעולה מכפרת על הרהור הלב, ע"כ אף אם בתחילה היו

להאב מחשבות פסולות בעת שהרויח את הכסף ועיי"ז נעשה הכסף שלא ביושר ובגזל ח"ו, מ"מ אם מקבל על עצמו לעשות תשובה מכאן ולהבא (דהעולה באה על הרהור הלב) יעזור לו השי"ת שמעתה ירויח כספו רק באופן הכשר, ואש **המזבח תוקד בו**, כדברי הנועם אלימלך דכמו שהי' בא אש על המזבח מן השמים, כן תוקד התלהבות אש באדם זה אשר יעשה תשובה על מה שהרויח כספו שלא ביושר, ודו"ק.

- יט -

ויש להוסיף דזהו מ"ש בסיום הענין אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה, דמובא בספר י"ג אורות (סיפורים מכ"ק אדמו"ר מפשעווארסק שליט"א, עמוד ר"ג) בשם חותנו הרה"ק ר' איציקל זצ"ל שסיפר, שפעם הגיע הרה"ק ר' יוסף מקשאנוב זצ"ל מבית חותנו לבית זקיניו הוא הרה"ק מצאנז זי"ע, ובעודנו עומד בחדר החיצון הגיד להנוכחים דברי תורה ששמע מחמיו. יצא רבינו מצאנז לחדר החיצון, קרא לו ושאל אותו מה הוא מדבר. ענה, שאומר דברי תורה בשם חותנו. אמר רבינו: הארך וואס איז תורה (שמע מה היא תורה) אש - א פייער, תמיד - שטענדיג, תוקד - זאל פלאקערן, על המזבח - אויפן הארץ, לא תכבה - עס זאל נישט פארלאשן ווערן. והוסיף, אפילו מיד אחר עבירה חמורה (כלומר לבל יתיאש האדם לומר דמכיון שחטא כבר לא יוכל לשוב, רק אדרבה, ישוב ויתכפר לו) ע"כ.

- כ -

ולדרכינו יתבאר, דאפילו אם האב פגם בנפש בנו עיי"ז שהרויח כסף שלא בצדק, מ"מ אש תמיד תוקד על המזבח, יכול להלהיב את לב בנו לעבודת השי"ת אף אחר המעשה, כי על זה נאמר אח"כ **לא תכבה**, כדברי הרה"ק מצאנז, דאפילו מיד אחר עבירה חמורה יכול האדם לשוב ויתכפר לו, וא"כ כ"ש בזה שהבן בעצמו לא פגם אלא הפגם נעשה ממה שאביו הרויח כסף שלא ביושר, והבן.

- כא -

ועפ"י יש לפרש הפסוק (דברים ט"ו, כ"ה-כ"ו) ונתתה בכסף וצרת הכסף בידך והלכת אל המקום אשר יבחר ה' א בו, ונתתה הכסף בכל אשר תאוו נפשך בבקר ובצאן וגו'. ויל"פ בדרך רמז עפ"י האגרא דפרקא הנ"ל, דצריך האדם לקיים וצרת הכסף בידך, שיהי' כסף שיש בו צורה, דהיינו שלא ירויח כספו שלא ביושר, ונתתה בכסף בכל אשר תאוו נפשך, שיהי' הכסף בכשרות, שהוא תאות הנפש, ולא ע"י גזל ח"ו, באופן שנפשו ונשמתו של האדם תאוו לכסף כשר כזה, ולזה סיים הפסוק בבקר ובצאן, צאן י"ל דמרמז לצאן קדשים אלו הבנים שלומדים תורה, דאם יהא כספו באופן כשר, אז יכניס רוח קדושה בצאן קדשים אלו הבנים, משא"כ אם ירויח כספו שלא ביושר, ודו"ק.

- כב -

ויש לפרש עוד מ"ש רש"י ז"ל כאן בפרשת צו ביותר צריך הכתוב לזרז במקום שיש חסרון כיס, דתיבת במקום יש לומר שמרמז על הצדיקים שדבוקים בהקב"ה שנקרא מקומו של עולם, וזהו במקום שיש בו חסרון כיס, דהצדיקים אין צריכים מאומה, ואף אם אין להם כסף ג"כ לא איכפת להם, כמו שהביא הגה"ק מקאמארנא זצ"ל העובדא מהרבי ר' זושא זי"ע שלא הי' לו מה לאכול וביקש מהקב"ה ונעשו לו כמין ב' דדים בפיו שבאחד הוציא חלב ובשני הוציא דבש, וכך התפרנס א"ע.

- כג -

וזהו שאמר הכתוב זאת תורת העולה, דכמו העולה היא כולה כליל להשי"ת, כמו כן הצדיקים הם בבחינת עולה שכולה כליל, שמקריבים א"ע להקב"ה כמו קרבן עולה.

- כד -

וזהו שאמר ר' שמעון ביותר צריך לזרז במקום שיש חסרון כיס, שזהו זירוז לבני אדם הפשוטים שיראו ליתן לצדיק כל צרכו, כי עי"ז יוכל להעלותם (בחי' עולה) ג"כ להקב"ה.

- כה -

ובאופן אחר קצת יש לפרש מ"ש רש"י ז"ל ביותר צריך לזרז במקום שיש חסרון כיס, פ"י אפילו במקום שיש לו, שיש לאדם כסף, מ"מ חסרון כיס, נחסר ממנו בעצמו, כי הכסף וזהב אינו שלו אלא מעשים טובים שמסגל האדם הם שלו לעולם, צדקה וחסד שעושה והתורה שלומד, כמאמרם ז"ל אין מלוין לו לאדם לא כסף ולא זהב אלא תורה ומעשים טובים בלבד, והוא ע"ד הכתוב (במדבר ה', י') ואיש את קדשיו לו יהיו, פ"י קדשי שמים של האדם, הם שלו, משא"כ עסקיו הגשמיים אינם שלו, כי לא ירד אחריו כבודו ולא יקח מכל זה מאומה לאחר מוע"ש, אלא תורה ומעשים טובים כאמור.

- כו -

וזהו כוונת הכתוב **זאת תורת העולה היא העולה**, דרך התורה (וקיום המצות) היא העולה לשמים עם נשמת האדם לאחר פטירתו מעולם הזה, ודו"ק.

- כז -

ובביאור המשך הכתוב **היא העולה על מוקדה** יש לומר, דבא הכתוב לרמז למה שאחז"ל שהקרבות הם במקום האדם שהוא בעצמו ה"י ראוי להיות קרבן מתמת חטאו, וכמו שכתב הרמב"ן ז"ל בפרשת ויקרא עיי"ש.

- כח -

וזהו **זאת תורת העולה היא העולה**, דבאמת עיקר התורה שצריך האדם ללמוד מקרבן עולה הוא שבאמת **היא העולה**, דה"י מקום לומר שהאדם בעצמו יהי הקרבן, אלא שהשי"ת ברוב רחמיו וחסדיו ציוה עליו להביא בהמה ולהקריבה במקומו, ולזה ממשיך הכתוב, דמתי העולה רצוי לפני השי"ת, כשהוא **על מוקדה**, פ"י כשהאדם עושה תשובה כראוי (שמרומז בעל מוקדה כנ"ל מהרה"ק מצאנו דתוקד על המזבח היינו שילהיב את לבבו לעשות תשובה להשי"ת), וכשאדם יחשוב שכל מה שעושים עם הקרבן היו צריכים

לעשות אתו, אז באמת לבבו ישיב ושב ורפא לו. וזהו על המזבח, שהאדם המביא את הקרבן יחשוב בדעתו שבאמת ה' הוא ראוי להיות על המזבח, ואז ואש המזבח תוקד בו באדם כנ"ל.

- כט -

וזהו הרמז ג"כ במה שפתח הכתוב בתיבת **זאת** תורת העולה, דכבר כתבנו דזא"ת גימטריא ת"ת, מספר צו"ס קו"ל ממו"ן כנודע מספה"ק. ובא הכתוב לרמז, דחוץ ממה שהוא מביא קרבן לה', צריך להביא גם בחינת **זאת** שהוא התשובה - צו"ס קו"ל ממו"ן, דלא די במה שמקריב קרבן אלא שצריך לשוב מעמקי לבבו על חטאו שפגם נגד בוראו, וזהו **זאת** תורת העולה, רק אם העולה באה ביחד עם תשובה, אז היא העולה, דוקא אז חשובה באמת כקרבן עולה, ודו"ק.

- ל -

ועל דרך זה יש לפרש מאמה"כ (ויקרא י"ד, ב') **זאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו והובא אל הכהן**. דזא"ת גימטריא צו"ס קו"ל ממו"ן כנ"ל, ובא הכתוב לרמז דהמצורע שרוצה ליטהר מטומאתו, אז ראשית דרכו צריכה להיות **זאת**, שיחזור בתשובה על חטאו, ואז **והובא אל הכהן**, זה הקב"ה שנקרא כהן כמאמר הגמרא (סנהדרין ל"ט ע"א) אלקיכם כהן הוא, ודו"ק.

- לא -

ויש להוסיף עוד למה שכתבנו לעיל מדברי האגרא דפרקא שהכסף שהרויח האדם שלא ביושר גורם פגם בבניו, ועפ"י פירשנו הסמיכות לסוף פרשת ויקרא בפרשת גזילה מכל אשר יעשה לאשמה בה. וכעת נראה להוסיף עוד על זה, דהנה איתא בספרים בשם הגה"ק בעל אוהב ישראל מאפסא זי"ע שאמר דתיבות לאשמ"ה ב"ה הם ראשי תיבות ל"א-ל-א"ש ש"בת מ"כל ה"מעשים ב"יום ה"שביעי ע"כ.

ובספה"ק מאור ושמש (בד"ת לפרשת החודש, ד"ה בגמרא פסחים) מביא בזה הלשון: "גם שמעתי מהרב הקדוש רבינו מנחם מענדיל זצוק"ל מרימאנוב שהמנהג הי' מקודם כשסיים הקורא לקרות פרשת ויקרא שמסיימת "לאשמה בה" היו הקהל עונין אחריו לא-ל אשר שבת מכל המעשים ביום השביעי שהוא ר"ת לאשמה בה", ועיי"ש שהאריך בנועם שיח לבאר הדברים.

- לב -

ונראה לבאר הדברים, מדוע היו כל הקהל ממש עונין אחריו לא' אשר שבת וגו', בשביל מה הוצרכו כל הקהל לענות אחריו תיבות אלו. ואפשר לומר בזה, דהנה יום שבת קודש הוא המשפיע לכל הבריאה, כדאיתא בזוה"ק דכל ברכאין דלעילא ותתא ביומא שביעאה תליין.

ובאור החיים הקדוש (פרשת בראשית, ב', ג' על פסוק כי בו שבת וגו') כתב וז"ל: "כי העולם היה חסר הקיום עד שבאתה שבת ועמד העולם. ויש להעיר בזה שאותם ימים קודם שבאה שבת במה היה העולם עומד וכשם שהספיק לחיות באותן ימים בלא נפש השבת היה מתמיד והולך. אכן מצינו כי הקב"ה גילה הדבר במ"ש בעשרת הדברות (שמות כ' י"א) כי ששת ימים עשה ה' את השמים וגו', הרי גילה כי בשעת הבריאה לא ברא ה' כח בעולם זולת לעמוד ששת ימים לטעם הנודע לו, גם ידוע ליודעי אמת. ונתחכם ה' וברא יום אחד הוא יודע לה' ובו ביום חוזר ה' ומשפיע נפש לעולם שיעור המקיים עוד ששת ימים וכן עז"ה וזולת זה היום היה העולם חרב בגמר ששת ימים וחוזר לתהו ובהו וצריך ה' להכינו פעם ב' ובאמצעות שבת העולם עומד, והוא אומרו כי בו פ' באצמעות יום זה שבת מכל מלאכתו, ופ' מה הוא המלאכה היא הבריאה עצמה כי לא מהתיקון שהוא המעשה לבד שבת אלא גם מהבריאה" וכו' עיי"ש במתק לשונו.

- לג -

והנה האי קרא **לאשמה בה** מיירי במי שגזל מחבירו ונשבע לו על שקר וכו'. והנה באמת מי שגזל מחבירו הוא

סימן שאינו מאמין בזה שהשב"ק הוא המשפיע לכל העולמות עליונים ותחתונים, דאלמלא הי' מאמין וזוכר שכל ברכאין דלעילא ותתא ביומא שביעאה תליין לא הי' גוזל מחבירו, כי מה שאינו מוכן לו לא שייך אליו כמובן, ונמצא דהאיש שגזל פגם באמונת קדושת שב"ק.

- לד -

וזהו הענין שהביא המאור ושמש בשם הרה"ק מרימאנוב שכאשר החזן הי' קורא לאשמה בה היו הקהל עונין אחריו ל"א-ל אישר שיבת מיכל הי'מעשים ביום הי'שביעי, לרמז שהם יודעים ומאמינים בקדושת השב"ק אשר עיי' ששבת מכל המעשים השפיע עיי' חיות להעולם לעוד ששה ימים, וכן הוא בכל שבוע שהשב"ק משפיע חיות לעוד ששה ימים עד עולם, כדברי האוה"ת הק' הנ"ל, וכיון שהם מאמינים בזה הרי זה כאילו מובטחים הם שלא יבאו לגזול ח"ו אחד מחבירו.

- לה -

וזהו כאמור הסמיכות לפרשת **זאת תורת העולה**, כי אני ה' שונא גזל בעולה כנ"ל, בפרט בעולה שכולה כליל, ועיי' שיזכרו מקדושת יום השבת שמשפיע בכל הבריאה, ממילא יבואו ליזהר מגזילה ח"ו ויוכלו שפיר להקריב קרבן עולה כראוי, שלא יהא בו משום גזל ודו"ק.

- לו -

ובדרך אחר יש לפרש הפסוקים, עפימ"ש בספה"ק ערבי נחל בפרשתינו (דרוש א', דף י"ב מדפוס חדש) על פסוק זאת תורת העולה היא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה, וז"ל: יבואר על פי מה שאמרו רז"ל סוף מנחות (דף ק"י ע"א) מאי דכתיב (תהלים קל"ד א') הנה ברכו את ה' כל עבדי ה' העומדים בבית ה' בלילות, אמר רבי יוחנן אלו תלמידי חכמים העוסקים בתורה בלילה, מעלה עליהם הכתוב כאלו עוסקים בעבודה. ויש לתמוה, נהי דקרא מיירי בודאי בעוסקים בתורה בלילה מדאמר בהדיא "בלילות", מכל

מקום עבודה מאן דכר שמיה, ומנא לן דמעלה עליו כאלו עשה עבודה. ונ"ל דהוקשה לרבי יוחנן לשון "העומדים", ואטו אין עוסקים בתורה מיושב. לכן פירש דקאי אעבודה, כמו שדרשו רז"ל (זבחים כג:): לעמוד לשרת, אין שירות אלא מעומד, והכי קאמר קרא, ראה איך התורה יש לה מעלה יתירה על עבודת הקרבנות - דאלו עבודה ביום ולא בלילה (עיין מגילה כ' ע"ב) ואלו תורה נחשב לעבודה הנעשית בעמידה, ועוד זאת מעלה יתירה עליה שהיא גם "בלילות", והוי כאלו הקריב קרבנות כל היום וכל הלילה, ופשוט וק"ל. וזה יש לרמוז בפסוק **זאת תורת העולה**, ר"ל העוסק בתורה נחשב כקרבנות (עיין מנחות ק"י ע"א), ועוד זאת **היא העולה על מוקדה**, ר"ל התורה היא העולה למעלה יותר מעבודה הנעשית **על מוקדה על המזבח** - לענין "כל הלילה", שאינו זמן עבודה, ועסק התורה נחשב גם בלילה לעבודה כשרה, וק"ל "עכלה"ק.

- לז -

ונראה להוסיף על דברי הערבי נחל, דהנה לילה מיוחד לתורה שבעל פה, כמו שאמרו חז"ל (עירובין ס"ה ע"א) לא איברי לילה אלא לגירסא, ורומז ג"כ לתורה שבעל פה כמו שאמרו בסנהדרין (דף כ"ד ע"א) על פסוק במחשכים הושיבני, זה תלמוד בבלי.

ויש לומר הרמז בזה, דאמרו רז"ל במדרש על פסוק ולחושך קרא לילה (בראשית א' ד'), דהגלות קרוי לילה, עיי"ש איך שמרמז הפסוק על ד' מלכיות.

- לח -

ואפשר לומר דזהו הענין של לימוד התורה **בלילה** דייקא, דאף שבזמן הגלות שנקרא לילה בעוה"ר אין לנו לא כהן בעבודתו ולא לוי בדוכנו ולא ישראל במעמדו, מ"מ יש לנו תורת העולה שחשוב כאילו הקריב עולה, ותורת שאר הקרבנות שהוא כאילו הקריב שאר הקרבנות, ע"כ חשיבות יתירה יש ללימוד התורה **בלילה** שהוא הגלות כנ"ל, דלא זאת בלבד שהוא מקיים מצות לימוד התורה, נחשב כאילו

קיים מעשה הקרבנות בפועל ממש ע"י שלומד תורת הקרבנות כנ"ל.

- לט -

וזהו כוונת הפסוק, **זאת תורת העולה היא העולה**, דאפילו כשלומד תורת העולה נחשב לו ג"כ כאילו הקריב העולה עצמה, **היא העולה**, והמעלה בזה, דמעשה הקרבנות אינה נוהגת בזמן שישראל בגלות, אמנם תורת העולה ושאר הקרבנות אפשר לקיים ע"י מצות הקרבת הקרבנות ממש גם בגלות שדומה ללילה, וזהו **כל הלילה עד הבוקר**, דמצוה זו של לימוד תורת העולה שייכת אף בזמן שישראל בגלות בעוה"ר, שנקרא **לילה**, וזהו ואש המזבח תוקד בו, פי' בלומד תורה תוקד בו אש המזבח כאילו הקריב הקרבנות ממש, ודו"ק.

- ב -

והרים את הדשן גו' (ו, ג)

- א -

הנה **"והרים"** הוא לשון **הרמה**, וכן הוא לשון **הסרה** ו**סילוק**, וכמ"ש (ישעי' נ"ז) **"הרימו מכשול מדרך עמי"**, ותרגם יב"ע **"סליקו"**.

ואמר **"והרים את הדשן"**, דהנה ההבדל בין **"דשן"** ל**"אפר"** הוא, כי כל הדברים הנשרפים הנה בתחילה נעשים גחלים גדולים וגסים, ואז נק' **"גחלים"**, אח"כ הולכים הגחלים ומתמעטים והם משתנים ונהפכים ל**"דשן"**, ונק' בלשון **"דשן"** שהוא לשון **"דשנים ורעננים"** (גראב אש בל"א). אך עדיין נשארים גחלים קטנים ודקים ביחד עם דשן רב. ואח"כ הגחלים הולכים ומתמעטים עוד ומשתנים ונהפכים לדשן, עד אשר נשאר **"דשן"** לבד, בלא גחלים כלל, ואז יקרא **"אפר"** (וגם **"עפר"** כמו **"מעפר שריפת החטאת"**).

ולכן מצאנו בכתובים שלפעמים הזכיר "דשן", כבפרשתנו כאן, ולפעמים הזכיר "גחלים", כמו (אחרי טז, יב) "גחלי אש", ולפעמים הזכיר "אפר", כמו (חוקת יט, ט-י) "אפר הפרה".

ולכאורה צריך להבין, למה אמר כאן "והרים את הדשן", "דשן" דייקא, ולא "אפר".

- ב -

והנה בכללות דשן ואפר שניהם מרמזים על ענוה, וכמבואר בשה"ק דגל מחנה אפרים פרשתנו עה"פ "והרים את הדשן אשר תאכל האש", וז"ל: י"ל ע"ד ששאל אחד להרב המגיד ז"ל, היאך נוטלין התלהבות להש"י, והשיב לו, מי שצריך לאש מחפש באפר (וזה לשון העולם שמדברים כן, והכוונה מי שצריך התלהבות לעבודת הבורא יהי עניו כאפר ואז ימצא אש בתוכו כדמפרש אח"כ). וזה י"ל גם כאן והרים את הדשן, היינו אפר, שיחזיק את עצמו לאפר, ועי"ז מתעורר בלבו התלהבות להבורא ית'. וזהו והרים את הדשן, היינו הבחינת אפר ירים אותו, אשר תאכל האש, ר"ל שיבא לידי אש התלהבות, עכ"ל הטהור.

אך הנה כתב על זה דודי הרה"צ הק' ר' מרדכי ראטשטיין בספרו תורת חסד פרשתנו (דף כ"ט ע"א ואילך), דהן אמנם שתיבת "הדשן" רומזת לענוה (כנ"ל בשה"ק דגל), ואיתא בשה"ק נחל קדומים להחיד"א בפי חוקת, **דהיצר הרע ברואתו שפלות אמיתית בורח כמו הבורח מן האש**, אך אעפ"כ איתא בספרים הק' ד"שטן" הוא בגימט' "הדשן", כי לפעמים ע"י "הדשן", היינו ע"י ענוה פסולה גורם שהשטן יביאו לידי עבירה.

וז"ל ס' תורת חסד שם: או יש לרמז מדוע יכונה השטן בשם הדשן שהוא בחינת שפלות, כי גם **כל התאוות באים ע"י שפלות מגונה**, דהיינו תאוות ניאוף ח"ו מוכרח להתכנע לאיזה שפחה כעורה, כי חשובה אינה שומעת לו, וכן תאוה לשחוק בקארטין מוכרח לחזר אל איזה אדם פחות, כי לא נגמרת התאוה כי אם ע"י שנים. . ע"כ רמזה תורה הקדושה

הדשן, בחינת אפר שגימטריא שטן, לרמזו שהשטן אינו יכול להביא לידי עבירה כי אם ע"י כניעה וענוה פסולה. ע"כ צריך אדם ליזהר מענוה כזאת ולקיים ויגבה לבו בדרכי ד'.

וזהו שרמזה תורה הקדושה והרים את הדשן, ר"ל שבכניעה כזו שגימטריי שט"ן שיש בו עצת יצה"ר להביא לידי עבירה ע"י כניעה, על זאת רמזה התורה הקדושה והרים, כלשון ויגבה, שלא ינהג לעבירה בכניעה רק בעבודת ד', עכ"ל ס' תורת חסד שם.

- ג -

ובזה אפשר לפרש את הפסוק "והרים את הדשן גו'", דקאי על ענין תוכחת התלמידי חכמים לאנשי הדור. וזהו שאמר "והרים את הדשן", דכאשר הת"ח בא להוכיח את אנשי דורו, כדי להסיר ולסלק מאנשי דורו את הדברים הבלתי רצויים, וכמ"ש "הרימו מכשול מדרך עמי" (וזהו "והרים" לשון הסרה וסילוק, כנ"ל), אז אסור שתהי' לו ח"ו ענוה פסולה, כ"א צריך להיות בבחי' "והרים" לשון הרמה והגבה, בבחינת "ויגבה לבו בדרכי ה'", וכאמרם ז"ל דתלמיד חכם צריך שיהי' בו שמינית שבשמינית.

וזהו שדייק לומר "והרים את הדשן", דשן דייקא ולא אפר, כי נת"ל שאפר היא הבחינה הכי אחרונה, היינו בחינת ענוה הכי נמוכה. ולכן אמר שבבוא הת"ח להוכיח את אנשי דורו, הנה אף שגם אז צריך להיות בבחי' "דשן", בבחינת ענוה, אבל לא יהי' בבחי' "אפר", היינו בבחינת שפלות לגמרי, בבחינת עפר ואפר שהכל דשין עליו, כי אז לא יוכל לפעול מאומה בהוכחתו (והוא הנק' "ענוה שלא במקומה"), כ"א צריך שיתנהג אז באופן ד"ויגבה לבו בדרכי ה'", באופן ד"שמינית שבשמינית".

- ד -

ויש להוסיף בזה, דהנה ידוע ההפרש בין "ענוה" ל"שפלות", דענוה פירושו שהוא יודע שיש לו כל הבחינות הכי גבוהות, ואעפ"כ הוא מחזיק עצמו בענוה, וכמו משה

רבינו, דאף שבוודאי ידע את גודל מעלתו, אעפ"כ העידה עליו התורה "והאיש משה עניו מאד גוי", וכן אמר "ונחנו מה", ומבואר בזה בספרים הקדושים, שמשה רבינו ע"ה חשב בעצמו, כי אילו היו נותנים לאיש אחר את כל הכחות וההשפעות שנתנו לו, אז הי' גם הוא מגיע לדרגתו. אבל **שפלות** פירושו שאין בו שום בחינה גבוהה, והוא אכן שפל ערך וכו'.

וזהו שאמר הכתוב, שבבואו להוכיח את אנשי דורו, כדי להסיר ולהרים את המכשולות, אז צריך להיות בבחינת "והרים", היינו בבחינת ענוה בלבד, בבחינת "דשן", ולא בבחי' "אפר", שהיא הבחינה הכי נמוכה, המורה על שפלות, כ"א בבחי' "והרים", בבחי' ויגבה לבו בדרכי ה' (שאינו בסתירה לענין הענוה).

ועוד יש לפרש "והרים את הדשן", דכאשר הת"ח בא להוכיח ולהרים את המכשול מדרך עמו, אז צ"ל "והרים את הדשן", שיסיר ויסלק מאתו גם בחי' "דשן", בחינת הענוה, כ"א יתגבר כארי ואל יבוש מפני בני אדם המלעיגים עליו בעבודת ה'.

*

- ה -

והנה אגב דאתי לידי ספר תורת חסד לדודי הרה"צ הק"ר מרדכי ראטשטיין, אעתיק מרגניתא טבא שמצאתי בספרו בפרשתנו שם (דף כ"ט ע"ד ואילך), וז"ל שם:

בפסוק ופשט את בגדיו וגו' והוציא את **הדשן** אל מחוץ למחנה אל מקום טהור, הנה מצאתי מה שאהבה נפשי ומה שתמיד עלה על רעיוני בסי' הקדוש **אמרי טוב**, וז"ל:

"**ופשט** מתרגם המתרגם **וישלח**, בעת שישלח וילך אדם מן העולם הזה לעת פקודתו להשתלח הנשמה מהגוף, על זאת צריך להתפלל כל חסיד לעת מצוא שיהי' בעת שפשט הנשמה מן הגוף בדעת שלימה, כי **הס"מ בא לו לאדם קודם פטירתו ואמר לו כפור באלקי ישראל** כדי להטעותו מדרך

הטוב ומאמונת הקב"ה בעת שפשט הנשמה מן הגוף [התבונן אחי זאת ושים על לבך הטהור], **ע"כ צריך אדם לבקש ולחנן לפני הקב"ה בעת שיהי' יום פקודתו שיהא בדעת שלימה כדי שיכול למסור את נפשו בקדושה וטהרה.**

וזהו **ופשט** עולה **נשמה** בגימטריא, להתקשר להוי' ב"ה. וזה הוא **ופשט** במ"ק גימטרי' הוי"ה ב"ה. ומאריך שם, וסיים: **ע"כ צריך להתפלל ע"ז בכל עת ובכל זמן.**

וזהו **והוציא**, בעת יציאת נשמתו מהגוף צריך לקבל עליו **את הדש"ן**, למסור את נפשו **לשרפו לאפר** בשביל הקב"ה, ומקבל עליו הדין באהבה ויראה, ואז יכול ליחד יחודא עילאה ולקבל עליו עול מלכות שמים **באמת**, ויתעורר עליו זכות **יצחק אבינו** שאפרו מונח לזכרון לכפר על בני ישראל, ואז ינצל מן השטן, כי הדש"ן גימטריא שט"ן **אל מחוץ למחנה** (ר"ל), בעת יציאת נשמתו מחוץ לגופו יתעלה נשמתו אל מחנה שכינה, אל מקום אשר נחצבה משם, ויקויים בו **טהור הוא**, שיום צאתו כיום ביאתו, ואז יתעלה נפשו **אל מקום טהור**, עכ"ל הקדושה.

ע"כ אחי היקר ראוי להתבונן בדברי' הקדושים האלו ולשים על הלב לעת מצוא זה יום המיתה, ושלא נשכחם חלילה.

והנה בזה כמה שנים אשר ראיתי מענין הזה בס' הקדוש שבט מוסר (פרק כ"ז), וחשבתי בלבי, טוב להעתיק בספר ראשון שחברתי, אבל לא עלתה ביד, אבל עכשיו שחברתי בעזה"י הס' הזה וראיתי מענין זה בס' אמרי טוב הנ"ל, נזכרתי להעתיק מה שכתב השבט מוסר מענין מסירת מודעה **שתקנו הקדמונים ז"ל שימסור האדם מודעא בחייו, שאם ח"ו מסיבת בלבול דעתו יודה אל דברי המסית, יהיו דבריו כחרס הנשבר וכדבר שאין בו ממש.** וקודם מסירת מודעא הזאת צריך האדם שישוב בכל לבו מהעבירות שבידו שעשה מנעוריו עד היום הזה, אע"פ שכבר עשה תשובה ונתחרט ועזב את דרכיו המקולקלים ועשה תשובה על כל העבירות שעשה, שמא לא עשה תשובה שלימה בכל לבבו,

אבל עכשיו שמזכיר יום המיתה בודאי צריך שישוב בכל לבבו. וכתוב שם הנוסח מה שצריכין לאמר, ויכול כל אדם לראות שם. וסיים שם: **וטוב לאמרה ברבים כדי לזכות את הרבים.** ואני המחבר [הוא המחבר ס' הקדוש שבט מוסר] קראתי ברבים בתוך הדרוש ברוב עם הדרת מלך, ואמרתי לעם שיתכוונו עמי במסירת מודעה זו לעת מצוא זו מיתה, שאפשר ימות אדם פתאום דמיתה מצוי, לכן **טוב לאומרו בהיותו בריא שדעתו מיושבת עליו כדי שימסרנה בלב טוב ובנפש חפצה** בלי עונש כלל, כי סמוך למיתתו נראה כמוכרח, עכ"ל הקדוש.

התבונן אחי שראוי לעשות כן כמו שעשה הקדוש בעל שבט מוסר, **שבעוד שאדם בריא יראה אדם לאסוף לו עשרה לומר בפניהם הנוסח מסירת מודעה, ובודאי יועיל לאריכות ימים ושנים,** כי אפשר שבעת חליו תטרף דעתו ח"ו, ע"כ בודאי נכון לעשות המסיר[ת] מודעה הזאת בעת שאדם בריא, והבא לטהר מסייעין אותו, כי בודאי אמת שבשעת יציא[ת] נשמתו השטן עומד על ימינו לשטנו ויאמר לו כפור בד' אלקי ישראל, והנשמה ממאנת, ואפשר שיבוא לידי הודאה ח"ו וחלילה, ע"כ בודאי צריך לזהר אדם בזה ביתר שאת וביתר עוז להקדים בימי בריאותו לומר הנוסח של מסירת מודעה שכתב בשבט מוסר הנ"ל או בליקוטי צבי החדש, ויזכה לכל טוב.

והנה מביא שם השבט מוסר מעשה בחולי אחד שצעק מאד קודם מותו יען שראה למלאך המות, ואמרו לו חכמים שיאמר שמע ישראל, והוא ענה: חלילה לאמר שמע ישראל, כי השטן עומד לנגדו ואומר שאם יאמר שמע ישראל יעשה עמו שפטים גדולים ואם לא יאמר יצילהו מצער חליו, ולא אמר שמע ישראל ויצאה נשמתו והלך לחרפות, וחכמים פירשו מאצלו שלא ידבק בלבושיהם מטמאתו, עכ"ל הקדושה.

התבונן אחי במעשה הזאת. ע"כ בודאי נכון לומר מסירת מודעה בעודנו בריא בחיים חיותינו, ונזכה לאריכות ימים

בזכות התשובה המתנוצץ בנו, אמן. ועיין שם בשבט מוסר שמאריך במעשה הזאת ותבין.

עכ"ל בס' תורת חסד שם. ושם לפניו (בדף כ"ט ע"ב ואילך) כתב, וז"ל:

אחר כתבי מענין מסירת מודעה, מצאתי את שאהבה נפשי בס' הקדוש ברית אברהם מאבי השל"ה הקדוש, שנדפס שם הצוואה של נכדו ר' שעפטל אשר כתב שם, וז"ל: כתב אדוני אבי ז"ל [הוא השל"ה הקדוש] בספר, **אדם כשמגיע זמן למות, עומד השטן ב"מ על צדו ומפתה אותו ואומר לו כפור באלקי ישראל**, ואדם אין לו דעת באות[ן] הימים רחמנא ליצלן, **ע"כ הנני עומד** [כן אומר בנו, השל"ה הקדוש] **מעכשיו בפני הש"י שמו הגדול ב"ה ושכינתיי ובפני ב"ד של מעלה ובב"ד של מטה, שהנני מוסר מודעה, אם חלילה וחס שאדבר סמוך לאותו ענין איזה דבר שלא כהוגן, יהיו אותן הדברים בטלן ומבוטלן לא שרירין ולא קיימין על עצמי, והדברים של עכשיו הם קיימים, באשר אני מקבל על עצמי ומעיד אני שהקב"ה הוא מסבב כל הסיבות ומהוה כל הויות, והוא נצחי, ראשון לראשונים ואחרון לאחרונים, ושמע ישראל ד' אלקינו ד' אחד, וברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, והן הן הדברים שאני מקבל עלי מעכשיו ולעולמים, עכ"ל הקדושה.**

התבונן אחי היקר ללמוד מהצדיק הלז לעשות כן כל אדם בעוד בבריאיותו, **ושלא להתעצל ולהמתין עד קודם מותו, כי מי יודע היום חלילה, ע"כ בודאי נכון לכל אדם למי שיש לב חי בקרבו לשים זאת על לבו, לבחור איזה יום לאמר מסירת מודעה אפילו בפני שלשה, כדמוכח הלשון של מסירת מודעה דלעיל שמזכיר ובב"ד של מטה. ע"כ בודאי נכון שלא להתעצל בדבר הזה בעודו בבריאיותו ואל יבוש משום אדם, כי אם ח"ו יתעצל ובבוא יומו ח"ו אולי יכפור איזה קצת מחמת בהלה אזי מתחייב בנפשו יען כי לא קדם במסירת מודעה, ובפרט בנוסח קצר כנ"ל, והבא לטהר מסייעין אותו מן השמים, אמן.**

הג"ה: ובכתבי זאת אמר לי חתני היקר [זקיני] מו"ה יהושע כ"ץ נ"י, שאיזה פעם קרא לו חותני הצדיק מו"ה זא[ב] זייף ז"ל לצרף לב"ד לומר מסירת מודעה זו, וזאת הי' עוד בבריאיותו. הרי אחי שרבים עושים כן, ע"כ נכון שגם אנחנו לא נתעצל. **וכן אני מצוה זאת לכל יוצאי חלצי עד עולם.** וגם זה סיבה שלא לשכוח ביום המיתה. ובזכות זה השם ברחמיו ובחסדיו הגדולים יאריך ימים לעבודתו ית', אמן ואמן, ע"כ הג"ה.

עכ"ל בס' תורת חסד לדודי הרה"צ הק'.

- 1 -

עוד אפשר לפרש בהקדם דברי דודי הנ"ל שמביא בספרו "תורת חסד" על הפסוק "והרים את הדשן אשר תאכל האש" וגו'.

ולפי הנ"ל אפשר לומר דהנה הדשן בגימטריא שט"ן כנ"ל, והרמז שצריך להרים השטן והיצה"ר שיכנע תחתיו, ועי"ז מרים אותו דהרי זהו תכליתו של היצה"ר שירים אותו ויקוים תכליתו בזה, והעיקר שהיצה"ר והשטן יסכים על דבר מצוה שעושה, כמ"ש בספר שפת אמת (שמות) על פסוק וימררו את חייהם, וז"ל: דהנה עיקר הגלות הוא שהנשמה נאסר בגוף וקול דודי דופק הוא כח הנשמה שבנפשות בני ישראל שמעורר האדם לפתוח כחודה של מחט בגופו שתוכל הנשמה להאיר באדם, וזהו שכתוב וימררו את חייהם כו' בחומר ובלבנים, מה שהנפש שהוא החיות שבאדם הוא מוטרד כל היום בהבלי עולם, ומצד זה נמשך הגלות בפועל ממש, כי באמת בני ישראל הם נשמת כל הברואים, ומן הדין צריכין להיות כל האומות כפויין לבני ישראל כו', אך בני"י עצמן צריכין לשעבד ולבטל גופם אל הנשמה וממילא יהיה הכל כסדר כו', ואז הנשמה שולטת בכל הבחינות, בני ישראל שולטין על האומות, ונשמות בני"י שולטות על הגופים, והקדוש ברוך הוא שהוא מחיה כל הנשמות מגלה כח אלקות אל הנשמות, אבל בדורות השפלים, שהגוף עיקר והנשמה טפלה ולכן משועבד הנפש להגוף כמו שכתוב (איכה ה' ט')

בנפשינו נביא לחמנו, ועם זה בא כל מיני גלויות בכל המדרגות שאין הנשמה שולטת, ונסתר בחינת אלקות בעולם, וזהו שכתוב (תהלים צ"א) עמו אנכי בצרה וכו' ע"ש דבריו הקדושים.

וכעין זה מובא בתולדות יעקב יוסף (דברים דף קע"ה ע"ג) דהנה יש שני מיני גלויות, אחד גלות הגשמי מן האומות, ב' גלות היצר הרע הרוחני, שהנשמה בגלות אצל היצר הרע, כמו ששמעתי ממורי קרבה אל נפשי גאלה וכו' וזה נמשך מזה שנטרד משניהם ע"כ.

ולזה שהשטן יסכים אתו על כל דבר ודבר לא יכולים לזכות אלא ע"י מדת האי"ן, שמחזיק עצמו לאין, כמו שפי' הבינה לעתים על הפסוק (פרשת בהעלותך) "והאיש משה", משה רבע"ה זכה להיות "איש", אדון ואב לכל הנביאים, משום שהיה "עניו מאוד מכל האדם אשר על פני האדמה", שהיה רואה את כל אחד במדרגה יותר גבוה הימנו, על כן היה הוא גבוה מן הכל, ע"כ.

וזהו שאמר הכתוב "והרים את הדשן", ולפי הנ"ל דדש"ן בגימטריא שט"ן, הכוונה שירים את השטן שלא ישלוט עליו רק אדרבה יכנע תחתיו, "אשר תאכל האש", אשר מלשון אם, שאם לא יכניע השטן אז תאכל אותו אש הגיהנם ח"ו, וזהו פי' הפסוק "והרים את הדשן" כנ"ל, דהיינו שירים את השטן למדרגה גבוה, שבעל כרחו יענה אמן על כל מצוה שהוא עושה.

- ג -

ויש לפרש עוד ע"ד הנ"ל באופן אחר קצת, דהנה "אש" רומז לתורה כמאה"כ (ירמ' כג, כט) "הלא כה דברי כאש נאום ה'", ובמסכת תענית (דף ד' ע"א) הביא מקרא זה על המימרא האי צורבא מרבנן דרתח אורייתא קמרתחת בי', דכתיב הלא כה דברי כאש נאום ה'. והנה אמרו רז"ל (סוכה דף נ"ב ע"א, קידושין דף ל' ע"ב) בראתי יצר הרע בראתי תורה תבלין, שהתורה הוא תבלין נגד היצה"ר.

וזהו שאמר הכתוב, והרים את הדש"ן, איך אפשר להרים את השט"ן שלא יפריע אותו לעבודת השי"ת, לזה אמר "אשר תאכל האש", דיאכלנו ע"י הא"ש זו תורה, שהתורה נמשלה לא"ש כנ"ל, והתורה הוא תבלין נגד היצה"ר, ועי"ז מרים ומגביה את השטן לתכליתו שלא יפריע אותו בעבודת השם.

- ד -

עוד אפשר לפרש בדרך רמז, דא"ש רומז להתעוררות והתלהבות האדם לתורה ומצוות, כמ"ש בספרים הקדושים. והנה ידוע מהרבי מקאצק זצ"ל על הפסוק בריש פרשתן הוא העולה על מוקדה, והאות מ' של תיבת מוקדה הוא מ' זעירא, ופ"י שהרמז בזה, דההתלהבות והלהט של אדם מישראל לתורה וליהדות אינם צריכים להיות בולטים לכל עין, כי אם חבויים בלבו פנימה (מובא בספר מעיינה של תורה בפרשתנו).

וזהו הרמז והרים את הדשן, שאדם צריך להרים את ההתלהבות שלו לתורה ולמצוות, אשר "תאכל האש", א"ש רומז ג"כ להתלהבות כנ"ל, שההתלהבות שלו תהי' בבחינת אכילה, דכמו המאכל שהאדם אוכל אינו נראה אח"כ לעיני שאר בני אדם, כמו כן צריך להיות ההתלהבות האדם לתורה ומצוות, שלא יראה אח"כ לעיני בני אדם, כדברי הרבי מקאצק הנ"ל.

פרשת שמיני

- א -

וישא אהרן את ידיו אל העם אל העם ויברכם וירד מעשות החטאת והעולה והשלמים, ויבא משה ואהרן אל אהל מועד ויצאו ויברכו את העם וירא כבוד ד' אל כל העם (ט, כב-כג)

- א -

ופירש"י ז"ל אמרו ויהי נועם ה' אלקינו עלינו יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם לפי שכל שבעת ימי המלואים שהעמידו משה למשכן ושמש בו ופרקו בכל יום לא שרתה בו שכינה וכו' והיו ישראל נכלמים ואומרים למשה, משה רבינו כל הטורח שטרחנו שתשרה שכינה בינינו ונודע שנתכפר לנו עון העגל, לכך אמר להם זה הדבר אשר צוה ה' תעשו וירא אליכם כבוד ה' וכו'.

וצ"ב מדוע אמרו עתה יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם, הלא כיון שנגמר המשכן בודאי שתשרה שכינה במעשה ידיהם, כמאה"כ (שמות כ"ה, ח') ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם.

עוד צ"ב הענין שכתב רש"י שמשה שימש בו ופרקו בכל יום, למה באמת עשה משה כן לפרוק את המשכן בכל יום. וגם מה בעי רש"י ז"ל במה שסיים סיום לכך אמר להם זה הדבר אשר צוה ה' תעשו וירא אליכם כבוד ה'.

- ב -

ויש לומר בישוב דקדוקים אלו בהקדם מש"כ בספה"ק נועם אלימלך כאן וז"ל: ויבא משה ואהרן אל אהל מועד, דיש כמה גווני צדיקים, צדיק גדול הנקרא בשם משה ויש

(א) ובגוף דברי הנועם אלימלך בפתח דבריו דיש שני גווני צדיקים, צדיק גדול הנקרא בשם משה, ויש צדיק אשר הוא מדרגת אהרן, וכל אחד לפי מדרגתו

צדיק אשר הוא מדרגת אהרן, וכל אחד לפי מדרגתו עולה ובא בקדושה הנקרא אוהל מועד, ויצאו ר"ל ואחר כך יוצאים קצת ממדרגתם ואין זה אלא למען ויברכו את העם כנ"ל. אך בכל זאת גורמים קדושה ויראה לכל העם. וזהו וירא כבוד ה' אל כל העם. וזהו עדותיך נאמנו מאוד כו', דאיתא בגמרא שלשה מעידין זה על זה הקב"ה וישראל ושבת, נמצא ישראל נקרא עדות של הקב"ה. וזהו עדותיך נאמנו מאד, פי' שהם נאמנים וחביבים, למי, ומפרש הפסוק לביתך נאווה קודש, לאותן הצדיקים הדורים תמיד בעולמות העליונים. ד' לאורך ימים, פי' שהם גורמין במעשיהם שתתפשט הקדושה והיראה עי"ז לכל ישראל אמן, עכלה"ק.

- ג -

ואפשר לומר על פי דרכו בקודש בביאור הכתוב עדותיך נאמנו מאוד, עפ"י הידוע מ"ש הרה"ק מראפשיץ זי"ע בספה"ק זרע קודש (פרשת כי תצא, על פסוק כי תבנה בית חדש) לפרש מאמרנו ובנה ירושלים עיר הקודש במהרה בימינו, וז"ל, שבונה ירושלים ה', ובמה בונה אותה בימינו, עי"י הימים שלנו שבכל יום כשאדם עובד אותו ית' הכל לפי מעשיו בונה את ירושלים ובית המקדש וכו', וכן בונה האדם מישראל שעובד ה' בכל יום עד שיהי נבנה בשלימות ב"ב. וכן שמעתי מהרה"ק הרבי ר' אלימלך זי"ע שכשעשה עליית נשמה ראה שנושאים את כלי בית המקדש ואמרו לו שהם אותם הכלים שהוציא הוא מהגלות. ופעם אחת אמר שנפלה בית טומאה אחד בצורה גדולה מאוד, ובכל יום עולים אלפי אלפים בעלי מלאכות בנאים לבנות החומה, אבל יש לי שומר טוב שכשהרב מו"ה יעקב יצחק מלאנצהוט מתפלל תפילת

עולה ובא בקדושה הנקרא אוהל מועד, יש לציין לזה משי"כ בספר ברית אברהם (בפרשת שלח) וז"ל, מצאתי בספר מתתיה (פרשת משפטים) שמביא זוהר חדש (שיר השירים) וז"ל, מתחלה היה משה נקרא אלקים, ואח"כ זכה לשם הוי"ה ב"ה ממש, דכתיב ויקרא אליו ה' מן ההר, מצד עליית ההר נקרא בשם הוי"ה, עכלה"ק. וז"ש הנועם אלימלך דיש שני גווני צדיקים, צדיק גדול הנקרא בשם משה, ויש צדיק אשר הוא מדרגת אהרן, ודו"ק.

י"ח מתפילת מנחה מפיל כל מה שבונים, והבנתי מדבריו הקדושים שמפיל זה ע"י שע"י תפלתו בונה חומת ירושלים ובית המקדש ולפי ערך שבונה חומות ירושלים, לפי ערך זה מפיל בהבית זה של טומאה, כי כשזה קם זה נופל, עכלה"ק.

וידוע מהרה"ק בעל דברי חיים מצאנו זצ"ל שאמר פעם בשלחנו הטהור, שבית המקדש של מעלה נגמר אלא שחסר עדיין הפרוכת, וענה הרה"ק רבי יהושע מטאמאשוב זצ"ל שאנחנו מאמינים באמונה שלימה שרבינו הק' יכול לעשות הפרוכת, ולא השיב אז הדברי חיים זצ"ל דבר, אלא פעם אחרת כשישב על השלחן התחיל לומר "מהיכן אתם יודעים שלא עשיתי את הפרוכת? אלא שרשע גדול במעשיו קרע אותי", והדברים ידועים (ועיין בספר משנה למלך פרשת ויחי להרה"ק רבי אלעזר זצ"ל מעיר רישא שבפולין, שהביא עובדא זו בנוסח אחר קצת, עיי"ש).

רואים אנו מכל זה דבכל מעשה מצוה שעושה אדם מישראל בעת הגלות, נבנה חלק של ביהמ"ק, אבן או שורה, הכל לפי גודל המעשה, וע"י העבירות נחרב ביהמ"ק בעווה"ר בכל עת ובכל שעה, כי כשזה קם זה נופל, וכנ"ל בזרע קודש.

- ד -

וזהו שאמר הכתוב, **עדותיך נאמנו מאוד**, דבני ישראל הנקראים עדות כנ"ל נאמנים הם, דבזה שמקיימים התורה והמצוות גורמים בזה **לביתך נאווה קודש**, שבונים את בית המקדש של מעלה שיהיה קודש לה', כנ"ל מדברי הרה"ק מראפשיץ והרה"ק מצאנו זי"ע דבמעשה המצוות בונים את בית המקדש העתיד להתגלות ב"ב, שיהי ה' **לאורך ימים**, שיתגלה כבוד מלכותו ית"ש לעיני כל ישראל בב"א.

- ה -

ואגב יש לפרש עוד על פי דרכו של הנועם אלימלך, בפסוק **עדותיך נאמנו מאוד לביתך נאווה קודש**, עפ"י המובא בספרים בשם הרה"ק רבי ר' מאיריל מפרימישלאן זי"ע

שאמר על הפסוק (תהלים קי"ט ק"מ) "צרופה אמרתך מאוד ועבדך אהבה", דמאוד פ"י ממון כמאמר הגמרא (ברכות דף נ"ד ע"א) בכל מאודך אפילו הוא נוטל את ממונך. והנה אם משתמשים בממון לשם שמים, לקיים על ידה מצוות התורה, כגון לקנות אתרוג, תפילין, סוכה, ציצית ושאר המצוות, הרי מעלים בזה את הממון שיהי' לצורך גבוה. וזהו צרופה אמרתך **מאוד**, כיון שהתורה הקדושה צרופה ביחד עם כסף הנקרא **מאוד**, על כן **ועבדך אהבה**, "**האט מאיר'ל ליב געלט**", ע"כ תוכן לשונו הקדוש.

וזהו **עדותיך נאמנו מאוד**, שבני ישראל הנקראים עדות (כדברי הנועם אלימלך) נאמנים הם להשתמש בכספים הנקרא **מאוד** לשם שמים, **לביתך נאווה קודש**, שבונים בזה בתים נאמנים לשם ה', ע"י בניית בתי כנסיות ובתי מדרשות ושאר מצוות ומעשים טובים הנעשים באמצעות הכסף.

- 1 -

ואפשר לרמוז עוד עפ"י דרך הנ"ל בצירוף דברי הזרע קודש על הפסוק כי תבנה בית חדש הנ"ל, דזהו שאמר הכתוב עדותיך נאמנו **מאוד**, דכח הכסף הנקרא מאו"ד שישראל משתמשים בה לקיום המצוה הוא נאמן **לביתך נאווה קודש**, דעם הכסף מקיימים מצוות התורה, אשר בזה בונים את ביהמ"ק דלעתיד, **לביתך נאווה קודש**, ובזה יזכו להתגלות כבוד שמים, ה' **לאורך ימים**.

- 2 -

וזהו שאמר הכתוב כאן, **וירד מעשות החטאת והעולה והשלמים**, דכשאהרן הקריב את החטאת והעולה והשלמים וכיפר בזה על בני ישראל, נשארו להם רק המצוות שקיימו, ולא העוונות, ועי"ז נעשה התעוררות בשמים **ויבא משה ואהרן אל אוהל מועד**, שבא אל ה' בטענה שיבנה כבר את בית המקדש המקווה בב"א, כמובא בספרים הקדושים דכל עבודת האבות הקדושים והשבעה רועים היתה שיבנה כבר בית המקדש דלעתיד הנקרא ג"כ בשם **אהל מועד**, **ויצאו ויברכו את העם**, ומה היתה ברכתם של משה ואהרן, על זה

משיב הפסוק **וירא כבוד ה' אל כל העם**, שיתגלה כבוד מלכותו יתברך ע"י בנין בית המקדש השלישי בב"א.

- ח -

ועל פי דברי הזרע קודש הנ"ל דע"י עשיית המצוות גורמים לבנין בית המקדש דלעתיד, נבין היטב מ"ש רש"י ז"ל, **אמרו ויהי נועם וגו' יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם**, פ"י איך נזכה **שתשרה שכינה** בהתגלות כבוד שמים עלינו בב"א, ע"ז אמרו **במעשה ידיכם**, פ"י במעשה המצוות שאתם מקיימים בידיכם.

- ט -

וזה הענין שמשה **שימש בו ופרקו בכל יום**, ודקדקנו למה הוצרך לזה, ועפ"י הנ"ל מובן הטעם, דמשה רמז בזה לישראל דאם חוטאים ח"ו גורמים לפרוק את המשכן דהיינו ביהמ"ק דלעתיד, וע"כ יזהרו מאוד שלא לחטוא, ולזה פרקו בכל יום, כי כל יום הוא בריאה חדשה בפני עצמו כמובא בספה"ק.

- י -

ועל זה הוסיף רש"י ז"ל **שהיו ישראל נכלמים ואומרים למשה משה רבינו כל הטורח שטרחנו שתשרה שכינה ונדע שנתכפר לנו עון העגל**, כי בני ישראל הבינו מזה דמה שחטאו בעגל עדיין לא נמחל להם ובזה גורמים עוה"פ לסילוק השכינה ח"ו, ועל זה אמר להם משה **זה הדבר אשר צוה ה' תעשו**, שתקיימו כל המצוות בשלימות כאשר צוה ה', ואז ממילא תזכו **וירא אליכם כבוד ה'**, שיתגלה אליכם כבוד שמים בביאת גוא"צ ובבנין בית המקדש שיבנה ע"י מעשה המצוות שלכם.

- ב -

ובגדיכם לא תפרומו (י, ו)

- א -

איתא בשל"ה (מוסרי של"ה והגהות דף ל"א ע"א), וז"ל:
טעם מצוה זו דרך כבוד והזכרה, אם ללבוש הגוף כך, כ"ש
ללבוש הנפש הנעשה ע"י המצוה שצריך שיהי שלם בלי
קרעים, כי עלבון לנפש הוא כאשר הגוף בלתי שלם, והוא
צריך לעמוד על משמרתו שלא יחסר אחת מכל סימני המצוה
עד שלא יישן קרעים תלביש נימה, ולבוש הנפש בקרע מעיד
על חסרון הנפש, לכך בגדיכם לא תפרומו, עכ"ל.

עיינ שבט מוסר ור"ח, שלאחר מאה ועשרים שנה נעשים
מהמצוות לבושים, וכל אחד ילבוש הלבוש שלו, ואם יהי
חסר לו מצוה או שלא קיים מצוה בשלימות, אז יהי חסר לו
חלק מהלבוש כמו כל החלק שהיד נתכסה בו, ויהי לו בושה
גדולה ללכת כך, כמו שאדם מתבייש היום לילך במלבוש
קרוע משום שיצחקו עליו, אבל אז תהי הבושה הרבה
והרבה יותר גדולה, והבושה הזאת תהי לעולם ועד.

ומשום זה לבד צריך האדם השלם להניח כל חיי עוה"ז
ולעבוד רק על עוה"ב, וכל החיים אפילו בענינים גשמיים
צריך שיהי דבוק רק להבורא עולם, כמ"ש ואתם הדבקים
בה' אלקיכם חיים כולכם היום, ולעשות הכל כולו לה', וכל
דבר גשמי יקשר הכל לה', כמ"ש "בכל דרכיך דעהו", ופירש
הבעש"ט "דע-הו".

- ב -

ובזה אפ"ל דברי חז"ל "תלמיד חכם שנמצא רבב על בגדו
חייב מיתה". דהנה לפי דברינו הנ"ל אם הבגד קרוע זאת
אומרת שחסר לו איזו מצוה שלא קיימה וצריך לבוא עוה"פ
בגלגול כדי לקיים את המצוה. אכן כל זה הוא רק באנשים
פשוטים, אבל אצל תלמידי חכמים אפילו הבגד שלם, היינו
שקיים המצוה, אבל היתה לו איזו פניי בהמצוה, הרי זה כבר

ג"כ חסר, ונקי "רלב על בגדו", וחייב מיתה ר"ל, שיצטרך למות עוה"פ, דהיינו שיבוא בגלגול.

ואולי בגלל זה הולכים עם לבושים (דלכאורה למה לא ילכו בלי לבושים, כמו הבהמות והעופות), כדי שיזכרו לתקן הנשמה שהיא כמו לבוש להגוף, ואם הנפש אינה שלימה, זהו חסרון הגוף, כנ"ל בדברי זקני השלי"ה הק' זי"ע.

- ג -

זאת תורת הבהמה והעוף וכל נפש החיה הרומשת במים ולכל נפש השורצת על הארץ, להבדיל וגו' ובין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל (יא, מו-מוז)

- א -

ובסוף הפרשה נרשם מספר הפסוקים של פרשת שמיני, **צ"א פסוקים, עבדי"ה סימן.**

אפשר לומר בביאור ב' פסוקים אלו בצירוף עם ביאור הסימן הנ"ל צ"א פסוקים, עפ"י שכתב בספה"ק נועם אלימלך (בפרשתינו) על פסוק זאת החי אשר תאכלו כו', נ"ל דאיתא בזוהר הקדוש זאת החי רמז להשם הקדוש אשר תאכלו פי' שע"י יש לנו אחיזה וחיות עכלה"ק.

ואפשר לומר עפ"י דרכו בקודש, בהקדם דברי מרן הבעל שם טוב הקדוש זי"ע שביאר הכתוב ובין החי הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל, עפ"י מה שאמרו ז"ל (יומא דף פ"ב ע"ב ודף פ"ג ע"א) ההיא עוברה דארחא אתו לקמיה דרבי אמר להו זילו לחישו לה דיומא דכיפורי הוא לחושו לה ואילחישא, קרי עליה "בטרם אצרך בבטן ידעתיד" (ירמי א') וגו' נפק מינה **רבי יוחנן**, ההיא עוברא דארחא אתו לקמיה דרבי חנינא אמר להו לחושו לה ולא אילחישא קרי עליה זורו רשעים מרחם (תהלים נ"ח) נפק מינה **שבטאי אצר פירי**. ופירש"י אצר פירי - **להפקיע שערים** ותניא (ב"ב דף צ' ע"ב) אין אוצרין פירות בארץ ישראל וכל דבר שהוא חי נפש לפי שמפקיעין את השערים. וזהו ובין החיה הנאכלת

ובין החיה אשר לא תאכל, פי' דיש הבדל בין החיה פי' היולדת שאוכלת ביוה"כ מחמת הסכנה, ובין החיה אשר לא תאכל, כגון אימיו דר' יוחנן שלא רצתה לאכול ונפיק מינה ר' יוחנן, עכ"ד הבעש"ט הקדוש.

- ב -

ואמרתי לפרש בזה סמיכות הפרשיות, **ובין החיה הנאכלת וגו' אשה כי תזריע וילדה זכר**, דבזה (אם היולדת אוכלת ביוה"כ או לא) תלוי איך יהיה הזכר, הולד הנולד, אם יהיה צדיק או להיפך ח"ו, וכנ"ל.

- ג -

ולדברי הנועם אלימלך הנ"ל עפ"י הזוהר דחי' רמז לשם הקדוש הוי' ב"ה, יובן הכתוב כאן, להבדיל וגו' **ובין החי' הנאכלת**, פי' אם אוכל מאכלות כשירות, ומכוון צירוף השם הקדוש הנקי חי' כנ"ל, **ובין החיה אשר לא תאכל**, פי' שאכל מאכל שאינו כשר, וממילא לא צירף את השם הקדוש בעת המאכל.

וידוע **מזקיני הקדוש בעל אוהב ישראל זי"ע מאפטא** שבסוף ימיו אכל הרבה, ובתחילה לא היה אוכל, ומובא בספר עטרת חן (דף ז') וז"ל:

סיפר ר' ישראל יצחק (רייזמאן) שליט"א (זצ"ל) שהרה"ק מבארנאו זצוק"ל סיפר, שהגה"ק מאפטא אמר, עד ל"ו שנה לא אכל, ורק אחר כך התחיל לאכול, משום מעשה שהיה, שנחלה והיה קרוב לגסיסה ר"ל, ונטלו אותו לדין, ובאו כל דברי אכילה בטענה, למה לא אכל, ולא העלה אותם? ואמרו לו, שאם יקבל על עצמו שיאכל מהיום, אזי יתרפא. והשיב, הלא ירא אנכי שלא יזיק לי האכילה, מחמת שאינני מורגל כבר באכילה, והבטיחו לו שלא יוזק מהאכילה, והשיב, שירא שלא יזיק לו ברוחניות, וגם על זה הבטיחו לו, ומאז התחיל לאכול, ע"כ.

ועל זה אמר הכתוב כאן, **ובין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל**, שיש הבדל גדול ונורא בין זה לזה, ומלמדינו

בזה שצריכים לזהר מאוד בשעת האכילה, וכדברי חז"ל שעת אכילה שעת מלחמה, פי' שיש מלחמה גדולה בעת האכילה, כי היצה"ר רוצה להכשיל את האדם שיאכל מאכלים שאינם כשרים ח"ו, וגם שלא יכוין כוונות האכילה כראוי.

- ד -

ואפשר להוסיף על דרך זה דזהו מה שנאמר בפסוק הקודם **זאת תורת הבהמה והעוף וכל נפש החיה הרומשת וכו'.** להבדיל וגו' **ובין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל,** פי' עפ"י הידוע מספרים שכתבו סגולה לאדם שלא יזיק לו האכילה, **שיהרהר בתורה בשעת אכילה,** ועי"ז יהיה נשמר משום דבר רע, כי התורה מגינה ומצלי (עיין סוטה דף כ"א ע"א), (ועיין בספה"ק מגיד משרים מ"ש המגיד לרבינו הבי"ז ז"ל בפי' עקב עי"ש). גם מובא סגולה גדולה שלא יזיק לו האכילה שאוכל שיזכיר במו פיו קודם האכילה שם רפא"ל, והוא בדוק ומנוסה.

ומענין זה כתב בסידור ישועות ישראל בקונטרס זר זהב וז"ל, והנה ידוע כי עיקר שמירת הבריאות הוא ע"י ב' דברים אלו, א' שילעוס המאכל בשיניים הדק היטב כי אז יתעכל בקל, ב' שלא לאכול אכילה גסה דהיינו כל שבעו, רק מעט פחות, ואז יוכל המאכל להתעכל בטוב, אכן מחמת תאות אכילה טבע הגוף לבלוע טרם שיטחון היטב בשיניים וגם למלאות בטנו כל שבעו כי בשעת אכילה דומה לו שתאב עדיין לאכול ואחר האכילה מרגיש שכבד עליו המאכל מחמת ריבוי האכילה, אבל אם יחשוב בד"ת בשעת אכילה וגם ילמוד קצת ד"ת בין מאכל למאכל ממילא לא יעמוס המחשבה כ"כ בתאות אכילה וגם יחליש כח היצר הרע ויתחזק נפש השכלית ע"י התורה, כמו שכתב בשער הקדושה ח"א, וממילא יוכל לנהוג כנ"ל ויהי' בריא וחזק לעבודת השי"ת עכ"ד, עי"ש.

ובא וראה מה שכתב במשנה ברורה (או"ח סימן קס"ו ס"ק ג') **ללמוד תורה בשעת אכילתו, דאם לא כן הוי זבחי**

מתים, ואין שולחנו מזבח מכפר. ולכן מה טוב להתרגל לומר תמיד תהלים פרק כ"ג, ועל ידי זה יצא גם חובת הזוהר להתפלל על מזונו קודם אכילה עיי"ש.

וזקני השלי"ה ז"ל הזהיר שקודם אכילה יאמר מזמור לדוד ה' רועי וגו', כי יש במזמור זה ז"ן תיבות וכמה סודות ע"ז המזמור, ועיי"ש בדף ק'.

עוד כתב שם שלא להסתמך על ברכת המזון או איזה מזמור, אלא ילמוד ממש.

- ה -

ובפשטות אפשר לומר בביאור הענין מדוע צריך לעסוק בתורה בעת האכילה, דע"י שיעסוק בתורה בעת האכילה יזכור שפיר מה מותר לו לאכול ומה אסור, וע"כ צריך ללמוד תורה בעת הסעודה.

ובפרט יש לעורר על דבר זה בדורינו זה, דלאחרונה נמצאו גם כמה וכמה שאלות של תולעים ושרצים רח"ל בתוך הירקות והמאכלים, המיוצרים ע"י **חברת "בודק" ועוד חברות גדולות המייצרות ירקות לרוב, בהכשר של רבנים (רע בניס) מפורסמים**, וכבר צעקו על זה רבנים גדולי ישראל, כהאדמו"ר וגאב"ד קאשוי, וגאב"ד אונגוואר ואודווארי שליט"א, ואמרו מליצה כואבת על זה **הבדק צריך שיבטל** (פסחים דף ו' ע"ב), וכבר כתבו הרבה תשובות לאיסור בנידון זה, וא"כ לענינינו מובן דכל שכן שבזמן הזה צריכים לעסוק בתורת איסור אכילת השרצים בשעת האכילה.

ועיין באור החיים הקדוש בפרשתינו (יא, מג) על פסוק אל תשקצו את נפשותיכם וגו', וז"ל: **אולי שבא הכתוב להודיע כי האוכל מהשרצים נעשה עצמו שרץ**, והוא אמרו אל תשקצו את נפשותיכם, פירוש **לא תעשו נפשותיכם שקץ, ובמה בכל השרץ השורץ על הארץ כשתאכלו אותן וכו'**, ואמרו לא תטמאו בהם אולי שיכוון לומר שצריכין ישראל להזהר לבל יכניסו לפנייהם אפילו בהיסח הדעת וכו' כי

התיעוב יעשה מעשהו בנפש האדם אפילו בהיסח הדעת, אלא שישתה הפגם במעשה, המזיד תעשה נפשו שקץ, ובשוגג תטמא נפשו ותטמטם, והוא אומרו ולא תטמאו ונטמתם בם, וצריך האדם לזהר בתוספות זהירות וזריזות בכל דבר אשר יכנס בגדר ספק שיקוף זה, ומה גם בזמנים אלו שנוהם האויר והארצות כולן יחד, ואין לך גדולי קרקע שאין בהם מהשיקוף, שומר נפשו ישמור את הדבר, עכלה"ק באור החיים הק'.

- 1 -

ועל דרך זה אמרתי בביאור הקרא בפרשת צו (ז, כד) וחלב נבילה וחלב טריפה יעשה לכל מלאכה.

וכתב הבני יששכר זצ"ל בספרו דברים נחמדים (סנהדרין ק"ו סימן ל"א ועוד) זצ"ל: "דבר חדש מצאתי בספר אדרת אלי עה"ת בפרשת צו, דבשעת האכילה ידליקו דוקא נר של חלב שהשלחן במקום מזבח (חגיגה דף כ"ז ע"א), וכמו שהיו מקריבים על המזבח דוקא חלב טמא, לעקוד ולכפות כל הדינים דפחד יצחק, וכן בשעת הלימוד, כל העוסק בתורת הקרבנות וכו' ילמוד דוקא אצל נר של חלב. הביא זה בשם המקובלים, והוא אצלי דבר חדש וציינתי למשמרת".

ומוסיף הבני יששכר על זה, שהתורה כתבה בפירוש יעשה **לכל מלאכה**, להורות שמותר בהנאה, ושוב אין יכולת ביד חכמים לגזור עליו איסור הנאה, כדי שישתמשו בו לתורה ולאכול לאורה וע"י כך לכפות הדינים, שיש ביד חכמים רשות לגזור גזירה, לאסור את המותר רק בדבר שלא פירשה התורה בפירוש התירו, אבל במקום שפירשה התורה בפירוש התירו אין כח ביד חכמים לאסרו, ותינח בזה, דכתיב "על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים" (דברים כג, ה), הלא עיקר הסעודה היא לחם ויין, כדאשכחן במלכי צדק, שהוציא לחם ויין. אלא משום שאסרו סתם יינם, ואילו היה כתוב בתורה, "על אשר לא קדמו אתכם בלחם ויין" לא היו יכולים החכמים לאסור סתם יינם, כי התירו כתוב בפירוש בתורה, וגלוי וידוע היה לפנינו יתברך שמו, שמן הצורך

לאסרם בעתיד, עפ"י חכמי הדור, לכן שינה הכתוב וכתב "על אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים".

וי"ל עפ"י דרכו בקודש, דע"כ כתבה התורה תחילה בפרשת צו מה שמותר לעלות על המזבח, וחלב נבילה וחלב טריפה **יעשה לכל מלאכה**, שמותר בהנאה וע"כ הקריבו על המזבח דוקא חלב טמא, כדי לעקוד ולכפות כל הדינים דפתח יצחק, אמנם כל זה מטעם הנ"ל, אבל בלאו הכי אסור לאכלו. והנה השלחן במקום מזבח, וי"ל דע"כ בא הרמז מזה דרך מה שמותר להקריב על המזבח, דקיי"ל ממשקה ישראל מן המותר לישראל, מותר לאכול ממנו על שולחנו ג"כ.

וע"כ הקדים לומר בפרשת צו מה שמותר לעלות על המזבח, ואחר כך האריך בפרשת שמיני מה שמותר לעלות על שולחנו של אדם, דהא בהא תליא, והחלב מותר רק בהנאה ולא באכילה, ודו"ק.

- ז -

וזהו שפתח הכתוב **זאת תורת הבהמה והעוף וגו' ולכל נפש השורצת על הארץ**, שצריך ללמוד תורת הבהמה והעוף, וגם תורת השרצים, **להבדיל בין הטמא ובין הטהור ובין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל**, דהטעם שצריך האדם לעסוק בתורת הבהמה והעוף בשעת האכילה כנ"ל, כדי שידע איזה מאכל מותר לו לאכול ואיזה מאכל אסור, בפרט השרצים שהם איסור חומר ביותר, ודו"ק.

ועיין בצעטיל קטן שבספה"ק נועם אלימלך, שכתב (באות ג') וזה לשון קדשו :

גם בשעת אכילה וזיווג יכוין כנ"ל, וכשיתחיל להרגיש תענוג גשמי יצייר במחשבתו כנ"ל ותיכף ומיד יאמר בפיו ובלבבו שיותר הי' לו תענוג ושמחה בעשיית מ"ע של ונקדשתי באופן הנ"ל מהרגשת תענוג גשמי הזה שהוא מהצרעת משכא דחויא וכך יאמר וראיה לדבר שיותר הי' לו תענוג ושמחה בעשיית מ"ע של ונקדשתי באופן הנ"ל שאפילו היו חוטפין אותו רוצחים באמצע אכילה וזיווג לעשות לו

העינוים קשים הייתי משמח א"ע על קידוש הש"י יותר מתענוג גשמי הזה, אך יזהר שיהיה דובר אמת בלבבו ושיהי' אז בשעת מעשה תקוע על לוח לבו בתוכיות ובפנימיות הלב באמת גמור ולא ישטה א"ע להיות כגונב דעת עליונה ח"ו, ע"כ.

ובצעטיל קטן שם (אות ט"ו) כתב עוד וזה לשון קדשו :

קודם נטילת ידים לאכילה יאמר תפלת השב של ר"י ז"ל ואחר אכילת המוציא יאמר בזה הלשון לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה, אין אני אוכל להנאת גופי ח"ו רק שיהיה גופי בריא וחזק לעבודתו ית"ש, ואל יעכב שום חטא ועון והרהור רע ותענוג גשמי את היחוד קוב"ה על ידי ניצוצות קדושות של האכילה והשתיה הזה, ויכוין כשהוא אוכל דבר מה או שותה דבר מה שהטעם שהוא מרגיש בפיו בשעת לעיסה ובשעת גמיעה היא פנימיות הקדושה וניצוצות הקדושה השורה במאכל או במשקה ההוא, וע"י האכילה והטחינה בשיניים והאצטומכא נברר הפנימיות מהמאכל שלא יעשה מו' תר להשפיע לחיצונים ואז נפשו נהנית מהפנימיות והפסולת נעשה מותרות ונדחה אל החיצונים ויקבל אז במחשבתו שתיכף ומיד כשירגיש שיצטרך לנקביו לא ישהה את הפסולת בקרבו לטמא ח"ו את מוחו ולשקץ את נפשו להשהות את הצואה והשתן בקרבו אפילו רגע אחד, וגם יצייר לפניו בשעת אכילה האותיות מאכ"ל בכתב אשורית ויהרהר שעולה צ"א כמנין הוי"ה בשילוב אדנ"י, עכלה"ק.

ועיין ברכות דף נ' ע"ב כשם שאין זורקין את הפת כך אין זורקין את האוכלין וכו' במידי דממאיס. וכתבו התוס' ד"ה אין זורקין את האוכלים, בהני שלשה מודה שמואל אין מעבירין כוס מלא על הפת, וגם אין חותכין עליו בשר חי, ואין זורקין את הפת אפילו לא ממאיס, וכן שאר אוכלים אסור לזרוק במידי דממאיס. ובד"ה ולא בימות הגשמים כתבו וז"ל, ומיהו עכשיו שדרך לזרוק חטים בבית חתנים צריך ליזהר שלא יזרקום אלא במקום נקי, עיי"ש. ועיין בספר מוסר ליום ד' שכתב דלכך אסור לבזות אוכלים, לפי

שמאכ"ל עולה צ"א מנין הוי"ה אדנ"י, עיי"ש. הרי ג"כ כדברי הנועם אלימלך דמאכ"ל בגימטריא ב' שמות הקדושים הוי" אדנ"י.

- ח -

ובזה אפשר לפרש מה שכתב הסימן בסוף הפרשה, צ"א פסוקים, עבדי"ה סימן, דמספר הוי"ה אדנ"י הוא צ"א, והוא ג"כ מספר מאכ"ל כדברי הצעטיל קטן הנ"ל, ולזה בא סימן זה בפרשת שמיני דייקא, דהרי חלק גדול של פרשת שמיני מדבר מענין מאכלות אסורות ושרצים וכו', ולזה בא הסימן צ"א פסוקים, צ"א בגימטריא מאכ"ל כמ"ש בנועם אלימלך הנ"ל, דהעיקר הוא לידע איזה מאכלים כשרים הם לאכול ואיזה מאכלים אסורים, דבזה יש יחוד גדול של צ"א, שהוא הוי"ה אדנ"י בגימטריא מאכ"ל.

- ט -

ועל זה הוסיף עבדי"ה סימן, וצ"ב מה בעי עבדי"ה הכא. ואמרנו בס"ד דהנה מבואר בגמרא (חולין דף ד' עמוד ב') דאמר רב ענן אמר שמואל ישראל מומר לעבודת כוכבים מותר לאכול משחיטתו וכו' שכן מצינו ביהושפט מלך יהודה שנהנה מסעודת אחאב שנאמר ויזבח לו אחאב צאן ובקר לרוב ולעם אשר אתו וכו', ודילמא עובדיה זבח, לרוב כתיב עובדיה לא הוה ספיק, עיי"ש באריכות. וכתב רש"י (בד"ה גברי דאחאב) הממונים על ביתו ושוחטין לו וכו' דהא עובדיה ממונה על ביתו וצדיק גמור היה, ע"כ.

חזינן מדברי הגמרא ומרש"י ז"ל דעובדיה שהי' ממונה על ביתו של אחאב הי' צדיק גמור. וזהו הסימן של מספר הפסוקים בפרשת שמיני, צ"א פסוקים עבדי"ה סימן, דבאכילת מאכלים (שלא לעבור על האיסורים המוזכרים בפרשת שמיני) צריכים ליזהר שיהיו בתכלית הכשרות וההידור, דוגמת עובדי"ה שהיה צדיק גמור, וכדמשמע מהגמרא בחולין הנ"ל דאילו הי' ידוע בבירור שעובדיה הכין את המאכלים, שפיר הי' מותר ליהושפט (שהי' מלך כשר) לאכול מאכלים אלו, וזהו עבדי"ה סימן, ודו"ק.

- י -

והנה בשבת זה מברכים חודש אייר, ויש לפרש השייכות לפרשת שמייני דייקא, דהנה מובא בספרים דחודש אייר מסוגל לרפואה להריק האצטומכא מן העיפושים וחולשת המרה.

וכתב בספה"ק בני יששכר במאמר חודש אייר הטעם לזה, דהנה כל החולשות והחולאת עפ"י רוב באים מן המאכלים שאינם לפי מזג האדם. **והנה בחודש זה התחיל המן לירד לחם אבידים לחם הנבלע באיברים ולא הי' בא מזה שום חולי ושום מכאוב**, נמצא בחודש הזה נתרפא כל החולאים ע"כ נשאר טבע קיים בחודש סגולה לרפואה, ועוד נקרא חודש הזה אייר בגי' אר"ך ומבואר בזה"ק שהוא לשון רפואה כמד"א כי אעלה ארוכה לך עכלה"ק (ועיין בספה"ק עבודת ישראל בליקוטים מ"ש בזה).

ומובא בספרים ביאור על זה, דהנה ב' חדשים אייר וסיון הם נגד ב' אזנים, וחודש אייר הוא אוזן ימין, ומבואר בספה"ק דעת קדושים להגה"ק מראזלא זי"ע שכל הרפואות מתחילין מן האזנים, וע"כ בעבור זה החודש אייר מסוגל לרפואה.

והנה הרמב"ם ז"ל כתב בהלכות דעות דרוב המחלות באים מחמת האכילה, ועיי"ש שכתב (בפרק ד' הלכה כ') כל המנהיג עצמו בדרכים אלו שהורינו אני ערב לו שאינו בא לידי חולי כל ימיו עד שיזקין הרבה וכו' עיי"ש.

- יא -

ועל פי זה יבואר הענין שמברכים חודש אייר בשבת פרשת שמייני, דהנה בפרשת שמייני יש אריכות דברים מענין המאכלים אשר מותרים באכילה ואשר אסורים באכילה, וכמו שהארכנו למעלה, והיות וחודש אייר מסוגל לרפואה, ע"כ קוראים פרשת שמייני בשבת שמברכים חודש אייר, דאם יזהרו במה שאוכלים, בפרט שלא לאכול מאכלות אסורות

ח"ו, לא יבואו לידי חולי ויקויים בהם אני ה' רופאִיךָ בחודש אייר.

- יב -

וזהו הרמז בסוף הפרשה **צ"א פסוקים**, דמאכ"ל בגימטריא צ"א כנ"ל, ואפשר לומר ברמז הדברים דשם הוי' (אני ה' רופאִיךָ) בגימטריא כ"ו, ועם הנקודות של הצירוף יתהלל המתהלל השכל וידוע (חירוק פתח פתח שבא, שעולים מספר מ"ב) עולים חיי"ם, ואיי"ר במספר קטן בגימטריא כ"ג, וביחד חיים וכ"ג עולה בגימטריא מאכ"ל, מספר צ"א, וזהו השייכות שבין חודש אייר לפרשת שמיני המדבר מענין המאכלים, ויש בו צ"א פסוקים, והבן.

- יג -

ומענין כשרות המאכלים דפרשת שמיני איירי בהו, אפשר לפרש הסמיכות לפרשת תזריע, **אשה כי תזריע וילדה זכר וגו'**, וברש"י אמר ר' שמלאי כשם שיצירתו של אדם אחר כל בהמה חיה ועוף במעשה בראשית כך תורתו נתפרשה אחר תורת בהמה חיה ועוף.

ובמדרש פליאה שם הה"ד אחור וקדם צרתני, אם זכה אדם אומרים לו "אתה קדמת למעשה בראשית", ואם לאו אומרים לו "יתוש קדמך". וצ"ב טובא, ממה נפשך, אם האדם נברא אחר כל היצורים, א"כ איך שייך לומר אתה קדמת, וגם צ"ב מדוע אמר המדרש דוקא הלשון **יתוש קדמך**, ולא משאר הברואים.

ועפ"י הנ"ל אפשר לומר בכוונת ר' שמלאי, דהטעם שבאמת נברא האדם אחר כל בהמה חיה ועוף הוא, דאם הי' אדם נברא מקודם לא הי' יודע איזה מאכלים מותר לו לאכול ואיזה מאכלים אסור, אבל כיון שנברא לאחר כל הברואים שפיר ניתן לו השכל והדעת לברר איזה מאכלים מותרים ואיזה אסורים (כדכתיב בפרשת בראשית שנתן האדם שמות לכל הברואים, והכוונה בזה י"ל ג"כ כנ"ל, שנתן להם שמות, כלומר שהבין בחכמתו איזה מאכל מותר

לו לאכול ואיזה מאכל אסור) וע"כ נברא אחר כל הברואים, וכמו שמובא בגמרא (סנהדרין דף ל"ח עמוד א') ת"ר אדם נברא בערב שבת ומפני מה, שלא יהו צדוקים אומרים שותף היה לו להקדוש ברוך הוא במעשה בראשית, דבר אחר שאם תזוז דעתו עליו אומר לו יתוש קדמך במעשה בראשית, דבר אחר, כדי שיכנס למצוה מיד, דבר אחר, כדי **שיכנס לסעודה מיד**, משל למלך בשר ודם שבנה פלטרין ושיכללן והתקין סעודה ואחר כך הכניס אורחין שנאמר (משלי ט) חכמת בנתה ביתה חצבה עמודיה שבעה וכו' עי"ש.

- יד -

ולפי הנ"ל הכוונה **כדי שיכנס לסעודה מיד**, דע"י שנבראו שאר הברואים ובתוכם הבהמות והחיות והעופות קודם לבריאת אדם הראשון, ממילא ה"י ביכלתו של אדה"ר להבחין תיכף ומיד מה אסור ומה מותר לאכול, והיה יכול לכנוס לסעודה מיד.

ועיין בספר בן איש חי פ' פנחס בתחילתה, שהביא מ"ש הרב מדרש תלפיות ז"ל, וז"ל: דמה שאמרו רבותינו ז"ל שיש ארבעה יסודות: אש, רוח, מים, עפר - זהו בכללות, אבל בפרטות, **הנה ארבעה יסודות הנזכרים, כל אחד יש בו חלקים רבים במדריגות זו למעלה מזו**. וענינם הוא, כי עשרים ושבע אותיות התורה, יש מהם שבע אותיות שהם מיסוד האש, והם אותיות א'ה'ט'מ'י' פ'ש'י', ושבע אותיות שהם מיסוד הרוח, ושש אותיות מיסוד המים, ושבע אותיות מיסוד העפר. ובכל אות ואות יש בה עשרים ושמונה מדריגות, כיצד: אות ראשונה משבע אותיות דיסוד האש, היא אות א', יש בה עשרים ושמונה מדריגות באש שבה, וכל מדריגה חלושה ממדריגה הקודמת לה, ואעפ"כ מדריגת העשרים ושמונה היא תקיפה וגדולה יותר מן מדריגה הראשונה אשר בעשרים ושמונה מדריגות שיש באות ה', שהיא אחר אות א' של השבע אותיות הנזכרות. וכן על זה הדרך בכולם. ועל זה אמרו רבותינו ז"ל (יומא דף פ"ג ע"ב) **רבי מאיר בדק בשמא, שהי' יודע לשקול מספר יסודי אותיות שמו של אדם**, שידע כמה חלקים יש בו מיסוד האש

או מרוח ומים ועפר. וזאת היתה חכמת אדה"ר, ששם שמות לכל ברי' כפי חלקי היסודות הנזכרים. וכן כתב רבינו בחיי ז"ל, שהשכיל אדם הראשון בחכמת האותיות, לקרוא השמות כפי טבעי הבריות בגבורה וקלות ואכזריות וכו', דכל המדות והכוחות שבבריות באים ויוצאים מן היסודות שבהם, עד כאן דבריו, עיין שם.

והיינו כדברינו, דע"י שהבחין אדם הראשון בכל הברואים איזה מדות יש בהם, טובות או רעות, לפי זה קרא להם שמות, ואז ה"י יכול לכנוס לסעודה מיד, שידע איזה מאכל מותר לו לאכול ואיזה מאכל אסור לו לאכול.

- טו -

וע"כ אם לא זכה, פ"י שאינו אוכל מאכלים כשרים כדבעי למיהוי (דזהו הטעם שנברא האדם באחרונה וכנ"ל) אומרים לו יתוש קדמך, דאם אינך נזהר במאכלים שיהיו כשרים על תכלית הכשרות, יכול אתה ליכשל ח"ו באכילת יתושים ושאר שרצים וכמו שביארנו למעלה, ודו"ק.

ומיושב הקושיא דאם זכה אדם לאכול מאכלים כשרים אומרים אתה קדמת למעשה בראשית, ואם לאו אומרים לו יתוש קדמך, ודו"ק.

- טז -

וז"ש רש"י ז"ל כשם שיצירתו של אדם אחר כל בהמה חיה ועוף כך תורתו נתפרשה אחר תורת בהמה חיה ועוף, פ"י כדי שידע מה אסור לו לאכול ומה מותר.

וראה מה שכתב הרמ"א ז"ל ביורה דעה (סימן פ"א סעיף זי) וז"ל: וכן לא תאכל המינקת אפילו ישראלית דברים אסורים, וכן התינוק בעצמו, כי כל זה מזיק לו בזקנותו.

וכתב על זה בפרי חדש (ס"ק כ"ו) וז"ל: ולפי שבזמננו זה אין נזהרים בענינים אלו, ע"כ רוב הבנים יוצאים לתרבות רעה ח"ו, ורובם עזי פנים שבדור, ואין יראת ד' נוגע ללבבם, ואף אם יוכיחו על פניהם לא יקבלו מוסר, ולפיכך צריך ליזהר בזה עכ"ל. והטו"ז והש"ך כתבו על דברי הרמ"א הנ"ל

דכל זה אף במינקת שמכח סכנה ציוו לה הרופאים לאכול דברים האסורים, מ"מ מחויב האב לשכור מינקת אחרת ישראלית, מפני שאכילת האיסור מזיק לילד בעת זקנותו שיצא לתרבות רעה ומטמטם את הלב וגורם טבע רעה עכ"ל.

וצא ולמד מה שהרעיש עוז הגה"ק בעמח"ס בני יששכר זי"ע בספרו אגרא דפרקא (אות קכ"ו) בשם מורו ורבו הרה"ק רבי מנחם מענדל מרימנוב זי"ע, על מה שהוא מן התימה שאנחנו רואים כמה פעמים שהילדים בעת שהם קטנים הולכים לבית רבם ומתמידים בלימודם ומתפללים בכוונה ועונין אמן יהא שמי' רבא, ומיישרים אורחותיהם, ואח"כ כשמתגדלים מתהפכים ח"ו למדות גרועות ומבטלים התורה והתפלה וכיוצא בדברים הרעים כאלו, מאין מתהווה דבר זה, הלא התורה שלמדו בקטנותם בהבל שאין בו חטא, הי' מן הראוי שיעמוד בעת זקנותם למשען להם, שלא יוסיפו לחטוא, כי מצוה גוררת מצוה! ואמר הוא ז"ל בעבור שאבותיהם האכילו אותם ממין גזל ונתפסו במאכלות אסורות, וזה שב להם בשר מבשרם, ועי"ז נולד בהם תאוות רעות ומידות גרועות רח"ל, וכ"כ בספה"ק מחזיק ברכה על דברי הרמ"א הנ"ל וז"ל: וצריך אביו ואמו להפריש התינוק ממאכלות אסורות, וזה גורם שיצאו לתרבות רעה, וזה דור דור שוא שאינם נזהרים בזה וכיוצא בזה, ומשום הכי יוצאים תולדות הבנים עזי פנים ואין יראת ד' על פניהם, עכ"ל.

ועיין בשו"ת ערוגת הבושם (סימן קל"ח) שכתב דאף להפוסקים שמתירים לשתות חלב מפרות שאכלו מאכלים המותרים ביחד עם חמץ, (דעפ"י הלכה קי"ל דזה וזה גורם, וגודל האיסור לשתות חלב מבהמות שאכלו חמץ מובא בשו"ע או"ח סו"ס תס"ח, ובקיצור שו"ע סוף סימן קי"ז, ובלחם הפנים שם, ועי' בשדה חמד מערכת חמץ ומצה סימן ב' אות ד', ובמעדני שמואל סוף סימן קי"ז מזה), מ"מ יש בזה הפסד רוחני עצום, דעי"י שאוכל מהפרה שאכלה מאכלות אסורות ג"כ (אף שאכלה גם מאכלות המותרות) נסתם לבו של האדם האוכלו, ומביאו לידי מדות רעות רח"ל

(ועי' שו"ע יור"ד סימן פ"א) ע"כ ראוי שכל אי' מישראל יזהר בזה, עכתו"ד שם.

רואים מזה דכך הם פני הדברים אם אוכלים או שותים חלב מבהמה שאכלה חמץ בפסח, ושאר מאכלות אסורות ג"כ בכלל, כמ"ש הפוסקים הנ"ל, דמזה יוצאים תולדות שמשתרשים בהם מדות מגונות ל"ע, כמ"ש האגרא דפרקא הנ"ל דזהו ענין הגזל רח"ל אצל הבנים, כיון שהוריהם נכשלו באכילת מאכלות אסורות, גרם מכשול זה שבניהם יצאו לתרבות רעה רח"ל.

- יז -

וזהו שדייק הגאון בעל ערוגת הבושם זצ"ל במה שכתב דמ"מ יש בזה **הפסד רוחני עצום**, דע"י שאוכל מהפירה שאכלה מאכלות אסורות ג"כ (אף שאכלה גם מאכלות המותרות) **נסתם לבו של האדם האוכלו, ומביאו לידי מדות רעות רח"ל** (ועי' שו"ע יור"ד סימן פ"א) ע"כ ראוי שכל אי' מישראל יזהר בזה, א"כ לענינינו, כל שכן כשאמו אוכלת מאכלות אסורות, נשאר רושם רע מזה בוולד הנולד.

- יח -

וזהו השייכות שמביא המדרש דבר זה על פסוק **אשה כי תזריע וילדה זכר**, פי' לדברי הגמרא יומא הנ"ל בההיא עוברא דארחא וכו', דכיון שלא אכלה ביוה"כ סימן הוא שבכל השנה ג"כ לא אכלה מאכלות אסורות, וע"כ נולד אצלה בן צדיק כרבי יוחנן, משא"כ אמי' דשבתאי אצר פירי, וזהו **אשה כי תזריע וילדה זכר**, דהתנהגות הולד הנולד אם יהי' צדיק או לא תלוי במאכלי אביו ואמו וכל בני המשפחה, דאם אוכלים מאכלות כשרים ממילא יהיה הבן צדיק, ובאם לאו יהי' להיפך ח"ו, וזהו **אשה כי תזריע**, דבמעשיה שהזריעה האם כשהיתה מעוברת עם ולד זה, דהיינו שלא אכלה מאכלות אסורות אז באמת יהיה **וילדה זכר**, שהבן הנולד יהיה צדיק בחינת **זכר** שהוא משפיע, כידוע מספה"ק, וכן הוא להיפך ח"ו ג"כ, ודו"ק.

- יט -

עוד אפשר לפרש מאמה"כ ובין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל, עפ"י דרכו בקודש של הנועם אלימלך הנ"ל שכתב בפסוק זאת החי אשר תאכלו כו' נ"ל דאיתא בזוהר הקדוש זאת החי רמז להשם הקדוש אשר תאכלו פי' שע"י יש לנו אחיזה וחיות עכלה"ק.

עוד כתב שם בפסקא של אח"ז בנועם אלימלך, או יאמר זאת החי רמז למה שראה דניאל חי' זו אדום אשר תאכלו לשון ואכלתם את אויביכם, ואמר הכתוב עי"ז יהי כח בידכם לכלות אותם, דהיינו מכל בהמה וכו', עי"ש.

- כ -

וכעת נראה לי עוד תוספות ביאור עפ"י, די"ל דשני הפשטים עולים בקנה אחד, (דחי' קאי על השם הקדוש, וגם דחי' קאי על אדום אשר תכלה אותם) ונקדים מ"ש בספה"ק דגל מחנה אפרים (ליקוטים) על פסוק (ישעיה לח, ג) והטוב בעיניך עשיתי, ודרשו חז"ל (ברכות י:) זה הסומך גאולה לתפלה, רב ברונא זימנא חדא סמיך גאולה לתפלה ולא פסיק חוכא מפומיה, נראה לי שעיקר הכוונה שיגאל התפלה שהיא השכינה הקדושה וזהו שמחה גדולה כי הגלות היא כשיש פירוד השם הוי"ה ב"ה, אבל כשמיחד הוי"ה עם אדנ"י נמתקין כל הדינים בשרשיהם אז היא שמחה גדולה, וזהו (ישעיה נה, יב) כי בשמחה תצאו מן הגלות. וזהו (תהלים יט, ט) פקודי ה' ישרים משמחי לב על דרך דאיתא ובכן צדיקים יראו וישמחו זה קו ימין וישרים יעלוזו זה קו שמואל, על שם שישר נקרא זה שעושה בדין ומשפט וטוב זה שעושה לפני משורת הדין, וזהו פקודי לשון יחוד כמו (יבמות סב:) חייב אדם לפקוד וכו' היינו כשמיחד הוי"ה עם אדנ"י אזי ישרים גם כן משמחי לב כנ"ל כי בשמחה תצאו והיינו שנמתקים הדינים, ונשמות ישראל נקרא לב כידוע, עי"ש עוד.

נמצא מדבריו הקדושים דע"י שמייחדים את השמות הוי' אדנ"י כראוי נמתקים הדינים ויוצאים מן הגלות אל

הגאולה. וזהו כוונת ב' הפשטים בפסוק זאת החי אשר תאכלו, לפי דרכו האי של הנועם אלימלך דחי' רומז לשם הקדוש, ולפי דרכו הבי של הנועם אלימלך דראה דניאל חי' זו אדום אשר תאכלו לשון ואכלתם את אויביכם, דבאמת אם מייחדים ב' שמות הקדושים כראוי, בפרט בעת האכילה דמאכ"ל גימ' צ"א, זוכים בשכר זה שיתקיים זאת החי אשר תאכלו, שתכלה את אדום שהוא הגלות האחרון גלות אדום, בב"א.

- כא -

ובזה יבואר הפסוק **להבדיל בין הטמא ובין הטהור ובין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל**, דהבדל גדול יש אם מייחדים את השם הקדוש הנקרא חי' כנ"ל, או אין מייחדים אותו, אם מייחדים את השמות הקדושים נזכה לקיום היעוד ובין החיה הנאכלת, שאדום הנקרא חי' יכלה מן הארץ, ואז נזכה לגאולה השלימה בב"א.

- כב -

ולזה בא הסימן צ"א **פסוקים**, ולכאורה מה בעי בזה. אך להנ"ל הכוונה, דהנה הפסוק מסיים **ובין החיה אשר לא תאכל**, ולדברי הנועם אלימלך הנ"ל דחי' זו אדום והכוונה בזאת החי אשר תאכלו שאדום יכלה מן הארץ, אפ"ל דזהו שאמר הכתוב, דכל זמן שהוא **ובין החיה אשר לא תאכל**, דעדיין לא נכלה אדום מן הארץ, צ"א פסוקים, פי' דבזמן הגלות יש יחוד השמות הוי' אדנ"י שעולים בגימטריא צ"א, אבל לעתיד לבוא בב"א יהי יחוד השלם אדנ"י יהי"ה, כמובא מהאריז"ל, ועיין בספה"ק זרע קודש (פרשת וירא) שכתב וז"ל, רומז לנו הכתוב בר"ת מתיבות יושב פ"תח ה'אהל היא יפ"ה, ע"ד שאמרו [רבותין] ז"ל מאי האי דאמרו אינשי כשמזווגים ומתחתנים איש ואשה אומרים שהזיווג יהי עולה יפה, ולהבין איזה מקום יהי עולה, ומאי הלשון הזה שיהי עולה יפה, ופי' כי כלל העבודות לייחד קוב"ה ושכינתו בחי' יחוד שמות הוי' ואד' שהצדיקים מייחדין במעשיהם הטובים. והנה כתוב בספרים שלעתיד יהי משם

הוי' אותיות יהי"ה, שהו' תהי' יו"ד, וזה (זכריה י"ד ט') ביום ההוא יהי' ה' אחד, וכו', ונמצא יהי' יחוד קוב"ה [ושכינתו] יהי"ה אדנ"י גי' מספר יפ"ה, שהזיווג הזה של איש ואשה מעורר הזיווג העליון לקרב ביאת משיחנו, ויהי' זיווג יהי"ה אדנ"י גימ' מספר יפ"ה וכו', ועד שם היתה עבודת אברהם ליחוד הנ"ל, והפתח לזה הי' אברהם שממנו התחיל להשתלשל אומה הישראלית, עכדה"ק.

אבל כל זמן שעדיין לא נכלה החי' זו אדום, היחוד הוא הוי' אדנ"י.

- כג -

ויש לפרש עד"ז דזהו שמפטירין פרשת שמיני (שמואל ב' ו-ז') מענין דוד המלך, וסיום ההפטרה הוא ונאמן ביתך וממלכתך עד עולם לפניך כסאך יהיה נכון עד עולם ככל הדברים האלה וגו', פי' דרך בעת הגלות היחוד הוא הוי' אדנ"י, אבל לעתיד לבוא יכון כסא דוד ואז באמת יהי' היחוד יהי' אדנ"י שעולה בגימטריא צ"ה, וזהו הרמז עולם כ"ל ה'דברים ר"ת בגימטריא צ"ה, דכשיכון כסא דוד בב"א יהי' יחוד ב' שמות הקדושים צ"ה, ודו"ק.

- כד -

ומאוד יונעם בזה מה שאמר בפסוק הקודם זאת תורת הבהמה והעוף וגו' ולכל נפש השורצת על הארץ, להבדיל בין הטמא וגו' ובין החיה הנאכלת, דהנה איתא עוד שם בנועם אלימלך הנ"ל, זאת החי' רמז למה שראה דניאל חי' זו אדום, אשר תאכלו לשון ואכלתם את אויביכם, ואמר הכתוב עי"ז יהי' כח בידכם לכלות אותם, דהיינו מכל בהמה דאיתא בגמרא בבא מציעא אמר רב חנינא מסורא דפרת לרבינא יציאת מצרים דכתב רחמנא גבי שרצים למה לי, א"ל אמר הקב"ה אני שהבחנתי כו' ע"ש א"ל אנא המעלה קא קשיא לי, מ"ש המעלה דכתב רחמנא, א"ל לכדתנא דבי ר' ישמעאל אלמלא לא העליתי את ישראל אלא בשביל שאינם מטמאין בשרצים ומעליותא היא גבייהו וכו'. י"ל הפי' הגמ' הנ"ל ע"פ דאיתא במדרש שאלו המלאכים את

הקב"ה למה ברא השרצים והשיב להם השי"ת מפני הקטרוג אם יבא לקטרג על ישראל חלילה שחוטאים לפניו ואין צורך בהם אז משיב לו השי"ת הלא השרצים אין צורך בהם כלל ואעפ"כ בראתים, וז"ש אנא המעלה קשיא לי, דהמעלה הוא לשון הגבהה שהקב"ה מגביה את ישראל מבין הקליפות והחוטאים והם נופלים למטה. וז"ש המעלה כו' כלומר לאיזה סיבה וזכות מעלה את כללות ישראל מחטאותיהם, א"ל אלמלא כו' אלא שאין מטמאין בשרצים פי' הלא ישראל אין אוכלים השרצים ונמצא אין צורך כלל בבריאתם כיון שישראל אין אוכלין מהם ואעפ"כ בראתים כדברי מדרש הנ"ל ממילא אין כח להמקטרג לקטרג עליהם ולזה אני מעלה ומגביה אותם מעונותיהם כנ"ל, ע"כ.

ונמצא מזה דע"י בריאת השרצים בטלים כל הקטרוגים מעל ישראל, דכיון שאין צורך כלל בבריאת השרצים ואעפ"כ בראם השי"ת, א"כ כש"כ שיש צורך בבריאת ישראל.

- כה -

וזהו שהקדים הכתוב לומר **זאת התורה הבהמה והעוף ולכל נפש השורצת על הארץ**, הזכיר השרצים הרומשים על הארץ, דמ"מ בראם הקב"ה, אם כן יש מזה לימוד זכות עבור ישראל שיזכו לגאולה ב"ה, ולזה המשיך הכתוב להבדיל וגו' ובין החיה הנאכלת, דע"י יתבטלו הקיטרוגים מעל ישראל ויזכו לגאולה, שתכלה החי' זו אדום כדברי הנועם אלימלך, ודו"ק היטב.

- כו -

ובזה יש לפרש עוד בדברי המדרש הנזכר לעיל בתחילת דברינו, אשה כי תזריע וכו' אם לא זכה אומרים לו יתוש קדמך, ודקדקנו מדוע הזכיר דוקא היתוש. אך לדברי הנועם אלימלך יבואר הכוונה, דאם לא זכה אדם הרי יש מקטרגים עליו ח"ו כיון שאינו מתנהג בדרך הישר, א"כ צריך ללימוד זכות, ולזה אומרים לו יתוש קדמך, פי' דהקב"ה ברא יתוש דלפוס ריהטא אין שום צורך בבריאתו, ומ"מ בראו הקב"ה, זהו לימוד זכות גם עבור מי שלא זכה, ודו"ק.

פרשת תזריע

- א -

אשה כי תזריע וילדה זכר (י"ב, א)

במדרש רבה (פרשה יד סימן א'): הה"ד "אחור וקדם צרתנו" א"ר יוחנן אם זכה אדם נוהל שני עולמות, הזה והבא, הה"ד "אחור וקדם צרתנו". והקשה הצדיק ר' ישכר דב מבעלז ז"ל, דלפי זה היה צ"ל קדם ואחור, כי העוה"ז קודם לעוה"ב, ונראה לומר, דאיתא בגמרא (ברכות יז.) כי הו' מפטרי רבנן מבי רב אמי וכו'. א"ל הכי: עולמך תראה בחיך וכו' והכונה, שיזכה גם בעוה"ז מעין עוה"ב. וזה י"ל גם כן כוונת המדרש "אחור וקדם", "עולם הבא שנקרא אחור", יהיה בעוה"ז שנקרא קדם.

ואפשר להוסיף ע"ז עולמך דע"י לימוד התורה רואה באמת עולמו של עוה"ז ועולם הבא, כדאיתא בעירובין (דף נד:) דכל הצלחת האדם בעוה"ז תלוי ע"י התורה, וכו', וג"כ בעולם הבא, כדאיתא בסוף עוקצין אמר ר' יהושע בן לוי עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות, שנאמר להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא, ופירוש שם הברטנורא, שתענוג עולם הזה הוא אחד משלוש מאות ועשר של תענוג עולם הבא. (ועיין בחידושי על ברכות דף י"ז).

וכאומרו בטל רצונך מפני רצונך כפירוש האלשיך הקדוש שיש בזה ב' אופנים: א', שהגם שידוע שאם ילך עכשיו לעסוק בפרנסה ויהיה לו עי"ז כסף, בכל זאת הוא מבטל את רצונו מפני רצון הקב"ה ויושב ולומד תורה ע"י הדחק. ב', שהוא מבטל כל רצונו בפני רצון הקב"ה, והוא אינו אלא כגרזן ביד החוצב. דהיינו: שהוא אינו שוקל בדעתו כן או לא, אלא רצון השי"ת זהו רצונו בלי כל מחשבה, וזה אפשר להוכיח בנקל. כשיתבונן האדם, המבטל רצונו בפני השי"ת, בזולת, האדם העומל לכנס הון ועושר, ואמנם מצליח בזה וחי חיי רווחה וכבוד מדומה, ובאותו זמן הוא לומד תורה מתוך עוני ודחק וטפלי תליא ב"י, הרי זה לא כל

כך נעים וערב לחיך וכל הסובב. אבל בסופו של דבר, בדרך כלל, ח"ו, כל העמל יורד לטמיון, אם על ידי סיבה זו או אחרת, אבל הלומד תורה מתוך הדחק, שמבטל כל ישותו לפני בוראו, סוף הכבוד לבוא, ולא יחסר לו גם הצרכים החומריים. וזה "עולמך תראה בחיידך", שלא רק שעמלך לא היתה בחנם, אלא שגם הצרכיים החיוניים לא יחסר לך כלום. כמובן, שהמדובר הוא רק בבעלי כיסים שאינם יודעים ומבינים תפקיד העשירות בעולם, אבל לא אלו היחידי סגולה שפועלים בממונם גדולות ונצורות, להגדיל ולחזק תורה, עבודה וחסד, שכרם לא יתואר וישוער, עד כדי כך שאפילו אם ה"זבולון" אינו בן תורה. על כרחך ילמדו עמו בעלמא דאתי שיבין וירגיש נועם זיו חיי נשמות.

- ב -

**אשה כי תזריע וילדה זכר, ובמדרש הה"ד (איוב ל"ו)
"אשא דעי למרחק ולפועלי אתן צדק"**

- א -

יל"פ על פי דברי המהרש"א (שלהי מכות) דהא דאמרו בגמרא (עירובין יג:) נמנו וגמרו טוב שלא נברא היינו שמנו הלאוין והעשין ונמצאו הלאוין מרובין, אם כן קרוב להפסד יותר מלשכר, ע"כ טוב שלא נברא משנברא. אמנם זה דוקא אם טוב לעצמו שהוא צדיק מפעלץ אז טוב לו שלא נברא, אבל אם טוב לבריות, שהוא מזכה את הרבים אז הוא טוב שנברא, כמ"ש תוס' (עירובין יג:) בד"ה נוח לו לאדם שלא נברא, וז"ל א"נ הכא איירי בסתם בני אדם אבל צדיק אשריו ואשרי דורו. וזהו הפשט אשא דעי "למרחוק" שתסתכל עם הדעת שלך, חוץ ממך, ארויס פון דיר. ואז באמת שייך לכתוב ע"ז אשה כי תזריע וילדה זכר, כי זכר כזה טוב לו שנברא.

- ב -

עוד יל"פ עפ"י דברי הגמרא פסחים דף ג: ההוא ארמאה דהוה סליק ואכיל פסחים בירושלים אמר כתיב "כל בן נכר

לא יאכל בו, כל ערל לא יאכל בו", ואנא הא קאכילנא משופרי שופרי, אמר ליה ר' יהודה בן בתירא מי קא ספו לך מאליה? אמר ליה לא, [השיב לי ריב"ב] כי סלקת להתם אימא להו ספו לי מאליה. כי סליק אמר להו מאליה ספו לי א"ל אליה לגבוה סלקא. א"ל מאן אמר לך? הכי א"ל ר' יהודה בן בתירה. אמרו מאי האי דקמן, בדקו בתריה ואשכחוהו דארמאה הוא וקטלוהו. שלחו ליה לרבי יהודה בן בתירה שלם לך ר' יהודה בן בתורה וכו', "דאת בנציבין ומצודתך פרוסה בירושלים", עכ"ל הגמרא. וזהו הפשט אשא דעי למרחוק כנ"ל, להיות בבחי' את בנציבין ומצודתך פרוסה בירושלים.

- ג -

עוד אפ"ל עפ"י דברי הנוב"י שפירש כל שיש בידו למחות שיכתוב בכתב דברי מחאה. ועפ"י אפשר להבין מאמר חז"ל כל שיש בידו למחות בכל העולם כולו וכו', ל"ק איך היה אז בזמן הגמרא אפשר למחות בכל העולם הלא אז לא היה אפשר להגיע לכל העולם, ואמרתי לפרש דהנה אנו רואים בגמרא ב"מ בפי' א"מ מפריחי יונים ומלוה בריבית פסולים לעדות, ורש"י בסנהדרין פי' מפריחי יונים ששולחים מכתבים עם יונים וכו'. ואם כותב בידו דברי מחאה ודעת תורה ושולח ע"י יונים יכול להגיע המחאה בכל העולם. וזהו הפשט בהמדרש אשא "דע"י למרחוק היינו: הדעת תורה וכו'.

- ד -

ועוד אפ"ל דהנה איתא בגמרא (תמיד ל"ב) איזהו חכם הרואה את הנולד, דנולד קאי עליו ועל המעשים שלו שיעשה בימי חייו [ולשון נולד מבואר ברש"י ובר"ן נדרים דף ל: דבנדרים הלך אחר לשון בני אדם, דדרכן של בני אדם לקרות נולדין לאותן שעדיין לא נולדו וכו' עיי"ש]. ויראה לפניו המאמר חז"ל טוב שלא נברא וכו' ועי"ז יראה לתקן מעשיו בזה הגלגול ולקיים כל המצוות בשלימות, כמו שאיתא בזוה"ק שאם חסר לו אפילו מצוה אחת צריך לבוא

עוה"פ בגלגול, ופירשו בזה הפסוק ארור אשר לא יקום את כל דברי התורה הזאת וכו'. ואיתא בכתבי האריז"ל עפ"י הגמרא (ע"ז ט.) תרי אלפי ימות המשיח ובעונותינו יצאו מה שיצאו, ופי' דאמרו חז"ל אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף (יבמות כ"ב.), ויפלא איפה אחר כל כך הרבה דורות שבאו ריבי רבבות נשמות זה עוד יעכב הגאולה. ובעונותינו יצאו מה שיצאו, דהיינו: אלו נשמות הישנות שיצאו כבר, יצאו גם עתה, ולא חדשות. עכת"ד.

וזה שאמר "אשא דעי למרחוק" לגלגולים הקודמים לתקן מעשיו הקודמים, ולפועלי סובב על הקב"ה (כמ"ש "פועל אמת" ועוד) אתן צדק, שיצדיק מעשיו.

- ה -

עוד אפ"ל עפ"י דברי האוהה"ק בפרשת כי תשא עה"פ "ואדעך למען אמצא חן" וכו', פירוש כדי שנעשה הנהגה ישרה בתמידות לפניך והוא מציאות חן המושג בעיני ה'.

- ו -

עוד אפ"ל, אשא דעי למרחוק וכו' כמו שאמר המדרש: אמר רבי נתן מחשבין לשמו של אברהם אבינו אותו שבא מרחוק הה"ד "וישא אברהם את עיניו וירא את המקום מרחוק וכו'", שאברהם אבינו הסתכל למרחוק שרצה שכל העולם כולו ימליכו להקב"ה, וידעו שיש בורא עולם (אלשיך).

- ז -

עוד אפ"ל, במדרש אשא וכו' אמר רבי חנינא בר פפא מחשבין אנו לשמו של הקב"ה שהיינו רחוקים וקרבתנו לו וכו'.

ובפירוש מהרז"ו על המדרש שם, פי' אשא לשון שירה כמ"ש שאו זמרה וכו', דעל ידי שירה וזמרה יכול אפילו הרחוק להתקרב לפני הקב"ה, וזהו אחד מעיקרי עבודת הצדיקים כמ"ש (אותיות דר"ע אל"ף) לא ברא הקב"ה עולמו אלא בשביל שירה וזמרה, וכמבואר ברמ"א (סימן

ר"צ), ואעפ"כ שירות ותשבחות מותר ומצוה לשורר זמירות ש"ק ואין בו חשש ביטול תורה, כי הזמירות לתורה יחשב, עיי"ש. וכידוע גודל מעלת הפייטנים, ומובא על ר' אליעזר הקליר שעלה לרקיע ע"י שם, ושם שמע את המלאכים המשוררים וכך עשה פיוטיו ושיריו.

ובחולין (דף צ"א:): מבואר שאין מלאכי השרת אומרים שירה למעלה עד שיאמרו ישראל למטה, שנאמר (איוב ל"ח) ברן יחד כוכבי בוקר, והדר ויריעו כל בני אלקים עיי"ש, והיינו שקודם אנו משוררים לה' הטוב כאן בעולם השפל, ואח"כ משוררים המלאכים ושרפים. וכן מובא בתנכ"א זוטא אות כ"ה.

ובמסכת (ברכות ג:): דוד עד חצות לילה היה עוסק בדברי תורה מכאן ואילך בשירות ותשבחות, עוד שם, שכינור היה תלוי למעלה ממטתו של דוד וכיון שהגיע חצות הלילה באה רוח צפונית ונושבת בו ומנגן מאליו, ובשבת (דף ל:): אין השכינה שורה, אלא מתוך דבר שמחה של מצוה שנאמר ועתה קחו לי מנגן והיה כנגן המנגן ותהי עליו יד ה'. וכשיבא משיח צדקינו יהי' כל עבודתינו בשירה וזמרה. וכן אנו אומרים בכל יום יהללו שמו במחול בתוף ובכנור יזמרו לו, וידוע פי' הרד"ק על הכ' רוממות א-ל בגרונם וחרב פפיות בידם, דע"י רוממות א' שירה וזמרה יכול לנצח המלחמה כמו חרב פפיות, חרב של שתי פיות. וזהו שדוד המלך עה"ש מסיים בתהלים כל הנשמה תהלל י-ה, שכל מי שיש לו נשמה, תהלל י-ה.

וזהו הפי' אשא דעי למרחוק אם רוצה להתקשר להשי"ת, יכן א"ע בהתקשרות ודביקות על ידי שירה וזמרה להשי"ת.

- ח -

עוד אפ"ל "אשא דעי למרחוק ולפועלי אתן צדק", דכתיב בתורה הוכח תוכיח וכו' ולא תשא עליו חטא וכו', דאם רוצה לומר תוכחה לאחר [וזהו למרחוק חוץ ממנו] ולפועלי אתן צדק, שצריך להחזיק את המרחוק לצדיק כמ"ש

בתפילת ר"ר אלימלך שנראה כל אחד מעלת חברינו ולא חסרונן, ואם מחזיק אותו לצדיק אז מותר לומר לו תוכחה. והדרך לומר תוכחה שאומרים שהיות ואתה צדיק וחסיד ואנשים אחרים לומדים ההתנהגות ממך, אינו מתאים ולא יפה להתנהג ככה.

ופירוש הגמרא הנ"ל (עירובין יג:) נמנו וגמרו טוב שלא נברא היינו שמנו הלאוין והעשין ונמצאו הלאוין מרובין, א"כ קרוב להפסד יותר מלשכר. וז"ש הפסוק ולא תשא עליו חטא שהמצוה של תוכחה הוא בתנאי שלא תשא עליו חטא, שאם אין אתה יודע האידך להוכיח תעבור על יותר לאוין ועשין, כמו המצות ל"ת של "לא תשנא את אחיך בלבבך". מבואר בסה"ק שמצות ל"ת הזאת היא חמורה ביותר כי עובר על לא תשנא את אחיך בלבבך בכל רגע ורגע, ואח"כ עובר על לא תקום ולא תטור וכו', ורק מי שהוא אוהב באמת את חבריו כמ"ש ואהבת לרעך כמוך אז יכול להוכיח אותו. ובזה אפ"ל מאמר חז"ל תמה אני אם יש בדור הזה מי שיוכל להוכיח, ובגלל זה אמר הכי אח"כ אני ד', כי ה' יודע ועד אם הוא באמת מקיים המצות עשה של כמוך.

- ג -

הנהגות בתוכחה שהאריך במאמרו

א. כשברי לך שאין כל רגש של שנאה אז תוכיח לא תשנא את אחיך בלבבך, הוכח תוכח את עמיתך ולא תשא עליו חטא (יט-יז). רבי יהודה ליב זצ"ל³, המוכיח מפולנאה,

ב) רבי יהודה לייב זצ"ל "המוכיח" מפולנאה היה תלמידו המובהק של הבעש"ט ז"ל, והבעש"ט מנה אותו למגיד ומטיף לתורת החסידות מעל במת בית המדרש. לא היתה דעת הבעש"ט נוחה מאלו הדרשנים המוכיחים בימים ההם, שהיו מוכיחים על עוונות הדור, ומכריזים בקולי קולות על כל נגע ופגם בעם ישראל, ומפרסמים קלונה של אומתנו ברבים, אבל את רבי יהודה לייב, המוכיח מפולנאה, מצא הבעש"ט נאמן לפניו בתור מוכיח. ומסר לו את מפתח ההטפה, לפני ההמונים הרחבים, כדי לקרבם לחסידות.

מתלמידי הבעש"ט זי"ע, היה מבאר את הכתוב: "לא תשנא את אחיך בלבבך, הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא", ככה:

בראשונה מחויב המוכיח לבדוק את עצמו היטב, אם אין לו איזו טינה-שנאה כלשהי בתוך לבו, כלפי האיש שהוא רוצה להוכיח אותו. התוכחה צריכה לבוא מתוך אהבה ולא מתוך שנאה, ומשום זה מזהירה התורה תחילה את המוכיח: "לא תשנא את אחיך בלבבך", ורק אם ברי לך הדבר שבתוך חדרי לבך אין כל רגש של שנאה לאחיך בן עמך, אז רשאי אתה להוכיח אותו.

ב. עצם התוכחה בא מחמת אהבה לכן סמכה התורה התוכחה ללא תשנא. והטעם שסמכה התורה"ק מצות תוכחה להלאו דלא תשנא את אחיך, יען כי באמת התוכחה באה רק מחמת אהבה שיאהב את חברו, ע"כ יחמול עליו להציל את נפשו מדינו של גיהנם, אבל אם ישנא אותו לא יוכיח לו, כי מה איכפת לו אם השנא שלו יענש מן השמים. (תוכ"ד נועם המצות מצוה רל"ט)

ג. דרך הצדיק להוכיח עצמו תמיד בכל עת, ואומר בפני בני אדם תמיד הוא קלקול מעשיו, והוא פורט לפניהם חטאים שעשו אותם שאר בני אדם, והצדיק תולה אותם חטאים בעצמו כאלו הוא עשאם, ועי"ז הוא מכניס בלבם יראה גדולה והם שבים מעוונותיהם. (תוכ"ד נועם אלימלך פ' אמור, ועי"ע בפ' תולדות).

ד. תלמידי חכמים ראשי ישראל המוכיחים העם בשער בת רבים, צריכים לזהר בתוכחת מוסר שיאהבו אותם ומצד אהבה מוכיחים, וכמו אב האוהב בנו שחרו מוסר, וכמו שכתוב את אשר יאהב ה' יוכיח (משלי ג' י"ב) וכיוצא בזה. אבל אלו שרוצין להתגדל ח"ו על ידי זה וכיוצא בזה, כגון להנאת ממון וכדומה שאינו לשם שמים ומעורר בקול. וכמו ששמעתי הי' לי דמעותי לחם (תהלים מ"ב ד') ושמעתי ממורי שח"ו גורם על ידי זה וכו'. ח"ו גורם מדנים בין ישראל לאביהם שבשמים, וכמו שזכרתי (עי' לעיל בסימן ה')

בביאור וידבר העם בה' ובמשה וגו' וישלח ה' בעם את הנחשים השרפים (במדבר כ"א), שהם שני מיני מוכיחים. והוא על פי משל ששמעתי ממורי ששלח המלך בנו יחידו מעל פניו ושילח את שני עבדיו, וחזר אחד והלשין הבן אל אביו וכו', והשני אמר כדברים האלה רק שדיבר מצד שהיה צער לו בצער המלך ובנו שנשלח מעל פניו זמן רב עד שנשכח ממנו נמוסי המלכות וכל מכבדו הזילוהו, ואז נתמלא המלך רחמים וכו', כך יש מוכיח בשער שמדבר בגנות ישראל וח"ו על ידי זה גורם נחש הקדמוני וכו'. וזה שכתוב וישלח ה' בעם הנחשים השרפים ששורפין בארס שבפיהם וכו' יעו"ש, ואם כן פיו ולבו אינן שוין שמכוין להנאתו ואומר בפיו שעושה למען כבודו ית', וח"ו מעורר רעה כאמור, שנית שמלבין פני חבירו ולא א"ע שנאמר ולא תשא עליו חטא, שהוציא עצמו מהכלל, ובאמת שצריך לכלול עצמו עמהן, וכמו שכתבתי (פי' תצא סי' י"ב) הוכח לעצמך כשתוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא וכו' יעו"ש. (תוכ"ד תולדות יעקב יוסף פי' קדושים).

ה. שנאו בשער מוכיח (עמוס ה' י'). יש לפרש עפ"י מ"ש הבעש"ט בהוכח תוכיח (ויקרא י"ט י"ז) [נל"כ הוכח את עצמך בשעה שתוכיח את אחרים] עיי"ש. והנה הדמיון מי שעומד בשער ומוכיח אותן שבפנים, היינו שאינו כולל עצמו עמהן, והבן. (תוכ"ד ישמח משה על תנ"ך, דף כ"ז ע"א)

ו. איתא בשם הבעש"ט זי"ע, דמי שמוכיח את חבירו צריך להזהר מאד שהוא בעצמו יחזור בתשובה ויפשפש במעשיו ויוכיח לעצמו תחילה, ואז אח"כ יהיו דבריו נשמעים כדברים היוצאים מן הלב ויכנסו ללב השומעים. אבל כשח"ו המוכיח בעצמו עדיין לא נשלם ואינו תמים עוד במעשיו, אזי לא לבד שאינו עושה שום פעולה להעם השומעים תוכחתו, אלא יוכל עוד ח"ו לעורר דינים על ישראל חנים, ודבריו לא יעשו פרי. (תוכ"ד גנזי ישראל שבת תשובה עמ' לד).

ז. שמעתי מפי אבי זצ"ל, אשר בפני הבעש"ט פעם אחת דרש דרשן אחד ובעת הדרשה דיבר לא טוב על ישראל, ובא הרב הקדוש ר"ד מחסידי הבעש"ט ודחפו מעל הבימה, ובא

הדרשן עליו בקובלנא לפני הבעש"ט, ושאל הבעש"ט להר"ד הנ"ל למה עשית כך, ואמר שדיבר סרה על ישראל. אמר הבעש"ט: כך אמר הקב"ה, מוסר ה' בני אל תמאס (משלי ג'), היינו מוסר יש לך רשות לאמר לישראל, אבל בני אל תמאס, היינו שלא תמאס את בני. (תוכ"ד צרור החיים דף י' ע"ב)

ח. שמעתי מהרב דקהלתנו ששמע מהחסיד ר' זאב דק' אליק. פעם אחת שבת הבעש"ט בק"ק הנ"ל אצל בעל בית אחד, והוא היה פרנס החודש. בשבת במנחה הלך הבעה"ב לביהכ"נ לשמוע תוכחה מאורח אחד בעל דרשן. והמתין עליו הבעש"ט בסעודה שלישית שיבוא מביהכ"נ. ובתוך כך, שמע שהדרשן מקטרג על ישראל, ורגז הבעש"ט ואמר להגבאי שילך ויקרא להבעה"ב, וגילה הגבאי לכמה אנשים שרגז הבעש"ט על הדרשן, וראה הדרשן שהעולם נשמטין אחד אחד, ופסק מלדרוש, וביום מחר בא הדרשן להבעש"ט ונתן לו שלום. ושאל אותו מי הוא, ואמר, אני הדרשן, מפני מה רגזתם עלי. קפץ הבעש"ט ממקומו וזלגו דמעות מעיניו ואמר, אתה תדבר רע על בר ישראל, תדע, שבר ישראל ההולך כל יום ליומא דשוקא, ולעת ערב שנוגה לו מתחרד ואומר אוי לי שאעבור זמן מנחה. והולך לבית אחד ומתפלל מנחה ואינו יודע מה שמדבר, ואפילו הכי מזדעזעים שרפים ואופנים מזה (תוכ"ד שבחי בעש"ט עמוד קכ"ה).

- ד -

דרוש לברית מילה

כשם שנכנס לברית כן תכנס לתורה ולחופה ולמעש"ט

אפ"ל עפ"י מה שפירש הבעש"ט הק' על הגמ' במנחות (מ"ג:): בשעה שנכנס דוד לבית המרחץ וראה עצמו ערום. אמר אוי לי שאעמוד ערום בלי מצוה וכיון שנזכר במילה שבבשרו נתיישרה דעתו לאחר שיצא אמר עליה שירה שנאמר (תהלים י"ב) למנצח על השמינית מזמור לדוד על המילה שניתנה בשמיני.

וצ"ב מה טעם שיבח דוד מצוה זו על שם המילה ביום השמיני דמשמע שעיקר המילה במה שמקיימים אותה ביום השמיני ללידה, ופירש הבעש"ט הק': ד"בית המרחץ" הוא רמז לשעה של חשבון נפש שבה האדם בודק את כל גופו ומהותו, כמאה"כ "רחצו הזכו הסירו רוע מעלליכם". בשעה שנכנס דוד לבית המרחץ, כלומר שעשה חשבון הנפש על כל המצוות שעשה, ראה והנה הוא ערום ומשולל מכל מצוה. שכל מעשיו נגועים במחשבות פניות, אין בהם מתוס להיות בלתי לה' לבדו. אמר, אוי לי שאעמוד _ לעתיד לבוא ביום הדין, עת יבוא הקב"ה במשפט עמו, ערום מכל מצוה, שלא היתה אחת שנעשתה כראוי וברוח נכונה. כיון שזכר במילה שבבשרו, במצות מילה שנעשתה בו בהיותו קטן בן שמונה ימים, וקיימה ללא פניות, נתישבה דעתו. ולכן אמר עליה שירה "למנצח על השמינית", על המילה שמקיימים אותה בהיותו עולל בן שמונה ימים, ולכן כולה קודש לכבודו יתברך.

ועפ"ז נ"ל כשם שנכנס לבירת כמו שנכנס לקיים מצות מילה בלי שום פניות רק לקיים מצות ד' כן יכנס לתורה ולחופה ולמעש"ט בלי שום פניה דאין המצוה בשלימות אם היא בפניות.

ועוד נ"ל כשם שנכנס לברית כן יכנס לתורה ולחופה ולמעש"ט בהקדם לפרש מש"כ במדרש עה"פ התהלך לפני והי' תמים. שלא נקרא תמים עד שמל. דהנה אברהם אבינו ע"ה קיים כל התורה קודם שנצטווה על מצות מילה מחמת החקירה. שעל פי חקירה נמצא שהקב"ה הוא האמת ובמצות מילה לא היה ע"פ חקירה רק לקיים מצות ד' בפועל ובתמימות בלי שום חקירה, רק כדי לקיים מצות ד'. וז"ש לא נקרא תמים עד שמל, שכל המצות לא היו בתמימות רק עד שקיים מצות מילה.

ועפ"ז נ"ל כשם שנכנס לברית כמו שנכנס לברית רק כדי לקיים מצות ד' בלי שום חקירה כך לתורה ולחופה ולמעש"ט בלי שום חקירה רק כדי לקיים מצות ד'.

פרשת מצורע

- א -

זאת תהי' תורת המצורע ביום טהרתו (יד, ב)

במדרש זשי"ה (תהלים נ') ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חוקי. וקשה דהול"ל זה יהיה או זה יעשה המצורע ביום טהרתו.

אמנם מבואר (ברכות יז.) דכל העושה שלא לשמה נוח לו שלא נברא, ואיך אפשר לדעת אם לומד לשמה או שלא לשמה?

ואפשר לומר עפ"י דברי ספה"ק נועם אלימלך דזאת קאי על השכינה דהשכינה נקראת זאת. וידוע דמצורע נקרא ע"ש מוציא רע, דהנגעים באים על עון לשון הרע. ואמר הכתוב דאחר שישוב בתשובה ויתקן את מעשיו ויפעול ע"י תשובתו ותורתו תיקון השכינה הנקראת זאת. וזהו זאת תהי' תורת המצורע, פי' שתורת המצורע תהי' זאת, שיתקן השכינה הנקראת זאת וכו', עכ"ל. ואיך אפשר לידבק בשכינה הקדושה הנקראת זאת?

וי"ל דהנה ראיתי בספרי בעשטה"ק זי"ע עה"פ בזאת יבא אהרן אל הקודש, על מה דאיתא בזוה"ק דהנה אנו אומרים בתפלת ר"ה ויוהכ"פ ותשובה ותפלה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה, ובמחזורים שלנו נרשם מעל ג' דברים הללו צום קול ממון, שהם ג' דברים שקורעים גזר דינו של אדם. והנה כשתחשוב מספר קול צום ממון תמצא שהגימטריא של כל תיבה שוה, דהיינו צו"ם בגימטריא קל"ו, וכן קו"ל וכן ממון, וכשתחברם יחד יהיו בגימטריא ת"ח כתיבת זא"ת, חושבנא דדין כחושבנא דדין. וזה ביאור הכתוב "בזאת", היינו בזכות של צום קול ממון, שביחד עולים למספר זא"ת, בזכות ג' דברים אלו המקרעים גזר דינו של אדם, יבא אהרן אל הקודש ביום הכיפורים לבקש רחמים על כלל ישראל, את"ד בעשטה"ק זי"ע.

היוצא לנו מזה, שא"א ליכנס לפני ולפנים ולזכות לתשובה כי אם ע"י תשובה תפלה וצדקה כנ"ל. וזהו המשך המדרש ולרשע אמר וכו', זאת תהי' תורת המצורע שצריך לחשוב כל פעם שהוא רשע - מצורע מלא נגעים עוונות ופשעים, כדאיתא במסכת בבא בתרא (דף קסד:) אמר רב עמרם אמר רב שלש עבירות אין אדם ניצול מהם בכל יום, הרהור עבירה ועיון תפילה ולשון הרע. לשון הרע סלקא דעתך, אלא אבק לשון הרע עיי"ש. ויעסוק כל פעם בג' דברים הנ"ל ועי"ז יזכה ליום טהרתו שיהי' בטהרה כל יום. ואח"כ יעסוק בתורה כדאיתא (סוכה דף נב.) א"ר יצחק יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום שנאמר (בראשית ו') רק רע כל היום, א"ר שמעון בן לקיש (קידושין ל:) יצרו מתגבר עליו בכל יום ומבקש להמיתו שנאמר (תהלים ל"ז) צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו ואלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו וכו'. תנא דבי רבי ישמעאל אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש אם אבן הוא נימוח, אם ברזל הוא מתפוצץ וכו'.

וידוע שלפני לימוד התורה נחוץ מאוד ללמוד ספרי מוסר כמ"ש החת"ס על עצמו דאם אינו לומד יום אחד ספרי מוסר מרגיש שינוי גדול, וע"י לימוד המוסר ירגיש ויראה החסרונות בנפשו בתיקון המדות ויראה איך שרחוק הוא מהשכינה הקדושה, וע"י יכול לזכות להתקרב אל השכינה הקדושה באנפין נהירין.

ובזה יש להבין למה כתוב זאת תהיה, כי הוא סובב על ג' דברים הנ"ל צ"ס קיול מ'מון בגימטריא של זא"ת, ועל ידיהם יוכל לזכות להתקרב אל השכינה הקדושה, ואם עוסק בג' דברים הנ"ל תמידין כסדרן, וידוע בעצמו כי הוא מלא עוונות ופשעים, אז ידע שלומד תורה לשמה, דתכלית חכמה, תשובה ומעשים טובים (ברכות י"ז).

- ב -

עוד אפשר לומר דעל ידי לימוד התורה ינצל מצרעת ומכל רע כדאיתא בעירובין (נד:) החש בראשו יעסוק בתורה וכו' והחש בכל גופו יעסוק בתורה.

וקשה דהלא אנו רואים שהרבה עוסקים בתורה ויש להם צרות רבות ל"ע, ולפי הגמרא הנ"ל היה צריך להיות להם רפואות, כמ"ש שם ולכל בשרו מרפא, אלא ודאי מפני שלא עסקו בתורה לשמה, כדאיתא במשנה רבי מאיר אומר כל הלומד תורה לשמה זוכה לדברים הרבה, וכידוע קושיית הסה"ק דאנו רואים כמה וכמה עוסקים בתורה, ואיפה הדברים הרבה שזוכים להם ע"י לימוד התורה?

ואמרתי לתרץ כי אם אנו רואים צדיק אחד שזוכה לדברים הרבה, למצוות ומעשים טובים בכל התורה ומיצר ודואג על בני דורו שיקיימו כל המצוות, אז הוא סימן שלמד תורה לשמה, ולצדיק כזה צריכים להתדבק. ואם רואים שאין לו אלא תורה הרי גם תורה אין לו. [כמבואר בחז"ל דהאומר אין לו אלא תורה וכו'], ואם רואים שמקיים הרבה מצוות אז סימן שהוא ג"כ כהן לא-ל עליון, רק מעשיו הם בהסתר, וכל זה זכה ע"י לימוד התורה לשמה.

ופירשתי בזה הפסוק ומלכי צדק מלך שלם הוציא לחם ויין והוא כהן לא-ל עליון. בהקדם מה שראיתי בספר שיחות הצדיקים שכאשר שני צדיקים מזדמנים יחד, לומד כל אחד מהם את מדתו של חברו, כי לכל צדיק יש מדה טובה המיוחדת לו, והיא דרכו המיוחדת בעבודת ה', והנה שם בן נח הדרך שלו היה תורה, כענין בית מדרשם של שם ועבר, שהיה יושב ועוסק בתורה ולא היה עוסק כלל בעניני העולם הזה, ולעומתו ערכו של אברהם בעבודת ה' היה ע"י גמילות חסדים והכנסת אורחים, שהיה ביתו פתוח לרווחה, ומאכיל ומשקה לעוברים ושבים ומקרבים תחת כנפי השכינה, כמו שנאמר "וְאֵת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בַחֲרוֹן", ועתה כששני צדיקים גדולים אלו נזדמנו יחד, הוציא שם לחם ויין, היינו שלמד מדת הכנסת אורחים של אאע"ה, והוא, הכוונה לאברהם, כהן לא-ל עליון לעסוק בתורה.

ואמרתי בזה שמלכי צדק חשב על אברהם אבינו שיש לו רק המצוה של לחם ויין, שנותן לכל אחד (היינו מדת הכנסת אורחים), וכשנתוועדו יחד מצא כי הוא [אברהם אבינו] חוץ ממידת הכנסת אורחים הנ"ל הוא גם כן כהן לא-ל עליון, הוא גאון גדול וכתב ד' מאות פרקים על מסכת ע"ז, וכו'.

והסימן לתורה אם עולה לרצון שהוא תורה לשמה: מובא בתולדות יעקב יוסף (פ' אחרי) וזת"ד, שמעתי ממורי בשם הרמב"ן שאמר לבנו, שיכול להבחין בעצמו אם הוא עוסק בתורה לשמה, כשיתמלא יראה ואהבה בעת עוסקו בתורה, ידע שתורתו עולה לרצון לפניו יתברך וכו'.

וזהו הפירוש "זאת תהי' תורת המצורע וכו'", וביאור מדרש הנ"ל, ולרשע אמר וכו'. אם על ידי לימוד התורה תתעורר ותהיה מלא יראה ואהבה לה' לקיים מצוותיו ית"ש, וזה ביום טהרתו, שעל ידי התורה תזכה לטהרה כנ"ל, והובא אל הכהן תזכה שתהיה כהן לא-ל עליון, ותזכה גם כן לדברים הרבה כלשון חז"ל "כל הלומד תורה לשמה זוכה לדברים הרבה", שתזכה לקיים כל המצוות שתכלית הלימוד הוא שיביא לידי מעשה, כמבואר בש"ס (ב"ק יז). לימוד תורה עדיף או מעשה עדיף, וכו' עיי"ש.

- ג -

ונראה עוד, דסימן אם לומד תורה לשמה הוא, שיש לו אהבת ישראל, זהו הוכחה שלומד תורה לשמה.

איתא בזוה"ק אורייתא וקודשא בריך הוא וישראל חד הוא, ואם אוהב אחד מג' דברים הנ"ל אוהב כולם, ואם אין לו אחד מכל הדברים הללו אין לו כלום מזה.

ובזה אמרתי לפרש דברי רבי עקיבא במסכת שבת (לא). "ואהבת לרעך כמוך" זה כלל גדול בתורה", דאהבת ישראל זה כלל גדול בתורה, דאם רוצה ללמוד תורה לשמה צריך להיות אצלו המדה הזאת של ואהבת לרעך כמוך.

כדי ללמוד מוסר השכל איך היו הצדיקים הקודמים מדקדקים בדבר שבין אדם לחבירו, ומדתם הגדולה של אהבת ישראל, נוכל ללמוד מזו המעשה.

ידוע שבנו של המראה יחזקאל למד אצל החתם סופר בישיבת פרעשבורג, והוא היה מהבנש"ק היתידים שלמדו אז אצל החתם סופר. המראה יחזקאל שלח בנו ללמוד שם משום מעשה שהיה.

המראה יחזקאל והחת"ס עמדו בחליפת מכתבי תורה. פעם אחת הי' ביניהם איזה שאלה חמורה ושקלו וטרי בזה, אבל לא יכלו לבא אל עמק השוה, לכן החליט המראה יחזקאל שיסע להחת"ס לברר הדבר. בעת שבא לשם לא גילה שמו, ונכנס לדבר עם החת"ס מענינים שונים עד שבאו לדבר מענין השאלה הזאת שהיה ביניהם, והוכיח המראה יחזקאל סברתו והחת"ס הורה לו. החת"ס לבד הכין לו סעודה, ואח"כ הכין לו המטה לישון. המראה יחזקאל ראה שהחת"ס אינו הולך לישון, והולך לכתוב דברי תורה, שאל אותו המראה יחזקאל אמאי לא מניח א"ע לישון, ואמר ששלח להמראה יחזקאל תשובה מזה השאלה, וכעת רואה שהמראה יחזקאל צודק, לכן רוצה לכתוב לו עכשיו. אמר לו המראה יחזקאל מי הוא, והחת"ס היה חלישות הדעת שלא ידע מקודם, [ואולי לא כבדו כראוי], ואז [שהרגיש המראה

יחזקאל שיש לו חלישות הדעת], אמר לו המראה יחזקאל כי הוא רוצה לשלוח בנו ללמוד אצלו, אם הוא מסכים, וענה לו בוודאי, והבטיח להחת"ס שישלח את בנו בזמן הבא, וזה היה הפיוס בינו להחת"ס.

פרשת מצורע

- א -

זאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו והובא אל הכהן,
ויצא הכהן אל מחוץ למחנה וראה הכהן והנה נרפא נגע
הצרעת מן הצרוע (יד, ב-ג)

- א -

רבו הדקדוקים במקראות אלה, ראשית מדוע אמר לשון
"זאת", ולא לשון אחר. גם מה זה דקאמר "תורת" המצורע.
גם מדוע והובא אל הכהן דייקא.

עוד דקדקו בספרים דבאומרו והובא אל הכהן משמע
מינה דהמצורע מובא אל מקום הכהן, וזהו נראה כסותר
למקרא שלאחריו, דכתיב ב' ויצא הכהן אל מחוץ למחנה,
הרי שהכהן הולך אל מקומו של המצורע.

ובמדרש רבה על הפסוק שלפנינו (פט"ז, ב') איתא, הדא
הוא דכתיב (תהלים ל"ד, י"ג) מי האיש החפץ חיים וגו',
מעשה ברוכל אחד שהיה מחזיר בעיירות שהיו סמוכות
לציפורי והיה מכריז ואומר מאן בעי למזבן סס חיים וכו'
רבי ינאי הוה יתיב וכו', אטרח עליה סליק לגביה הוציא לו
ספר תהלים הראה לו פסוק מי האיש החפץ חיים אוהב
ימים לראות טוב, מה כתיב בתריה נצור לשונך מרע סור
מרע ועשה טוב, אמר רבי ינאי אף שלמה מכריז ואומר
(משלי כ"א, כ"ג) שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו. אמר
רבי ינאי כל ימי הייתי קורא הפסוק הזה ולא הייתי יודע
היכן הוא פשוט, עד שבא רוכל זה והודיע מי האיש החפץ
חיים, לפיכך משה מזהיר את ישראל ואומר להם: זאת
תהיה תורת המצורע, תורת המוציא שם רע.

וכבר תמהו רבים מה חידש הרוכל לר' ינאי, ומה ראה ר'
ינאי להפליא דבריו, וביותר קשה הלשון "הוציא לו ספר
תהלים", וכי לא יכול היה לומר לו הפסוקים בעל פה, ומדוע
הוצרך להוציא לו ספר תהלים.

עוד הקשו בלשון אותו רוכל שהכריז מאן בעי "למזבן" סמא דחיי, דקשה שאין נופל לשון מכר וקנין אלא בדבר הנקנה בכסף, ולא בדברי תוכחה. גם צ"ב מה נתחדש לו לר' ינאי בשמעו הכרזת הרוכל, עד שאמר כל ימי הייתי קורא מקרא זה ולא הייתי יודע היכן הוא פשוט.

עוד דקדקו המפורשים בדברי הכתוב מי האיש החפץ חיים וגו', מדוע הוצרך הכתוב להקדים מי האיש החפץ חיים וגו', הלא עיקר כוונת הכתוב להזהיר על איסור לשון הרע, וסגי ליה לכתוב נצור לשונך מרע ושפתיך מדבר מרמה, ואין זה דרך המקראות בכל מקום להקדים ולהודיע טוב המצוה והאוושר המושג על ידי קיומה, והירא דבר ה' מבין מדעתו כי מצוות ה' מביאות חיים לעושיהם, וכל רעה אליהם לא תאונה.

עוד צ"ב בדברי הכתוב שומר פיו ולשונו שומר מצרות "נפשו", מדוע נקט לשון "נפשו", ולא "גופו" וכדומה.

עוד איתא במדרש רבה (פט"ז ד') זאת תהי' תורת המצורע, הה"ד (תהלים נ') ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חוקי ותשא בריתי עלי פיך. וצ"ב שייכות פסוק זה לפרשת מצורע. גם דקדקו המפורשים במה שאמר "עלי פיך", מה כוונתו בזה.

ובילקוט (רמז תקנ"ט, וכן איתא במנחות דף ה' ע"א) איתא, זאת תהיה תורת המצורע, תהי' בהוייתה תהא, וצ"ב ענין "בהוייתה תהא".

- ב -

והנראה לתרץ הכל בחדא מחתא, עפימ"ש בחובת הלבבות (שער הכניעה פ"ד) דהרבה אנשים כשבאים לעוה"ב מוצאים שם על חשבונם מצוות שלא קיימו מימיהם, וכן להיפך, מצוות שקיימו אבל אינם עולים על חשבונם. והטעם לזה, כי מצוות אלו קיבלו במתנה מאנשים שדיברו עליהם לשה"ר ורכילות, וכן להיפך, אם הוא דיבר נגד חבירו הרי חבירו נוטל ממנו כל מצוותיו וע"כ חסרים מחשבוננו כל המצוות

שעשה בחייו (וכ"ה בספר חסידים, של"ה, מגיד מישרים פי' ויקהל, ועי' מהרש"א עבודה זרה דף י"ט, וישמח משה פרשת תצוה). בהעלות האדם דבר נורא זה על לבבו, רעדה ופלצות יאחזנו, איך שגרם בדיבור פיו שכל המצוות ומעשים טובים שיגע עליהם לקיימם בכל ימי חייו, ניטלו ממנו במשך כמה דקות ע"י איזה דיבורי לשה"ר נגד חבירו, וניתנו לחבירו שעליו דיבר לשה"ר. וע"כ צריך כל אחד ואחד לזהר מאד בזה, שלא לדבר לשון הרע נגד חבירו.

ונמצא דהמספר לשון הרע מאבד את כל מצוותיו שעשה עד אז, והולכים לחשבון מי שדיבר נגדו, דחשוב כאילו הוא קיים מצוות שעשה חבירו שדיבר עליו.

- ג -

ובזה יש לבאר מה שאמרו (ערכין דף ט"ו ע"ב) במי שמספר לשון הרע, שכבר כרתו דוד ברוח הקודש שנאמר (תהלים י"ב) יכרת ה' כל שפתי חלקות לשון מדברת גדולות. וצ"ב הלשון שכבר "כרתו" דוד ברוח הקודש, וגם מדוע אמר הלשון "יכרת" ה' כל שפתי חלקות.

אמנם לפי"ד החובת הלבבות י"ל הכוונה בזה, דע"י שלוקחים מאתו כל המצוות ומעשים טובים שעשה, ע"י ממילא נכרת הקשר שהיה לו עם הקב"ה ע"י עסקו בתורה ומצוות, דהאדם העוסק בתורה ומקיים מצותי' דבוק בהקב"ה, וכיון שניטלו ממנו המצוות הרי זה כאילו נכרת הקשר בינו לבין הקב"ה, וזהו **יכרת ה'** כל שפתי חלקות, דאם מדבר לשון הרע, הולכים מצוותיו לחשבון חבירו וע"י ממילא נכרת הקשר שלו להשי"ת.

והנה ביותר צריכים לזהר שלא לדבר נגד תלמידי חכמים וצדיקים עושי רצונו של מקום, דאז בודאי קשה לו מאוד לעשות תשובה על זה (כמו שהארכנו מזה בפרשת האזינו על פסוק אמרתי אפאיהם אשביתה מאנוש זכרם, עיי"ש).

והנה בתפילות מוסף לר"ה ויוה"כ אומרים ותשובה ותפלה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה. ובמחזורים שלנו

רשום למעלה על תיבת ותשובה רשום צום, על תיבת ותפלה רשום קול, ועל תיבת וצדקה נרשם ממון, ושלתם ביחד בגימטריא זא"ת, כדמובא בספרים.

- ד -

ואפשר לומר לדרכינו, דכיון שדיבר לשון הרע, ומצורע היינו מוציא רע כדברי המדרש הנ"ל וכדאיתא בגמרא ערכין שם, התקנה שלו הוא ע"י שיעשה תשובה וירבה בתפלה ויתן צדקה לאותם תלמידי חכמים שדיבר נגדם, ועי"ז יתוקן עונו.

- ה -

וזהו שאמר הכתוב כאן **זאת** תהיה תורת המצורע, דהמוציא רע שדיבר לשון הרע על חבירו, בפרט על צדיקים ותלמידי חכמים, תקנתו הוא שיעסוק בצום קול ממון שעולים בגימטריא זא"ת, ואז **ביום טהרתו**, יזכה לטהר את הימים שלו, שיחזירו לו מן השמים את הימים שעסק בהם בתורה ומצוות, דעד עכשיו היו אבודים ממנו כיון שהלכו על חשבון חבירו, אמנם כעת שעושה תשובה ונותן צדקה לחבירו הת"ת שדיבר נגדו, הרי מתקן בזה את הפגם ומחזירין לו המצוות שעשה ונאבדו ממנו.

- ו -

וזהו שאמר הכתוב **והובא אל הכהן**, כה"ן רומז להקב"ה כמו שאמרו בגמרא (סנהדרין דף ל"ט ע"א) אמר ל"י ההוא מינא לר' אבהו אלקיכם כהן הוא וכו', והיינו דע"י שיתקן עון לשון הרע, הרי נקשר עוד הפעם הקשר שלו להקב"ה ע"י המצוות שמחזירין לו, וע"כ **והובא אל הכהן**, שיוכל ליכנס במחיצתו של הקב"ה.

- ז -

והיות ועי"ז יזכה שוב להשראת השכינה עליו, ע"כ אמר בפסוק השני **ויצא הכהן אל מחוץ למחנה וראה והנה נרפא נגע הצרעת מן הצרוע**, שהקב"ה ישרה שכינתו עליו כיון שעשה תשובה בג' אופנים הנ"ל של צום קול ממון.

- ח -

וזהו שחידש האי רוכלא לר' ינאי, באמרו מאן בעי למזבן סמא דחייא, והקשינו האיך שייך לשון מכר בדברי תוכחה. אך להנ"ל הכוונה, דכיון שנאבדו ממנו מצוותיו ע"י הלשון הרע, ורוצה עכשיו לקנותם בחזרה, צריך לתקן עון הלשון הרע, וזהו מאן בעי למזבן סמא דחיי, לקנות בחזרה המצוות שקיים, שיחזרו להיות נמנים על חשבונו.

- ט -

וזהו שאמר ר' ינאי להאי רוכלא, כל ימי הייתי קורא הפסוק הזה ולא הייתי יודע היכן הוא פשוט, פ"י שאפשר לעסוק בתורה ומצוות כל ימי חיי ומ"מ לא יעלו על חשבונו כיון שדיבר לשון הרע על חברו, אמנם כיון שהרוכל חידש לו דבר זה של שמירת הלשון, ע"כ אמר שכעת הוא יודע היכן הוא פשוט, פ"י איך אפשר לקרות כל ימיו הפסוקים ולעשות מצוות ומעשים טובים וישארו על חשבונו, וכנ"ל.

- י -

וזהו שסיים ר' ינאי אף שלמה אמר שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו, ודקדקנו מדוע אמר תיבת נפשו. אך כיון דמצוותיו אינם נאבדים ממנו אם שומר פיו ולשונו, נמצא דנפשו הוא מתוקן לה' כי המצוות שעושים הם שלו ולחלקו, וזהו שומר מצרות נפשו דייקא.

- יא -

ומיושב הקושיא מדוע הוצרך הכתוב להקדים מי האיש החפץ חיים וגו', פ"י שדוד המע"ה שואל מי הוא החפץ חיים פ"י התורה ומצוות שקיים ורצונו וחפצו שלא יאבדו ממנו, אוהב ימים לראות טוב, פ"י שאוהב לראות את הטו"ב (התורה ומצוות שעשה, כמאז"ל בעבודה זרה דף י"ט ע"א) על פסוק דלקמן סור מרע ועשה טוב, אין טוב אלא תורה) שיעלו התורה ומצוות על חשבונו, נצור לשונך מרע, דאם לא ידבר לשון הרע נגד חברו ישארו מצוותיו שעשה על חשבונו.

- יב -

ועל כן הביא המדרש לכאן מקרא דתהלים ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חוקי, פ"י דמה יש לו למדבר לשון הרע (מצורע - מוציא רע) מכל התורה ומצוות שמקיים, אם הוא מדבר לשון הרע על חבירו ומאבד כל מצוותיו, ותשא בריתי עלי פיד, פ"י וכי חושב אתה שאתה נושא התורה ומצוות על חשבונך (פיד), אין הדבר כן, כיון שדיברת לשון הרע על חבירך איבדך שכר מצוותיך ואינם עולים לחשבונך, ושפיר הסמיך מקרא זה לכאן.

- יג -

וזהו ג"כ כוונת הילקוט זאת תהי' תורת המצורע - תהי' בהוייתו תהא, פ"י דע"י שיתקן פגם לשון הרע שדיבר על חבירו, יחזרו המצוות לחשבונו ובהוייתו תהא, כמו שהיו שלו בראשונה.

- יד -

ומעתה נימא בה מילתא גם ליישב מה שהאי רוכלא הוציא לו ספר תהלים, והקשינו מדוע הוצרך להוציא ספר תהלים ולא אמר לו הכתוב בלי שיביא לו ספר תהלים.

אך באמת יש בזה מוסר השכל, דכיון שהפליגו חז"ל כל כך בחומר עון לשון הרע, יאמרו הרב המוכיח שאינו יכול להוכיח את בני דורו כיון שאסור לו לדבר לשון הרע נגדם. אך באמת לאו מילתא הוא, דעל הרבנים ומנהיגי הדור מוטל החובה למחות על פירצות הדור, ולדבר בלשונם במקום שנוגע הדבר לכבוד שמים, וצריכים להוכיח את העם על פירצותיהם, ומובן דאין בזה משום עון לשון הרע או הלבנת פני חבירו ברבים.

וידוע מהרבי ר' זושא זי"ע שדרכו בקודש הי' לומר על עצמו את העבירות של בני אדם, וכך היה אומר, זושא אתמול חטאת כך, היום חטאת כך, וכל אחד מהמסובים על שולחנו ידע כבר דאליו הוא נושא את תוכחתו. וכן דרך

הצדיקים הדבקים תמיד בה', שלא להלבין פני חבירו בפירוש רק לומר הדברים ברמיזא, ואכמ"ל בזה.

וי"ל דע"כ הוציא לו **ספר תהלים** דייקא, דהנה הגה"צ ממונקאטש זצ"ל הביא בספרו דברי תורה (מהדורא ה' אות מ"ו) וז"ל:

שמעתי מתלמידי חכמים מגידי אמת כי בהיות הה"צ מו"ה ארון ז"ל מקראקא (בן הרה"ק בעל מאור ושמש זי"ע) פעם אחת על ראש השנה בקהילת צאנז אצל רבינו הרב הקדוש זי"ע בעל דברי חיים, בליל א' דראש השנה בסעודה הרעיש רבינו בעל דברי חיים על קהל צאנז שאינם מתנהגים כשורה וקילל אותם באלות שונות, וגם על אנשי ק"ק קראקא (מקום מגורו של הרב ר' אהרן ז"ל) הרעיש ג"כ כנוצר, ובעיני הה"צ ר' אהרן ובלבו הי' זה מוזר (אם כי הר"ר אהרן ז"ל הי' רגזן בטבעו כנודע) לאשר מאביו הקדוש בעל מאור ושמש לא הורגל בזה, וזה הי' אצלו עוד בתחלת נסיעתו לצאנז והתגלותו של רבינו קה"ק בעל דברי חיים. ובפרט, והוא העיקר, בליל א' דראש השנה לקטרג ולקלל את בני ישראל, היתכן כזה.

כן היה בלבו של הרה"צ ר' ארון, ורבינו בעל דברי חיים הרגיש זאת ואחרי כל הדברים קודם ברכת המזון אמר להרב ר' ארון, הנה דוד המלך ייסד לנו ספר תהלים וכל הישועות שיצטרכו בני ישראל הן בכלליות והן בפרטיות, הן ברוחניות והן בגשמיות, יקח כל אחד ספר תהלים לשפוך נפשו בו להשי"ת ובתוכו ימצא כפשוטו רובו ככולו מלא קללות ר"ל (הנראים לעיני ההמון הקורא בהרים, והמ"י) ואז כבר הבין קצת הה"צ ר"א מה עמקו דרכי רבינו ודברי דברי אלקים חיים, עי"ש.

וציין שם בדברי תורה בקצרה מ"ש אביו בעל דרכי תשובה זצ"ל בספרו תפארת בנים על התורה (פרשת דברים), וז"ל שם:

ויברך אתכם כאשר דיבר לכם, הנה קיימא לן דיבור הוא קשוי"ת (דינים), אם כן אצל ברכה הוי ל"י למימר כאשר אמר

לכם (רכות חסדי"ם). ויש לומר עפ"י הש"ס (מועד קטן דף ט"ו) דר' יונתן בן עסמי ור' יהודה בן גרים דתני בי ר' שמעון בן יוחאי ושלח להם את בנו שיברכום וברכו אותו בלשון של קללות ואחר כך פירש לו רשב"י כוונתם דטובא גניז בגוי' והצניעו את ברכתם עיין שם. וכאשר שמענו כן בשם הגה"ק מוה"ר חיים צאנזר זצ"ל מבראדי כשנסע אליו הגה"ק מוה"ר צבי זצ"ל אבד"ק טשארטקוב בעצת מרן רבינו איש אלקים הבעל שם טוב זצ"ל ואז נתהוו הדברים אשר הגה"ק מהר"ח צאנזר צעק והרעיש בכעס על הגה"ק מוה"ר צבי הנזכר, ובתוך דבריו הבליע ברכתו אליו כי לא שונא הוא לו, ואדרבא מברכו שיזכה לבנים מאורי הגולה. רק שהוא צווח על דרכי עבודתו וכו', ותהי' לו לישועה ונתקיים ברכתו הנ"ל בבניו מאורי הגולה (והענין בארוכה). וכך דרכן של צדיקים רבותינו ז"ע כמה פעמים כאשר ראו שיש דינים תקיפין ר"ל ולא הי' באפשרות להמשיך הברכות בפירוש מפני המקטריגים ע"כ הבליעום בתוך דיבור קשות או כעס וקללות כנ"ל בדרך הצנע לכת.

וז"ש ה' אלקי אבותיכם יוסף אליכם ככם אלף פעמים (שהוא ברכת ריבוי בנים), ויברך אתכם כאשר דיבר כם (היינו ע"י דיבור"ך קשות דייקא, כדי שלא ישלוט עיין הרע וקיטרוג ח"ו וכנ"ל) ויבואו הברכות על ראש בני ישראל בבני חיי ומזוני רויחי, עכ"ל.

ובספר דברי תורה הנ"ל סיים שם על זה וז"ל: ושמעתי ממופלג אחד שאמר הנה תראה החילוק בין בלעם הרשע (בפרשת בלק) רק ברכות לישראל וארשו ארס ספון בתוכו כמו שאמרו חז"ל שכולן חזרו לקללה ר"ל וכו', ולעומת זה בקדושה דוד מלכנו בספר תהלים נראה לעין המון כמו רובו קללות כנ"ל (וכולו טוב לישועות ישראל טובא גניז בגווי' עד ביאת גואל צדק במהרה בימינו) והמבין יבן, עכ"ל.

- טו -

ובזה פירשתי כבר הפסוק (שמות א, א) ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה וגו', וכתבו דורשי רשומות דס"ת

ואליה שמוית בני ישראל הבאים מצרימה הם **תהלי"ס**. וצ"ב. אך לפי העובדא של הדברי חיים הנ"ל מובן שפיר, דבא הכתוב לרמז דכמו בתהלים הטמין דוד המלך ע"ה ברכותיו בתוך הקללות, כמו כן הטמין הקב"ה ברכות רבות לישראל בתוך גלות מצרים, אף שהי' נראה לעינים כשיעבוד (וכן הי' באמת שיעבוד גופני ורוחני) מ"מ הי' בזה טובה לישראל, כמובא בספה"ק באריכות.

עכ"פ היוצא לנו מכל זה דבתוך ספר תהילים נטמנו ברכות רבות בתוך קללותיו של דוד המלך ע"ה. וזהו מוסר השכל להרב המוכיח את העם, שלא יאמר דאסור לו להוכיח את העם בדברי תוכחה כי יבא מזה לחשש איסור לשון הרע, לא כן הדברים, רק יוכיחם בשבט מוסר, והא ראי' מספר תהלים, דטובא גניז בגווי' ברכות רבות לישראל אף שנראה כקללות ח"ו.

- טז -

וזהו שהוציא האי רוכלא לר' ינאי **ספר תהלים**, ואמר מי האיש החפץ חיים וגו' נצור לשונך מרע, דאף שצריך לשמור פיו ולשונו שלא לדבר לשון הרע, והוא סמא דחייא, מכל מקום לפעמים יש להוכיח את העם בדברי תוכחה ולא לסוג אחור מחמת איסור לשון הרע, כי בזה לא נכלל איסור לשון הרע, ולכן הוציא ספר תהלים דייקא, ודו"ק.

- יז -

וזהו שאמר הכתוב נצור לשונך מרע ושפתיך מדבר מרמה, ומכל מקום אמר אחר כך **סור מרע ועשה טוב**, דצריך להוכיח את העם שישורו מרע ויעשו טוב, ודו"ק.

והנה במסכת ערכין (דף ט"ו ע"ב הנ"ל) איתא עוד, מה תקנתם של מספרי לשון הרע, אם תלמיד חכם הוא יעסוק בתורה, שנאמר (משלי ט"ו, ד') מרפא לשון עץ חיים, ואין לשון אלא לשון הרע, שנאמר (ירמיה ט', ז') חץ שחוט לשונם, ואין עץ חיים אלא תורה שנאמר (משלי ג', י"ח) עץ חיים

היא למחזיקים בה, עיי"ש. הרי מזה דעיקר תקנתן של מספרי לשון הרע הוא לעסוק בתורה.

- יח -

וזהו זאת תהי' **תורת המצורע** - מוציא רע, דמי שדיבר לשון הרע על חבירו והוציא עליו שם רע, תקנתו שיעסוק בתורה, "תורת המצורע", ואז ממילא יכופר לו עון לשון הרע ויחזרו התורה ומצוות על חשבונו, וזהו "תורת המצורע", שהתורה תחזור אל המצורע להיות שלו, והטעם בזה, והנה נרפא נגע הצרעת מן הצרוע, עיי' שעסק בתורה ובג' אופני תשובה הנ"ל, שרמוזים בזא"ת, ודו"ק.

- ב -

ועץ ארז ושני תולעת ואזוב (י"ד, ד')

- א -

אפשר לבאר הכתוב בהקדם המדרש (במדבר רבה פי"ט) על פסוק (מלכים א' ה', י"ג) וידבר על העצים, וכי אפשר לאדם לדבר על העצים, אלא אמר שלמה: מפני מה מצורע נטהר בגבוה שבגבוהים ובנמוך שבנמוכים בעץ ארז ובאזוב, עיי' שהגביה עצמו כארז לקה בצרעת, כיון שהשפיל עצמו כאזוב נתרפא על ידי אזוב, הרי שסגולת האזוב לטהר את המצורע נובעת מזה שהוא נמוך שבנמוכים, עיי"ש.

- ב -

ואפשר לומר ביאור הענין שהביא המצורע עץ ארז המרמז לגבהות ואזוב המרמז לענוה ושפלות הרוח, עפימ"ש בספה"ק תשואות חן (בליקוטים שבסוף הספר) וז"ל:

"שמעתי מפי הקדוש המנוח הרב מוהר"ר זושא מאניפאלי, שפעם אחד היה מתווכח עם אחיו המפורסם מוה"ר אלימלך, שאחד מהם אמר שהעיקר הוא שיהיה האדם מקודם שפל רוח לתכליתו עד שמגודל השפלות יבוא אחר כך להבין גדולת הבורא ברוך הוא, ואחד מהם אמר בהיפוך שישתכל מקודם בגדולת הבורא ברוך הוא ומצד זה

יבוא אחר כך להכרת שפלות עצמו על נכון. ושאלו את הרב המגיד מוה"ר דב בער זצוק"ל (ממעזריטש) שיכריע ביניהם עם מי האמת וצדקו יחדיו דברי שניהם בעיניו ואמר שאלו ואלו דברי אלקים חיים הם, אך מדרגה זו שחושב קודם שפלות עצמו הוא מדרגה הגדולה מחבירתה".

ומסיים על זה בתשואות חן וז"ל: "ונראה לי שזה היא הפלוגתא בדברי רז"ל (סוטה דף ה' ע"א) על פסוק (ישעיה נז, טו) מרום וקדוש אשכון ואת דכא ושפל רוח, שאמר ואת דכא היינו שיקדים מקודם לחשוב גדולת הבורא, ואידך שהניח הפסוק על פשוטו מרום וקדוש אשכון ואת דכא סובר אופן הב' הנ"ל שיקדים להכיר שפלות עצמו, וכן מסקנת הגמרא שם, עיי"ש (ועיין בספר שפתי צדיקים פרשת בשלח, ובפרשת בהר).

ובספר מנורת זהב פרשת בראשית מבאר לפי זה הגמרא (חגיגה דף י"ב ע"א) מחלוקת בית שמאי ובית הלל אם שמים נבראו תחילה, דהיינו להקדים גדלות הבורא, או ארץ נבראת תחילה, דהיינו להקדים שפלות עצמו, עיי"ש.

ובספר הקדוש נועם אלימלך (פרשת קדושים) כתב (בד"ה או יאמר דבר אל בני ישראל) וזה לשון קדשו:

"ונקדים לפרש משנה באבות ר' חנניא בן חכניאי אומר הנעור בלילה כו' דהנה כבר כתבנו בזה כמה פעמים דהצדיק צריך לעבוד את הבורא ב"ה וב"ש בשני מדרגות, לראות תמיד לחשב רוממות א-ל וגדולתו, ולחשוב ולראות תמיד בשפלותו".

"וזהו פ"י המשנה עקביא בן מהללאל אומר הסתכל בשלשה דברים כו' דע מאין באת כו' מאין באת מטיפה סרוחה כו'. ולכאורה הי' לו לתנא לקצר ולומר הסתכל דע מאין באת מטיפה סרוחה כו', ולמה לו לכפול את דבריו. אך האמת שהתנא הורה לנו את דרכי ה' כנ"ל שאנחנו חייבים להסתכל תמיד את רוממות א-ל ושפלותינו. ורמז תחילה באמרו דע מאין באת, פ"י ראה והסתכל וחשוב מחצבתך שנחצבת משם ממקום גבוה מתחת כסא הכבוד, ולאן אתה

הולך, פיי ותחשוב שצריך שתחזור נשמתך למקום שלוקחה למחצבה הראשון בלי שום פגם וצריך אתה לזכך ולצחצח וללבן את נשמתך מכל סיג, ולפני מי אתה עתיד ליתן דין והשלש האלה הם רוממות הא-ל. והזהיר התנא בלשונו הזך והטהור".

"ואחר כך פירש לנו התנא, שנחשוב בשפלותינו והמה מאין באת כו' ולפני מי כו' ואיך תשא פניך לעמוד לפני מלך גדול ונורא בהסתכלך בשפלותך כזה, שאתה הבל וריק וצל עובר, לכן יהי' תמיד נגד עיניך ותהי' תמיד בתשובה על עוונך ופשעך שהשפל כזה יכעיס שמו הגדול והנורא ותראה תמיד את רוממות הא-ל ואחדותו ליחד שמו הגדול באמת ותדאג תמיד על צרות ישראל ולהתפלל עליהם על טובתם והשפעתם שישפיע להם השי"ת ב"ה כל טוב ולבטל מעליהם כל הגזירות. וזהו הנעור בלילה, פיי הצדיק שהוא נעור ולא ינום ולא ישן בגלות המר הזה נקרא לילה ומתפלל תמיד על שמחת ישראל" וכו'.

ומסיים בנועם אלימלך, "וזהו דבר אל כל עדת בני ישראל קדושים, פיי זהו דבר השוה לכל נפש להתקדש בקדושת הבורא ית"ש, כי קדוש אני כו' ואתם חלקי ממעל וראוי הוא לכל עדת בני ישראל שקדושים יהיו, ואמר הכתוב איש אמו ואביו תיראו ר"ל כל איש יראה בזה בהסתכלו מאין הוא מקום צאתו מאביו ואמו כמאמר התנא מאין כו' מטיפה כו' זהו ראותו בשפלותו. וז"ש דוד המלך ע"ה ובחטא יחמתי אמי. ואת שבתותי תשמרו, והיינו רוממות א-ל שזה הוא חידוש העולם כמ"ש וינח ביום השביעי, ושתי שבתות ע"י שתקיימו שבת תחתון תתקנו שבת הלעיון, וזהו מלה כפולה שבתותי היינו שבת תחתון ועלינו ליחד אחד אל אחד", עכלה"ק.

- ג -

ולפי זה יש לומר דע"כ צריך המצורע שהוציא רע, היינו שדיבר לשון הרע כדאיתא במדרש, ועכשיו רוצה לתקן מעשיו, ע"כ נתקן שיביא עץ ארז הרומז על גדלות, ואזוב

הרומז על שפלות, דהיינו ב' הענינים, גדלות הבורא יתברך ושפלות עצמו, כי הא בהא תליא, ודו"ק.

- ד -

או י"ל דכיון שדיבר והוציא לעז על הצדיק שנדמה כארז, כמאמר הכתוב (תהלים צ"א, י"ג) צדיק כתמר יפרח **כארז** בלבנון ישגה, ע"י צריך להביא ארז כדי לתקן עונו, ואזוב כדי להשפיל עצמו בפני הצדיק.

פרשת אחרי

- א -

וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן בקרבנות לפני ה' וימותו, ויאמר ה' אל משה דבר אל אהרן אחיך ואל יבא בכל עת אל הקדש וגו'.

יש לדייק על שינוי לשון הכתוב, דתחלה כתיב וידבר, שלשון דיבור מורה על דברים קשים כגידים (עי' רש"י בפי' יתרו ע"פ כה תאמר לבית יעקב ותגד לבני ישראל), ובמקרא שלאחריו כתיב ויאמר, שהוא לשון אמירה רכה.

ובמדרש פליאה, בשעה שנכנסו שני פולמוסין דנורא לתוך חוטמיהון של נדב ואביהוא ענו שרפי הקודש השיבנו ה' אליך ונשובה חדש ימינו כקדם, והוא פלאי. וגם קשה מה הם השני פולמוסין דנורא שנכנסו לתוך חוטמיהון, ומה ענו שרפי הקודש השיבנו ה' אליך ונשובה.

ואפשר לומר בהקדם דברי הרבי ר' אלימלך זי"ע שאמר דהאדם יש לו ב' עינים לרמוז שצריך לראות בעין אחת שפלות עצמו, ובעין השניי גדלות הבורא ב"ה, ואם הוא סומא באחת מעיניו פטור מן הראיה עכדה"ק. (כן מובא בשמו בספר ייטב פנים ח"ב מאמר שיר חדש אות י"ג, ובספר שם משמואל פרשת קרח [עמוד רנה, א], ובעבודת ישראל פרשת שופטים כתב כן מדעת עצמו, עיי"ש).

ובספרים פירשו בזה מ"ש רש"י ז"ל בפרשת קרח, וקרח שפיקח היה מה ראה לשטות זה, "עיניו הטעותו". פי' שקרח הסתכל רק על גדלות הבורא ולא על שפלות עצמו, ע"כ בא לשטות זה, עכת"ד.

והנה ידוע דחטאם של נדב ואביהוא היה שלא עסקו בפריה ורביה, כדאמרינן ובנים לא היו להם (במדבר ג'), הא היו להם בנים לא מתו. אכן המה היו סבורים דהא דהמונע עצמו מפריה ורביה גורם לשכינה שתסתלק מישראל, אין הדברים אמורים כי אם בפשרי העם, אבל הם כבר עלו

ונתעלו למדריגה גבוהה כ"כ, שהם ראויים להשראת השכינה אף בלא מצוה הנ"ל של פריה ורביה, ואיך באו לזה ששכחו הברייתא דמזלות, דאיתא שם שיצירתן של ישראל חביבה לפני המלך הקב"ה יותר ממעשה שמים וארץ, דכתיב (ישעי' מ"ד) כה אמר ה' גואלך וגו', ואומר (ירמ' ל"א) כה אמר ה' נותן שמש לאור יומם וגו' אם ימושו וגו', מלמד שיצירתן של ישראל חביבה לפני המלך קב"ה יותר ממעשה שמים וארץ, ע"כ.

ואיתא בסנהדרין (דף ל"ז ע"א) דכל המקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא (וכן אמרו בב"ב דף י"א ע"א), ורש"י מפרש: עולם מלא ממש, כי מכל אחד יוצא עולם מלא ממש, שעובדים השי"ת ומקיימים מצוותיו ית"ש.

אמנם טעות נדב ואביהוא ה"י בכך שחשבו א"ע לחשובים "בקרבתם לפני ה'", שהם ממילא קרובים לפני ה', וע"י המצוה של פריה ורביה לא יוכלו להתקרב יותר לפני ה', וכך סברו כי השלימו א"ע להיות ראויים להשראת השכינה בלי המצוה של פ"ו, והסתכלו רק על גדלות הבורא ולא על שפלות עצמם, כמו שאמר התנא (אבות פרק ג' משנה א') דע מאין באת, שרומז על שפלות עצמו, כפי הברטנורא המסתכל שבא מטפה סרוחה ניצול מן הגאווה.

וזהו שבא הכתוב להודיענו בדיבור הראשון, אחרי מות שני בני אהרן, שנענשו מחמת שלא עסקו בפר"י ורבי", כמו שאמר הכתוב "ובנים לא היו להם", וע"י שמנעו את עצמם מפריה ורביה ולא חששו לעיכוב הגאולה דאמרו חז"ל (יבמות כ"ב ע"א) אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף, ואמרו חז"ל (סנהדרין צ"ח ע"א) אין בן דוד בא עד שיכלו גסי הרוח מישראל, וגרמו בזה עיכוב הגאולה דע"י השכינה מסתלקת מישראל ח"ו, והכל ה"י משום שחשבו עצמם "בקרבתם לפני ה'", ממילא וימותו, דע"י שלא חשבו על שפלות עצמם היא שגרמה להם לטעות ולהענש.

וזהו הפשט במ"ש שני פולמוסין דנורא שנכנסו לתוך חוטמיהון, היינו א' גדלות הבורא, ב' שפלות עצמו. ובלי ב'

דברים אלו אי אפשר לנשום אויר, כי אפילו הנשימה הוא ג"כ גאות.

וזהו כוונת הקרא השיבנו ה' אליך, היינו גדלות הבורא, שנזכה לראות ולהרגיש גדלות הבורא, על דרך פתחו לי פתח, שמבקשים לה', ונשובה סובב על שפלות עצמו, דאי אפשר לזכות לתשובה כי אם ע"י שפלות עצמו, והקב"ה אינו מסתכל במי שיש בו גסות הרוח (כדאיתא באותיות דרבי עקיבא), והמתגאה לא חסר לו כלום, ואמרו חז"ל (סוטה ד' ע"ב) "כל אדם שיש בו גסות הרוח לבסוף נכשל באשת איש, כל אדם שיש בו גסות הרוח כאילו עובד עבודה זרה, כאילו כפר בעיקר, כאילו בא על כל העריות, כאילו בנה במה".

וזהו ביאור שינוי הלשון, דמקודם כתיב וידבר שהוא מורה על דברים קשים, שמי שחושב שהוא כבר לפני ד' אז ח"ו קשה מאוד. ואח"כ אמר ויאמר וגו', שהיא אמירה רכה, דאל יבא בכל עת אל הקודש, כי לכל זמן ועת לכל חפץ, דלפעמים כדי לחזק את עצמו בעבודת השי"ת מותר, וכמו שפירש בספר אמרי חיים בפרשתינו הפסוק "בזאת יבא אהרן אל הקודש" (טז, ג'), בזאת גימטריא גאו"ת, לרמז דמותר להשתמש במדת הגאות אם הוא "אל הקודש", פי' לצרכי הקודש, כדכתיב (דברי הימים ב' י"ז, ו') ויגבה לבו בדרכי ה'.

ובענין זה שצריך כל אדם להשתמש לפעמים במדת הגאווה, כשנוגע לעבודת השם, פירשו בספרן של צדיקים מאמר המשנה (שהזכרנו למעלה) דע מאין באת ולאן אתה הולך וכו' מאין באת מטיפה סרוחה כו', כי תחילה אמר מאין באת, היינו ממקום גבוה, כדכתיב (בראשית ב' ז') ויפח וגו' ואז"ל כביכול מעצמותו נפת, ולאן אתה הולך למקום שנחצבת ממנו, ולפני מי כו', מזה יגבה לבו בדרכי ה', להדר אחר תורה ומצות ביתר שאת, ולא יאמר מי אנכי כי אבא עד הלום, ולמען יהיה סור מרע צריך שפלות, ועל זה אמר מאין באת מטיפה סרוחה וכו' עכ"ד.

ובזה פירש האלגזי ז"ל הפסוק (משלי ט"ו, כ"ד) אורח

חיים למעלה למשכיל, פיי לענין אורח חיים יעלה האדם את עצמו למעלה, אבל למען סור משאול מט"ה, ישפיל עצמו עד מטה, ע"כ.

ובספר ייטב פנים (ח"א מאמר קדישין לליל ז' דסוכות, אות ס"ג) הביא בשם הנועם מגדים לפרש הכתוב זמרו ה' כי גאות עשה מודעת זאת בכל הארץ (ישעיה י"ב, ה'), פיי חביב הגאות למי שהוא משפיל עצמו עד לארץ, לו נאה וראוי להגביה לבו לשמים (פיי כשנוגע לחפצי שמים) עכ"ד הנועם"ג.

ובייט"פ מפרש בזה הפסוק (תהלים קל"א, א') לדוד ה' לא גבה לבי וגו', אם לא שויתי ודוממתי נפשי כגמול עלי אמו, יתבאר על פי הידוע מאמרם (אבות פ"ד מ"ד) מאוד מאוד הוי שפל רוח, אולם לפעמים יבא לידי שפלות עד שאינו יכול לפתוח פיו בתורה ותפלה לשפוך שיחו לפני ה', וכל שכן שמחמת שפלותו לא יפתח פיו בשער בת רבים להורות לעם ה' דרכי ה', כי יאמר מי אנכי, ונעשה כאילם וכדומם ממש, אז צריך להתלבש בבחינת גאות ויגבה לבו בדרכי ה', וז"ש דוד ה' לא גבה לבי וגו', אם לא, רצונו לומר, בלתי בעת שויתי ודוממתי, ששויתי עצמי כדומם ממש, אז גבה לבי ורמו עיני לשמים בדרכי ה', עכ"ד.

ובדרך זה ראיתי מדודי הגה"ק רבי מרדכי ראטשטיין זצ"ל בספרו תורת חסד עה"ת בפרשתינו, שכתב עה"פ וכפר על הקודש מטומאות בני ישראל ומפשעיהם, וזל"ק, "על דרך ששמעתי לפרש פסוק זה עפ"י מה שכתוב בספר חובת הלבבות (שער התשובה פרק ח') וז"ל: ויש צדקה שמזקת לצדיק יותר מכל חטאת השב, כשיפנה לבו מן הכניעה ודבוק בגאווה ובחונף ואהבת השבת, כמו שאמר אחד מן הצדיקים לתלמידיו אלו לא היה לכם עון, הייתי מפחד עליכם ממה שהוא גדול מן העון. אמרו לו ומהו גדול מן העון, אמר להם הגאווה והחונף, עכ"ל הקדוש. ואם כן מזה יש להתבונן מי שמחזיק עצמו לצדיק, ועי"ז יש לו גאווה, טוב ממנו מי שחוטא ועי"ז יש לו הכנעה. ע"כ הכי פירושא דקרא "וכפר על הקודש", שצריך יותר כפרה מי שמחזיק עצמו בקדושה,

ועי"ז יש לו גאווה, ממי שהוא טמא ע"י חטאיו, וזה שאמר "יוכפר על הקודש", מי שמחזיק עצמו בקודש, מטומאות בני ישראל, יותר ממי שטמא על ידי חטאיו. וסיים הפסוק השוכן אתם בתוך טומאותם, ר"ל שהקב"ה שונא בעל הגאווה אפילו אם הוא צדיק ורחוק מעמו, משא"כ בבעל חוטא, הגם שהוא טמא מחמת חטאיו, אבל יש לו הכנעה, ע"כ שוכן עמו בתוך טומאתו, כי אשכון את דכא כתיב, עד כאן שמעת".

וכן מובא מזקיני הק' מאפטא זי"ע בעל אוהב ישראל, שפעם אחת נסע לעיר אחת והכינו שם בשבילו שתי אכסניות, ומסרו את הבחירה להרב בעצמו, שיבחר לו באיזה מהן יתאכסן. בעלי האכסניות היו שניהם גבירים, והנהגת הבית היתה אצל שניהם ביתרון הכשר כראוי, ולשניהם היו דירות מרווחות המתאימות לקבל פני אורח גדול שכזה, אלא שאחד משניהם היה סני שומעניה, שהיו מרננים עליו בעבירות, והוא בעצמו ידע את ערכו, ולכן היה שפל בעיניו ועניו וטוב המזג, והשני היה רחוק מעבירות, והיה מאלה הנקראים בשם "יהודים נאים", והיה מתגאה בזה. ובחר הרה"ק מאפטא באותו בעל אכסניא שהיו מרננים אחריו, ואצלו התאכסן. כששאלו המקורבים אח"כ את הרה"ק לטעם בחירתו השיב: "פלוגי, אפילו אם נקי הוא, אולי, מעבירות, אבל מכיון שהוא בעל גאווה, הרי מצינו בגמרא שעליו אמר הקב"ה אין אני והוא יכולין לדור במחיצה אחת, ואם כביכול הקב"ה אין לו שם מקום, כל שכן אני. אבל זה שאין בו גסות הרוח רק יש בו עבירות, הרי מפורש בתורה השוכן אתם בתוך טומאותם, ומכיון שכביכול הקב"ה יש לו שם אכסניא, גם אני בחרתי להתאכסן אצלו".

וכעין זה איתא בספה"ק צפנת פענח פרשת יתרו (דף ע"ו ע"ד) ובספר רשפי אש פרשת בשלח (אות ל"ד) וז"ל: השוכן אתם בתוך טומאותם, ביאר מורי זלה"ה מופת מובהק שהגאווה קשה מן החטא, כי בכל הטומאות והחטאים כתיב השוכן אתם בתוך טומאותם, מה שאין כן בגסי הרוח, דרשו בש"ס פרק קמא דסוטה (דף ה' ע"א) אין אני והוא יכולין

לדור בעולם שנאמר (תהלים ק"א) גבה עינים ורחב לב אותו לא אוכל, ודפח"ת. (ועיי' בספרים הק' שפי' "אם יסתר איש במסתרים "ואני" לא אראנו נאום ה').

- ב -

כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו וגו'

(יח, ג')

- א -

יש לפרש בהקדם דברי הירושלמי ברכות (דף ט') שהיה פרעה כפוי טובה, "אשר לא ידע את יוסף", והלא עד היום הזה מצרים יודעין חסדו של יוסף, אלא שהיה יודע וכפה טובתו, ולבסוף כפה טובתו של הקב"ה, הא למדת שכפיית הטובה הוקשה לכפירה בעיקר, עיי"ש.

וכן מובא במכילתא בשלח (י"ז) וזת"ד, ויבא עמלק כפוי טובה, ויפרע מן העם כפוי טובה (ועיין עוד ע"ז דף ה' ע"א). ובאבות דר' נתן (א') אם עשה לך חברך טובה מעט יהא בעיניך הרבה. ובתנא דבי אליהו רבא (י"ח) איתא, כל הסועד עם חבירו אפילו פת במלח, יחזיק טובה לחבירו.

ולפי זה אפשר לפרש, כמעשה ארץ מצרים לא תעשו, שהם היו כפויי טובה, כמעשיהם לא תעשו, רק תחזיקו תודה למי שגמל לכם טובה.

ואידי דחביבים עלינו דברי הפלא יועץ, מ"ש בענין כפיית טובה והכרת טובה, נעתיק בזה לשונו הזהב (באות כ') בד"ה כפוי טובה:

"כתיב משלם רעה תחת טובה לא תמוש רעה מביתו. וחיובא רמיא על האדם שקיבל כל דהוא טובה מחבירו שתהא חקוקה בלבו תמיד כל הימים, שלא לגמול עמו שום רעה, ולשלם לעושה הטובה ככל הבא מידו אפילו אם עשה לו גם כן רעה, הרעה ישכח והטובה לא ישכח, כי צריך האדם שיהא בו מדעת קונו, וכתיב גם אלה תשכחנה שהוא מעשה העגל, ואנכי לא אשכחך שהוא קבלת התורה".

"וצא ולמד ממשה רבינו שלא הכה את היאור ואת העפר לפי שקבל טובה מהם, וכן אמרו רז"ל שלא נקם משה נקמת מדין לפי שנתגדל ביניהם, ואמרו רז"ל בשמות רבה כל הפותח פתח לחבירו חייב בכבודו יותר מאביו ואמו, אתה מוצא באלהיו שלא החיה אבותיו כמו שהחיה את בן הצרפית, ואלישע לא החיה אבותיו כמו שהחיה את בן השונמית, אלא שמסר נפשו על אכסניא שלו, ואם כ"כ חייב להמחזיק טובה לחבירו על פת לחם, על אחת כמה וכמה אם קבל ממנו טובה הרבה, ועל אחת כמה וכמה טובה כפולה ומכופלת אם קבל ממנו טובת הנפש, כגון שלמדו חכמה, או הדריכו בדרך טובה, והפרישו מדרך רעה, שזו טובה גדולה שאין למעלה הימנה, כמה וכמה יגדל חובתו להכיר טובתו ולנהוג בו כבוד, ואם לא ינהוג בו כבוד כראוי אין לך כפוי טובה גדול מזה, וישא ביום ההוא ק"ו בעצמו כמה וכמה חייב אדם לבורא המרבה להטיב רב טוב לבית ישראל עד אין חקר, כך גדלה חובותינו עד אין חקר", עכ"ל.

- ב -

או יאמר עפ"י מה שכתב בתיקוני זוהר (דף כ"ב סוף עמוד א') שהערב רב כל חסד דעבדין לגרמייהו עבדין. הסימן מהערב רב הוא שכל כוונתם לטובת עצמם. איש יהודי שיש לו שייכות להקב"ה, כשעושה מצוה הרי כוונתו רק לשם ה' בלי שום פניות ונגיעות עצמיות, אבל מי שרחוק מהקדושה בעוה"ר כל מה שעושה עושה רק לעצמו.

וכן מובא מהרה"ק מריזשין זי"ע על הפסוק (שמות כ"ב, י"ג) "וכי ישאל איש מעם רעהו", רעהו היינו הקב"ה כדאיתא במדרש רעך ורע אביך אל תעזוב זה הקב"ה, וכמו שכתב רש"י במסכת שבת (דף ל"א ע"א). וזהו "וכי ישאל איש מעם רעהו", דאם שואלים ומבקשים מהקב"ה שרוצים להקרב לעבודת הבורא, "בעליו אין עמו", שאינו מתכוון רק לטובת עצמו, "שלם ישלם", יכול להגיע לשלימות, "בעליו עמו", אבל אם כוונתו לטובת עצמו, "לא ישלם", לא יוכל להגיע לשלימות המעלות והמדות.

ומובא בספרי קדמונים (ומובא גם באור החיים הקדוש סוף פרשת נצבים) מה לי בחיים אם לא ברצון הבורא ע"כ. וזהו התכלית של היהודי בעוה"ז, שלא לחשוב אודות עצמו כלל, רק לעשות רצון הבורא יתברך.

ועפ"י יבואר היטב הכתוב, דבארץ מצרים היו עושים הכל בשביל עצמם ולא בשביל האחרים, שהיו משעבדים את ישראל לעבודת פרך. וזהו שאמר הכתוב כמעשה ארץ מצרים לא תעשו, שעשו הכל רק לטובת עצמם, רק יעשה ג"כ בשביל אחרים, והבן.

- ג -

עוד יש לומר בביאור הכתוב כמעשה ארץ מצרים אשר ישתם בה לא תעשו וגו', וברש"י (בשם תורת כהנים) ואותו מקום [שפתי חכמים: ר"ל מארץ גושן] שישבו בה ישראל מקולקל מן הכל. ופי' המשכיל לדוד "דמה שבא להזהיר שלא יעשו כמעשיהם של אלו היינו לפי שבמעשה מצרים כבר עשו כמותם כשנטמאו בהם ויתערבו בהם וילמדו ממעשיהם, וכמו שאמרו ז"ל גוי מקרב גוי וכו'. וצ"ב למה נתקלקלו המקומות שישבו בהם ישראל יותר, הלא ישראל מקדשין את המקום שהם יושבים בו.

וי"ל עפ"י הגמרא עבודה זרה (דף כ"ו ע"ב) ישראל כל שכן דפקר טפי, עיין שם. וי"ל דע"כ ה"י במקום שישבו בו ישראל מקולקל יותר משאר ארץ מצרים, כיון דישראל שפקר כ"ש דפקר טפי, ודו"ק.

ויש להוסיף עוד עפ"י בספר מהרי"ד (להרה"ק מבעלז זצ"ל) בשם הבעש"ט הקדוש זי"ע דכשאי אפשר לבער את הסטרא אחרא מכל וכל צריכים לתת להם מקום אצל עכו"ם. ולענינינו י"ל דכיון שנתנו מקום להסטרא אחרא אצל המצריים, נתקלקלו אותן המקומות יותר, והבן.

- ג -

וכפר על הקודש (ט"ז, טז)

יש לפרש הכוונה, דצריך כפרה על שמחזיק עצמו בתואר קדוש, שמחזיק עצמו שהוא קדוש, שאז כל מה שלמד הולך אל הטומאה רח"ל, כמבואר בשו"ע אורח חיים הלכות תענית (סימן תקע"א) שכל זמן שהאדם לא תיקן עצמו בתשובה על עון אשר חטא וטימא הנפש אז כל מה שלומד ומתפלל הוא מביא אל תוך הקליפה רח"ל, כמו שנהגו הרבה צדיקים, טרם שלמדו הרבו להתחנן לפני ממ"ה הקב"ה מה דכתיב "ולרשע אמר אלוקים מה לך לספר חוקי", כי תמיד חשבו על עצמם שאינם ראויים ח"ו לגשת אל הקודש, וזהו שאמר הכתוב "אל הקודש", שמחזיק עצמו לקודש, אז "מטומאות בני ישראל", הכל הולך להטומאה רח"ל כידוע. (ועיין דרך פקודין בהקדמה שכל התורה ומצות שאדם עושה בעודו נקרא רשע, לא ירצה לקרבן אשה לה', ועי"ע ר"ח בשער התשובה עי"ש).

ועד"ז ראיתי פעם לפרש הפסוק ונפש כי תחטא בלשון שאלה, ועשה וגו', הלא ושמעה קול אלה? פי' השבועה שהשביעו אותו תהי צדיק ואל תהי רשע.

- ד -

אשר יעשה אותם האדם וחי בהם (יח, ה')

- א -

יש לדייק שאמר לשון רבים אותם, וחי בהם. ואפשר לומר ע"ד שאחז"ל המתחיל במצוה אומרים לו גמור בלי הפסק, [שכל המתחיל במצוה ואחר גומרה נקראת על שם גומרה], ובמקום אחר אמרו (עה"פ ויקם משה את המשכן), אין המצוה נקראת אלא על מי שגומרה, (רש"י עקב ח' א' בשם המדרש, ועי"ע דעת זקנים מבעלי התוספות שם, סוטה י"ג:), [ועי"ע בספורנו בד"ה כל המצוה אשר וגו' דבר נפלא מאוד], ולאידך גיסא אמרו במקום אחר המתחיל דבר הוא

העיקר. (פס"ז שמות טו), וצ"ב דברי חז"ל כי נראים כסתירה.

ואפשר לומר דמקודם רוצים חז"ל לעורר אותנו להתחיל המצוה שלא לעבור על "ושמרתם את המצוות", אל תקרי המצוות אלא המצוות (מכילתא), ואח"כ כשכבר עשה המצוה, אומרים לו לאדם אין המצוה נקראת אלא על מי שגומרה.

וזהו שאמר הכתוב וחי בהם בלשון רבים, וכן אמר מקודם אשר יעשה אות"ם בלשון רבים, פי' שיעשה כל המצוה, בין ההתחלה ובין הגמר, שיגמור את כל המצוה ולא יספיק במה שהתחיל את המצוה, ואז יקרא על שמו, שעשה את המצוה בכל פרטיה, אשר יעשה אות"ם האדם וחי בה"ם.

- ב -

א"י בעז"ה לפרש הכתוב וחי בהם, ודרשו חז"ל וחי בהם ולא שימות בהם (יומא פ"ה ע"ב). ואפשר לומר הכוונה שהמצוה שהאדם עושה יהא לה חיות ממש, שיהי' במחשבה לשם שמים, ובכוונה שצריך לכוין לצאת שיטת הר"ן דס"ל מצוות צריכות כוונה, (ועי' דפ"ק בהקדמה אות ד' ה', "ולזה תמצא בשו"ע ה' ציצית וז"ל: יכוין בהתעטפו שצונו הקב"ה להתעטף בו כדי שנוזכר כל מצותיו לעשותם), בדיבור [באמירת לשם יחוד וכו' בלימוד החוקים והמשפטים במו פיו וכו' ולברר הלכה למעשה וכו' עיי"ש בהקדמה], במעשה, שיעשה את המצוה בשמחה, כמו שהיה שמח אילו היה מרויח סכום כסף גדול, וסופר המעות בשמחה ובחשקות. כי אם שלש אלה לא יעשה לה, שלא יעשה המצוה בג' חלקים הנ"ל, מחשבה דיבור ומעשה, הרי איתא בשם הבעש"ט זי"ע שאם אדם פוגם במעשה גורם לעצמו צער מבהמותיו ומעבדיו, ואם פוגם בדיבור יש לו צער מאשתו ושאר בני אדם שמבלבלין אותו ומצערין אותו בדבריהם, ואם פוגם במחשבה יש לו צער מבניו רח"ל.

ועל דרך זה פי' האור צדיקים הפסוק ונפש כי תחטא ושמעה קול אלה וגו', פירוש, הנפש כשהיא חוטאת, על ידי

זה היא שומעת קול אלה, היינו שאשתו או שאר בני אדם מקללין אותו ח"ו.

ואם עושה המצוה בשלימות כנ"ל, אז נברא מלאך שלם, כי מכל מצוה נברא מלאך כידוע, והמלאך נקרא חי בסוד "כי לא יראני האדם וחי", כמו שאמרו בספרא ויקרא (פרק ב') שגם המלאך נקרא חי, "גם הוא לא יראני", יעו"ש. והמלאכים שנבראו מהמצוות שעושה האדם שומרים אותו, כידוע מדברי הרמב"ם (בפ"ו מהל' מזוזה הל' יג, ועיי'ע מנחות מג. במהרש"א בחידושו שם, ובסוטה כא, שבת קנג.). וזהו פ"י הפסוק וחי בהם, שהמצוות יהא להם חיות כנ"ל. וזהו שאמרו "ולא שימות בהם", פ"י שלא יעשו המצוות בבחי' מיתה ח"ו בלי חיות, שיחסר אחד מג' חלקים הנ"ל.

- ה -

במדרש, אמרו מלאכי השרת נעשה אדם בצלמינו

אפשר לפרש בהקדם מה שכתב הרה"ק הרבי ר' אלימלך זי"ע בצעטיל קטן (סעיף טו) ואחר אכילת המוציא וכו', וגם יצייר לפניו בשעת אכילה האותיות מאכ"ל בכתב אשורית ויהרהר שעולה צ"א כמנין הוי"ה בשילוב אדנ"י עכ"ל.

ואולי יש לפרש כוונתו, שכשהאדם אוכל יכוין אותיות מאכ"ל, כי מאכ"ל הוא אותיות מלא"ך, כדי להזכיר להאדם שצריך להפך את החומר לצורה, וכמו שמפרש הדברי חיים זי"ע הפסוק "איש איש לא תקרבו לגלות ערוה", ומפרש שם מקודם הפסוק "ושמרתם את נפשותיכם", דבפשטות הפ"י הוא דהאדם צריך לשמור גופו בבריאות, ואמר דהן אמת דצריך לשמור הבריאות מאוד, אך העיקר הוא שמירת נפשו השכליות ושלא ישקע באכילה, ולזה הזהיר הכתוב שמירת בריאות גופו בלשון ונשמרתם מאוד לנפשותיכם, להורות כי גם בעת קיום וחיוזוק גופו לעבודת השם צריך שמירה מאוד שלא יוזק ח"ו הנפש, ובאם אוכל האדם לחזק נפשו הקדוש לתורה ועבודה מתהפך המאכל הגשמי לרוחני, ועל זה מפרש

הכתוב איש דהוא לשון של זריזות כמו והתחזקת והיית לאיש, וזהו איש איש שהוא זריז וזהיר אל כל שאר בשרו לא יקרב לגלות ערוה, היינו לכל הקרוב לבשרו היינו הנאות וכיסופין דעלמא דין, לא יקרב לגלות ערוה ופחיתות שבעוה"ז ורק יעשה הכל לש"ש, עי"ש השייכות.

וזאת היתה עבודת הצדיקים, להפך הגוף לנשמה, וזה הפי' במדרש נעשה אדם בצלמינו, דע"י המאכל נעשה האדם, וזה נעשה אדם בשעת עשיית האדם היינו בשעת אכילה, צריך לזכור הצלמנו, דזה המלאך שאנו בצלם של המלאכים וע"י זה יזכיר עצמו דעיקר הגוף צריך להיות כנשמה, וכמו שמובא באור החיים הקדוש בפרשתן על פסוק "כמעשה ארץ מצרים" וגו', דבאמת לפני חטא אדם הראשון הי' האוכל כולו מצד הקדושה דכל האוכל הוא יסוד חיות האדם שבה נתהווה וגדל מיניקת הקדושה שהוא התורה, ומעת פגם אדם הראשון ונתערב טוב ברע ובכל אוכל תמצא חלק מהרע עכת"ד.

ואם אוכלים לשם שמים יוצא הרע מהאוכל ונשאר כולו מצד הקדושה, ולתקן המאכל כנ"ל אי אפשר בלי זהירות בנטילת ידים כמש"כ בצעטיל קטן (שם) בענין נטילת ידים, דקודם נטילת ידים יאמר תפילת השב לר"י ואומרים שם שהקב"ה ימחול על כל עוונות ופשעים, ואם לא ידקדק ליזהר ולשמור א"ע במצות נט"י שיהי' כהוגן לא יפעול כלום אפילו עם כל הכוונות בעת האכילה כנ"ל, שאם הצפרניים הם גדולים קצת עד שמקפיד עליהן הם חוצצים לנטילת ידים, ונמצא שברכת נטילת ידים שמברך הוא לבטלה ח"ו, ומבטל נטילת ידים, ואוכל פת בלי נטילת ידים.

ובספר יסוד ושורש העבודה (שער ח') מביא בשם המדרש מעשה בחסיד אחד שנפטר ונראה לתלמידו בחלום וראה התלמיד שהיה לו כתם במצחו, ושאל לו מפני מה היה לך כך, והשיב מפני שלא הייתי נזהר לקצץ את הצפרניים בכל ערב שבת קודש.

ובעץ חיים (שער ל"א פ"ב) להרה"ק רבי חיים וויטאל זי"ע

כתב וזת"ד, שמה שעודף מן הצפורן ויוצא לחוץ מכנגד הבשר של האצבע, זה צריך לחתוך אותה כי שם נתלים החיצונים ויונקים בתכלית, וזה שנאמר בזוהר וכו' לכן ענשו של המגדל צפרניים קשה מאוד.

והמהרש"ל כתב, שאין ליטול ידיו ממים ששאבו עכו"ם וכן שפחה, וכן הוא בתשב"ץ אות רע"ח. ובספר ארחות חיים סימן ד' סעיף י"א כתב בשם חותנו ששמע מפי הקדוש הרב הגאון מוהר"ר חיים מסאנץ זי"ע, אשר רבינו הקדוש הר"ר שמעלקי מניקלשפורג זלה"ה היו לו שלש מאות חומרות בנטי"י לאכילה, וחשב גם א' מהם מים ששאבו עכו"ם.

וידוע המעשה אצל רבינו הבעש"ט זי"ע בעת התבודדותו ביערים, שפ"א נזדמן למקום רחוק מאד מן הישוב, והבין שלא על חינם נזדמן לשם, ופתאום ראה לפניו צפרדע גדול מאוד, ובאתה לפניו ובכתה מאוד שיתן לה תיקון, ושאלה מי את ואמרה לו ת"ח אני, ובשביל ריבוי העונות שעשיתי השליכו אותי לכאן, למקום שאין בני אדם מצויים, כדי שלא אוכל לבוא לידי תיקון, ועון הראשון שלו היה שזלזל פעם אחת בנטילת ידים, ועי"ז בא עד שעבר רח"ל על כל עבירות שבתורה, ולזה נתגלגל בצפרדע, וזה כמה מאות שנים אשר אני מטולטל בצער גדול, כך סיפרה לו הצפרדע, והבעש"ט הקדוש נתן לו תיקון הנפש.

והבן אחי עד היכן הדברים מגיעים, ולא בחינם החמירו רז"ל כ"כ בנטילת ידים, ואמרו בזוה"ק ההולך ד' אמות בלא נטילת ידים חייב מיתה ח"ו, ואשרי לאלו הנזהרים שלא לדרוך בכף רגליהם על הארץ בלי נטילת ידים. (ועי' שו"ע או"ח ח"א).

וגם היה מעשה אצל הבעש"ט הקדוש שנסע בשדה ולא היה לו מים ליטול ידיו קודם התפלה, ונתמרמר מאד ומסר נפשו לה' ואמר: רבון העולמים, קח את נפשי כי טוב מותי מחיי אס אין לי מים ליטול ידי, ובכה מאוד לפני הקב"ה ונתגלה לו מים ונטל ידיו.

ובספר תפארת שלמה (פרשת בלק, דף ק"ח טור ב') מביא,

ידוע המעשה בימי הבעש"ט ז"ל שהיה בימיו גלגול אחד מכמה מאות שנים שהיה מוטרד מאוד, ועיקר הדבר שהתחיל לפגום שהיה מזלזל בנטילת ידים ועיי"ז נפל ברשת היצר עד שיצא מהעולם בלא הרהור תשובה, לכן מה מאוד צריך האדם להשגיח על כל דרכיו אפילו על דבר קטן לבל יאחזו בו החיצונים ח"ו, עיי"ש.

ואלו שעובדים בעבודה שמטנפים הידים והצפרניים צריכים ליזהר מאוד בענין נטילת ונקיות הצפרניים שקצת טירחה להם לנקות ידם, אבל צריכים לדעת כי עיי שאינם מנקים הידים והצפרניים נכשלים בכל הנ"ל.

וראה במשנה ברורה (סימן קס"א) שכתב, העתיקו האחרונים משל"ה דראוי לכל אדם שינהוג כל ימיו ליטול צפרניו כל ערב שבת שלא יבא לידי שאלת חציצה (ועיין כף החיים שם).

ומה שכתב האוהחה"ק (שם) בשם האר"י ז"ל מספר שער הגלגולים (י"ט) וזת"ד, ואמר כי זה יסובב לצד שלפעמים יאכל אדם מאכל שיש בו חלק מחלקי הרע או יש בו נפש רעה מהגלגולים לסיבת תחלואיהם וכאשר תכנס הנפש הרעה או ניצוץ הרע בקרבו תטהו מטוב לרע ותגבר בו בחינת הרע.

וראיתי בשם ספרי בעשטה"ק דאם עושה ברכה בכונה מציל אותו מהנפש הרע שיש בהמאכל ויתקן את המאכל ולא יהי' לו שום היזק מהמאכל.

ובספר בעל שם טוב עה"ת בפרשת עקב עה"פ ויענך וירעיבך ויאכילך את המן וגו' למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו יחיה "האדם" כי על כל מוצא פי ה' יחי' "האדם", כתב, וקשה דההי"ן של שני פעמים האדם מיותרים, והוי' לו לומר יחיה אדם. יש לומר דאיתא בספר ליקוטי תורה מהאר"י ז"ל, דהחוקרים הקשו מאין הוא חיות הנשמה, דאין הדעת נותן שיהיה חיות הנשמה מלחם ומאכל גשמי, ואין לומר דהנשמה יכולה לחיות בלי מזון כמו מלאך, דאם כן מה טעם אם עובר אדם ושוהה כמה ימים בלא מזון ימות

ברעב, והמיתה הוא פירוד הנשמה מן הגוף, וקשה מה טעמא תצא הנשמה מחמת מניעת אכילה, כיון שאינה נהנית ממנה, ונבוכו הרבה בזאת החקירה.

ותירץ האר"י ז"ל שהיו סכלים ולא ידעו בשורש הבריאה, דאמרו רבותינו ז"ל (אבות פרק ה') בעשרה מאמרות נברא העולם, פירוש על ידי המאמרות עצמן נתהווה הכל, דמאמרו של הקדוש ברוך הוא מרום וקדוש, ותיכף כשאמר הקדוש ברוך הוא יהי רקיע נתהווה הרקיע, וכמו שנאמר (תהלים ל"ג) בדבר ה' שמים נעשו, ונכנס המאמר ההוא בחיות פנימי להחיות הרקיע כל ימי עולם שיעמוד כמו שנאמר (תהלים קי"ט) לעולם ה' דברך נצב בשמים, וכן כשאמר תוצא הארץ דשא ועץ פרי או תוצא הארץ נפש חיה, אותו המאמר היה מהווה הכל, והמאמר הזה הוא חיות פנימי להם.

וכשנוטל אדם פרי או דבר מאכל ומברך עליו בכוונה ואומר ברוך אתה ה', כשמזכיר את השם מתעורר אותו החיות שעל ידו נברא הפרי ההוא כי נברא הכל על ידי השם, ומוצא מין את מינו וניעור, וזה החיות הוא מזון הנשמה, וכל זה במאכלים המותרים וכשרים שצוה הקדוש ברוך הוא להעלותן מגשמיית לרוחניות.

וזהו שאמר הכתוב ויענך וירעיבך, כי המן היה רוחני מאוד, וההדיוטות לא היה להם קורת רוח ממנו, שעל כן אמרו (בפרשת בהעלותך) ונפשינו קצה וגו', וזהו שאמר ויאכילך את המן שהוא רוחני מאוד, לחם אבירים שמלאכי השרת אוכלים, אלא שנתגשם קצת, כדי שיהיה לו תפיסת יד, לבא לידי כך למען הודיעך, אפילו בזמן שתבא לארץ ישראל ותאכל לחם גשמי, שתקדים כבוד נשמתך לכבוד גופך, ולהעלות הכל מגשמיית לרוחניות, כי לא על הלחם לבדו, פירוש בזמן שהוא לבדו גשמיית, בלי התעוררות הרוחני בו, יחיה האדם, פירוש, הנשמה שנקרא האדם בה"א הידיעה, כי הגוף נקרא בשר אדם והנשמה נקרא האדם (זוהר בראשית דף ב' ע"ב), כי על כל מוצא פי ה', כשאתה מוציא השם בכוונה על ידי הברכה שברכת עליו, שעל ידי זה מתעורר בו הרוחניות, ומזה יחיה האדם, שהוא הנשמה,

שניזונה מרוחניות המאכלים, כי הקדוש ברוך הוא עשה כן בכוונה מכוונת, שעל ידי שהיה בונה עולמות ומחריבן (רבותי בראשית פרשה ג') נפלו ניצוצין קדושין לדי חלקי הבריאה דומם צומח חי מדבר שראוי לאדם להעלותם עכ"ל.

ובספר אמרי יהודה פרשת עקב כתב וז"ל, שמעתי בעצמי מהגאון הגדול ש"ב ר' יוסף שאול ז"ל אבד"ק לבוב, שסיפר לאאמו"ר ז"ל, שפעם אחת התאונן הבעש"ט הקדוש ז"ל מאוד, ושאלו אותו תלמידיו מה זה, וסיפר להם שהיה איש אחד לא טוב רח"ל, ואחר מותו לא היה לו תיקון, והקב"ה ריחם על נשמתו ויצא פסק שיתגלגל בצפרדע אחת ויהיה מונח בבאר מים בארץ רחוקה, ואם יבוא בנו של האיש הזה למקום פלוני וישתה מי באר הזאת ויברך ברכה על המים, אז יהיה לאביו תיקון על ידי זה, אבל זה הבן היה עני גדול ולא היה דרכו לנסוע למרחקים, לכן סיבב הקב"ה שיהיה משרת אצל עשיר אחד, והעשיר נחלה, וצוו לו הרופאים לנסוע למקום פלוני (ששם היה הבאר הנ"ל) לעשות לו שם רפואות, ונסע העשיר ולקח את המשרת (הוא בן האיש הנ"ל) עמו, ופעם אחת הלך המשרת עם הבעה"ב לשאוף אויר צח, ופתאום נצמא המשרת למים צמאון גדול עד כלות הנפש, וזה היה מחמת שהגיע למקום הבאר שנשמת אביו מונחת שם מגולגל בהצפרדע, וחילץ המשרת באר מים לשתות ומצא הבאר הנ"ל והלך לשתות שם, ומחמת גודל צמאונו שכח ושתה בלא ברכה, ועי"ז גם אז לא היה תיקון לנשמת אביו, ועל ידי זה התאונן כל כך על הנשמה הנ"ל שכל כך סיבב הקב"ה שיהיה לה תיקון ולבסוף היה כמו שהיה, ומי יודע מה יהיה הסוף עם הנשמה הזאת, כן סיפר הבעש"ט הקי"ז ז"ל.

וסיים הגאון הנ"ל, לכן אני נוהג כשאני בא למקומות הרחוקים למרחצאות כפקודת הרופאים עלי, אני הולך לכל מעיין שיש שמה לשתות מים בברכה תחילה וסוף, אפשר יש גלגול שעל ידי זה אני בא לתקן זאת, כן שמעתי מפי הגאון הנ"ל, עכ"ל האמרי יהודה.

ועפ"ז אפשר להבין המדרש דאמרו מלאכי השרת "נעשה

אדם בצלמנו" ע"פ דברי בעשטה"ק דצריך לעשות מהגשמי רוחני, וזה נעשה ע"י שאוכל לשם שמים להברות גופו לעבודתו ית' שמו, ונזהר בברכה תחילה וסוף, ובנטילת ידים, ואז כשאומר השם בכונה מתעורר אותו החיות שעל ידו נברא הפרי ע"י השם ומוציא מין את מינו וניעור, ואז הוא מעלה את המאכל מגשמיות לרוחניות.

ועפ"ז אפשר לפרש דברי האור צדיקים שאומר כי כשאומר ברכה או עושה מצוה נברא מלאך, וזה הוא שאמר המדרש נעשה אדם בצלמנו כדמותינו שיהיה מלאך שלם ע"י שעושה הברכה בשלימות, שיהי' כצלמינו כדמותינו, שאם ח"ו אינו אומר הברכה בכוונה אז יש חסרון בהמלאך, ע"כ.

פרשת קדושים

- א -

קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלקיכם (י"ט, ב)

- א -

ובבעל הטורים מפרש, לעיל כתיב ושמרתם את משמרתי וסמיך ליה קדושים תהיו, שאם ישמור עצמו מן החטא שוב אין חטא בא על ידו, ומקדשין אותו מלמעלה, עכ"ל.

ולעיל בפסוק ושמרתם את משמרתי פירש"י ז"ל להזהיר בית דין על כך, [ובשפתי חכמים פי'] דלישראל כבר הזהיר ושמרתם את חקותי וגו'.

אולי אפשר לומר הכוונה, דלא רק שישמרו את ישראל שלא יעשו כמעשה ארץ מצרים וכמעשה ארץ כנען וגו' (הכתובים לעיל בפרשת אחריו), דזה נקרא תועבה, אלא שירחיקו עצמם, וגם את הכלל ישראל, מגאווה וגבהות הלב שהוא ג"כ בגדר תועבה, כדאיתא בגמרא (סוטה ה:): כאלו בא על כל העריות, וכאלו עובד עבודה זרה וכו', ועל זה צריכים להזהיר ביותר את הבית דין, גדולי ישראל, שלא יגבה לבם ודו"ק.

- ב -

ויש להוסיף עוד בביאור דברי רש"י ז"ל שכתב להזהיר בית דין על כך, וגם לבאר הענין דגבי ישראל אמר הכתוב ושמרתם את חקותי, וגבי בית דין אמר בכפל לשון, ושמרתם את משמרתי.

ויבואר בהקדם מה ששמעתי מפי הרה"צ ר' יעקב יוסף ווייס זצ"ל האדמו"ר מספינקא, שהרה"ק רבי מרדכי מנאדבורנא זי"ע עמד פעם בחג השבועות טרם הקריאה של עשרת הדברות, ושאל את עצמו, איך מרדכי [הי' מדבר לעצמו וקורא א"ע בשמו הק'] הולך לראות בתורה איסור כמו "לא תחמוד אשת רעך", הלא אם מרדכי חושב אודות

דברים כאלו האם מותר לו בכלל לקרות בתורה?

לאחר ששהה קצת, אמר, אֵה, אני מבין כבר איך נוגע למרדכי הלאו של "לא תחמוד אשת רעך" [כדאי לציין שאז הי' המנהג שהנשים הלכו עם פתקאות (קוויטלעך) להאדמורי"ם, והיו באות הרבה נשים להרה"ק ר"מ מנאדבורנא, ובגליל שלו הי' גם הרה"ק בעל אמרי יוסף מספינקא זי"ע, וגם אליו היו באות הרבה נשים עם פתקאות, והרה"ק רבי מרדכי"לע הי' קורא להרה"ק מספינקא "מאיר יוסף", היפוך משמו שהי' יוסף מאיר, מטעם הכמוס] כי התורה הקדושה אומרת "לא תחמוד אשת רעך" למרדכי, שמרדכי לא יחמוד הנשים שהולכות עם קוויטלעל לרבי מאיר יוסף שיבואו למרדכי, אלא שההולכות לרבי מאיר יוסף ילכו הלאה אליו [באלאנגען צו רבי מאיר יוסף] והנשים שהולכות למרדכי יבואו הלאה למרדכי [זאלן ווייטער קומען צו מרדכי], עכלה"ק בערך.

ועפ"ז אפשר לומר הכוונה בדברי רש"י שכתב להזהיר בית דין על כך, שנוסף על מה שצריכים לשמור את המוני עם ישראל שלא יכשלו בתועבות, יעשו משמרת למשמרת (עי' אור החיים הק'), ישמרו עצמם עד כדי כך שלא יחמדו מה שמוכן לחבירו.

וע"כ אמר בציווי לישראל בלשון "ושמרתם את חקותי", ובאזהרה לבית דין אמר "ושמרתם את משמרתי", דלבית דין מזהירים בלשון כפול, ושמרתם את משמרת, ובמועד קטן (דף ה' ע"ב) עשו משמרת למשמרת, כי הכל לפי גדלותו של הדיין, כך מחייבים אותו כנ"ל, להזהר גם בדקות הענין.

- ג -

ובדרך דרוש יש לפרש סמיכות הכתובים ושמרתם את משמרת (בסוף פרשת אחרי) קדושים תהיו כי קדוש אני הי' אלקיכם, בהקדם מה דאיתא בילקוט (ריש פרשת ויקהל) עשה לך קהלות גדולות ודרוש לפנייהם ברבים כדי שיהי' שמי הגדול מתקלס בין בני, ואם אתם עושים כסדר הזה, הקב"ה מעלה עליכם כאלו המלכתם אותו בעולמו, שנאמר ואתם

דברי פרשת קדושים תורה קיא

עדי נאום ה' ואני א-ל.

מכאן תוכחה גדולה לחכמי וגדולי התורה שיצמצמו עצמם לירד אל העם הפשוט לאלפס וללמדם תורה ומצות, ולהרחיקם מחמורות, ושידקדקו אפילו בדברים שאינם חמורים כ"כ, כי מה יענו ליום הדין, כשישאלו אותם מדוע חסתם על כבוד עצמכם ועל כבוד שמים לא חסתם, ישבתם ולמדתם בביתכם, חידשתם חידושים נפלאים והעליתם אותם על הכתב. על כבודכם חסתם, אבל על כבודי לא חסתם, לא עשיתם די שבני לא יפלו לשאול תחתיות ח"ו, על זה לא היה לכם זמן. וזהו עצת היצר.

וז"ש הכתוב ושמרתם את משמרת, פ"י שמרו על בני שהם משמרתי, ואז קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלקיכם, שתהיו בבחינת קדושים אך ורק אם תעשו משמרת למשמרת, שבני ישראל לא יחטאו ח"ו ויהיו ג"כ קדושים, כי קדושת עם ישראל כולו הוא כבודי ויסוד כל הבריאה.

ובזה יל"פ מ"ש רש"י ז"ל מהמד"ר קדושים תהיו, פרשה זו בהקהל נאמרה, לרמז שעיקר קדושת מנהיגי ישראל הוא רק אם "בהקהל נאמרה", אם ישפיע קדושה על כל הקהל, דוקא אז קדושים תהיו.

- ד -

עוד אפשר לומר בסמיכות הכתובים, ושמרתם את משמרת - קדושים תהיו. בהקדם דברי בעל הטורים, שאם ישמור עצמו מן החטא שוב אין חטא בא על ידו, ומקדשין אותו מלמעלה.

הנה רש"י מפרש על פסוק ושמרתם וגו', להזהיר בית דין על כך, שהבית דין יעשו המשמרת לבלתי עשות (ע"י אבן עזרא, ואור החיים הק'). ועפ"י אפשר לפרש שאם תעשו משמרת למשמרתי ותפקחו על הכלל ישראל שלא יעשו חוקות התועבות ולא יטמאו בהם, אז השכר שאתן לכם הוא שקדושים תהיו, כמבואר באבות (פרק ה' משנה י"ח) דהמזכה את הרבים אין חטא בא על ידו, דאף על פי דשכר

מצוה בהאי עלמא ליכא, היינו דוקא שכר המצוה שעושה לעצמו, אבל שכר על מה שעוסק להחזיר הרבים לטוב, שעושה גדרים וסייגים, מגיע שכר גם בעוה"ז, כמו שידועין דברי הרבי ר' העשל זי"ע בפירוש המדרש אין ישראל ניזונין אלא בזכות האמונה, דקשה הלא שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, והרי הקב"ה שומר תורתו וכתב (דברים כ"ד) ביומו תתן שכרו, ולא תלין פעולת שכיר אתך עד בוקר. והתי' הוא דהקב"ה שכר אותנו לקיים המצוות ע"י שליחו נאמן ביתו משה רבע"ה, והוי על ידי שליח שאינו עובר בבל תלין, אם כן "אנכי ולא יהיה לך" שמפי הגבורה שמענוס (מכות כג:) שוב מגיע שכר בעדס בעולם הזה, אם כן "אין ישראל ניזונין" בעולם הזה בשכרן רק בשביל "האמונה", פ"י בשביל הנך ב' דברות אנכי ולא יהי לך שלא ניתנו ע"י שליח כי אם ע"י הקב"ה בעצמו, ועל זה שפיר שייך לא תלין פעולת שכיר (ועי' עוד בישמח משה פ' מטות).

והנה ידוע הטעם דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא, דחיישין שמא יחטא ע"י רוב טובה שיקבל משכר המצוה. אמנם להנ"ל דהמזכה את הרבים אין חטא בא על ידו, ממילא אין חשש שיחטא ואפשר ליתן לו שכר בעולם הזה, כמו שכתבו המפרשים.

וזהו סמיכות הכתובים, ושמרתם את משמרת, בית דין וכו', שאם המנהיגים ישימו עינא פקיחא על בני ישראל לבלתי עשות מחוקות התועבות, הרי ממילא הם מזכי הרבים עי"ז ואין חטא בא על ידם, ואפשר ליתן להם שכר בהאי עלמא, ומאי יהיה שכרם בעולם הזה, קדושים תהיו, שיזכו להתקדש ולהטהר לפני הקב"ה. וזהו שכתב בעל הטורים, שאם ישמור עצמו מן החטא שוב אין חטא בא על ידו, ומקדשין אותו מלמעלה.

- ב -

**דבר אל כל עדת בני ישראל בני ישראל ואמרת אליהם
קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלקיכם.**

דברי פרשת קדושים תורה קיג

במדרש רבה פרשה זו בהקהל נאמרה.

יבואר בהקדם הקושיא דהרי ידוע מדחז"ל שדיבור הוא לשון קשה, ואמירה הוא לשון רכה, וא"כ למה התחיל הכתוב דבר אל בני ישראל, בלשון דיבור שהוא לשון קשה, ואח"כ אמר ואמרת אליהם בלשון רכה, אמירה.

ואפשר לומר בהקדם דברי הזוהר הקדוש בפרשת תצוה, ואתה תצוה את בני ישראל, איתפשטותא דמשה בכל דרא ודרא, שבכל דור ודור, אם יש מי שמוכיח את עם ישראל, מפני שיש לו חלק מנשמת משה רבינו ע"ה, ומשה רעיא מהימנא ה"י מוכיח את ישראל. וזהו ואתה תצוה, לשון עתיד, שהתורה הוא נצחיות, דבכל דור ודור כשעומד רב ומנהיג ומצוה את בני ישראל, הרי זה כאילו משה רבינו בעצמו מצוה אותם, כי הוא בא מכוחו, וזהו ואתה תצוה.

ובאופן זה פירשתי הפסוק (פרשת מטות) וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל לאמור זה הדבר אשר צוה ה', שראשי המטות יאמרו תמיד, בכל דור ודור, לבני ישראל את דבר ה'.

ובזה יבואר הכתוב, דבר אל כל עדת בני ישראל, "עדת" רומז לראשי עיני העדה, כמשאחז"ל עדה זו סנהדרין (עי' בריש סנהדרין דף ב' סוף ע"א, ושפטו העדה והצילו העדה וכו'), שמנהיגים העדה, אליהם תדבר בלשון קשה, "דבר", אבל המנהיגים צריכים לדבר אל בני ישראל בלשון רכה, וזהו שצריך משה לצוות למנהיגי העדה, ואמר"ת אליהם, שידברו אל בני ישראל בלשון רכה, ואמרת אליהם, ויתזקו וינחמו אותם לומר להם קדושים תהיו, כי קדוש אני ה', ומ"מ אלקיכם, אף שאני קדוש וקדושתי למעלה מקדושתכם (כדאיתא במדרש), מ"מ אלקיכ"ם, אינני מהסס לקרוא לעצמי "אלקיכם", כי הקב"ה אינו מתבייש כביכול עם בני ישראל להיות אלקיהם, וזהו חיזוק להעם, וכשידגיש המנהיג דבר זה, אז יוכל לפעול בלבבות בני ישראל שיהיו באמת קדושים, והבן.

- ג -

קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלקיכם, איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו. (יט, ב-ג).

- א -

אפשר לבאר הפסוקים, וגם מדוע נסמכה מצות מורא אב ואם לשמירת שבת, בהקדם מה דאיתא בילקוט (מובא בראשית חכמה, שער היראה פט"ו) וז"ל: "זכור את יום השבת, כבד את אביך וכו', ללמדך שכל מי שמכבד אביו ואמו אין חילול שבת בא על ידו", עיי"ש (ועיין עוד תנא דבי אליהו רבה פרק כ"ו, כל זמן שאדם מכבד את אביו ואת אמו אין חטא של חילול שבת בא על ידו).

- ב -

ואפשר לומר הטעם בזה, דמי שמכבד את אביו ואת אמו אין חטא של חילול שבת בא על ידו, דהנה אמרו רז"ל (קידושין דף ל' עמוד ב') ת"ר וכו' השוה הכתוב כבוד אב ואם לכבוד המקום, נאמר איש אמו ואביו תיראו ונאמר (דברים ו') את ה' אלקיך תירא ואותו תעבוד, השוה הכתוב מוראת אב ואם למוראת המקום נאמר (שמות כ"א) ומקלל אביו ואמו מות יומת ונאמר (ויקרא כ"ד) איש איש כי יקלל אלקיו ונשא חטאו וכו', וכן בדין ששלשתן שותפין בו. ת"ר שלשה שותפין הן באדם הקב"ה ואביו ואמו, בזמן שאדם מכבד את אביו ואת אמו אמר הקב"ה מעלה אני עליהם כאילו דרתי ביניהם וכבדוני, עיי"ש.

- ג -

והנה אמרו רז"ל שבת שמא דקודשא בריך הוא. וי"ל דע"כ נסמכה שמירת שבת למורא אב ואם, דכיון שהושווה מורא מקום למורא אב ואם, א"כ כשיכבד אדם את אביו ואת אמו וגם יתיירא מהם, יזכור ג"כ לכבד ולירא את ה', וכיון דשבת שמא דקודשא בריך הוא, יכבד ג"כ את השבת, ע"כ נסמכה לכאן שמירת שבת, ודו"ק.

והנה בספר חפץ חיים על התורה כתב על פסוק זה איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו, דשבת נקראת "כלה", כמו שאומרים לכה דודי לקראת "כלה", וכנסת ישראל הוא החתן. ואם החתן מכבד את הכלה כראוי לה, אזי מקבל מתנות טובות מהמחותן אבי הכלה. וזהו פירוש ויברך אלקים את יום השביעי וגו', עכלה"ק. (וכבר אמרו ז"ל במדרש שהשבת אמר להקב"ה לכולם נתת בן זוג ולי לא נתת בן זוג, אמר לה הקב"ה כנסת ישראל הוא בן זוגך וכו').

- ד -

ועל פי זה יש לפרש הגמרא (ביצה דף ט"ו ע"ב) מאי כי חדות ה' היא מעוזכם, אמר ר' יוחנן משום ר' אלעזר ברי' שמעון, אמר להם הקב"ה לישראל בני לוו עלי וקדשו קדושת היום והאמינו בי ואני פורע.

אח"כ אמר שם בגמרא (דף ט"ז ע"א) תני רב תחליפא אחוה דרבנא חוזאה כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה ועד ראש השנה (עיי' ב"ח שגורס כן) חוץ מהוצאת שבתות והוצאת יום טוב.

ועפ"י ד החפץ חיים הנ"ל דהשבת נקראת כלה ואם החתן מכבד את הכלה כראוי לה, אזי מקבל מתנות טובות מהמחותן אבי הכלה, יובן שפיר מדוע גבי שבת אמר הקב"ה **לוי עלי ואני פורע**, וגם מדוע הוצאת שבתות אינם קצובים מר"ה אלא שעל זה נותן לו הקב"ה שכרו יותר ממה שנקצב עבורו, דכיון שהשבת היא בבחינת כלה, ואבי הכלה נותן מתנות טובות, ע"כ הקב"ה משלם כל הוצאות השבת, וגם ביו"ט כן, דשמירת כל המועדים תלוי בשמירת שבת, כמו שכתב רש"י ז"ל בפרשת אמור (כ"ג, ג') בד"ה ששת ימים, וז"ל: מה ענין שבת אצל מועדות, ללמדך שכל המחלל את המועדות מעלין עליו כאילו חלל את השבתות וכל המקיים את המועדות מעלין עליו כאילו מקיים את השבתות, ע"כ. ונמצא דשמירת המועדים תלוי בשבת, דהשומר את המועדים כאילו שומר את השבתות. ועל כן אמר בגמרא חוץ מהוצאת שבתות וימים טובים, דאחת הם, דאע"ג דענין

קטז דברי פרשת קדושים תורה

קריאת שם כלה מצינו רק אצל השבת, מ"מ הימים טובים תלויים בשבת, ודו"ק.

- ה -

וזהו הענין שארז"ל בזהר הקדוש (ח"ב דף פ"ח ע"א) כל ברכאין דלעילא ותתא ביומא שביעאה תליין, דכיון שהשבת נקראת כלה, ואם החתן מכבד את הכלה כראוי לה, אזי מקבל מתנות טובות מהמחותן אבי הכלה, ע"כ באים אליו כל הברכות מיומא שביעאה.

- ו -

וכבר אמרתי בזה לפרש מ"ש בגמרא (פסחים דף ק"ה ע"א, ביצה דף ל"ד ע"ב) שבת קובעת למעשר, פי' דכיון דע"י השבת באים לאדם כל ברכותיו דלעילא ולתתא, ויתעשר בזכות שמירת שבת, א"כ יהא מחויב ליתן מעשר גדול יותר מנכסיו, ע"כ **שבת קובעת למעשר**, ודו"ק.

- ז -

ובזה יש לפרש בדרך רמז מאמר הגמרא (בבא מציעא דף נ"ט ע"א) אמר ר' חלבו לעולם יהא אדם זהיר בכבוד אשתו שאין ברכה מצויה בתוך ביתו של אדם אלא בשביל אשתו שנאמר (בראשית י"ב) ולאברם הטיב בעבורה, והיינו דאמר להו רבא לבני מחוזא אוקירו לנשייכו כי היכי דתתעתרו. פי' **נשייכו** יש לרמז דקאי על השבת שנקראת כלה של האדם הישראלי, ולזה אמר **אוקירו לנשייכו**, שתכבדו את השבת, כי על ידה תזכו לכל ההשפעות, **כי היכי דתתעתרו**, דזה לא נקצב לאדם בראש השנה.

וזהו גם הרמז במה שאמר ר' חלבו לעולם יהא אדם זהיר בכבוד **אשתו**, פי' בכבוד השבת שהיא כלתו של האדם, ודו"ק.

- ח -

ודבר זה מצינו ג"כ בגמרא (שבת דף קי"ט ע"א) יוסף מוקיר שבי הוה ההוא נכרי בשבבותיה דהוה נפיש נכסיה

טובא אמרי ליה כלדאי כולהו נכסי יוסף מוקיר שבי אכיל להו אזל זבנינהו לכולהו ניכסי זבן בהו מרגניתא אותבה בסייניה בהדי דקא עבר מברא אפרחיה זיקא שדייה במיא בלעיה כוורא אסקוה אייתוה אפניא דמעלא שבתא אמרי מאן זבין כי השתא אמרי להו זילו אמטיוהו לגבי יוסף מוקר שבי דרגיל דזבין אמטיוה ניהליה זבניה קרעיה אשכח ביה מרגניתא שבניה בתליסר עיליתא דדינרי דדהבא פגע ביה ההוא סבא אמר מאן דיזיף שבתא פרעיה שבתא.

אחר כך איתא שם בגמרא, בעא מיניה רבי מר' ישמעאל ברבי יוסי עשירים שבארץ ישראל וכו' עשירים שבבבל במה הן זוכין אמר ליה בשביל שמכבדין את השבת וכו'.

רואים אנו מכל זה שהמכבד את השבת זוכה לעשירות, והטעם בזה י"ל כנ"ל, דכיון דהשבת נקראת כלה, והאדם המכבד את הכלה מקבל מתנות מאביה שבשמים כמ"ש החפץ חיים, וע"כ זוכה לעשירות בשכר כיבוד ושמירת השבת, ודו"ק.

- ט -

ובזה נבין סמיכות הכתובים, קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלוקיכם, איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו, דמובא מהרה"ק רבי ר' מאיר'ל מפרימישלאן זי"ע לפרש הסמיכות, דחז"ל אמרו שלשה שותפים הן באדם, הקב"ה ואביו ואמו, וזהו הפירוש קדושים תהיו, עליכם להתקדש, כי קדוש אני, שחלקי קדוש, אבל איש אמו ואביו תיראו, מהחלק של אב ואם צריך לפחד, עכדה"ק.

אמנם לדרכינו יובן באופן אחר קצת, דהנה גם בכיבוד אב ואם מצינו (עיין רש"י ז"ל כאן בד"ה אני ה"א) איזהו מורא לא ישב במקומו ולא ידבר במקומו ולא יסתור את דבריו, ואיזהו כבוד מאכיל ומשקה מלביש ומנעיל מכניס ומוציא ע"כ. וצריך ביאור איך אמר **מאכיל ומשקה** וכו', מה יעשה הבן שאין לו מספיק מעות להאכיל ולהשקות את אביו ואת אמו? וכי כולם עשירים הם. על זה מסיים רש"י **מכניס ומוציא**, דבאמת אל יאמר הבן כן, רק ישים בה' מבטחו

קִיחַ דְּבָרֵי פֶרֶשֶׁת קְדוּשִׁים תּוֹרָה

דהיות והקב"ה הוא שותף עם אביו ואמו בבריאתו של הבן, ע"כ הקב"ה ימציא לו פרנסתו כל צרכו, שיוכל לכבד גם את אביו ואת אמו, להאכילם ולהשקותם. וזה **מאכיל ומשקה** וכו', ע"כ יעזור לו הקב"ה **מכניס ומוציא**, שיהא לו הכנסה כל צרכו, כדי שיוכל להוציא מעות עבור אביו ואמו.

- י -

ולזה הסמיך הכתוב **כי קדוש אני ה' אלקיכם**, לפסוק שלאחריו **איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו**, דכיון שהקב"ה הוא שותף של האב והאם בבריאת האדם, ע"כ דואג לכך שהאדם יהא לו מעות להוציא בעד אביו ואמו, וזהו גם הטעם של שמירת שבת, דכיון שהקב"ה הוא אבי הכלה נותן להחתן כל צרכו, וכמו שהארכנו למעלה.

- יא -

ועפ"י יש לבאר ג"כ מאמר הכתוב בפרשתינו (יט, ל) את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו. הסמיך הכתוב שבת למורא מקדש (עיין רש"י שם). ולהנ"ל דע"י השבת באה ההשפעה להאדם כי השבת היא בבחינת כלה, י"ל דע"כ נסמכה למורא מקדש, דגם במשכן מצינו (בפרשת ויקהל) והמלאכה היתה דים והותר, שהיתה השפעה גדולה יותר מה שהוצרכו עבור המשכן. ע"כ נסמכה שבת למורא מקדש, לומר לך דגם בשבת יהי' כן, דאם תכבד את השבת יתן לך הקב"ה יותר מכפי צרכך.

- יב -

ועד"ז יש לומר עוד בביאור הפסוק כאן כי קדוש אני ה' אלקיכם, איש אמו ואביו תיראו, ואת שבתותי תשמורו, וצ"ב מדוע אמר לשון תשמורו, ולא אמר תקיימו. אך יבואר עפ"י הנ"ל דע"י השבת זוכים להשפעות טובות, והנה בספר בית הבחירה דיני הדלקת הנר כתב דבשכר זכות המוסיף מחול על הקודש, שמקצר גבול הסטרא אחרא ומרחיב גבול הקדושה, והי' שכרו אתו דבהיותו קורא לד' בצרה מרחיב לו ד' גבול הקדושה ומקצר גבול הצרה וזוכה לנחלה בלי

מצרים, וע"ז כתיב הרחיב ה' לנו ופרינו בארץ, וזהו סוד רחובות הנהר וכו' עיי"ש. (ועיין בספה"ק סידורו של שבת, ובספה"ק שערי ג"ע ועוד).

והנה תשמורו מלשון המתנה, כמאמר הכתוב (בראשית ל"ז י"א) ואביו שמר את הדבר. וי"ל דזה כוונת סמיכות הכתובים, **כי קדוש אני ה' אלקיכם**, וצריכים אתם להרחיב גבול הקדושה כמ"ש בבית הבחירה הנ"ל, ע"כ **איש אמו ואביו תיראו**, כדברי הרה"ק מפרימישלאן שהבאנו לעיל, שצריכים אתם לירא בגלל זה מחלק האב והאם, וע"כ, כיון שצריכים להרחיב גבולי הקדושה, ע"כ **ואת שבתותי תשמורו**, מלשון המתנה, דאם תמתינו כל השבוע ליום השבת ותחכו מתי יבוא לידכם, ממילא תוסיפו מחול על הקודש הן בערב שבת והן במוצאי שבת, וזהו **תשמורו**, שתמתינו על השבת מתי יבא לידכם ותקיימוהו, בשכר זאת תזכו להשפעה מרובה כנ"ל, ויתקיים אצלכם בשלימות **ואת שבתותי תשמורו**, שתוכלו לשמור ולכבד את השבת ככל הצורך, ודו"ק.

- יג -

והנה אמרו רז"ל (שבת קי"ח ע"ב) כל המשמר שבת כהלכתה אפילו עובד עבודה זרה כדור אנוש מוחלין לו, ונמצא דשניהם, שבת וע"ז הם זה נגד זה, דהשומר שבת הרי הוא כאילו כפר בעבודה זרה, והמחלל שבת הרי הוא כאילו עובד עבודה זרה רח"ל.

ועד"ז יש לבאר סמיכות הכתובים כאן ג"כ, **ואת שבתותי תשמורו אני ה' אלקיכם**, **אל תפנו אל האלילים**. דאם תשמרו את השבת יתכפרו עוונותיכם, ותזכו אני ה' **אלקיכם**, כיון שלא יהיו לכם עוונות, ואפילו עון עבודה זרה יכופר לכם, וזהו שסיים הכתוב **אל תפנו אל האלילים**, ודו"ק.

- ד -

קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלקיכם, איש אמו ואביו תיראו (יט, ב-ג)

- א -

וברש"י קדושים תהיו, הוו פרושים מן העריות ומן העבירה, שכל מקום שאתה מוצא גדר ערוה אתה מוצא קדושה וכו'.

ואפשר לומר עפ"יז בכוונת הסמיכות קדושים תהיו וגו' למורא אב ואם, עפימ"ש בתנא דבי אליהו כבד את אביך וסמך ליה לא תנאף, ללמדך שאם נשא אשה ואינה מכבדת אביו ואמו הרי הוא כאילו נואף כל ימיו, עיי"ש.

וכתב בספר פלא יועץ דלכן צריך לצאת לקראת נשק להלחם עם אשתו לפנים עבור כבוד אביו ואמו, אבל הקולר תלוי על גבי האב והאם ג"כ שלא לגרום מחלוקת ושנאה בין איש לאשתו ח"ו, ע"כ.

והנה בשולחן ערוך יורה דעה (סימן ר"מ) פסק המתבר דאחד האיש ואחד האשה שוין בכבוד ובמורא של אב ואם, וכתב הלבוש דילפינן לה מדכתיב איש אמו ואביו תיראו לשון רבים, הרי כאן שנים אחד האיש ואחד האשה חייבין במורא וכו', עיי"ש.

ולפי דברי תנא דבי אליהו הנ"ל שכתב דצריך לישא אשה שתכבד את אביו ואת אמו של הבעל ג"כ, י"ל דע"כ אמר הכתוב לשון **תיראו**, שישא אשה כזו אשר גם היא תכבד את חמי' וחמותה, שהיא תירא ג"כ מהם, וזהו תיראו, בין האיש ובין האשה.

- ב -

וזהו שאמר הכתוב **קדושים תהיו כי קדוש אני ה' א**, וברש"י הוו פרושים מן העריות ומן העבירה שכל מקום שאתה מוצא גדר ערוה אתה מוצא קדושה, ע"כ, כדי שלא יהא פגם בעריות ח"ו, ע"כ אמר תיכף **איש אמו ואביו**

תיראו, לשון רבים תיראו, שישא אשה כזו שגם היא תירא מאביו ואמו, ועיי' ממילא לא יהא בכלל נואף ח"ו, כמש"כ בתנא דבי אליהו הנ"ל ודו"ק.

- ה -

קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלקיכם.

להבין חיבור הג' פעמים אני ה' אלקיכם. פעם אחת בקדושים תהיו, ב' איש אמו ואביו תיראו, ג' את שבתותי תשמורו, והמשך הקשר לג' דברים אלו אפשר לפרש בהקדם דברי הילקוט (מובא בראשית חכמה, שער היראה פט"ו) וז"ל: "זכור את יום השבת, כבד את אביך וכו', ללמדך שכל מי שמכבד אביו ואמו אין חילול שבת בא על ידו, עיי"ש (ועיין עוד תנא דבי אליהו רבה כ"ו, כל זמן שאדם מכבד את אביו ואת אמו אין חטא של חילול שבת בא על ידו).

וי"ל דע"כ הזכירה התורה מצות כיבוד אב ואם אצל מצות שבת, שהם בבחינת שתיים שהן אחת. שמי שמקיים כיבוד אב ואם יהי' ממילא שומר שבת כהלכתו, ומי שמקיים שבת נקרא קדוש, וכל התורה כולה כלולה בשבת, וכמו שאומר הנועם אלימלך ששבת הוא כמו בנק, כמה שמכניסים בה כך מוציאים ממנה, כמבואר בזוה"ק (ח"ב דף פ"ח ע"א) כל ברכאן דלעילא ותתא ביומא שביעאה תליין.

וגוף דברי התנא דבי אליהו רבה בשייכות כיבוד אב ואם לשבת אפשר להסביר בהקדם דברי חז"ל (קידושין ל"א ע"א) דרש עולא רבה אפיתחא דבי נשיאה מאי דכתיב (תהלים קל"ח) יודוך ה' כל מלכי ארץ כי שמעו אמרי פיד, מאמר פיד לא נאמר אלא אמרי פיד, בשעה שאמר הקב"ה אנכי ולא יהי' לך, אמרו אומות העולם לכבוד עצמו הוא דורש, כיון שאמר כבד את אביך ואת אמך חזרו והודו למאמרות הראשונות, עיי"ש.

ובזה יובן דברי הגמ' שם (דף ל' ע"ב) בזמן שאדם מכבד את אביו ואת אמו אמר הקב"ה מעלה אני עליהם כאילו דרתי ביניהם וכבדוני, שכיון דעל ידי כיבוד אב ואם הודו

קכב דברי פרשת קדושים תורה

למאמרות הראשונות, אם כן בקיימו כיבוד אב ואם אז עושה שיתקיימו מאמרות הראשונות והוי כאילו כיבד ה'. נמצא דע"י כיבוד אב ואם כאילו קיים כל עשרת הדברות.

ובזה יובן ההמשך של איש אמו ואביו תיראו לואת שבתותי תשמורו, כיון דע"י כיבוד אב ואם עושה שיתקיימו מאמרות הראשונות, ושבת בתוכם.

והשייכות אל קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלוקיכם, אפשר לפרש כמו שכתב רבינו הרמב"ן ז"ל דקדושה היינו לקדש עצמו במותר לו, היינו: בדבר המותר, שגם בדברים המותרים יכולים להיות נבל ברשות התורה, עיין שם.

ואם תאמר הלא קשה לי לקיים ענין הנ"ל, להיות קדוש כי קדוש אני ה' אלוקיכם, דאחז"ל (קידושין ל' ע"ב) שלשה שותפין הן באדם, הקב"ה ואביו ואמו, הנשמה נותן בו הקב"ה, והגוף מאביו ואמו. והנה מצד הנשמה שהוא חלק אלוקי ממעל בוודאי היה האדם רודף בכל כוחותיו ובמסירת נפש ממש לעשות רצון קונו, רק השאור שבעיסה, חלק האב והאם המעכבים ומושכים אותו לחומריות (כמבואר בספרי בעל שם טוב), וממילא עי"ז יתיאש האדם מלרדוף ולהשיג להעלות החומר העב לרוחני ויהי נבל ברשות התורה, ע"כ אמר הכתוב קדושים תהיו כי קדוש אני ה', ואני נתתי לכם הנשמה שהוא חלק אלוקי ממעל וכו', שעל ידה יכולים לדחוק ולפרוץ כל המסכים ולהגיע אפילו עד מדריגת משה רעיא מהימנא. והעיקר, עד כמה מוכן האדם למסור נפשו על זה.

- ו -

עוד אפשר לפרש במאמר הכתוב קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלוקיכם, ובמד"ר הה"ד ישלח עזרך מקודש ומציון יסעדה. בהקדם דברי ש"ב הגה"ק רבי שאול בראך זצ"ל בספרו דברי שאול על תהלים (יח, כט) שהדפיס דודי הגה"צ רבי יוסף יהושע גראס זצ"ל אבד"ק קראלי, על פסוק (תהלים יח, כט) כי אתה תאיר נרי ה' אלקי יגיה חשכי.

דברי פרשת קדושים תורה קכג

וזת"ד: במדרש על הפסוק ואתה תצוה את בני ישראל איתא הה"ד כי אתה תאיר נרי ה' אלקי יגיה חשכי, וי"ל שחסד היותר גדול הוא שהבורא ב"ה מאיר עיני האדם שיראה מה שחטא, למען ידע מה לתקן, ולולא חסד זה היה מת בלא תשובה מאחר שלא היה יודע כלל מה שחטא, כי אין אדם רואה נגעי עצמו, ואמר החכם (משלי טז) דרכי איש ישר בעיניו. וזה שאמר הכתוב כי אתה תאיר נרי, היינו אם נשמתי הדומה לנ"ר, כדכתיב (משלי כ, כז) נר ה' נשמת אדם מאירה, הוא מחסדו יתברך, כי ה' אלוקי יגיה חשכי, שהיה עומד בדרך חושך ונסמו עיניו מלראות מה שחטא, הבורא ב"ה ברוב חסדו שולח אור קדוש ומאירים עיניו לראות באיזה מעמד הוא, וכעין שכתב הזוה"ק (פרשת ויקרא) אדם שלומד תורה בלילה התורה מודעת לו דרך חיבה מה שחטא, שידע לתקן.

ולזה סמך המדרש פסוק זה לפסוק ואתה תצוה, דמבואר בזוה"ק שלא נזכר שמו של משה בפרשת תצוה על שאמר מחני נא מספרך, ועורר אותו הבורא ב"ה בזה שצריך תיקון על שאמר מחני נא, הגם שזהו מסירת נפש עבור כלל ישראל, מ"מ היה צריך תיקון, כעין מה שאמרו חכז"ל (תענית דף כ"ג) על חוני המעגל על שאמר איני זז מכאן עד שתרחם על בניך, ששלח לו שמעון בן שטח אלמלא חוני אתה גוזרני עליך נידוי אבל מה אעשה שאתה מתחטא לפני המקום ועושה לך רצונך כבן שמתחטא על אביו ועושה לו רצונו, ואתי שפיר שזהו הענין שמאירין משמים לנשמתו של אדם שידע לתקן מעשיו, עכל"ק.

ולפי"ז יובן הכתוב קדושים תהיו, ושמא תאמר איך אוכל להיות קדוש, הלא אני קרוץ מחומר ומלא תאוות גשמיות, לזה אמר כי קדוש אני ה' אלקיכם, כי אני קדוש ואני מאיר קדושה בתוך נשמתכם, כי אתה תאיר נרי, ועי"ז תוכלו ג"כ להיות קדושים, וכמו שכתב בספה"ק סידורו של שבת בשם רבו המגיד מזלאטשוב זי"ע על המדרש קדושים תהיו וגו' יכול כמוני וכו', שהכוונה הוא בניחותא, "יכול כמוני", כל אחד ואחד מישראל יכול להיות באמת קדוש כמוני, כי

קכד דברי פרשת קדושים תורה

קדוש אני ה' אלקיכם, והעיקר תלוי ברצונו.

וזהו שהביא המדרש לכאן הפסוק ישלח עורך מקודש ומציון יסעדך, דהקב"ה שולח עזרו להאדם שיוכל להיות קדוש, והעיקר הוא "מציון" יסעדך, שהאדם ירצה להיות "מצויין" משאר בני אדם וליטהר ולהתקדש בקדושה של מעלה, ועי"ז יזכה לסעד עליון ב"ה שיוכל להיות קדוש. וכמו שאמרו רז"ל (יומא ל"ט ע"א) המקדש עצמו מעט מקדשים אותו הרבה, מקדש עצמו מלמטה מקדשים אותו מלמעלה שנאמר והתקדשתם והייתם קדושים, עי"ש, כמאז"ל (שיר השירים רבה פ"ה ג') פתחו לי פתח כחודו של מחט ואני אפתח לכם פתח וכו'.

וזהו מוסר השכל, דהלא ידוע שבמצות שבת צריך להחמיר כל החומרות, ואם רוצה באמת להחמיר בשמירת שבת, העצה לזה שילמוד ויקיים הלכות כיבוד אב ואם, ואז יעזור לו השי"ת שע"ז יוכל לקיים מצות השבת כהלכתה.

וכמו שמצות כיבוד אב ואם כתוב בלשון "כבד", שיעשה בעצמו ולא ע"י שליח, כתוב ג"כ במצות שבת "וכבדתו", שהאדם יראה לכבד את השבת במעשי ידיו, כמו שכתבו התוס' בקידושין (מא.) ובשבת (ק"ז:) רבא מלח שיבוטא וכו' (ועיין שם בחידושי למסכת שבת). וג' מצוות אלו כתובים כאן, בפרשת קדושים ובפרשת יתרו בעשרה הדברות, דידוע שבעשרת הדברות כלול כל התורה כולה. והשומר שבת ניצול מכל הנ"ל, ואם ע"י כיבוד אב ואם ניצול מחילול שבת, נמצא דכיבוד אב ואם כולל כל התורה כולה.

- ז -

איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו (יט, ג)

- א -

יש לומר הכוונה שב' מצוות אלו נסמכו זה לזה, עפי"מ שמובא בקדמונים דאם מחדש חידושי תורה בשבת יש מזה עלי' לנשמות אביו ואמו בעולם העליון.

- ב -

ויש לבאר הענין מדוע ע"י החידושי תורה בשבת יש מזה עלי' לנשמות אביו ואמו בעולם העליון, דהנה בספה"ק דרך פקודיך (מצוה א', חלק המחשבה אות כ"ו), כתב וז"ל: לפרות ולרבות בתורה להוליד בכל פעם שכליות חדשים בתורה כו', והנה בזאת המצוה אפשר לקיים בכל עת ובכל זמן **מצות פריה ורביה בתורה להוליד בכל זמן שכל חדש בתורה**, כמ"ש המקובלים, והדעת נותן שנצטוונו בכל זמן כי השכל נברא בו כל המושכלות בכח כמו שנברא הזרע במוח בכח ובאם יתשל האדם להוציא הזרע שבכח מוחו במקום הראוי וכשר על פי התורה ישאר בו הזרע מבלי תועלת, כמו כן המושכלות התקועים במוחו אם לא ישתדל להוציאם בריאתם לריק כו', עיי"ש עוד.

ובספה"ק סור מרע ועשה טוב כתב, הנה אמרו עסקת בפריה ורביה ולא אמר קיימת מצות פו"ר (עיין מהרש"א פרק ב' דשבת), והכוונה בזה דאם עוסק בענינים לצורך עבודת האלקות כאמור הרבה תורה למדתי וכו' והם נקראים בנים ואין לך פריה ורביה גדול מזה שיתרבה כבוד שמים, ובהלכות דרך ארץ ותלמוד תורה למהרמ"פ אמר שצריך שלא יהיה עקר בתורה אבל צריך שיהיה לו שכל מוליד חידושין דאורייתא ובאמת זה כלל גדול בחכמה לחדש חידושין ויגיע לך שמחה מזה והשגת השכל, עכ"ל.

וכן כתב הרקאנטי (מובא בספר תפארת שלמה פרשת לך) דהצדיקים על ידי החידושי תורה שהם מחדשין הם מולידים נשמות בעולם העליון. ובספר אלה המצות (מצוה תי"ט) כתב וזה לשונו, והחקירה בעיון להבנת הדברים בשורש הם הבנים אשר פרו יתן בעתו וגו' כל אחד לפי הרחבת שכלו ובלבד שיכוון לבו לשמים עיי"ש, והיינו כעין הנ"ל דחידושי תורתו של האדם נקראים בנים.

ועיין בספר ייטב לב (פרשת לך) שכתב לפרש לפי שהדרך ממעט פריה ורביה וכו', דכתבו בספרים דמצות פריה ורביה הוא גם כן בתורה, שיהא לו שכל המוליד לחדש חידושי

קכו דברי פרשת קדושים תורה

תורה, ועל זה הוצרך להבטחה כי בביתו היה זקן ויושב בישיבה ושתי כליותיו יועצות לו חכמה והיה חושש שיבטל מזה בדרך הילוכו, על זה הבטיחו הקב"ה שהדרך לא ימעטנו מזה כי גם בלכתו בדרך יעסוק בתורה במחשבה ויחדש חידושי תורה יפירה וירבה ויעשה פרי, וזה שאמר הכתוב אשרי תמימי דרך (שהם תמימים אפילו בדרך, ועל דרך שפירש"י ויבא יעקב שלם בגופו ובתורתו כו' הם) ההולכים בתורת ה', שעוסקים בדרך בתורה, עי"ש.

- ג -

נמצא מכל זה דע"י החידושי תורה שמחדשים נחשב כאילו מוליד בנים רוחניים. ועל פי זה נבין הענין דאם מחדש חידושי תורה בשבת יש מזה עליה לאביו ואמו בעולם העליון, דכיון שמוליד בזה בנים רוחניים, הרי זה כאילו גם אביו ואמו מקיימים מצות פריה ורביה אף לאחר מותם, וע"כ יש להם עליה מזה.

- ד -

ויש לומר דע"כ יש לחידושי תורה של הבן מעלה יתירה **ביום השבת** דייקא, דהנה בפריה ורביה מצינו בחז"ל שאמרו ת"ח מליל שבת לליל שבת, והטעם בזה מובא בספה"ק כי קדושת שבת חופף על הבן הנולד מזה, ואכמ"ל בזה. ולדרכנו הנ"ל דע"י החידושי תורה מקיימים מצוות פו"ר ג"כ, יש לומר דע"כ יש לזה חשיבות **ביום השבת**, כי ע"י קדושת היום יש ממילא חשיבות יתירה להחידושים שמחדש הבן, וזהו גורם עליה עוד יותר לאביו ואמו בגן עדן.

וכבר ידוע מקדמונים דברא מזכא אבא, ואם הבן הולך בדרך הישר ועושה טוב מזכה את אביו ואת אמו בעולם האמת ומעלין אותם בגן עדן ממדריגה למדריגה, ובפרט ביום היארצייט, וכמו שהארכנו בזה במקום אחר, והבאנו מספר ככר לאדן שכתב וז"ל, מי ששכח לומר קדיש ביום פטירת אביו ויירא ויצר אם יאמר קדיש ביום אחר אם יועיל, נראה לי הדל פשוט דאמירת קדיש מועיל בכל זמן לאביו.

דברי פרשת קדושים תורה קכז

וכן איתא בזוה"ק (סוף פרשת בחוקותי) דאז (פי' לאחר פטירתם) אתחייב ביקרי (של אביו ואמו) יתיר, עי"ש.

וכבר כ' האריז"ל אשר יאמרו היתומים קדיש בשבת ויו"ט שיועיל הקדיש להעלותו ממדריגה למדריגה ע"כ. הרי ג"כ מדברי האריז"ל דבשבת ויו"ט יש חשיבות יתירה להקדיש שאומרים, וכמו כן יש לומר לגבי החידושי תורה שמחדשים ביום השבת, דעי"ז יש עליה לאביו ואמו וכנ"ל.

ובספה"ק פלא יועץ כתב וז"ל: ולכן לא יגרע אפילו יום אחד כל ימי חייו מלומר קדיש וליתן צדקה עבור נפש הוריו ומה טוב שיהא שגור בפיו לומר מדי יום יום יהי רצון מלפני ה' אלקינו ואלקי אבותינו שתקבל ברחמים וברצון כל מעשה הטוב אשר אני עושה בין במחשבה בין בדיבור בין במעשה ויהיה הכל לזכות ולמנוחת ולעילוי נפש רוח ונשמה של אבי ואמי וחמי וחמותי וכו' יהי רצון שתהא נפשו צרורה בצרור החיים ובזה ישא ברכה מאת ה' ומנפש הוריו, ואשרי האיש שלא יצפה לשולחן בניו ויקיים קרא דכתיב ויודוך כי תטיב לך ולא יעזוב לאחרים כל חילו רק ילך לפניו צדקו וידוע משל הנר שמאיר לפניו ולא לאחר ויהיה משל פניו אך למותר, עכ"ל עי"ש.

ובזוהר חדש במדרש הנעלם מביא מעשה גדול ונורא בתלמיד חכם אחד שהיה הולך בהרי אררט ושמע קול צוחה קול מר שצוח וי וי, עד שראה אדם אחד, ושאלו מאן את, וא"ל יהודי חייבא [ר"ל רשע] אנא ודנין אותי זה כמה שנים על עבירות גדולות שעשיתי בעודני בחיים, ושאלו מה שמו, והשיב ששמו לא נודע לו, כי הרשעים שוכחים שמם, על דרך שם רשעים ירקב. אבל מ"מ הודיע לו מקום מושבו שהיה בגליל עליון, בעיר פלוני, ושם אשתו. והלך אותו החכם לעירו, ושאל אחריו, והשיבו איך שהיה רשע גמור שלא הניח עבירה שלא עבר, ובן קטן הניח אחריו והוא ג"כ רשע כאביו. ולקח אותו החכם בנו עמו לביתו ורצה ללמוד עמו א' ב', ולא היה רוצה לקבל. והתענה אותו החכם ג' פעמים מ' יום והתפלל עד שהיה הנער מתחיל לקבל, והלך הנער ממדריגה למדריגה עד שהלך וגדל בתורה עד שנשמך, אח"כ בא אותו

קכח דברי פרשת קדושים תורה

אביו של הנער בחלום לאותו החכם, ופניו הבהיקו מאד כשמש בצהרים בתקופת תמוז, מזיו השכינה שזרח עליו. וחרד החכם ההוא מאד, ואמר מי אתה, ואמר ליה אשריך מה טוב חלקך ומה טוב גורלך שזכיתני והבאתנו לכל הכבוד הזה ע"י בני, כי ידעתי שהתענית ק"ך ימים היה מועיל, אודות שעוונותיו היו כ"כ גדולים, שבאו שדים ומלאכי חבלה והיו מכסין המוח של בני שלא לקבל, שלא יהיה לי זכות, כי לפעמים עוונות האבות גורמים שאין לבניהם לב להבין בתורה, (ובאים) שדים ומניחים ידיהם על המוח שלא יקבל, אלא כאשר נהרגתי ע"י עכו"ם לא המיתוני מיד אלא בחץ הכוני, והייתי עודני חי שני ימים ומכח יסורים גדולים הרהרתי בתשובה, כי היתה לי זכות כי כאשר הייתי משומד הצלתי איזה יהודים מהריגה, **ועתה בכל פעם ופעם שעלה בני למעלה, היו מקילין בדיני. וכאשר היה בני בר מצוה ועלה לתורה וקידש שמו של השי"ת ברבים ואמר ברכו את ה', העלוני מגיהנם,** והיה נקרא הבן ההוא הפקולי, ר"ל שגיהנם נקרא פלילה על דרך פקו פלילה, ור"ש הפקולי שסדר הברכות לפני רבן גמליאל ביבנה היה ממשפחתו, ע"כ.

וזקיני בקיצור של"ה מביא סיפור זה ומסיים על זה וזל"ק: ממעשה הזה יכול ללמוד, מה זה שהיה רשע גמור, מ"מ הבן ע"י תורתו הצילו מגיהנם והכניסו לג"ע, על אחת כמה וכמה מי שאינו כך ומגדל את בניו לתלמוד תורה, שיהיה לו זכות שאין לו שיעור וערך.

- ה -

וזהו כוונת הסמיכות **איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמרו**, דתשמרו שבת כהלכתה, והיינו ע"י שתעסקו בה בתורה כמארז"ל דהקב"ה נתן לישראל את השבתות והמועדים שיוכלו לעסוק בהם בתורה כראוי, וע"י עסק התורה תחדשו חידושין דאורייתא דזהו עיקר התורה, ובזה תקיימו ג"כ מצות כיבוד ומורא אב ואם, כנ"ל דע"י החידושי תורה בשבת מתעלים בזה אביו ואמו בגן עדן, והבן.

ויש לבאר את הענין עוד יותר, דהטעם שצריכים לחדש חידושי תורה בשבת דייקא י"ל, דהוא ע"ד שארז"ל (קידושין דף ל' ע"ב) שלשה שותפין הן באדם הקב"ה ואביו ואמו. ועל דרך זה אם עוסקים בתורה ומחדשים חידושי תורה בשבת, ממילא מתקיים בזה ענין השותפות, דארז"ל (זוהר פרשת אחרי דף ע"ג ע"א) קודשא בריך הוא אורייתא וישראל חד הוא.

והנה כבר הבאנו לעיל מאמרם ז"ל בזהר שבת שמא דקודשא בריך הוא. ועל כן, אם האדם מחדש חידושי תורה ביום השבת, יש בזה צירוף של **קודשא בריך הוא אורייתא וישראל**, דהשבת הוא שמא דקודשא בריך הוא, והישראל שלומד התורה בשבת מאחד ומצרף בזה את השלשה שותפין, וע"כ עושה בזה טובה גדולה לאביו ואמו שבעולם העליון, דגם הם שלשה שותפין הן, הקב"ה אביו ואמו, וכנ"ל.

ויש לבאר עוד יותר, דהשבת הוא בחינת אחדות הגמור, כדאיתא בזוה"ק פרשת תרומה (דף קל"ה ע"א) רזא דשבת איהו שבת דאתאחדת ברזא **דאחד**, למשרי עלה רזא **דאחד**, צלותא דמעלי שבתא, דהא אתאחדת כורסיא יקירא קדישא ברזא **דאחד**, וכי'. ובתרגום הזהר שם וז"ל, הסוד של שבת היא שבת בעת שנתיחדה בסוד **אחד**, שישרה עליה שהוא סוד **אחד**, התפלה של ליל שבת, כי אז נאחז כסא הכבוד הקדוש בסוד **אחד**.

הרי דשבת הוא בחינת **אחד**. וזהו ענין האחדות של קוב"ה ואורייתא וישראל **חד**. ונזכרו שם בזוה"ק ג' פעמים תיבות **אחד**, להורות על ג' השותפין אורייתא קוב"ה וישראל **חד**. דאיתא בספרים דאלו הג', קוב"ה אורייתא וישראל, כולם **אחד** הם, הקב"ה אחד, ישראל גוי אחד בארץ, והתורה הוא ג"כ אחד, דזאת התורה לא תהא מוחלפת, ע"כ נזכר שם בזוה"ק תיבת **אחד** ג' פעמים, להורות על זה דשבת הוא זמן היחוד והזיווג של ג' שותפים, אורייתא קוב"ה וישראל **חד**.

קל דברי פרשת קדושים תורה

וע"כ בשבת שהוא זמן של אחדות, הוא הזמן המוכשר ביותר לחדש חידושי תורה, ובזה עושה טובה גדולה לנשמות אביו ואמו בגן עדן העליון, וכנ"ל.

- ז -

עוד יש לבאר סמיכות כיבוד אב ואם לשמירת שבת, ובפסוק שלאחריו **אל תפנו אל האילים**, דהנה כיבוד ומורא אב ואם שקולה כנגד כל התורה כולה, וכמו שכתב המחבר (שו"ע יורה דעה סימן ר"מ) בשם הלבוש דגדול כיבוד אב שדוחה שאר מצות עשה שבתורה וכו', ונמצא דשקולה מצוה זו כנגד כל התורה.

והנה גם בשמירת שבת אמרו רז"ל שקולה שבת כנגד כל התורה כולה, וכן כתב רש"י ז"ל בפרשת שלח (ט"ו, מ"א, ד"ה אני ה' אלקיכם, בשם רבי משה הדרשן) למה נסמכה פרשת מקושש לפרשת עבודת כוכבים לומר שהמחלל את השבת כאילו עובד עבודת כוכבים שאף היא שקולה ככל המצות, וכן הוא אומר בעזרא ועל הר סיני ירדת ותתן להם תורה ומצות ואת שבת קדשך הודעת להם, עיי"ש.

- ח -

וזוהו הסמיכות **איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו**, דשניהם שקולים כנגד כל התורה כולה, ולזה אמר בפסוק שלאחריו **אל תפנו אל האילים**, דגם עובד עבודת כוכבים חשוב כאילו עבר על כל המצוות, וכדברי רש"י ז"ל בפרשת שלח הנ"ל, וע"כ נסמכה עבודת כוכבים לכאן.

- ט -

עוד אפשר לומר בביאור סמיכות הני ב' ענינים, מורא אב ואם לשמירת שבת, עפימ"ש בספה"ק נגיד ומצוה להרה"ק רבי חיים וויטאל זי"ע, וזה לשונו: פעם אחת אמר לי מורי זלה"ה (האר"י הקדוש) שראה במצחי שלשה אותיות אלו, א' ב' ג', והיה הג' בהיפך, ושאלתי על זה ואמר לי שצריך אני לגמול חסד עם אבי, ולכן הארת אותיות א' ב' נראים ביושר, והארת אות ג' בהיפך.

דברי פרשת קדושים תורה קלא

- י -

ואגב אמרתי בדרך אפשר מדוע נהפך על מצחו אות ג' דוקא, לפי מארז"ל הנ"ל דשלשה שותפין הן באדם, הקב"ה אביו ואמו, ע"כ ביום שלא גמל חסד עם אביו נהפך אות ג' על מצחו.

- יא -

ויבואר עוד יותר עפימ"ד בגמרא (שבת ק"ד ע"א) ג' ד' גמול דלים. הרי דהג' מרמז לענין גמילות חסד, וע"כ ביום שלא גמל חסד עם אביו (**אב** גימטריא ג"כ ג') נהפך אות ג' על מצחו, ודו"ק.

- יב -

ויש להאריך בזה עוד יותר, בדרך הרמז מדוע נרשם על מצחו של הרח"ו זי"ע אות ג' בהיפוך, עפימ"ש בספר מגן דוד להרדב"ז זצ"ל באות גימ"ל, וז"ל: **גימל גמלתהו טוב ולא רע כל ימי חייה**, דע אתה אחי כי הגימל רמז לבינה זו היא שלישית וזו שלישית לאותיות הרי שלש אותיות אלה שהם א ב ג רומזת לשלש רוחניות נעלמות ומעמדם בצורת האילן ב בימין וג בשמאלו א על גבן ככתר בראש מלך וכו'. **והנה הג' דומה לצינור וכן המדה הרמוזה בה נקראת הצינור הגדול המקלח מים ושפע וברכה תדיר לעולם הבנין שהיא נקראת אם הבנים וכו'**, והנה ראיתי כי ציור הג' ו י לרמז שהיא כלולה משני אותיות שלמעלה ממנו, שהרי הו' רומז בכת"ר עליון כאשר כתבנו למעלה בשם בעל התמונה והי' מורה בחכמה עליונה כמו שרומז הי' של שם ההוי"ה והי' למעלה והי' למטה ומחיבור שתייהן נעשה הג' ודעהו. **ואם ח"ו תסתלק הו' והי' תתעלה למעלה והיו כלא היו עליונים ותחתונים והכל קורין וי וי והעניים והאביונים מבקשים מים ואי"ן**. ואין מים אלא תורה קדומה ואי"ן הוא הכתר, והבן זה מאד, ע"כ.

והנה לפי דבריו הק' של הרדב"ז דהג' הוא הצינור המקלח מים ושפע וברכה תדיר לעולם הבנין, מובן שפיר דע"י שלא

קלב דברי פרשת קדושים תורה

גמל חסד עם אביו נפסק הצינור בינו לבין אביו, ע"כ נהפכה לו אות ג' על מצחו, להראות לו דבר זה, וכמו שאמר לו האריז"ל.

- יג -

ולפי דבריו של הרדב"ז דאם תסתלק הו' והי' תתעלה למעלה שהוא הגי' והיו כלא היו עליונים ותחתונים והכל קורין וי וי והעניים והאביונים מבקשים מים ואיין, י"ל דהכוונה גם על הנשמות שמבקשים תיקון (כי עני ואביון לאו דווקא בגשמיות, כארז"ל אין עני אלא בדעת, וגבי אביון כתב רשז"ל בפרשת ראה [ט"ו, ד'] על פסוק אפס כי לא יהיה בך אביון, אביון דל מעני ולשון אביון שהוא תאב לכל דבר) ואם אינו גומל עמהם חסד ממילא מסתלקים הו' והי' (הרמזים בגי' כדברי הרדב"ז) והיו כלא היו ואז **העניים והאביונים מבקשים מים ואיין**, וע"כ כשלא גמל חסד עם אביו באותו יום נהפכה לו הגי' על מצחו, והבן.

- יד -

ויש להוסיף בזה עפ"מ"ש הרדב"ז שם עוד, וז"ל: והנה הגימ"ל במ"ק עם האות עולה י"ב, וכן עולה שם אהי"ה שהוא שם הכתר שוכן בתוך הגי', וכנגד י"ב גבולי אלכסון וי"ב שבטי ישראל וי"ב אבנים טובות וי"ב חדשים בשנה וי"ב מזלות ברקיע וכולם מכח הגי', וכן אם תצרף לה ארבע אותיותיה יעלה י"ה והוא שם החכמה וזהו הב"ן בחכמה וחכם בבינ"ה שאמר בעל ספר יצירה, כלומר תן כח החכמה בבינה כי הבינה בתוך החכמה, וכן עולה הגימ"ל במ"ק י"א לרמוז כי הא' והי' נתחברו בה ונאצלה מתוכם ומהם היא בנויה, ועל זה אמר הכתוב ואיזה מקום בינה ודעהו. גם הגימ"ל במלואה עולה נזר כיצד גימ"ל יו"ד מ"ם למ"ד עולה נז"ר להורות כי המדה הזאת היא **נזר בראש המלך הגדול והיא כמו נזר לכל שאר המדות** ומקיף עליהן שהיא אם הבנין אם תוסיף בה האות יעלה רנ"ח וכו' עי"ש באריכות.

- טו -

וי"ל עפ"י דברי הרדב"ז אלו דזהו שייכות הג' לגמילות חסד עם אביו ואמו, דלפי דבריו דהגימ"ל במ"ק עם האותיות עולה י"ה, י"ל דהנה ארז"ל (סוטה דף י"ז ע"א) איש ואשה שזכו שכינה שרויה ביניהם, ופירש"י יו"ד באיש וה"א באשה, וכבר אמרתי הביאור בזה דארז"ל (מנחות דף כ"ט ע"ב) מאי דכתיב (ישעיה כו) בטחו בה' עדי עד כי ביה ה' צור עולמים, מאי שנא דכתיב ביה ולא כתיב י-ה כדדרש רבי יהודה ב"ר אלעאי אלו שני עולמים שברא הקב"ה אחד בה"א ואחד ביו"ד, ואיני יודע אם העולם הבא ביו"ד והעולם הזה בה"י אם העולם הזה ביו"ד והעולם הבא בה"י. כשהוא אומר אלה תולדות השמים והארץ בהבראם (בראשית ב) אל תקרי בהבראם אלא בה"י בראם [הוי אומר העולם הזה בה"י והעולם הבא ביו"ד], עיי"ש.

היוצא מזה דהעוה"ב נברא ביו"ד ועוה"ז נברא בה"א. וי"ל דע"כ יש י' באיש וה' באשה, דארז"ל (קידושין דף ל"א ע"א) שאל בן אלמנה אחת את ר' אליעזר אבא אומר השקיני מים ואימא אומרת השקיני מים איזה מהם קודם, אמר ליה הנח כבוד אמך ועשה כבוד אביך שאתה ואמך חייבים בכבוד אביך. וכן איפסק הילכתא (שו"ע יו"ד סימן ר"מ סעיף י"ד) אביו אומר לו השקיני מים ואמו אומרת לו השקיני מים מניח את אמו ועוסק בכבוד אביו, שגם אמו חייבת בכבוד אביו. והטעם בזה מובא בספרים, משום דאביו מביאו לחיי העולם הבא ואמו מביאתו לחיי עולם הזה. וי"ל דע"כ יש י' באיש (עוה"ב) וה' באשה (עוה"ז). ושניהם (האב והאם) מביאים את הבן לעוה"ז ולעוה"ב, ע"כ יש י' באיש וה' באשה.

- טז -

ולפי דברי הרדב"ז הנ"ל דגימ"ל במ"ק עם האותיות עולה בגימטריא י"ה, מובן שפיר שייכות הגימ"ל לגמילות חסד עם אביו, כיון דגימ"ל עולה י"ה ואביו ואמו יש בהם אותיות י"ה על שם שמביאים את הבן לחיי העוה"ז ולחיי עוה"ב, ע"כ כשלא גמל חסד עם אביו נהפך אות ג' על מצחו, ודו"ק.

קלד דברי פרשת קדושים תורה

- יז -

ועפ"י הנ"ל דענין כיבוד אב ואם נרמז בגי' (דיו"ד באיש וה"א באשה) יובן שפיר ג"כ מאמר הגמרא (הנזכר לעיל בריש דברינו) דהשוה הכתוב מורא אב ואם למורא המקום, כיון דיש באב ואם שם י"ה, ע"כ השוה מוראם למורא המקום, ואכמ"ל בזה.

- יח -

ועל דרך זה יש לבאר הכתובים כאן, **קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלקיכם**, ואיתא במדרש רבה הה"ד (תהלים כ, ג) ישלח עזרך מקודש ומציון יסעדך. ויש לומר דמרמז להנ"ל, די' ואיש והי' באשה (אביו ואמו) ע"כ השוה מוראם למורא המקום, זהו שאמר הכתוב ישלח **עזרך** מקודש, דהאשה היא עזר לבעלה (בראשית ב, יח) אעשה לו עזר כנגדו. וזהו ישלח **עזרך** מקודש, דהאשה היא עזר להאדם ע"י ששורה ביניהם שם י"ה, וכיון שכן, ששורה ביניהם שמו של הקב"ה, ע"כ **איש אמו ואביו תיראו**, כי יש בהם שמו של הקב"ה, י' באיש והי' באשה.

- יט -

ועל זה המשיך הכתוב, ואת **שבתותי** תשמורו, עפ"י מאמר הזוהר שהבאנו לעיל שבת שמא דקודשא בריך הוא, וע"כ נקרא **שבתותי**, ולכן צריכים בני"י לשמור את השבת, כי הוא שמו של הקב"ה, והוא מאותה סיבה כמו מצות כיבוד אב ואם.

- כ -

ויסוד ענין הגמילות חסד עם אביו ואמו בחייהם ובמותם, הוא מכח הכרת הטוב, כמו שכתבו בספרים דהאב והאם הביאו את הבן לעולם והטיבו עמו כ"כ ברוחניות ובגשמיות, ע"כ צריך לכבדם כדי שלא להיות כפוי טובה.

ובפרשת כי תבא על פסוק "ובאת אל הכהן אשר יהי בימים ההם ואמרת אליו", פירש רש"י: **שאינך כפוי טובה**. וכן איתא בירושלמי ברכות (דף ט') שהיה פרעה כפוי טובה,

דברי פרשת קדושים תורה קלה

"אשר לא ידע את יוסף", והלא עד היום הזה מצרים יודעין חסדו של יוסף, אלא שהיה יודע וכפה טובתו, ולבסוף כפה טובתו של הקב"ה, הא למדת שכפיית הטובה הוקשה לכפירה בעיקר, עיי"ש.

וכן מובא במכילתא בשלח (י"ז) וזת"ד, יבוא עמלק כפוי טובה, ויפרע מן העם כפוי טובה (ועיין עוד ע"ז דף ה' ע"א). ובאבות דר' נתן (פמ"א) אם עשה לך חברך טובה מעט יהא בעיניך הרבה. ובתנא דבי אליהו רבא (י"ח) איתא, כל הסועד עם חבירו אפילו פת במלח, יחזיק טובה לחבירו.

- כא -

קלו דברי פרשת קדושים תורה

ועפ"י פירשתי את הפסוק כמעשה ארץ מצרים לא תעשו, שהם היו כפויי טובה, כמעשיהם לא תעשו, רק תחזיקו תודה למי שגמל לכם טובה'.

וזהו ענין כיבוד אב ואם, דכיון שהאב והאם הביאו את הבן לעולם, ע"כ צריך להכיר להם טובה ולגמול להם חסד.

עכ"פ נמצא מזה דאיזה שהוא חסרון במצות כיבוד אב ואם, (אשר יש לקיים מצוה זו גם לאחר פטירתם מעוה"ז, כמארז"ל מכבדו בחייו ומכבדו במותו וכנ"ל מכל זה) נראה וניכר על פניו של האדם, וכעובדא דהאר"י ז"ל ותלמידו הרח"ו.

והנה בשבת מצינו דפני האדם בשבת מאיר יותר מבחול, כמארז"ל (מדרש רבה פרשת בראשית) ויברך אלקים את יום השביעי ויקדש אותו, במה ברכו וכו' ברכו במאור פנים,

ג) ואידי דאתינן להכי נעתיק כאן דברי הפלא יועץ, מ"ש בענין כפיית טובה והכרת טובה, וזה לשונו הזהב (באות כי ערך כפוי טובה): "כתיב (משלי יז, יג) משיב רעה תחת טובה לא תמוש רעה מביתו. וחיובא רמיא על האדם שקיבל כל דהוא טובה מחבירו שתהא חקוקה בלבו תמיד כל הימים, שלא לגמול עמו שום רעה, ולשלם לעושה הטובה ככל הבא מידו. אפילו אם עשה לו גם כן רעה, הרעה ישכח והטובה לא ישכח, כי צריך האדם שיהא בו מדעת קונו, וכתיב (ישע"י מט, טו) גם אלה תשכחנה, שהוא מעשה העגל, ואנכי לא אשכחך, שהוא קבלת התורה. וצא ולמד ממשו רבינו שלא הכה את היאור ואת העפר לפי שקבל טובה מהם, וכן אמרו רז"ל שלא נקם משה נקמת מדין לפי שנתגדל ביניהם, ואמרו רז"ל בשמות רבה (פ"ד, ב) כל הפותח פתח לחבירו חייב בכבודו יותר מאביו ואמו. אתה מוצא באלהיו שלא החיה אבותיו כמו שהחיה את בן הצרפית, ואלישע לא החיה אבותיו כמו שהחיה את בן השונמית, אלא שמסר נפשו על אכסניא שלו. ואם כ"כ חייב להחזיק טובה לחבירו על פת לחם, על אחת כמה וכמה אם קבל ממנו טובה הרבה, ועל אחת כמה וכמה טובה כפולה ומכופלת אם קבל ממנו טובת הנפש, כגון שלמדו חכמה, או הדריכו בדרך טובה, והפרישו מדרך רעה, שזו טובה גדולה שאין למעלה הימנה, כמה וכמה יגדל חובתו להכיר טובתו ולנהוג בו כבוד, ואם לא ינהג בו כבוד כראוי אין לך כפוי טובה גדול מזה. וישא ביום ההוא ק"ו בעצמו כמה וכמה חייב אדם לבורא המרבה להטיב רב טוב לבית ישראל עד אין חקר, כך גדלה חובותינו עד אין חקר", עכ"ל.

דברי פרשת קדושים תורה קלז

דאינו דומה מאור פניו של אדם בשבת למאור פניו של אדם בחול.

וכן איתא בזוה"ק (פרשת תרומה, דף קל"ה ע"א) לומר בכל ליל שבת קודם תפילת מעריב כד עיל שבתא וכו' **ואנפּהא נהירון בנהירו עלאה**, ואתעטרת לתתא בעמא קדישא, וכולהו מתעטרין בנשמתין חדתין כדין שירותא דצלותא לברכא לה בחדוה **בנהירו דאנפין** וכו'. ובתרגום הזוהר, כאשר נכנס השבת וכו' **ופניה מאירים באור העליון, ומתעטרת בעם הקדוש למטה**, שכולם מתעטרים ממנה בנשמות חדשות, אז תחילת התפלה לברך אותה בשמחה, **בהארת הפנים** וכו', עיי"ש.

- כב -

וי"ל דע"כ נסמכה מורא אב ואם לשמירת שבת, לרמז דשני מצוות אלו ניכרים על פניו של האדם, ודו"ק.

- כג -

ועפ"י מה שכתבנו למעלה דמצות כיבוד אב ואם מורה על הכרת הטוב, נראה לי לפרש דזהו הסמיכות לשמירת שבת, דגם בשמירת שבת מוצאים אנו ענין הכרת הטוב, כדאיתא בגמרא (שבת דף י" ע"ב) ואמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב הנותן מתנה לחבירו צריך להודיעו שנאמר (שמות ל"א) לדעת כי אני ה' מקדשכם, תניא נמי הכי לדעת כי אני ה' מקדשכם, א"ל הקב"ה למשה מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה ואני מבקש ליתנה לישראל לך והודיעם, מכאן ארשב"ג אנותן פת לתינוק צריך להודיע לאמו וכו' עיי"ש.

והטעם בזה דהנותן מתנה לחבירו צריך להודיעו הוא ג"כ כדי שיכיר לו טובתו, וכמו שכתב רש"י ז"ל שם (בד"ה צריך להודיעו) **שמתוך כך יהא אוהבו**. חזינן מזה דגבי שבת ניכר ג"כ החשיבות של הכרת הטוב, דע"כ ביקש הקב"ה ממשה שיוודיע לישראל שנותן להם מתנת השבת.

קלח דברי פרשת קדושים תורה

- כד -

ועפ"י יובן הסמיכות של כיבוד אב ואם לשמירת שבת, דבשניהם ניכרת החשיבות של הכרת הטוב. ולזה הקדים הכתוב תחילה לומר **דבר אל בני ישראל קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלקיכם**, דאיתא במדרש רבה על פסוק זה קדושים תהיו כי קדוש אני ה"א, הה"ד (תהלים כ, ג) ישלח עזרך מקודש ומציון יסעדך, וי"ל דהמדרש רומז ג"כ על ענין הכרת הטוב, דכיון שהקב"ה בראך ועוזר לך, **ישלח עזרך מקודש**, ע"כ **קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלקיכם**, לאות הכרת הטוב להקב"ה שברא אתכם ועוזר לכם בכל יום ובכל עת ובכל שעה, ע"כ צריכים אתם להיות קדושים לה' כיון שרצונו ית' הוא שתהיו קדושים, ודו"ק.

- כה -

ובדרך אחרת י"ל בביאור הסמיכות של שני מצוות אלו, **איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו**, עפ"י"ש בספר עשר צחצחות (מערכת הרה"ק ר' משה לייב מסאסוב זי"ע, אות ח') דבמשך הימים שהיה הרבי ר' משה לייב מסאסוב דר פה (בסאסוב) ואביו בבראד, קיים בו בכל יום מצות כיבוד אב ע"י ששלח לו בכל יום ע"י הנוסעים לשם לחם ומזון, ע"כ, עיי"ש.

הרי מזה דיש לקיים מצות כיבוד אב ואם בכל יום ויום. וכן העתקנו לעיל מספה"ק פלא יועץ שכתב **ולכן לא יגרע אפילו יום אחד כל ימי חייו מלומר קדיש וליתן צדקה עבור נפש הוריו, ומה טוב שיהא שגור בפיו לומר מדי יום יום יהי רצון מלפניך וכו' עיי"ש**.

- כו -

וי"ל דע"כ נסמך לואת שבתותי תשמורו, דגם בשבת מצינו ענין זה שאפשר לקיימו בכל יום ויום, כמו שכתב הרמב"ן ז"ל (בפרשת יתרו) בפסוק **זכור את יום השבת לקדשו**, דע"כ אמרו במקדש שיר של יום, היום יום ראשון בשבת, וכן ביום

דברי פרשת קדושים תורה קלט

שני וכו', כדי לקיים מצות זכירת השבת בכל יום מימי השבוע, עיי"ש.

וי"ל דע"כ נסמכה כיבוד אב ואם לשמירת שבת, דכמו בכיבוד אב ואם צריך הבן לקיימה בכל יום, כעובדא דהרבי ר' משה לייב מסאסוב הנ"ל, כמו כן צריך האדם לזכור בכל יום ויום את השבת.

- כז -

וזהו ג"כ מה שאמר הכתוב ואת שבתותו **תשמורו**, וכתבנו לעיל דשמיר"ה מלשון המתנה, והיינו ע"י שתזכרו את יום השבת בכל יום מששת ימי המעשה, ממילא תמתינו ותחכו תמיד על יום השבת, וע"כ אמר ואת שבתותי **תשמורו**, מלשון המתנה, ודו"ק.

- כח -

ובזה יש לפרש מ"ש רז"ל בגמרא (ר"ה דף כ"ז ע"א) זכור ושמור בדיבור אחד נאמרו. והמפרשים האריכו בביאור הענין דזכור ושמור בדיבור אחד נאמרו. ולהנ"ל דע"י שזכר בכל יום את השבת מצפה ומחכה על השבת שיגיע, יבואר שפיר מאמרם ז"ל **זכור ושמור** בדיבור אחד נאמרו, דשמו"ר פ"י שצריך לחכות על השבת שיגיע, וע"י שמקיים **זכור את יום השבת לקדשו**, מקיים ג"כ **שמור את יום השבת לקדשו**, וכנ"ל.

- ח -

ואת שבתותי תשמורו. (יט, ב-ג).

- א -

אפשר לומר בטעם הדבר שאמר הכתוב תשמורו, ולא תקיימו וכדומה, ויבואר בדרך רמז עפ"מ"ש בזה"ק (פרשת מקץ, דף קצ"ט ע"ב) אלא רזא איהו פתח ואמר ויקח ה' אלקים את האדם ויניחם בגן עדן ולעבדה ולשמרה, ואוקמוה ברזא דקרבנין איהו. תא חזי, לעבדה דא מלכא

קמ דברי פרשת קדושים תורה

עלאה, ולשמרה דא מלכא תתאה. עלמא עלאה ועלמא תתאה. לעבדה ברזא דזכור, ולשמרה ברזא דשמור.

וכתב שם בפירוש הסולם: לעבדה פירושו בסוד זכור, שה"ס ז"א. ולשמרה פירושו בסוד שמור, שה"ס הנוקבא. שמטעם זה בלוחות הראשונות, שהיו בבחי' ז"א, כתוב זכור את יום השבת לקדשו, ולוחות האחרונות, שהן בחינת הנוקבא, כתוב שמור את יום השבת לקדשו, ע"כ עיי"ש.

והנה בספה"ק מגלה עמוקות כתב הטעם דפיקוח נפש דוחה כל התורה, דמאחר שיש לכל ישראל אות אחת בתורה (וכמו שכתבו בזה דורשי רשומות דתיבת "ישראל" ר"ת יש ששים ריבוא איותיות ליתורה) נמצא שהנשמה של כל אחד ואחד מישראל הוא בת זוג לאות של תורה. ומפני זה הטעם נדחית התורה מפני נשמה של כל אחד מישראל, וקיימא לן פיקוח נפש דוחה שבת מטעם זה, לפי שהנשמה הוא דוגמת זכר והתורה דוגמת נקבה, וידוע דהנקבה משועבדת לזכר, כך התורה מחויבת לעשות רצון נשמות מישראל, וזהו אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, עכתודה"ק.

- ב -

ולפי דבריו יש להוסיף דהנה גם בשבת מצינו בחז"ל שאמר הקב"ה להשבת כנסת ישראל הוא בן זוגך, וא"כ השבת הוא בחינת נוקבא לגבי האדם הישראלי שהוא בן זוגה, (וכמו שהבאנו לעיל מהחפץ חיים שהשבת נקראת כלה) וא"כ השבת שהיא בחינת נקבה היא משועבדת להזכר שהוא איש הישראלי, ע"כ במקום שתלוי חיותו של האדם, אמרינן דפיקוח נפש דוחה שבת, דהנקבה משועבדת לזכר.

- ג -

ולפי"ד הזוה"ק בפרשת מקץ הנ"ל **דשמור** בחינת נוקבא, י"ל דע"כ נאמר כאן ואת שבתותי **תשמורו**, מלשון **שמור את יום השבת לקדשו**, שהוא סוד הנוקבא, לרמז דהשבת הוא בחינת נקבה לגבי האדם, דכנסת ישראל הוא בן זוגך כנ"ל,

דברי פרשת קדושים תורה קמא

וע"כ פיקוח נפשו של אדם אחד מישראל דוחה שבת, דהנקבה משועבדת להזכר, וכדברי המגלה עמוקות.

- ד -

ויש להוסיף עוד לזה, דהנה מקודם לכן כתיב בפסוק **איש אמו ואביו תיראו**, וברש"י סמך שמירת שבת למורא אב לומר אע"פ שהזהרתך על מורא אב, אם יאמר לך חלל את השבת אל תשמע לו, וכן בשאר כל המצוות ע"כ.

ולהנ"ל י"ל דע"כ נסמכה לכאן שמירת שבת, שלא יאמר האדם שכמו שאסור לו לשמוע בקול אביו כשמצוה עליו לחלל את השבת, כמו כן אם יהא חשש של פיקוח נפש יקיים מצות שמירת שבת ולא ידחה פיקוח נפש את השבת, ע"כ אמר ואת שבתותי **תשמורו**, מלשון שמור שהוא לשון נקבה, ללמדך דפיקוח נפש דוחה שבת, ורק במקום שאין חשש של פיקוח נפש צריך לקיים את השבת, והבן.

- ט -

דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלקיכם, איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו (יט, ב-ג).

- א -

אפשר לפרש הסמיכות בין כיבוד אב ואם לשמירת שבת, וגם מה שהקדים הכתוב קדושים תהיו כי קדוש אני ה"א, ובמדרש רבה על זה הה"ד (תהלים כ, ג) ישלח עזרך מקודש ומציון יסעדך. וצ"ב השייכות לאיש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו.

ואפשר לומר עפ"י המסופר דהרה"ק בעל ארי דבי עילאי מווישניצא זי"ע (חתן הרה"ק בעל ישמח משה זי"ע) שאל פעם את הרה"ק רבי ר' הירש מרימנוב זי"ע פשט בדברי רש"י ז"ל בפרשת נשא (במדבר ו', כ"ג) אמור להם, כמו זכור שמור. וצריך ביאור.

השיב לו הרבי ר' הירש עפ"י סיפור :

קמב דברי פרשת קדושים תורה

- כששימשתי את רבי הצדיק ר' מענדל מרימנוב זי"ע אירע פעם אחת, שכבר הגיע יום החמישי ובבית לא היתה אף פרוטה לצרכי שבת. הרבנית ביקשה ממני, שאלך להצדיק ואשאלו מה לעשות. אך כשנכנסתי לחדרו של הצדיק וראיתי את גודל התעסקותו ודבקותו בעבודת השם לא מלאני לבי להטרידו, וחזרתי לאחורי. הגיע יום חמישי בערב, והרבנית התחילה להציק לי שאלך סוף סוף להזכיר להצדיק שאין כל מאומה לשבת. הלכתי - ושוב ראיתי שהוא עסוק בתורה ובעבודה בהתלהבות ובדביקות, ושוב לא יכולתי להפסיקו ולהטרידו. כשהגיע יום הששי בבוקר, ובבית עדיין אין דגים ולא בשר ולא כלום, נכנסתי שוב לחדר הצדיק, ואז אמר לי הצדיק מעצמו:

- לך וקח את הקדירה שמבשלים בה דגים. תשים לתוכה מים, ותשפות אותה על האש. וכך תעשה גם בקדירה של הבשר ושל שאר תבשילי השבת.

- תמהתי ואמרתי:

- רבי! מה נבשל באותן הקדירות, הלא אין דגים ואין בשר?

השיב לי רבי:

- כתוב בתורה: "והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו". אנחנו מחוייבים לעשות ההכנה, והשבת כבר תביא בעצמה מה שצריך.

וכך הוה. לקחנו את הקדירות, שמנו בהן מים, ושפתנו אותן על האש. כעבור זמן מה בא פתאום כפרי אחד, ושאל אם יוכל לשבות אצלנו, כי הוצרך לרגל איזה ענן להיות בעיר בשבת, ורצונו לשבות בבית הרבי, והוא הביא עמו כל צרכי שבת ביד רחבה: דגים חיים ובשר ושומן וכו'. מובן שברצון רב קיבלנו את האורח לשבת, והיה לנו עונג שבת כראוי.

וכך הוא הענין - סיים הצדיק ר' הירש - גם בברכת כהנים: כלום הכהנים בכח עצמם ממשיכים את הברכות? הלא כתוב: "ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם".

אלא שהקב"ה צוה שהכהנים יעשו את כל ההכנות שיש בידם לעשות: יטלו ידיהם, יחלצו נעליהם, יפרשו כפיהם, ויאמרו "יברכך" וכו'. ואח"כ שוב בא הקב"ה בעצמו ואומר שעתה "ואני אברכם". וזהו שכתב רש"י: "אמור להם, כמו זכור ושמור". ברכת כהנים היא דוגמת הכנסת שבת, עכתודה"ק.

היוצא לנו מזה דהעיקר אצל שבת קודש הוא לעשות הכנה שיש בידו לעשות, והקב"ה ישלח לו עזרתו מלמעלה שיהא לו כל צרכי שבת, וכעובדא שה"י אצל הרבי ר' מענדעלע מרימנוב.

- ב -

ובזה יש לפרש הגמרא (ר"ה דף כ"ז ע"א) זכור ושמור בדיבור אחד נאמרו. וצ"ב הכוונה בזה. ולהנ"ל הכוונה, דאם האדם מקיים **זכור**, שזוכר תמיד אשר הקב"ה בעזרו ובוודאי יעזור לו שיוכל לענג את השבת כראוי, יזכה ממילא לבחינת **שמור**, שיוכל לשמור את השבת כראוי, כיון שזכר שהקב"ה הוא בעזרו ושם בטחונו בה'.

- ג -

ועל דרך זה יש לרמז ג"כ במה שאומרים בזמר של רבי שלמה אלקבץ זי"ע בליל שבת, **לכה דודי לקראת כלה פני שבת נקבלה, שמור וזכור בדיבור אחד השמיענו א' המיוחד, ה' אחד ושמו אחד לשם ולתפארת ולתהלה**. וצ"ב לשם מה מתחילין את הזמר דוקא בתיבות אלו. אך להנ"ל דזכור ושמור מורים על ענין הבטחון בה' ועי"ז יזכה לשמור את השבת כהלכתו, יובן שפיר, דאיך אפשר לומר לאדם הישראלי **לכה דודי לקראת כלה פני שבת נקבלה**, אולי אין לו מעות לענג את השבת כראוי ואיך יוכל לקבל פני, על זה אומרים **שמור וזכור בדיבור אחד השמיענו א' המיוחד**, דאם זכור שהקב"ה הוא בעזרו יוכל לשמור את השבת כראוי, ולענג את השבת במאכל ובמשתה ובכל מה שצריך, ואז ה' **אחד ושמו אחד לשם ולתפארת ולתהלה**, דב' פעמים אח"ד בגימטריא שם הוי' כדאיתא בספה"ק, וכל ההשפעות באים

קמד דברי פרשת קדושים תורה

משם הוי' ב"ה, ע"כ היות ושבת שמא דקוב"ה ע"כ ישים בטחונו שהקב"ה יריק עליו חסדו וטובו שיוכל להוציא הוצאות כדי לענג את השבת.

- ד -

ועפ"י יש לבאר הגמרא (ביצה ט"ו ע"ב) על פסוק חדות ה' היא מעוזכם, דגבי שבת אמר הקב"ה **לוו עלי ואני פורע**. והכוונה בזה, **לוו עלי**, שאתם תעשו הכנה להשבת ע"י שתלו מעות לענג את השבת, ואז **ואני פורע**, הקב"ה ישפיע לכם כבר מחסדו שתוכלו לענג את השבת כראוי, בלי דאגות מאיפה תקחו מעות לשלם להמלוה.

- ה -

ודבר זה מרומז בזוה"ק (פרשת תרומה, דף קל"ה ע"א) שאנו אומרים אותה בליל שבת, כגוונא דאינון מתייחדין לעילא באחד, אוף הכי איהי אתיחדת לתתא ברזא דאחד, למהוי עמהון **לעילא חד לקבל חד**, קודשא בריך הוא אחד לעילא לא יתיב על כורסייא דיקריה עד דאיהו אתעבידת **ברזא דאחד כגוונא דיליה למהוי אחד באחד**, והא אוקימנא רזא דה' אחד ושמו אחד.

[ובפירוש הסולם שם: כגוונא דאינון מתייחדין וכו', כמו שהם וכו' מתייחדים למעלה, דהיינו מחזה דז"א ולמעלה, באחד שפירשו וכו' אף היא דהיינו המלכות מתייחדת למטה וכו' בסוד אחד, כדי שתהיה עמהם למעלה אחד כנגד אחד, **כי הקב"ה וכו' שהוא אחד למעלה אינו יושב על כסא כבודו שהוא המלכות עד שגם היא נעשית בסוד אחד כמוהו**, כדי להיות אחד באחד וכו' עיי"ש].

ולפי דרכינו הנ"ל יש לומר הכוונה, דכבר הארכנו לעיל דישראל הם גוי אחד והקב"ה הוא אחד יחיד ומיוחד, וזהו ענין **לעילא חד לקבל חד**, פי' דהקב"ה למעלה מתנהג עם האדם לגבי השבת כמו שהאדם מתנהג, דאם האדם עושה הכנה לשבת קודש ישפיע לו הקב"ה שיוכל לענג את השבת כראוי וכנכון, וכעובדא שהי' אצל הרבי ר' מענדעלע ותלמידו

דברי פרשת קדושים תורה קמה

הרבי ר' הירש זי"ע. ובי' פעמים אחד עולה מספר שם הוי',
לרמז להנ"ל דהשפעות השבת באים מכח שם הוי' ב"ה.

וזה הפי' במה שכתב כי הקב"ה וכו' שהוא אחד למעלה
אינו יושב על כסא כבודו שהוא המלכות עד שגם היא
נעשית בסוד אחד כמוהו, פי' דכפי הכנת האדם להשבת
בעולם הזה, כן ישפיע לו הקב"ה מלמעלה השפעות לשבת
קודש.

- 1 -

וזהו שאמר הכתוב קדושים תהיו כי קדוש אני ה'א,
היינו שתקיימו התורה ומצוותי ועיי' תהיו קדושים, וקשה
איך אפשר לדמות יצור ליצור, דבגלל שהקב"ה קדוש תהיו
ג"כ קדושים, וגם קשה שמא יאמרו ישראל איך נוכל להיות
קדושים הלא אין לנו כסף וזהב, ולקיום התורה צריכים
הרבה כסף וזהב, כגון להוצאות בניו לתלמוד תורה, קניית
אתרוג, ציצית, תפילין, מזוזות וכו', כל המצוות עולים כסף
רב, ע"כ הביא המדרש לזה את הפסוק הה"ד ישלח עזרך
מקודש ומציון יסעדך, שהקב"ה ישלח לך עזרתו, וישפיע לך
כסף וזהב שתוכל להיות מקודש אליו ית', ועיי' זה ממילא
תוכלו להיות קדושים לה'.

- 2 -

ועד"ז יש לפרש המדרש פליאה, אמרו ישראל להקב"ה,
אתה אמרת קדושים תהיו, הסר מעלינו את המות. ותמוה.
ולהנ"ל הכוונה, דאם רצונך שנהי' קדושים, שנקיים את כל
מצוות התורה, צריך אתה להשפיע לנו כל טוב שנוכל לקיים
את התורה, וזהו הסר מעלינו את המות, שתשפיע עלינו
חיים ברכה ושלוש, כדי שנוכל לעבדך מתוך הרחבת הדעת.

- 3 -

ולזה הסמיך הכתוב לכאן איש אמו ואביו תיראו ואת
שבתותי תשמורו, דרש"י ז"ל כתב כאן איזהו כבוד ואיזהו
מורא וכו' ואיזהו כבוד מאכיל ומשקה וכו', ושמא יאמר הבן
מאין אקח כסף להלביש ולהשקות את אבי ואמי, לזה אמר

הכתוב תיכף אח"כ **ואת שבתותי תשמורו**, וגבי שבת מצינו ענין זכור ושמור, דאם זכור שהקב"ה בעזרו יזכה לשמרו כראוי כי הקב"ה ישפיע לו כל טוב, והאדם צריך רק לעשות הכנה לשב"ק, כמו כן הוא בענין כיבוד אב ואם, שהבן צריך לעשות הכנה לזה והקב"ה ישפיע לו ממילא שיוכל להאכילם ולהשקותם, וזהו הסמיכות לקדושים תהיו, דמרמז לענין הבטחון הנ"ל, ישלח עזרך מקודש ומציון יסעדך.

- י -

**לא תעמוד על דם רעך אני ה', לא תשנא את אחיך
בלבבך הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא (יט),
(טז-יז)**

- א -

אפשר לפרש כוונת הכתובים, וגם להבין מדוע אמר לא תעמוד על דם רעך אני ה', מדוע הזכיר כאן ב' מלות אלה, **אני ה'.**

ותחילה נבאר הפסוק לא תשנא את אחיך בלבבך הוכח תוכיח את עמיתך, בהקדם מה שכתב בספר חפץ חיים על התורה לבאר מאחז"ל (ב"מ דף ל"א) הוכח תוכיח אפילו מאה פעמים, והכוונה, ללמדך שאל יתרשל האדם מלהוכיח אפילו אם נדמה לו שדבריו לא יכנסו לאזני השומעים.

הדבר דומה לאשה מוכרת תפוחים שעמדה בחצר בית הכנסת הוילנאי, וצעקה משך כל היום "יהודים, קנו תפוחים בזול", ויש שנדמה לך, שכבר נחר גרונה, אין איש שם על לב ואין קונה, והיא באחת, צועקת בקול, "קנו יהודים תפוחים טובים בזול".

ואם תשאל אותה, יהודית, מה לך כי נזעקת, הלא אין איש שם על לב ואין קונה, תענה ותאמר לך, כי סוף סוף כשהיא שבה הביתה בשעה מאוחרת בלילה, היא סופרת ומונה את הכסף, ונמצא שהיא משתכרת לפרנסת אנשי ביתה, וכדאי לה לצעוק ולהריע על תפוחי אפילו אם יהי

דברי פרשת קדושים תורה קמז

מספר הקונים אחד אחוז מעשרה, ואפילו אחוז ממאה עוברים.

וכן הדין בהוכחה, לא ימלט שמי שהוא מן השומעים לא יתן אל לבו ולא ישוב בתשובה, עלינו רק להוכיח ולחזור ולהוכיח.

ובספרו "שמירת הלשון" בשער התבונה הביא החפץ חיים זצ"ל מהירושלמי (נדרים פ"ט) והביאו הסמ"ג, דכמו שאם הי' הולך בדרך ונגף רגל אחת בחברתה, ועי"ז נפל לארץ ונפצע גופו ופניו וגם הרגל ההיא, מלבד מה שאין עולה בדעתו לנקום מאותה רגל מלרפאותה, אף אין לו שום שנאה על הרגל ההיא, כי מי היא הרגל ומי הוא גופו ופניו? הכל הלא ענין אחד הוא, אך שהוא מתחלק לאברים, רק שהוא מחשב בדעתו שעונותיו גרמו לו, כן הדבר אם אירע שלא הטיב עמו חברו באיזה ענין שבקש מאתו, או אפילו אם ציערו וגידפו באיזה דבר, שלא לנקום ולא לנטור השנאה עליו, כי מי הוא חבירו ומי הוא, הכל משורש אחד יצאו, ככתוב מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ, וכתוב כל הנפש הבאה ליעקב, ולא כתיב הנפשות, להורות שכל נפשות ישראל למעלה היא כמו נפש אחת וכו'.

וכן מבואר במדרש רבה ויקרא (פ"ד) תני רשב"י משל לבני אדם שהיו באים בספינה, נטל אחד מהם מקדח והתחיל קודח תחתיו, א"ל חבריו, למה אתה עושה כן, א"ל מה איכפת לכם, לא תחתי אני קודח? א"ל מפני שאתה מציף עלינו את הספינה כו' עיי"ש. ולכן על כל אחד להזהר מלנקום ולנטור את חבירו, כי את עצמו הוא נוקם ונוטר, עיי"ש עוד.

ולפי זה נמצא דכל ישראל אחד הם, וצריך המוכיח לידע דבר זה בעת שמוכיח את העם, ואם הוא יודע שבעת שמוכיח את חבירו הרי הוא מוכיח את עצמו, ממילא לא ישנא את חבירו, דהלא כל כוונתו לעצמו.

קמח דברי פרשת קדושים תורה

- ב -

וע"כ הקדים הכתוב **לא תשנא את אחיך בלבבך**, דאם לא תשנא את אחיך, שפיר תוכל לקיים **הוכח תוכיח את עמיתך**, שתוכל להוכיחו כראוי, ואמר לשון **עמיתך**, שתדע שבאמת אתה מוכיח גם את עצמך, ולא תכוון לחבירך רק לעצמך.

- ג -

וזה שסיים הכתוב **ולא תשא עליו חטא**, שלא תחשוב בדעתך שהחטא הוא רק **עליו**, כי אז תשנא אותו ח"ו, אלא שתחשוב שהוא גם עליך, ומה שראית אותו חוטא בזה, הוא רק משום שרצו להראות לך מן השמים שגם אתה חייב בזה, כנודע מהבעל שם טוב הקדוש זי"ע לפרש הגמרא כל הנגעים אדם רואה חוץ מנגעי עצמו, פי' כל הנגעים אדם רואה חוץ, אם הוא רואה מחוץ לגבולו איזה חטא שפגם בו אחר, ידע שהוא **מנגעי עצמו**, שהוא עצמו פגם ג"כ פגם זה, והארכנו מזה במקום אחר.

וידוע שפעם אחת ראה הבעל שם טוב הק' זי"ע בעיניו חילול שבת, ואמר שהוא בשביל ששמע זילותא דרבנן שהמה בבחינת שבת, ולא מחה כנגדם, ע"כ.

- ד -

וע"כ אמר בפסוק הקודם **לא תעמוד על דם רעך אני ה'**, דהנה מובא בספר ליקוטי אמרים (דף ג' ע"ב) בשם הבעל שם טוב הקדוש זי"ע וז"ל, [האדם הוא רק דלת מס והדיבור שורה בו], וכשמתדבק בהקב"ה שהוא אלופו של עולם נעשה **אדם**, והקב"ה עשה כמה צמצומים דרך כמה עולמות כדי שיהיה אחדות עם אדם, שלא היה יכול לסבול בהירותו, ואדם צריך לפרוש את עצמו מכל גשמיות כל כך עד שיעלה דרך כל העולמות ויהיה אחדות עם הקב"ה עד שיבוטל ממציאות, ואז יקרא אדם, עכ"ל.

נמצא מדבריו דבאמת האדם הוא בבחינת ד"ס, ורק בצירוף עם אלופו של עולם ית' נעשה **אדם**.

- ה -

וזהו שאמר הכתוב **לא תעמוד על דם רעך**, פי' שלא תסתכל על רעך שיש לו רק דם ואין בו הצירוף עם אלופו של אדם שיהא ראוי להקרא אדם, רק תסתכל עליו ותזכור **אני ה'**, דגם לחבירך יש צירוף עם אלופו של עולם ית', וממילא תגיע למדרגת **לא תשנא את אחיך בלבבך**, בידעך שאין חבירך נפסק מאלופו של עולם ח"ו, תאהב אותו כמו שאתה מצווה לאהוב את השי"ת, ואז שפיר תוכל לקיים הוכח תוכיח את עמיתך, דמי שאוהב את ישראל יכול להוכיחו, כמו אב המוכיח את בנו מגודל אהבתו אליו, וכמאה"כ חושך שבטו שונא בנו.

- ו -

ועפ"י הנ"ל יש לפרש גם מה שאמר הקב"ה ליחזקאל הנביא, צופה נתתיך וגו', ואז את נפשו יציל, פי' עפימ"ש החפץ חיים הנ"ל דהתלמיד חכם הוא בגדר צופה, להדריך את העם בדרך התורה, ואז **את נפשו יציל**, פי' דבאמת ידע שהוא מציל את נפשו ולא רק את נפש חבירו, כי כל ישראל בבחינת נפש אחד וכנ"ל.

- ז -

ועל פי זה יש לבאר מד"א בזוה"ק (פרשת לך דף פ"ה ע"ב) תא חזי, כל נשמתין דעלמא, דאינון איבא דעובדוי דקב"ה, כולהו חד, ברזא חד, וכד נחתי לעלמא, כולהו מתפרשין בגוונין, דכר ונוקבא, ואינון דכר ונוקבא מחוברין כחדא.

[ובפירוש הסולם שם: תא חזי כל נשמתין וכו': כל נשמות העולם, שהן פרי מעשיו של הקב"ה, כולן הן אחד בסוד אחד, כלומר שלמעלה עוד לא ניכר בהן שהן זכר ונקבה, אלא כשירידות לעולם כל הנשמות בבחינת זכר ונקבה, וכל נשמה היא זכר ונקבה מחוברים כאחד.]

אחר כך אמר שם עוד בזוה"ק:

וכדין כליל כלא נוקבא, ואתעברת מן דכורא, ותיאובתין דתרווייהו מתדבקן כחדא, ועל דא כלא כליל דא בדא, וכד נשמתין נפקין, דכר ונוקבא כחדא נפקין.

[ובפירוש הסולם שם: וכדין כליל וכו', ואז הנקבה כוללת הכל, שלוקחת ב' הנפשות, ומתעברת מן הזכר בהן, והשתוקקותם של שניהם מתדבקים ונעשו אחד, ועל כן כלול הכל זה בזה, וכאשר הנשמות יוצאות, זכר ונקבה כלולים בהן כאחד.]

ועפ"י מה שאמרנו למעלה דכל ישראל אחד הם ואת זה צריך המוכיח לזכור בעת שמוכיח את העם, יש לבאר בזה דברי הזוה"ק הנ"ל שכתב דקודם ירידתו לעולם, כל אדם הוא בבחינת **זכר ונקיבה כאחד**, ורק אחר כך מתפרד, והכוונה בזה כנ"ל, דהנה מובא בספרי המקובלים דזכר הוא המשפיע, ונקבה היא המקבלת. וזהו שאמר שבאמת הוא **זכר ונקבה כאחד**, דצריך המוכיח לדעת דאף שהוא בחינת **זכר** שהוא משפיע, מ"מ יש בו ג"כ בחינת **נקבה** שהיא מקבל, דע"י שמוכיח את חבירו ומכוין לעורר את עצמו, ממילא הוא מקבל ג"כ מזה התעוררות, וזהו **זכר ונקבה ביחד**, ודו"ק.

ובדרשות חתם סופר (לראש השנה, דף י') כתב בביאור מה שאנו מתפללים ונפשי כעפר לכל תהי', ומפרשים שאזכה להשפיע לכל כמו העפר, ומכל מקום הוא נדוש מכל שהכל דשים עליה, כן אזכה למדת עניות, הנה כי כן ראוי שיתפלל אדם על עצמו, עי"ש.

- ח -

ולדרכינו יש לומר עד"ז, דאם האדם רוצה להיות משפיע לאחרים בדברי תוכחה שילכו בדרך התורה והיראה, צריך להיות בחינת עפר, שיהא בעונה, ואם הוא עניו יוכל להוכיחם בידעו שכולם שוים אליו, ולא יתגאה אליהם, וזהו הדמיון של המשפיע לעפר, ודו"ק.

ויש להוסיף נופך עוד בביאור סמיכות הכתובים **לא תעמוד על דם רעך אני ה'**, לא תשנא את אחיך בלבבך הוכח

תוכיח את עמיתך, עפימ"ש בספה"ק בן פורת יוסף (דף ק"י ע"ג) וז"ל: שמעתי בשם החסיד מ' דוב בער טורצינער [הוא הרב המגיד הגדול] ביאור פסוק (מיכה ו') הגיד לך אדם מה טוב וגו', כי ח"ו נרגן מפריד אלוף על ידי שנסתלק אות א' דאהי"ה ונשאר מ"ד, ולהמשיך האלוף הוא טוב כשיהי' בבחינת מה גימטריא אדם, כמשה ונחנו מה וכו', ובזה יובן הגיד דהיינו להמשיך לך בחינה אדם, לזה טוב שיהיה בבחינת מ"ה, שפל ועניו, ואז נמשך א' ונעשה מ"ה גימטריא אד"ס ודפח"ת, עכ"ל.

ועי' בספה"ק תולדות יעקב יוסף פרשת קרח (דף קנ"ד ע"א) שכתב בזה וז"ל: דשמעתי ביאור הפסוק הגיד לך אדם מה טוב כו', ר"ל שכדי שיהיה בתואר אדם צריך שיהיה בתואר מה דהיינו שפל ועניו, כמאמר משה רבינו עליו השלום ונחנו מה כו' עכ"ל.

- ט -

ובמקום אחר פירשתי בזה מאמר הגמרא (סוטה דף ה' ע"א) א"ר יוחנן אד"ס אפ"ר ד"ס מר"ה. דאפ"ר רומז על מדת הענוה כמאמר אברהם אבינו ע"ה (פ' וירא) ואנכי עפר ואפ"ר. וזהו אד"ס אפ"ר ד"ס מר"ה, דע"י שהאדם הוא בעיני עצמו כאפ"ר, שמחזיק עצמו לאפ"ר ממש, עי"ז זוכה לתואר אד"ס בגימטריא מ"ה כמ"ש בבן פורת יוסף ובתולדות יעקב יוסף הנ"ל.

- י -

ועד"ז (דהעניו אוהב את כל ישראל כנפשו) פירשתי גם מה דאיתא בגמרא (סוטה שם) אמר רב חסדא ואיתימא מר עוקבא כל אדם שיש בו גסות הרוח אמר הקב"ה אין אני והוא יכולין לדור בעולם שנאמר מלשני בסתר רעהו אותו אצמית גבה עינים ורחב לבב אותו לא אוכל, אל תקרי אותו אלא אתו לא אוכל, איכא דמתני לה אמספרי לשון הרע שנאמר מלשני בסתר רעהו אותו אצמית, ע"כ. ולדרכינו י"ל דשני הפשטים אחת הם, דהמתגאה ממילא שונא בני אדם אחרים (דהרי חושב בדעתו שהוא גדול מהם) וממילא מדבר

קנב דברי פרשת קדושים תורה

נגדם לשון הרע, ונמצא דשנים שהן אחת הם, משא"כ אם הוא עניו אינו שונא בני אדם, וממילא אינו מדבר לשון הרע נגדם.

- יא -

ועד"ז יש לפרש מאמרס ז"ל (אבות פ"ד) **מאד מאד** הוי שפל רוח. וכתבו המפרשים דרומז לשלשה בני אדם שנשתבחו במדה זו, **אברהם דוד משה**, ר"ת מא"ד, אברהם אמר ואנכי עפר ואפר, משה אמר ונחנו מה, דוד אמר ואנכי תולעת ולא איש. ולדרכינו הנ"ל יתבאר יותר, **דמאד** אתוון **אדם**, והרי העניו נקרא אד"ס כנ"ל, ע"כ נקטו רז"ל לשון זה, **מאד מאד** הוי שפל רוח.

- יב -

וזהו ג"כ הביאור במה שכתבו בספרי המקובלים דד' שמות יש לאדם, אנוש, גבר, איש, אדם, והמעלה הגדולה שבכל המדרגות הוא בחינת אד"ס, ועל דמות הכסא דמות כמראה **אדם** עליו מלמעלה, ואדמה לעליון כנודע. ולהנ"ל דהעניו נקרא אד"ס יתבאר שפיר, דהנה הקב"ה משכין שכינתו על נמוכי רוח כארז"ל (סוטה דף ה' ע"א), וע"כ על דמות הכסא דמות כמראה **אדם**, דמי שהוא עניו בחינת אד"ס כנ"ל ראוי להיות בסמוך לכסא הכבוד, כי הקב"ה משכין שכינתו עליו.

- יג -

עכ"פ מכל הנ"ל נמצא דהעניו נקרא אד"ס בגימטריא מ"ה. וזהו שאמר הכתוב כאן **לא תעמוד על דם רעך**, שלא תעמוד בבחינת **דם** רק תהי' במדרגת **אדם**, והיינו ע"י שתהי' בענוה בבחינת מ"ה בגימטריא אד"ס, וכיון שתהא עניו ממילא תאהב את כל אחד מישראל, דהרי תחשוב על עצמך שכל אחד מישראל הוא גדול ממך וע"כ צריך אתה לאהוב אותו, ולזה אמר הכתוב אח"כ **לא תשנא את אחיך בלבבך**, דע"י שתהי' עניו ממילא לא תשנא את אחיך, ואז ממילא הוכח תוכיח את עמיתך, תוכל להוכיחו בדברי מוסר, כי ידע

דברי פרשת קדושים תורה קנג

חבירך שאין אתה מתכוון לבזותו ח"ו, רק כוונתך להורות לו דרכי השם, כיון שאתה אוהבו.

- יא -

ואהבת לרעך כמוך (י"ט, יח)

- א -

במדרש רבה (פרשה כד, א) תני ר' חייא פרשה זו נאמרה בהקהל מפני שרוב גופי תורה תלויין בה, ר' לוי אמר מפני שעשרת הדברות כלולין בתוכה, אנכי ה' אלקיך וכתוב הכא אני ה' אלקיכם, לא יהיה לך וכתוב הכא ואלהי מסכה לא תעשו לכם, לא תשא וכתוב הכא ולא תשבעו בשמי, זכור את יום השבת וכתוב הכא את שבתותי תשמורו, כבד את אביך ואת אמך וכתוב הכא איש אמו ואביו תיראו, לא תרצח וכתוב הכא לא תעמוד על דם רעך, לא תנאף וכתוב הכא מות יומת הנואף והנואפת, לא תגנוב וכתוב הכא לא תגנובו, לא תענה וכתוב הכא לא תלך רכיל, לא תחמוד וכתוב הכא ואהבת לרעך כמוך, עכ"ל המדרש.

ופי' בחידושי הרד"ל, לא תחמוד וגוי' וכל אשר לרעך וכתוב הכא ואהבת לרעך וגוי' כצ"ל שאם תאהבנו כמוך לא תחמוד את אשר לו, וכמו שאמרו דהוא כללא דאורייתא דעלך סני לחברך לא תעביד (שבת לא.).

וזקני השל"ה הקי' זי"ע הקשה, וכן הקשה הרה"ק מריזשין זי"ע, דהלא ידועים דברי רבי עקיבא ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה (ירושלמי נדרים ט, ד), ולכאורה הלא זה לא שייך אלא במצוות שבין אדם לחבירו, אבל לא לגבי קיום שאר המצוות, ואם כן איך הוא כלל גדול לכללות התורה.

גם צ"ב מה שמשוה במדרש לאו דלא תחמוד למצות ואהבת לרעך כמוך.

ואפשר לומר בהקדם מה דאיתא (בתנא דבי אליהו) לפרש הטעם דלא תחמוד הוא הלאו האחרון של עשרת הדברות,

קנד דברי פרשת קדושים תורה

היות ולאו זה הוא חמור מאוד ואם עובר עליו זה כעובר על כל עשרת הדברות, וכמו כן המצוה של ואהבת לרעך כמוך היא ג"כ מצות כללית, כמו שאמר רבי עקיבא ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה, וכמו שפי' בשפתי חכמים וז"ל, כמו שאמר הלל הזקן כל מה דעלך סני לחברך לא תעביד זהו כלל כל התורה כולה (ר"ל במצות שבין אדם לחבירו) והשומר מצות שבין אדם לחבירו ישמור בוודאי שאר מצוות התורה שהן בין אדם למקום עכ"ל.

ובזה אפשר להבין למה כתבה תורה כאן בפרשת קדושים, מצות ואהבת לרעך כמוך אחר כל הלאוין של בין אדם לחבירו, כמו לא תעמוד על דם רעך, לא תשנא את אחיך בלבבך וגו', דכלל גדול הוא שאחרון אחרון חביב, ומרמז דאם ישמור מצוה הזאת שהוא כל התורה כולה, כמו שאמר הלל הזקן שעל ידי המצוה הזאת שבין אדם לחבירו ישמר שלא יעבור על כל הלאוין הקודמין, ויקיים כל התורה כולה כראוי וכנכון.

ומיושב ג"כ קושיית השלה"ק והרה"ק מריזשין, דבאמת הוא כלל גדול בתורה, אף שהוא רק בין אדם לחבירו, אך לדברי השפ"ח דאם שומר מצות ואהבת לרעך כמוך, ממילא ישמר שלא יעבור על כל הלאוין הקודמין, ע"כ אמר שהוא כלל גדול בתורה, ודו"ק.

- ב -

עוד אפשר לתרץ קושיית השלה"ק והרה"ק מריזשין זי"ע הני"ל, בהקדם ביאור דברי רבי עקיבא שואהבת לרעך כמוך הוא כלל גדול בתורה, דהמצוה הזאת נוגעת עד מסירת נפש ממש, שיהודי צריך למסור נפשו בעד יהודי אחר, דהנה איתא בגמרא (בבא מציעא דף סב.). שנים שהיו מהלכין בדרך, וביד אחד מהם קיתון של מים. אם שותין שניהם מתים, ואם שותה אחד מהן מגיע לישוב, דרש בן פטורא מוטב שישתו שניהם וימותו ואל יראה אחד במיתתו של חבירו, עד שבא רבי עקיבא ולימד וחי אחיך עמך חייך קודמין לחיי חבירך.

ובפסחים (כה:) איתא שאחד מגי' עבירות שהוא ביהרג ואל יעבור הוא כשנוגע לשפיכת דמים של חברו, עיי"ש.

וברמתיים צופים על תנא דבי אליהו (פרק י"ב) וזת"ד: צריך כל איש להיות עניו נגד כל יהודי אחר, יהיה מי שיהיה, כי ביומא פ"ב מבואר דאף בסכנת נפשות אסור להרוג יהודי, דמאי ראית דדמא דידך סומק טפי, דילמא דמא דידה סומק טפי? ובפסחים כ"ה פירש רש"י דלמא נפשו חביבא לפני המקום מנפשך? וברור שהמדובר הוא אף שנוכל להציל עצמינו על ידי הריגת אחד שחשוד בכל העבירות שבתורה (רק שאינו מין ואפיקורוס), בכל זאת אנו אומרים מאי חזית דדמא דידך סומק טפי.

היוצא לנו מזה שמצוה של ואהבת לרעך כמוך היא מצוה שחייב למסור נפשו על זה. ומיושב שפיר קושיית השלה"ק והרה"ק מריזשין שהקשה הלא הוא מצוה רק בין אדם לחבירו, אך להנ"ל מובן, דזה כבר נוגע גם בין אדם למקום, כי במסירת נפש נותן את נשמתו בחזרה למקום ב"ה, ועל ידי שיקיים מצוה הזאת בשלימות, שנוגע ללבו כל דבר החסר לחבירו עד כדי מסירת נפש ממש, אז הוא אחד עם חברו, וקוב"ה ואורייתא וישראל חד הוא, ועי"ז בוודאי שהקב"ה יעזור לו שלא יעבור על עבירות שבין אדם למקום, ודו"ק.

*

- יב -

ואהבת לרעך כמוך

- א -

כתב הרמב"ם (בספר המצוות) ואהבת לרעך כמוך - ותהיה אהבתו ויראתו לאחיו כאהבתו וחמלתו לעצמו.

להבין מצות ואהבת לרעך כמוך באופן מעשי, עפי"ד הרמב"ם הנ"ל, יש ללמוד זאת מהנהגת הצדיקים הקדושים הבעל שם טוב, הנועם אלימלך והדברי חיים זי"ע (ועוד צדיקים) שדרכם בקודש היה לפזר כל ממונם לנצרכים בכל

קנו דברי פרשת קדושים תורה

יום ויום, ולא לן אצלם אף פרוטה אחת, כנודע, ואכמ"ל. ויש בזה ביטוי למדת הבטחון שהיה להם, כי עתה נצרך העני לכסף זה, ואיך אפשר לחשוב לעצמו מה יהיה למחר, ואחזו בדרכו של הלל הזקן שאמר מה דעלך סני לחברך לא תעביד ואידך פירושא הוא זיל גמור, שאהבת ישראל הוא יסוד כל התורה כולה. ומכת בטחונם הגדול בהשי"ת ידעו כי אין מחסור ליראיו, שלא יחסר להם מאומה, והיו מתנהגים ג"כ בדרכו השני של הלל שהי' אומר בכל יום מימות השבוע "ברוך ה' יום יום" (ביצה טז.), ואין להכין מיום אחד לחבירו. וזהו בחינת אהבת ישראל האמיתית.

- ב -

או יאמר דאיתא בשם הרה"ק מווארקע זצ"ל שאמר ואהבת לרעך כמוך אני ה', פי' כמו שתתנהג אתה עם רעך, כן אתנהג אתך, אומר ה'.

וכן מובא בשם הבעשטה"ק שאמר בשם המדרש (והי' חוזר על מאמר זה כמה פעמים) ה' צלך, הקב"ה, כביכול, הוא בבחינת צל להאדם, מה שהאדם עושה, עושה עמו השי"ת בדיוק.

ולפי הנ"ל יובנו דברי זקני השלה"ק זצ"ל על לשון התנא באבות (פרק א') "ועל גמילות חסדים, הדא הוא דכתיב עולם חסד יבנה, לכך יזהר האדם שלא יהא שום יום מימי חייו בלא גמילות חסדים בגופו, או בממונו, או בנפש, היינו שמלמד תורה את חבירו או בן חבירו, וסימנך חסד א-ל כל היום" עיי"ש.

אמנם לפי דרכינו הנ"ל יש לפרש השייכות "עולם חסד יבנה" - חסד א-ל כל היום", כי אם יעשה האדם חסד כל היום, אז "עולם חסד יבנה", פי' שבונה לעצמו עולם של חסד, שהקב"ה יתנהג אתו בחסד וברחמים כמו שהוא מתנהג עם אחרים, מדה כנגד מדה כנ"ל, ה' צלך. וזהו שהסמך השלה"ק הך קרא דעולם חסד יבנה למאמר התנא ועל גמילות חסדים, דעיי' הגמילות חסדים שעושה גורם לעצמו עולם חסד יבנה, וסימנך חסד א-ל כל היום".

דברי פרשת קדושים תורה קנז

וביום ד' השבוע הי' יומא דהילולא של הרה"ק רבי ישעי' מקערעסטיר זי"ע, שהי' מעמודי החסד בדורו כנודע. ומסופר שקודם תקיעת שופר הי' מכין את הארוחות עבור האורחים, ופעם שאלוהו, הלא קודם תקיעת שופר שאר צדיקים עוסקים בלימוד הכוונות לתקיעת שופר וכדומה? והשיב בזה"ל, "אנדערע צדיקים האבן אין זינען רזין דרזין, און מיר האבן אינזינען לשובע ולא לרוזן..." (פי' שיהי' לבני ישראל מה לאכול). וזה הי' העיקר אצלו.

ושמעתי מחסיד גור אחד, שהרה"ק בעל השפת אמת זי"ע נזדמן פעם באיזה מקום שהי' שם הרה"ק רבי ישעילע קערעסטירער, וראה אותו ישן, ושאל מי הוא, ואמרו לו שזהו האדמו"ר מקערעסטיר, ושאל השפת אמת בתמהון: הכי זהו שמדברים עליו? (כי ידוע שהיו אומרים על רבי ישעילע שאינו יכול ללמוד, וכדומה).

פוק חזי מעובדא זו איך שעמוד התורה בדורו, השפת אמת, העיד על עמוד החסד, רבי ישעילע, שהוא ערליכער איד, ואכמ"ל בזה.

ולדרכינו הרי אין שום פלא בזה שהשפת אמת נתפעל כ"כ מקדושת רבי ישעילע, דהרי התורה והחסד אחד הם, דהמצוה של ואהבת לרעך כמוך הוא כלל גדול בתורה, ודו"ק.

- יג -

ואהבת לרעך כמוך

עוד יש לפרש הפי' ואהבת לרעך כמוך, בהקדם דברי הלקוטי אמרים תניא (פרק לב) שכתב שעבודת האדם צריכה להיות שגופו יהי' נבזה ונמאס בעיניו רק שמחתו תהיה שמחת הנפש לבדה, הרי זו דרך ישרה וקלה לבא לידי קיום מצות ואהבת לרעך כמוך לכל נפש מישראל למגדול ועד קטן, כי מאחר שגופו נמאס ומתועב אצלו והנפש והרוח מי יודע גדולתו ומעלתו בשרשן ומקורן באלקים חיים, בשגם שכולן מתאימות ואב אחד לכולנה ולכן נקראו כל ישראל אחים

ממש מצד שורש נפשם בה' אחד רק שהגופים מחולקים. וזה שאמר הלל הזקן על קיום מצוה זו זהו כל התורה כולה ואידך פירושא הוא כו', כי יסוד ושורש כל התורה הוא להגביה ולהעלות הנפש על הגוף מעלה מעלה עד עיקרא ושרשא דכל עלמין עכ"ל.

ומה שכתב הרב בעל התניא שכל ישראל נקראו אחים ממש מצד שורש נפשם בה' אחד רק שהגופים מחולקים כנ"ל, אפשר לפרש עפ"י מה דאיתא במדרש ויקרא רבה (פ"ה, על הפסוק שה פזורה ישראל) ישראל נמשלו לשה מה דרכו של שה לוקה באחד מאיבריו וכולם מרגישין [היינו כל הצאן דדרכן להמשך זה אחר זה וכשאחת לוקה באבריה ופסקה מליך עוד, כולם יעמדו באותו מקום] אף ישראל אחד חטא וכולם נענשים. וכן תני רשב"י משל לבני אדם שהיו יושבים בספינה, נטל אחד מהם מקדח והתחיל לקדוח תחתיו, אמרו לו חבריו למה אתה עושה כן, אמר להם מה איכפת לכם לא תחתני אני קודח, אמרו לו מפני שאתה מציף את הספינה וכו' ע"כ.

ובספר לקוטי תורה מהגה"ק רבי חיים וויטאל זצ"ל מבאר מצות ואהבת לרעך כמוך, דע כי כל ישראל סוד גוף אחד של נשמת אדם הראשון, כנודע אצלינו בסוד עת אשר שלט וכו' (שער הפסוקים בראשית דרוש ג', ספר המצות ריש פרשת נח, שער הכונות ח"א דף ב' ע"א ד"ה קודם שהאדם), וכל אחד מישראל הוא אבר פרטי, כי זה הערבות שאדם ערב בשביל חבריו אם יחטא, ולכן נוהג מורי זללה"ה לומר פרטי הוודוים כולם, אפילו שלא היה בו, והיה אומר, כי אף על פי שלא מצאו בו, צריך להתודות עליהם, ולכן תקנו בלשון רבים חטאנו וכו', ולא חטאתי, כי כל ישראל גוף אחד, ולכן אעפ"י שאין בו אותו עון ראוי להתודות, כי כשעשהו חבריו כאלו עשהו עצמו, ולכן נאמר בלשון רבים, ואפילו אם היחיד מתפלל ומתודה בביתו, צריך לומר לשון רבים, כי מה שחטא אחד נחשב כאלו חטאו ביחד מצד ערבות נשמות, עכלה"ק.

היוצא לנו מכל זה שאם תגביה הנפש על הגוף כנ"ל אז

בוודאי שלא יעבור על מצוות התורה, ולפי"ד הלקוטי תורה הנ"ל כי מה שחטא אחד נחשב כאלו חטאו ביחד, מצד ערבות נשמות, וע"י המצוה של ואהבת לרעך כמוך לא זו בלבד שלא יעבור בעצמו עבירות, רק יזהר מאד ג"כ על זולתו, כי כשחבירו חוטא ח"ו אז נחשב כאילו חטא בעצמו.

וזהו ענין ואהבת לרעך כמוך, דבאמת הוא גוף אחד, כי כל ישראל גוף אחד הם, וצריך אתה להרגיש דבר זה שהוא באמת כמוך.

ובדרך נעלה יובן הכתוב כפי שהבינו זאת בקאצק:

בשבת שקראו בו פרשת "קדושים תהיו" גבר החשק אצל אחד החסידים היושבים הקבועים בקוצק, להסתתר מאחורי דלתו של הרבי מקאצק זצ"ל, ולשמוע כיצד הוא "עובר על פרשת השבוע", והנה הוא שמע נהימת הרבי בהגיעו לפסוק "ואהבת לרעך כמוך", בצורה זו: הא, כמוך? ואחר הפסקה של רגעים מספר, שמע החסיד את ההמשך בצורת אתנחתא: א - א... כמוך, הצורה של השאלה והתשובה הסעירה את לבו ולא ידע לפרשה. לבסוף שאל את הרב ר' הירש מטומשוב, נאמן ביתו של הרבי, והלה ענה לו בקיצור: הרבי שאל את עצמו, כיצד אומרת התורה שאדם חייב לאהוב את חבירו "כמוך", כלומר באותה מידה שאתה אוהב את עצמך הנך חייב לאהוב את חבירך, כלום את עצמו מותר לאהוב? "כמוך"? הלא זוהי סתירה לכל מה שלמדנו, שאהבה עצמית מביאה לידי זיוף, לידי הונאה עצמית, לעשיית דברים בלתי נתפסים בשכל, לעצלות המחשבה וכדומה. אך התשובה היתה שהפירוש הוא, כי כשם שהנך חייב לשנוא את עצמך תכלית השנאה, באותה מידה הנך חייב לאהוב את אחרים בתכלית האהבה.

- יג -

קדושים תהיו - הוכח תוכיח את עמיתך.

הנה ידוע ממפרשי התורה דכל מצוה הכתובה באיזה פרשה מפרשיות השבוע, יש לה שייכות לפרשה ההיא, ולשם

הפרשה.

ויש לפרש השייכות של קדושים תהיו למצות עשה של הוכח תוכיח את עמיתך, דהכתוב מרמז קדושים תהיו, הוכח תוכיח את עמיתך. אם המנהיג רוצה לומר מוסר לאחרים, צריך לדעת ראשית כל "קדושים תהיו", שהם קדושים וטהורים ורק באופן זה מותר להוכיחם. וצריך המוכיח לזכור שבשפיכות דמים, שהוא אחת מג' עבירות החמורות שבתורה, כתוב יהרג ואל יעבור, וכשהוא מוכיח ומבזה את חבירו הרי הוא עוסק בדיני נפשות, דאזיל סומקא ואטי חיורא, וכל אחד מישראל יש לו צלם אלוקים. וע"כ צריך לכוון בעת אמירת התוכחה שיהיה לשם שמים, ולא לבזות את חבירו ח"ו, כי באמת ישראל עם קדושים כמשאחז"ל (חולין ז:).

וזה שסיים הכתוב קדושים תהיו וגוי' כי קדוש אני ה' אלקיכם, פ"י שכל אחד מישראל הוא חלק אלוקי ממעל ושייך לקדושת השי"ת, כי אורייתא וקוב"ה וישראל חד, וכל אחד מישראל יש לו צלם אלוקים, ע"כ צריכים לזהר מאוד בעת שמוכיחים את בני ישראל לשם שמים.

וכ"ק האדמו"ר מקלויזנבורג זצ"ל הי' מספר כמה פעמים שפעם סיפרו לזקינו הקדוש בעל דברי חיים זי"ע מצאנו אודות רב מוכיח אחד שמדגיש תמיד בעת דרשותיו את עבירות בני ישראל, ומאריך בהם ומפרטם. ואמר על זה הרה"ק מצאנו - "וואס וויל ער האבן פון די אידישע עבירות, ווען נישט די אידישע עבירות וואלטן מיר דאך נישט געהאט קיין תורה" (כי בכמה פרשיות מסופר מה שעשו דור המדבר נגד הקב"ה ונגד משה רבע"ה, ומ"מ הרי יש תורה מזה, ואכמ"ל). והיינו שהי' רע עליו המעשה שהמוכיח ההוא מדבר תמיד מעוונות בני".

וזאת צריכים לדעת שהיצה"ר מעוור עיני חכמים ותופסם ברשתו, ואם חושב שהוא חכם גדול ומבין יותר, הרי היצה"ר הוא חכם וזקן יותר ממנו, והוא זקן ורגיל בדבר זה לעוור ולסמא את העינים ולעשות מעבירות מצות. והנסיון

דברי פרשת קדושים תורה קסא

לדעת אם הוא מעצת היצר או מיצר הטוב הוא, (א) כשהוא מוכן לפזר סכום כסף גדול כדי לקיים מצות התוכחה, הרי זה ראיה שכוונתו לשם שמים. (וב) איתא במדרש שהפסוק ואהבת לרעך כמוך הוא נגד לא תחמוד, והכוונה, דאם הוא אוהב את אחיו באמת, "כמוך" ממש, אז מותר לו לומר תוכחה לא תחמוד וכו', אך אם אינו "כמוך" ממש אז אסור לו לומר מוסר לאחרים, דהלא מקרא מלא דיבר הכתוב לא תשנא את אחיך בלבבך וגו'.

וכשהרב אומר מוסר צריך לאהוב את מי שמוכיחו, אהבה עזה [כמ"ש כי עזה כמות אהבה] כמו ששמעתי סיפור מש"ב הצדיק רבי ישראל מוויזניץ זצ"ל בעל מח"ס "אהבת ישראל", שאחד ביקש ממנו עצה להגיע לאהבת השם, ואמר לו, על אהבת השם אין לי עצה, רק מי שיש לו אהבת ישראל יכול להגיע עי"ז לאהבת השם.

ובזה אפשר להבין למה כתוב בפרשינו לפני המצוה של הוכח תוכיח, בצדק תשפוט עמיתך, כמו שראיתי בשם הרה"ק ר' מנחם מענדל מווארקא זצ"ל על פסוק ואהבת לרעך כמוך, רע"ך מלשון רעת"ך, כמו שאת הרע שלך אתה מצדיק בכל הדרכים, כן כמוך, כן עליך להצדיק את הרע של חבירך, וזהו כמוך.

ואף אם המוכיח אומר תוכחה והמוכח לא שומע בקולו, אומר על זה הכתוב "ואהבת לרעך כמוך", שבכל זאת יאהוב אותו, כי הוא צריך לתלות האשמה בו, בהמוכיח, שלא הוכיח כהוגן. כי ידוע מחז"ל דברים היוצאים מן הלב נכנסים אל הלב, וח"ו שלא ליטור שנאה עליו, כמו שראיתי בספר דברי יחזקאל שכתב וזת"ד:

"אמר הכתוב לא תשנא את אחיך בלבבך הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא, ואם תוכיח לאחד שילך בדרך טוב ולא ישמע לתוכחתך וילך בדרך עקלתון ויפול ברע ח"ו, אף על פי כן לא תקום ולא תטור, לא יהי לך נקמה עליו ולא תטור שנאה בלבך עליו, בשביל שלא שמע לעצתך ולא תשמח במפלתו ח"ו, רק ואהבת לרעך כמוך, כמו אם אתה תחטא

קסב דברי פרשת קדושים תורה

ותכשל ח"ו, לא יהי לך נקמה על עצמך, כמו כן לא יהי לך נקמה על רעך" ע"כ.

היוצא לנו מכל זה, דעיקר התוכחה הוא, (א) שצריך המוכיח לדעת הך כללא של "קדושים תהיו", בני ישראל הם קדושים וטהורים, וצריך להוכיחם רק כדי להיטיב דרכם אבל לא להרשיעם ח"ו. (ב) צריך לאהוב את מי שמוכיחו אהבה עזה ממש. (ג) לא לנטור בלבו שום שנאה נגדו אף אם יראה בפירוש שאינו שומע בקולו והולך בדרך עקלתון ח"ו.

וכדי לתת מושג כל שהוא עד היכן מגעת מצות אהבת ישראל, אספר מעשה נורא מזקנינו הרה"ק השרף מסטרעליסק זי"ע.

קודם פטירתו של הרב הקדוש רבי שלמה מקארלין זי"ע ציוה שאחר פטירתו יסעו תלמידיו להרה"ק רבי מרדכי מנעשכזי זי"ע. ויהי כאשר בא זקני הרה"ק מסטרעליסק לקארלין, ושמע כי נפטר רבו הקדוש לבית עולמו, שאל להחברים: מה ציוה רבינו קודם פטירתו? השיבו לו, כי ציוה ללכת לנעשכזי.

קם הרבי מסטרעליסק וכיתת רגליו והלך לנעשכזי. כשבא לחדר אשר שם קיבל הרה"ק מנעשכזי את פני האורחים ובירך את כל הבאים בצל קורתו לקבל ברכתו הקדושה, ראה בין האורחים גביר אחד, שבא להתייעץ עם הצדיק מנעשכזי בדבר איזה מסחר ולקבל ברכתו. הצדיק קיבלו בסבר פנים יפות, כדרכו בקודש לקבל את כל אדם בחביבות, כי עבודתו הגדולה היתה באהבת ישראל.

ויהי כאשר הביט הרבי מסטרעליסק בפני הגביר, ראה בו אותות עבירה גסה וחמורה, שעשה אך לפני זמן מועט. אז בער לבו בקרבו: מדוע מקרב כל כך הצדיק מענשכזי אדם כזה? הרגיש הצדיק מנעשכזי, כי רוחו של הרה"ק מסטרעליסק סוערת נגד הגביר הזה, שהכיר בו אותות עבירה, ואמר אל הרה"ק מסטרעליסק:

- לך נא מהר מזה; מה אתה רוצה פה בחדרי?

הלך הרבי מסטרעליסק משם בפחי נפש, עיף ויגע מעמל הדרך והתלאה אשר מצאתהו, ובא אל בית המדרש שבעיר.

כשהלך הגביר מאת הצדיק מנעשכז, מיהר הרבי לחפש את האורח מסטרעליסק, ומצא אותו בבית המדרש. ניגש אליו הרה"ק מנעשכז ואמר לו:

- גם אני, אחי, ידעתי את אשר ידעת. אולם היודע אתה למה שלחך רבך הקדוש מקארלין לכאן? למען תלמד לדעת, כי האיש אשר אין אהבת ישראל תקועה בלבו כל כך עד שאפילו כשרואה בישראל שעבר עבירה גדולה, יהיה אוהב אותו ומנשק אותו. האיש ההוא לא הגיע לחצי העבודה בעבודת השי"ת, שכן אם תקרב אותו, יעשה בלי ספק תשובה שלימה, ויהיה גדול מצדיק גמור, כדין בעלי תשובה, חוץ מרשע כזה שאתה מכיר אותו שעובר להכעיס.

החריש הצדיק הקדוש מסטרעליסק בשמעו דברים אלה, והבין גדולת הרבי מנעשכז ומדריגתו, והואיל לשבת עמו ימים רבים.

מסיפור זה יכולים ליקח מוסר השכל שאם אחד באמת בעל עבירה, אך לא להכעיס, אדרבה צריכים לקרב אותו יותר, ועל ידי זה שמקרבים אותו, בהמשך הזמן יכולים לפעול עצלו גדולות ונצורות, וזהו רק על ידי "בצדק תשפוט עמיתך", כמ"ש הרבי ר' אלימלך זי"ע "שנראה כל אחד מעלת חברינו ולא חסרונם".

- יג -

או יאמר קרוב לדרך זה, הוכיח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא. כמו שפי' באוצר החיים (פרשת משפטים) עה"פ בצדק תשפוט עמיתך, וזת"ד:

"וודרשו רבותינו ז"ל (סנהדרין דף ל"ב ע"א) הוי דן את חבירך לכף זכות".

"קבלנו ממרן אלוקי הבעל שם טוב זי"ע, שפירש הפסוק (תהלים ל"ט) "מכל פשעי הצילני חרפת נבל אל תשימני",

כשרואה אדם דבר נבלה מאיש רשע, שעבר עבירה חמורה, ידין אותו לכף זכות, כי כל זה הוא עושה מצד דרישת היצר הבוער בו, ומצד פחיתות חומרו העב, שאינו יודע חומר האיסור, וכיוצא בזה, ובזה מציל גם עצמו מדין. כי באמת כיון שרואה דברי נבלה בחבירו, ידע שיש גם בעצמו מעין דבר זה, שיש עליו דינים ומקטריגים, וכשימצא זכות לחבירו יהיה גם עליו זכות, ובזה שאינו מעורר דינים על איש חוטא, שעושה איזה מעשה רשע מחמת התגברות היצר הבוער בו, מקיים בזה (בפרשת משפטים) "לא תטה משפט אביונך בריבו", בעת שעוברין עליו נסיונות וריבות ממי מריבה מים הרעים והזדונים, אלא יעוררו עליו כל מיני זכותים".

"ובאמת כל זה נסיון גדול, כי קבלנו שאין נגזר על אדם שום גזר דין, אלא אם כן הוא פוסק בעצמו כן, ובוודאי לא יפסוק על עצמו, אלא מראין לו אדם שעשה איזה עבירה מעין מלאכתו, מלאכת עבירה שלו, והוא פוסק עליו את הדין, וחותרם זה הדין על עצמו רחמנא ליצלן", עכ"ל.ק.

וזהו שאמר הכתוב הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא, שלא ישנא את המוכח לומר שהרי הוא מלא חטאים ומותר לשנאותו, רק כמ"ש באוצר החיים שצריכים לעורר עליו כל מיני זכותים לטובה.

והדן את חבירו לכף חוב או שמחזיק אותו לרשע הוא דן את עצמו בזה, והוא ח"ו בסכנה גדולה עי"ז, כמו שכתב בספר בינה לעתים (דרוש ס"ג) עי"ש.

ובספר ליקוטי מוהר"ן (סימן קי"ג) פירש על המשנה (אבות פרק ג') ונפרעין מן האדם מדעתו ושלא מדעתו, וז"ל, "שמעתי בשם הבעל שם טוב, כי קודם כל גזר דין שבעולם ח"ו, מאספין כל העולם אם מסכימין להדין ההוא, ואף את האיש בעצמו שנגזר עליו הדין ח"ו שואלין אותו אם הוא מסכים, אזי נגמר הדין ח"ו, והענין, כי בוודאי אם ישאלו לו בפירוש על עצמו, בוודאי יכחיש ויאמר שאין הדין כן, אך מטעין אותו ושואלין אותו על כיוצא בו, והוא פוסק הדין, ואז נגמר הדין. וזהו "ונפרעין מן האדם מדעתו", כלומר

דברי פרשת קדושים תורה קסה

ששואלין אותו דעתו, ואף על פי כן הוא "שלא מדעתו", כי אינו יודע שהדין הוא עליו, והענין הוא עמוק מאוד איך שואלים כל אדם, כי בכל הדיבורים והסיפורים שאדם שומע ימצא שם דברים גבוהים ורמים, וצריך לזהר בזה מאוד לבלי לגמור הדין וכו', עיין שם.

וזהו כוונת הכתוב בריש פרשתינו, "קדושים תהיו", שלא רק שתשמרו עצמיכם מדברים החמורים ביותר, אלא היו זהירים מגיאות, נגיעות, טינה בלב, שהם נראים קלים כלפי החמורים ביותר, ממילא אם תתנהגו כך תהיו דבוקים בהשי"ת, שהשפעתו תמיד לטובה, ורק תלוי במקבל אם מכניע עצמו לקבל מהמשפיע, רק אז תוכלו להוכיח את בני ישראל ודבריכם יתקבלו באזניהם, כי אתם בבחינת אני ה' אלקיכם, שכוונתי רק להשפיע תמיד טובה וברכה לברואי מטה.

- יד -

**מאזני צדק אבני צדק איפת צדק והין צדק יהי' לכם
(ויקרא יט, לו).**

- א -

אפשר לפרש בהקדם דברי בעל הטורים שכתב וז"ל: והין צדק כו', וסמוך ליה ושמרתם את חקותי, לומר שהמעוות המצות כאילו עובר על המצות כולם. וצ"ב, מדוע הוא שמעוות המצוות כאלו עובר על המצוות כולם?

ואפשר לתרץ דכיון דמעוות המצוות עובר על דברי הלל הזקן ג"כ שאמר (שבת ל"א ע"א) מה דעלך סני לחברך לא תעביד, המצוה של ואהבת לרעך כמוך, והוא ז"ל אמר שהמצוה הזאת הוא כנגד כל התורה כולה, לכן העובר על זה והוא מעוות הדין, עובר ג"כ על כל התורה.

והנה אחז"ל מרובה מדה טובה ממדת פורעניות (סנהדרין ל"ז ע"ב), ואם מעוות המצוות הוא כאלו עובר על כל התורה כולה, כל שכן מי ששומר המצוות אפילו מצוה אחת, כאילו

קיים כל התורה כולה.

ובזה אפשר להבין מה ששואלין האדם בראשונה בבית דין של מעלה: נשאת ונתת באמונה? (שבת ל"א ע"א), כי אם נושא ונותן באמונה מקיים המצוה של ואהבת לרעך כמוך בשלימות, ולכן שואלין זאת בראשונה. כי מצות ואהבת לרעך כמוך היא כל התורה כולה כדברי הלל.

- ב -

צ"ב, מדוע כתבה התורה אחר כל תיבה צדק, וכפלה לכתוב ד' פעמים תיבת צדק, הלא הי' יכול לכתוב מאזני, אבני וגו' ואח"כ יכתוב צדק.

ואפשר לומר בדרך רמז, דד' פעמים ג' אותיות צדק עולה למספר י"ב, כנגד שלשה הויות שהמה י"ב אותיות, וגם כנגד י"ב אותיות הפשוטות שבהם נעשה סוד השלחן עם הלחם, כמבואר בספר מעשה רוקח (דף שיי"ב), וג' פעמים שם הוי"ה הוא כמין מזל"א וכמנין לח"ם, עיי"ש. ואם האדם פוגם בעניני פרנסה באיסורים הנ"ל נהפך מלח"ם למל"ח, ואחז"ל מלך ממון חסר, שלא די שלא יתוסף לו פרנסתו עי"ז שיעוות במשקולות, רק יחסר פרנסתו עי"ז ח"ו. כידוע, שהיצה"ר מסמא עיני האדם שאם יזהר לקיים המצוות בעניני ממון לא יוכל להתקיים ולפרנס את בני ביתו בריווח כי נשתנו העיתים, ומפתהו בנסיונות לילך אחר ההבל רח"ל, אבל צריך לדעת כי לא עניות מן האומנות ולא עשירות מן האומנות, רק ברכת ה' היא תעשיר, ואם יקיים מצות נשאת ונתת באמונה אז יעזור לו ה' בשפע ברכה והצלחה, אכ"י"ר.

פרשת אמור

- א -

ויאמר ה' אל משה אמור אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם לנפש לא יטמא בעמיו. פירש"י אמור ואמרת להזהיר גדולים על הקטנים, (ויקרא כא, א').

- א -

הנה מקור דרשה זו היא ביבמות (דף קי"ד ע"א) וז"ל הגמרא שם: תא שמע לא תאכלום כי שקץ הם, לא תאכלום להזהיר הגדולים על הקטנים. מאי לאו דאמר להו לא תאכלו, לא דלא ליספו להו בידים. תא שמע כל נפש מכס לא תאכל דם להזהיר גדולים על הקטנים, מאי לאו דאמרי להו לא תאכלו, לא דלא ליספו להו בידים, ת"ש אמור ואמרת להזהיר גדולים על הקטנים, מאי לאו דאמר להו לא תיטמו, לא דלא ליטמו להו בידים. וצריכי דאי אשמעינן שקצים משום דאיסורן במשהו, אבל דם דעד דאיכא רביעית, אימא לא. ואי אשמעינן דם משום דאיכא כרת, אבל שרצים אימא לא. ואי אשמעינן הני תרתי, משום דאיסורן שוה בכל, אבל טומאה אימא לא. ואי אשמעינן טומאה, כהנים שאני, משום דריבה בהן מצות יתירות, אבל הני אימא לא, צריכא. וברש"י שם פי' וז"ל: שתי אמירות הללו למה להזהיר גדולים על הקטנים שלא יטמאו.

והנה יש לדייק מדוע ענין האזהרה להזהיר גדולים על הקטנים מצינו דוקא בג' דברים אלו: א' בענין טומאה, ב' בענין שרצים, ג' בענין אכילת דם. הלא ישנם עוד הרבה איסורים בתורה ולמה דוקא בג' דברים אלו הזהירה התורה כ"כ גדולים על הקטנים. וראה בגמרא יבמות קי"ד ה"ל דהיה צריך למיכתב כל אחד דאי אפשר ללמוד מאחד על חברו עיי"ש.

ונראה לי לומר ביאור לקושיית הש"ס, לפי דברי הרא"ש בפסקיו שכתב שממה ששינה הכתוב לשונו לכתוב, "הכהנים

בני אהרן" ולא כתב "בני אהרן הכהנים" כדרך המקרא בכל מקום, ילפינן להזהיר את הכהנים, הם הגדולים, על בני אהרן, הם הקטנים, שלא יטמאו לנפש אדם. ולפי דברי הרא"ש נמצא דלא איצטרך יתורא דואמרת אליהם לדרשה זו, דבלאו הכי שמעינן לה משינוי לשון הכתוב.

ואפשר לומר דהנה באכילת דם ובשרצים אפשר בקל לומר להם זה אסור וזה מותר וכו', אבל בטומאה יכולים לחשוב שמה בכך אם יטמאו קצת, ובפרט שקשה ללמד לילדים קטנים הלכות טומאה וטהרה. דבשלמא שלא לאכול שרצים קל יותר, אף שהוא במשהו, וכן באכילת דם, שצריכים לקחת ביד ולאכול, אבל אזהרה על טומאה אפילו אם אינו צריך ליקח בידו לאכול רק עובר במקום טומאה כמו שאדם דש בעקביו, והם ענינים שקשה ליזהר מאוד בזה, לכן צריך להזהיר יותר, וע"כ כפל הכתוב את לשונו אמור ואמרת.

- ב -

עוד אפשר לומר בזה שדברים אסורים יותר קל משום שאין מכניסים אותם לבית ודי בזה שלא יבוא לאכול, אבל בטומאה שהוא ג"כ ברחוב ובכל מקום צריך לימוד ואזהרה ביותר, כמו שכתבו התוס' (ב"ק טז:): שהושיבו ישיבה על קברו של חזקי' המלך ולא מצאו בזמנו תינוק ותינוקות שלא ידעו טומאה וטהרה, לכן כתיב ואמרת אליהם לשון רבים, שתאמר כסדר עד שיכנסו לתוך האוזן וידעו ויתרגלו כולם בזה.

- ג -

עוד אפשר הכוונה במ"ש רש"י ז"ל להזהיר גדולים על הקטנים, שאם רוצים שהקטנים ישמרו הלכות טומאה, יזהרו הגדולים והקטנים, שיראו איך שאביהם נוהר בזה מאד ואז ממילא יזהרו הקטנים ג"כ. ועוד שהגדולים יתחייבו אם הקטנים לא יזהרו, שזה הוא סימן שהגדול לא נוהר בזה די צרכו שהקטנים ילמדו ממנו, ואם רואים שהקטנים אין נוהרים יכולים לדעת ולהבין שכל אשמתם הוא על הגדולים, שהקטנים מחקים מה שהגדולים עושים,

כמו שאחז"ל (סוכה נ"ו ע"ב) שותא דינוקא בשוקא או דאבוה או דאמיה.

- ד -

עוד אפשר לפרש הכתוב, דאמור הוא אמירה קשה, ואמרת הוא אמירה רכה, דבתחילה צריכים להזהיר את הקטנים באמירה קשה, כמו שאומרים לילד תזהר מאוד מענין זה, אבל אח"כ תאמר כבר רק באמירה רכה שיהי מתוך אהבה מוסתרת כמו שמאל דוחה וימין מקרב, שתסביר לו הענין שהכהנים מקודשים ומופרשים יותר משאר העם, ויש להם הרבה מצות שאין לשאר העם, כמו חזה ושוק, תרומות ומעשרות ועוד. ועי"ז יבין שהוא במדריגה יותר גבוה וממילא ידע ליזהר ביותר.

וזהו מרומז במ"ש רש"י "להזהיר גדולים", פי' שהכהנים גדולים יותר משאר העם, "על הקטנים", דבר זה צריכים להסביר להקטנים, כמו שרואים בחוש אצל הרבה ילדים קטנים שמלמדים אותם בימי נעוריהם לומר אמן, ואם שומעים ברכה תיכף יאמרו אמן, או ח"ו לא יאכלו בלי ברכה, או להיות לרגע בלי כיסוי הראש וכדומה, וזהו הדרך לחנך להקטנים.

ומיושב ג"כ קושיית הש"ס על כפל הלשון אמור ואמרת, שצריכים לדבר עמהם ולחנכם הן בדרך אמירה קשה והן בדרך אמירה רכה.

*

- ה -

עוד אפשר לפרש, דהנה ג' דברים אלו שכתוב בהם להזהיר גדולים על הקטנים, דהיינו : דם, שרצים, טומאה, הם דברים הנוגעים מאוד לנפש, ולכן כתוב בתורה בדם ובטומאה "ונכרתה" (עי' רש"י ויקרא כ"ב, ג'), ובאכילת שרצים יש כריתת הנפש ג"כ כמבואר באור החיים הקדוש (פרשת שמיני) על פסוק אל תשקצו וגו' ולא תטמאו בהם ונטמתם בם, וזל"ק, צריך לדעת למה חזר עוד לצוות לזה, ורבותינו

ז"ל אמרו לרבות את שפירשו לארץ וחזרו. ודרשה זו אמת אלא שאינה צריכה כיון שפירשו, וכי בשביל שחזרו יהיו מותרים וכו', ואולי שבא הכתוב להודיע כי האוכל מהשרצים נעשה נפשו עצמו שרץ, והוא אומרו אל תשקצו את נפשותיכם, פי' לא תעשו נפשותיכם שקץ. ובמה בכל השרץ השורץ על הארץ כשתאכלו אותה וכו', ואומרו ולא תטמאו בהם אולי שיכוין לומר שצריכין ישראל להזהר לבל יכנסו לפיהם אפילו בהיסח הדעת, אלא שישתה הפגם במעשה מזיד, תעשה נפשו שקץ, ובשוגג תטמא נפשו ותטמטם. והוא אומרו ולא תטמאו ונטמתם בס. וצריך האדם לזהר בתוספות זהירות וזריזות בכל דבר אשר יכנס בגדר ספק שיקוף זה, ומה גם בזמנים אלו שנוהם האויר והארצות כולן יחד ואין לך גידולי קרקע שאין בהם מהשיקוף, שומר נפשו ישמור את הדבר עכלה"ק.

וי"ל דלפי"ז נמצא דגם בשקצים נפגם הנפש מאוד, ובספר ערוגת הבושם כתב על פסוק כי אני ה' המעלה אתכם מארץ מצרים וגו', דבפרק איזהו נשך (בבא מציעא ס"א ע"ב) הקשו בגמרא יציאת מצרים דכתב רחמנא גבי שרצים למה לי, ונראה בס"ד עפ"י מאמר רז"ל בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאלו הוא יצא ממצרים, ופי' דהי' תלוי ברגע אחד, וכן כל ענינים הכל תלוי רק ברגע אחד, דברגע אחד יוכל להתהפך מן הקצה אל הקצה הן לטוב הן ח"ו להיפך. כידוע שיוחנן כהן גדול שימש בכהונה גדולה שמונים שנה ולבסוף נעשה צדוקי, ואיתא בשם האריז"ל דנכשל במאכל. ע"כ מזהיר רחמנא במאכלות אסורות ובפרט בשרצים, דע"י שרץ משהו יוכל לבוא לידי שאול תחתית רח"ל. והיינו דמזהיר רחמנא אני ה' המעלה אתכם מארץ מצרים, דמהאי טעמא הוצרך השי"ת להעלותם משפלות המצב אל מדריגה גבוה שבקדושה, כי לא יכלו להתמהמה אפילו רגע אחת, והכל תלוי באותו משהו, עכ"ד הערוגות הבושם.

ומובן שפיר מדוע דוקא בג' ענינים אלו אמר וכפל לשונו כדי להזהיר גדולים על הקטנים, כיון דשלשתם נוגעים מאוד

לטהרת הנפש, ואם פוגמים בג' אלו גורמים פגם גדול בנפש ח"ו, ודו"ק.

*

- ב -

אמור אל הכהנים בני אהרן

פירש"י אמור ואמרת להזהיר גדולים על הקטנים (וכן הוא בתורת כהנים וביבמות דף קי"ד). וצ"ב למה אמר הכתוב אזהרה זו דוקא בבני אהרן. גם צ"ב מדוע כפל לשונו, אמור ואמרת?

ואפשר לפרש בהקדם דברי ספה"ק נועם אלימלך בפרשתינו שכתב על פסוק אמור אל הכהנים כו' ואמרת אליהם כו', דהצדיקים הקדושים שנתקדשו מאבותיהם אף שהם מלאים תורה ומצוות מחמת זכות אבותם מסייעתם, לפעמים יכולים לבא עי"ז לפניו וגדלות ויפלו מהר ממדרגתם. וזהו אמור אל הכהנים בני אהרן, פי' רמז לאותן צדיקים אשר הם בני צדיקים והם נקראים כהנים בני אהרן, תזהיר אותם מאוד שלא יעלה על מחשבתם יחוס אבותיהם, רק ינזרו ויפרשו לעצמם פרישות מחדש ויבחרו להם הדרך הטובה. וזהו דבר אל אהרן ואל בניו וינזרו מקדשי בני ישראל, ר"ל שגם הם יהיו נזורים ופרושים מעצמם וישגיחו גי"כ על עצמם מאוד, ולא ישגיחו על זכות אבותם, כדי שלא יבא להם חלילה איזה התנשאות מחמת יחוסם ותועבת ה' כל גבה לב וכו'. וזהו ואמרת אליהם, פי' לא ישגיחו על זכות אבותיהם כי אם על עצמם, וזהו אמירה שתאמר להם תיבת אליהם פי' שיביטו על עצמם כאילו אין להם זכות אבות כלל, וזהו לנפש לא יטמא בעמיו, כי ע"י עמיו, היינו יחוס אבותם הם יכולין לטמא הנפש, לכך הוכפל להם הדבר הזה מאוד ויהיה להם הרגל דבר ויבחרו הדרך הישרה ואז טוב להם, עכתדה"ק.

והנה ישנם הרבה בנן של קדושים שחושבים לעצמם

אפילו אם יהיו איך שיהיו, לאחר מאה ועשרים שנה, בעולם העליון, כשישפטו אותם בגיהנום על אשר לא תקנו מה שצריכין לתקן, אומרים שיבואו אבותיהם הקדושים "ויאחזו אותם בפיאות" ויוציאו אותם מהגיהנום, ובטענה טפשית זו מפתה אותם היצה"ר לעבירות רח"ל, לכן אמר והזהיר הכתוב כאן שידעו שההיפוך הוא הנכון, שהזקנים, האבות יאחזו אותם בפיאותם וידחפו אותם לגיהנום, בגלל שביישו אותם ומחזיקים עצמם בגדולה ובגאווה. גם יש הרבה חסידים שחושבים שהם יכולים לעשות מה שרוצים ורבים יציל אותם בעולם העליון מעונש הגיהנום, כמו ששמעתי כבר מכמה אנשים שעברו על איסורים גדולים ל"ע "לכבוד" הרבי שלהם.

לכן אמר הכתוב לנפש לא יטמא בעמיו, שהפגם הכי הגדול לנפש הוא הגאווה, כמו שהבאתי בפרשת אחרי שנדב ואביהוא נשרפו בגלל זה, כי המתגאה כאילו עובד עבודה זרה ואין אני והוא יכולים לדור בעולם, וזה מצוי יותר אצל בנש"ק, כידוע.

ומובא בשם הרבי ר' בונים זי"ע על האלף זעירא שבתביבת ויקר"א אל משה, כי משה רבינו ע"ה לא נתפעל מכל השגות העליונות שהשיג, אלא נשאר שפל בעיני עצמו, כי דימה עצמו לאיש פשוט שעומד על גג גבוה, אשר לא יעלה כלל על דעתו להתגאות בזה שהוא גבוה, שכן יודע היטב כי מכח גופו אינו גבוה רק הבנין הוא שמגביה אותו, כן גם משה רבינו ע"ה, אף כי ידע מדריגתו, סבר כי מעלותיו אינן של עצמו כלל, אלא שהקב"ה נתן לו לטובת בני ישראל, והוא אינו אלא כגרזן ביד החוצב, ולפיכך לא נכנס מעצמו לאהל מועד עד שקרא לו הקב"ה, עכתדה"ק.

אח"כ מצאתי כעין דברינו בספר בת עין, וזת"ד: ויאמר ה' אל משה אמור אל הכהנים בני אהרן וגו', הנה הרב הקדוש מבארדיטשוב זללה"ה פירש הכתוב על דרך שפירש בעל אור החיים שפירש מלת אמור מלשון מעלה יעו"ש, ר"ל שהקב"ה חשש שכשיאמר להם כי קדוש הוא לאלקיו שלא יהיה להם בחינת גסות ח"ו עבור זה, לכן צוה השי"ת למשה אמור אל

הכהנים בני אהרן, ר"ל בחינת מעלתכם היא שבחינת קדושה שבכם אינה מצד עצמכם כי אם מצד אהרן אביכם שזיכה להם בחינת קדושה ולא מכתם ע"כ.

ומוסיף הבת עין וזל"ק, או יאמר וכו' דהנה הבורא ברוך הוא צוה בכאן תוספות קדושה על הכהנים יותר מעל בני ישראל, ומחמת זה היו יכולים ח"ו לבא לבחינת גסות הרוח, על כן הקדים השי"ת ואמר להם שבחי' קדושה זו היא רק מחמת שאתם בני אהרן ולא מצד מעלתכם בעצמכם, וזהו אמור אל הכהנים בני אהרן, היינו אמור להם שבחינה זו היא להם רק מצד שהם בני אהרן, ועל אופן זה נוכל לומר גם כן שזהו כוונת הפסוק ביתור לשון שלא יבואו ח"ו לבחינת גסות הרוח, ואמר להם הקב"ה שיזכרו מה שאירע לנדב ואביהוא בני אהרן ולא יבואו לבחינת גסות הרוח, עיי"ש בדבריו הק'.

- ג -

לנפש לא יטמא בעמיו

- א -

אפשר לומר הכוונה, לנפש, מי שחס על נפשו, לא יטמא, היינו: לא יתערב בעמיו, עם עניני הגשמיות שבעמיו, שלא יערב הנפש עם הגשמיות ואז לא יטמא.

עוד אפשר לפרש בהקדם מה שכתב בספר הקדוש אור צדיקים (בליקוטים) בשם הרה"ק המגיד מטשערנאביל זי"ע, וז"ל: כשלומד דברי תורה, יקשר את עצמו בו ית', ויחשוב שאינו אומר זה אלא לפני השי"ת לעשות לו נחת רוח, ואינו אומר דבר זה לפני חבירו, דמאי נפקא מיני' אם יגנה או ישבח אותו, כי הכל הוא מאתו יתברך, והשוואה הוא כלל גדול, בכל דבר שיעשה או ידבר או יחשוב או יראה או ישמע ישתדל שיהיה מזה נחת רוח להבורא יתברך, ולא יחשוב אפילו מעט לצורך עצמו, כי הכל הבל וריק, רק מחשבתו יהי' בלתי לדי' לבדו, עכלה"ק.

קעד דברי פרשת אמור תורה

והנה מי שמתגאה ועושה הכל לשם פניות כדי שישבחוהו ויפארוהו בני אדם הרי הוא בבחי' טמא רח"ל, היפוך הענוה שהוא ענין הטהרה, כמרומז בגמרא (ברכות ט"ז ע"א) על פסוק כנחלים נטיו, למה נסמכו אהלים לנחלים לומר לך מה נחלים מעלים את האדם מטומאה לטהרה וכו', והרי המים רומזים לענוה כדאיתא בגמרא (תענית ז' ע"א) שדברי תורה נמשלו למים (כמ"ש הוי כל צמא לכו למים) מה מים יורדים ממקום גבוה למקום נמוך וכו'. ואם הענוה הוא ענין הטהרה כמו במים, הרי הגאווה הוא בחינת הטומאה רח"ל.

ובזה יש לפרש הפסוק, לנפש לא יטמא בעמיו, כשהוא בתוך עמיו, לא יטמא את נפשו במחשבות חוץ וגאות כדי להתפאר, שישבחו אותו בני אדם או שאר פניות, רק שיעשה הכל לשם ה' בלתי לה' לבדו, ודו"ק.

ובזה יבואר היטב מ"ש רש"י על פסוק אמור אל הכהנים בני אהרן, פירש"י להזהיר גדולים על הקטנים, דלא מצינו לשון זה בשום מקום. אך באמת י"ל דרצה לרמז שמדת הגאווה (לנפש לא יטמא ע"י בעמיו כנ"ל) שייך בגדולים וגם בקטנים, כנודע דאף מי שהוא שפל באמת יכול לבוא לידי גאווה ח"ו, וע"כ הזהיר על זה בין גדולים ובין קטנים, ודו"ק.

- ב -

עוד אפשר לפרש הפסוק "לנפש" לא יטמא בעמיו, דאם יזהר בשמירת הנפש, דהיינו לתקן הנפש, ע"י שישבר תאוותיו שבאים מיצר הרע, ובזה יגרום לגופו צער, אבל הנפש תתעלה עי"ז (כמבואר בספרי מוסר דזה לעומת זה עשה אלקים), אז על ידי צער הזה ירויח שלא יבוא עליו צער אחר ח"ו, דהיינו לא יטמא, שלא יצטרך ליטמא בטומאת מת רח"ל, כמבואר בספה"ק זאת זכרון על פסוק וכי תזבחו זבח תודה לה' (ויקרא כ"ב, כ"ט), וזל"ק: "דהנה איתא (סנהדרין מ"ג ע"ב) כל הזובח יצרו ומתודה עליו, כאלו כבדו להקדוש ברוך הוא בשתי עולמות, בעולם הזה ובעולם הבא, דהנה מי שמשבר תאוותו, שבא מן היצר הרע, גורם שימתקו הדינין, כי שורש יצר הרע מן הגבורות (וזובח יצרו

זובח הגבורות) ויצר טוב מן החסדים. ועוד אם יש דין למטה אין דין למטה (תנחומא משפטים ה'), וזהו דין למטה, שמצער עצמו, אין דין למעלה, נמתקין כל הדינין ובאין על שונאי ישראל, כידוע שזה [הוא] מיתוק הדינין, שאינם בטלים, כי אם באים על מרוחקי יתברך שמו.

וכתב עוד שם בזאת זכרון וזת"ד, וזה כל הזובח יצרו ומתודה עליו, שאם שובר תאותו באמת לא לשום פניה אחרת, בא לו שעל ידי זה זוכר מה שחטא כבר, ומתודה. מה שאין כן אם יש לו פניה אחרת, זה אינו מביאו שיתחרט על העבר, אדרבה מזה הוא בא לגאות, ושוכח שפלותו. וזה כאלו כבדו בשתי עולמות, כי אדם הוא עולם קטן, וזה בשתי עולמות (שתי) מיני בני אדם, לישראל ממשיך שפע טוב, ולשונאי ישראל יסורין, ונקמותינו בהם, ושניהם הם כבוד א-ל. וזהו בעולם הזה כו' [ובעולם הבא], כי גוים הם רק מעולם הזה, וישראל הם נמי מעולם הבא. וכן נמי בפשטות הדברים שגורם לו טוב עולם הבא, והפירות בעולם הזה, והם כבוד א-ל. וזה יש לומר, וכי תזבחו זבח תודה לה', פירוש תזבחו יצריכם "להתודות" עליו, כי לה' פירוש, שתהיה כוונתכם רק לה', "לרצונכם תזבחו", אם תכוונו לה', הגם שבאמת הוא לרצונכם, ע"כ.

וזהו הכוונה לנפש לא יטמא, פי' שאם ישמור נפשו שלא לחטוא ח"ו, אז לא יטמא בעמיו, לא יצטרך ליטמא בטומאת מת ח"ו, כדברי הזאת זכרון דכשיש דין למטה אין דין למעלה.

ובזה אפשר לפרש מ"ש רש"י ז"ל הנ"ל, אמור ואמרת להזהיר גדולים על הקטנים, דגדולים רומז לנשמה שהוא העיקר, וקטנים רומז להגוף שצריך להיות טפל להנשמה. וזהו להזהיר גדולים על הקטנים, שמזהיר הכתוב את האדם שיזהר שלא ימשיך הגוף להנפש לתאוות גשמיות ועל ידי זה ישליט היצר גם על הנפש ח"ו, אל יעשה כן, רק להזהיר גדולים על הקטנים.

- ד -

שור או כשב או עז כי יולד והיה שבעת ימים תחת אמו, ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן אשה לה'.

- א -

ובמדרש (הובא בדמשק אליעזר) הה"ד (מיכה ו') עמי מה עשיתי לך ומה הלאיתך ענה בי. א"ר אחא ענה בי וקבל שכר, ולא תענה ברעך עד שקר ותקבל עליו דין וחשבון לעתיד לבוא, ע"כ. וצ"ב שייכות פסוק זה לשור או כשב או עז כי יולד, וגם מדוע אומר בלשון שאלה, מה עשיתי לך ומה הלאיתך, וגם צ"ב שייכות ולא תענה ברעך עד שקר לכאן.

עוד מדרש הביא בדמשק אליעזר, שור או כשב או עז כי יולד וגו', מכאן לתחיית המתים מן התורה, אבל המינים שכופרים בתחיית המתים האידן נוטלים לולב בימין ואתרוג בשמאל. והמדרש הזה אומר דרשוני, כי היא פליאה גדולה, איך שייך זה לפסוק שור או כשב או עז כי יולד. גם צ"ב שייכות אמונה בתחיית המתים למה שנוטלים לולב בימין ואתרוג בשמאל.

ובמדרש רבה (פכ"ז א') איתא שור או כשב וגו' הה"ד צדקתך כהררי א-ל, ההרים מעלים עשבים והצדיקים יש להם מעשים טובים. ד"א צדקתך כהררי א-ל, מה ההרים ראויים להזריע ועושים פירות, כך הצדיקים עושים פירות ומטיבים לעצמם ולאחרים וכו', צדקתך כהררי א-ל מה ההרים הללו אין להם סוף כך אין סוף למתן שכרם של צדיקים. אדם ובהמה תושיע ה' א"ר יצחק משפט אדם ומשפט בהמה שוין, משפט אדם וביום השמיני ימול בשר ערלתו (ויקרא י"ב), משפט בהמה ומיום השמיני והלאה ירצה וגו', עכ"ד המדרש. וצ"ב מה שייכות דרשא זו ששכרן של צדיקים כהרים אלו שאין להם סוף לפרשת שור או כשב וגו'.

גם מה שמסיים המדרש דמשפט אחד לאדם ולבהמה, משום שהאדם נמול בשמיני ובהמה כתיב מיום השמיני

והלאה ירצה, צ"ב דמה שייכי זה לזה בעבור ששוה דינם בפרט אחד ששניהם דינם לשמונה ימים וכי משום כך יאמר עליהם כי תורה אחת ומשפט אחד להם. וגם דרשא זו צ"ב, מה שייכות הדמיון בין אדם ובהמה לפרשת שור או כשב.

עוד איתא במדרש רבה (שם אות ב') ר' תנחומא פתח (איוב מ"א) מי הקדימני ואשלם וכו', א"ר ירמיה בר' אליעזר עתידה בת קול להיות מפוצצת בראש ההרים ואומרת כל מי שפעל עם א-ל יבא ויטול שכרו וכו', ורוה"ק אומרת מי הקדימני ואשלם וכו' מי הפריש לפני קרבן עד שלא נתתי לו בהמה, הה"ד שור או כשב או עז, ע"כ. וגם בזה צ"ב והוא תימה גדולה, מה השייכות של ענין כל מי שפעל עם א-ל להך קרא דשור או כשב או עז כי יולד.

עוד איתא במדרש (שם פכ"ז ס"ג) שור או כשב או עז כי יולד וגוי שור נולד ולא עגל נולד (בתמיה), אלא משום שנאמר עשו להם עגל מסכה לפיכך קראו הכתוב שור ולא עגל, ע"כ. ותמוה מאוד דא"כ מדוע נכתב דבר זה רק כאן, ובשאר מקומות מצינו בפירוש עגל, ולא שור (כגון בפרשת שמיני, קח לך עגל בן בקר לחטאת ואיל לעולה תמימים), ומדוע רק כאן הקפידה תורה לכתוב שור ולא עגל.

- ב -

וכדי לבאר הכל בחדא מחתא נראה לומר בעז"ה עפימ"ש בגמרא (סוף מסכת סוטה) דמפרש ואזיל גודל שפלות הדור בעיקבתא דמשיחא איך שיהי' פני הדור וכו', ומסיים ועל מי יש לנו להשען על אבינו שבשמים.

וקשה דמלשון הגמ' משמע דרק במצב השפלות הגדול ההוא אין לנו על מי להשען אלא על אבינו שבשמים, והוא תמוה, וכי בזמנים אחרים, כשלא היה מצב הדור שפל כל כך היה לנו על מי להשען ועל מי לסמוך מבלעדי אבינו שבשמים, הלא גם הצדיקים אמיתיים שבכל דור ודור רק זאת היתה להם שהי' להם הכח האלקי. ותו דמתוך דברי הגמרא משמע דאף זה שייך לשפלות הדור, דאחרי שפירש בפרטיות גודל השפלות אמר ועל מי יש לנו להשען על אבינו

שבשמים. וצ"ב מאי גריעותא איכא בזה שיש לנו להשען על אבינו שבשמים.

- ג -

אך י"ל בזה עפ"י המובא בספרים דמימרא זו אין לנו על מי להשען אלא על אבינו שבשמים נאמר ג' פעמים, והכוונה בזה שזו אחת מעיקרי הצרות של הדור של עיקבתא דמשיחא, שכל אחד יאמר אין לנו על מי להשען אלא על אבינו שבשמים", ואין רוצים לעשות כלום למען כבוד ה' ותורתו, לקרב אנשים אחרים ולהוכיחם שילכו בדרך התורה, רק כל אחד אומר אין לנו על מי להשען אלא על אבינו שבשמים, וזו היא צרת הדור, שכולם אומרים כן.

- ד -

ועפ"י אמרתי בדרך צחות לבאר לשון אבינו שבשמים, ולכאורה מאי בעי בזה שמדגיש שהוא בשמים. אך להנ"ל הכוונה, שכולם יאמרו שעל הארץ א"א לעשות כלום כי אף אחד לא ירצה לשמוע בקול המוכיח, רק השי"ת יכול לעורר את העם מן השמים, ובאמת אינו כן, כי אנו צריכים לעשות מקודם אתערותא דלתתא, וכל מי שבכחו לעשות, צריך להשתדל למען כבוד ה' ותורתו וללמד את העם דעת את ה'.

- ה -

ומתורץ מה שהקשינו דגם בזמנים הקודמים אין לנו להשען אלא על אבינו שבשמים, ולהנ"ל ניחא, דכוונת הגמ' לומר דזהו הצרה של דור עיקבתא דמשיחא, שכולם יאמרו שאין לנו לעשות כלום רק להשען על אבינו שבשמים, ואין רוצים להוכיח את בני הדור שילכו בדרך ה'.

- ו -

ואידי דאיירינן בהכי י"ל על דרך זה במאמר הגמרא הנ"ל, על מי יש לנו להשען על אבינו שבשמים, דהנה באמת צ"ב מדוע אמר הלשון "אבינו שבשמים", ולא קאמר הקדוש ברוך הוא, או השם יתברך, כמו בשאר דוכתי.

ואפשר לומר עפ"י הנ"ל דקאי על מה שאומרים שא"א להוכיח את בני הדור ונשענים רק על אבינו שבשמים, דהנה בספר הקדוש עבודת ישראל (פרשת האזינו) כתב בד"ה א"י האזינו השמים ואדברה, וז"ל, כי הצדיק אשר רוצה להחזיר את בני דורו למוטב ומדבר אליהם דברי מוסר תמיד אך דבריו אין נכנסין בלבם כי לבם לב אבן מחמת רוב עבירות שעשו ונתחברו ח"ו בקליפה רח"ל. עצה היעוצה ע"י שידבר מוסר אל שורש נשמתם אשר אין לקליפה אחיזה שם. וזהו האזינו השמים ואדברה, דהיינו אל שורש הנשמות המכונה בשם שמים, וממילא תשמע הארץ אמרי פי היינו אדם הגשמי והבן, ע"כ עיי"ש עוד.

היוצא מדבריו דכאשר הצדיק רוצה להחזיר למוטב את בני דורו ואין דבריו נכנסים בלבם, צריך לדבר אל שורש נשמתם המכונה שמים (עיין סנהדרין דף צ"א ע"א וע"ב, על פסוק יקרא אל השמים וגו') אשר שם אין להקליפות אחיזה, ואז ישמע גם הגוף הגשמי.

והנה ידוע הסיפור שפ"א שלח הרה"ק הרבי מלובלין זי"ע את תלמידיו היהודי הקדוש זי"ע והרה"ק מוה"ר ישעי' מפשעדבורזש זי"ע להגאון מוה"ר עזריאל הורוויץ זי"ע אבד"ק לובלין, שהי' מתנגד גדול.

כשבאו אליו והראו לו כוחם בגאונות ובע"כ הודה כי מקודם חשב שאצל החסידים אין לומדים, אך אמר להם מה זהו התורות של הרבי שלכם, שאומרים פסוק ומפרשים פשטים (כדרך תורות החוזה מלובלין), ואמר להם שמעתי שאמר על הפסוק (יהושע כ"ד, ג') ואקח את אביכם מעבר הנהר, אביכם הוא לשון רצון מלשון ולא אבה, מעבר הוא עבירה, רצון מהעבירה, הנהר שהארתי אותו, האב איך אים געמאכט ליכטיג, ושחק הגאון מזה.

כששמעו היהודי הק' ומהר"י מפשעדבורזש דברים אלו נתמלאו רתת וחרדה, ואמר ב"ה ששמענו מאמר קדוש הזה, שכל ימינו היה לנו חקירה בזה, כי ידוע שמחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה, לא כן מחשבה טובה, שהוא להיפך

(קידושין דף מ' ע"א), ותשובה מאהבה זדונות נעשות כזכיות ונעשה מהעבירה זכות, מה יהיה עם הרהורי עבירה כשעושים תשובה מאהבה, שא"א שתעשה מצוה אחרי שהמחשבה לא באה כמעשה ואינו נחשב כמעשה, ובמאמר הקדוש של רבינו (החווה) נפשט לנו הספק, שאמר ואקח את אביכם מעבר, הרצון מהעבירה, הנהר, שהאיר אותו ונעשה מזה מחשבה טובה, ואחר כך ממילא נחשב כזכיות כי מחשבה טובה נחשב למעשה, עכתודה"ק.

- ז -

הרי לנו מזה דאביכ"ם מלשון רצון. ולפי"ז י"ל הכוונה במאמרם אין לנו להשען אלא על **אבינו שבשמים**, פי' על הרצון שיש בנשמותינו המכונה **שמים** כדברי העבודת ישראל, וא"כ צריך הרב והמנהיג להוכיח את העם ולקרבים לעבודת השי"ת, ואין לו שום תירוץ לומר כפשוטו שאין לנו להשען אלא על אבינו שבשמים, ושלא ישמעו אנשים לקולינו, כי באמת רצונם להיות טוב, וכמ"ש הרמב"ם בהלכות גיטין על מה שנפסק כופין אותו עד שיאמר רוצה אני, וקשה דאם כופין אותו הרי אינו רוצה. וכתב הרמב"ם דבאמת כל אחד מישראל רצונו לעשות טוב רק שאור שבעיסה שהוא היצה"ר מעכב, וע"כ כשכופין אותו מתגלה הרצון הפנימי שיש בתוך לבבו של אדם הישראלי ללכת בדרך התורה.

- ח -

ועל דרך זה יש לפרש מאמר הכתוב (תהלים פ"ד, ו') אשרי אדם עוז לו בך מסילות בלבבם. דהנה הגה"ק בעל מלוא הרועים זי"ע כתב בספרו "חינוך בית יהודה" (פרק ל"ד) בשם רבו החווה מלובלין זי"ע על פסוק זה, וז"ל: "כי עיקר התוכחה הוא כשילמוד תורה לשמה אפילו בבדידות בשם כל ישראל, הנה בזה מכניס הרהורי תשובה בלבבות בני אדם. וזה שנאמר אשרי אדם עוז לו בך - שמקשר עצמו בו ית"ש על ידי התורה שנקראת עוז (זבחים קט"ז ע"א), ועל ידי זה הוא עושה מסילות בלבבם של אנשים", עכ"ל.

- ט -

ועל פי דרכו אך בסגנון אחר קצת יש לומר כוונת הפסוק, דהנה איתא בספה"ק שצריכים להשתמש בכל המדות לשם שמים, כגון חסד גבורה תפארת וגוי'. וזהו שאמר הכתוב "אשרי אדם עוז לו בד", פי אשרי האדם שמתמש במדת העזות בד, לשם השיי"ת, דהרב שמוכית לא יתבייש ולא יתפחד מללבוש עוז ותעצומות לומר לעם דברי מוסר, ועיי"ז **מסילות בלבבם**, הוא עושה מסילות בלבבם של בני אדם שילכו בדרך התורה.

- י -

ובלכתינו בדרך הזה, דמה שיאמרו אין לנו להשען אלא על אבינו שבשמים הוא אחת מצרות הדור של עיקבתא דמשיחא, י"ל עוד בישוב הלשון **אבינו שבשמים** ולא אמר לשון אחר, וגם מדוע הזכיר רק **שמים**, ולא שבשמים ובארץ.

- יא -

ואפשר לומר עוד ע"ד הנ"ל, עפימ"ש בספה"ק באר מים חיים (פרשת נח) לפרש אמרם ז"ל (קידושין דף מ' ע"א) על פסוק (ישעי' ג') אמרו צדיק כי טוב וגוי', וכי יש צדיק טוב וצדיק שאינו טוב, אלא טוב לשמים ולבריות זהו צדיק טוב, טוב לשמים ורע לבריות זהו צדיק שאינו טוב, עכ"ד הגמרא. ולכאורה יפלא, וכי איש אשר רע לבריות צדיק יתקרי, הלא עבירות שבין אדם לחבירו חמורות ביותר, ואין יום הכיפורים מכפר עד שירצה את חבירו. אלא הכוונה שיש ב' מיני צדיקים ההולכים לפני ה', האחד הוא הצדיק אשר עובד בצדקו תמיד יום ולילה לא יחשה מקול תורה ותפלה ודביקות בה', והוא הצנע לכת עם אלקיו, שיושב בבית מדרש סגור ומסוגר, אין יוצא ואין בא להיות מעורב עם הבריות, זהו טוב לשמים, אבל אינו טוב לבריות, כיון שאינו מקשר ומדבק עצמו לשום אדם, לקרבו וללמדו דרך ה', ואת המעשה אשר יעשה. ויש צדיק אשר מקרב ומדבק עצמו עם בני אדם, ללמדם דרך ה' ואת המעשה אשר יעשון, הוא

הנקרא טוב לשמים וטוב לבריות, כי הוא מטיב טובה גדולה עם הבריות שמקרבם לעבודת השי"ת, עתדה"ק.

היוצא מדבריו דהצדיק אשר הוא בדד יושב ואין לו שיג ושיח עם בני אדם להורותם דרך ה' ולהזהירם שילכו בדרכי התורה, הוא בבחינת טוב לשמים אבל רע לבריות.

- יב -

וי"ל דזהו שאמר הגמרא אחד הסימנים של עקבתא דמשיחא, שיאמרו אין לנו להשען אלא על **אבינו שבשמים**, פ"י שנהי' רק טוב **לשמים** ולא נוכיח את בני אדם כי ממילא לא ישמעו בקולינו, זהו אחת מהתוכחות של דור עקבתא דמשיחא, רק העיקר הוא להודיע אלקותו ית' בעולם שהוא אלקי השמים ואלקי הארץ, כמו שאמרו רז"ל דע"כ אמר אברהם אבינו ע"ה (בראשית כ"ד, ג') בה' אלקי השמים ואלקי הארץ, שהקריא שמו של הקב"ה גם בארץ. וזהו התוכחה של מי שאומרים אין לנו להשען אלא על **אבינו שבשמים**.

וזהו ענין הכנסת אורחים, דארז"ל (שבת קכ"ז ע"א) גדולה הכנסת אורחים יותר מהקבלת פני השכינה, ופ"י בספר מטה נפתלי דהכוונה שמכניס תחת כנפי שכינה עוברי אורח תועי בדרך, זכותו גדול מקבלת פני השכינה, אם הי' יושב בדד לראות פני אלקים חיים, עכת"ד. והכוונה בזה, דע"י שמקרב ומכניס בני אדם תחת כנפי השכינה מקבל בעצמו ג"כ פני השכינה, ועוד יתירה מזו, שגורם במעשיו שגם חבירו יקבל פני השכינה, וע"כ גדולה מהקבלת פני השכינה.

- יג -

והנה מפסוק שור או כשב או עז וגו' רואים אנו שאסור למנהיגי הדור לסתום עיניהם, רק צריכים להוכיח את בני דורם ולקרבם לעבודת השי"ת, ואסור להם לומר תנוח דעתינו כי אין לנו להשען אלא על אבינו שבשמים, דהנה איתא בספרים טעם לשבח על זה שמיום השמיני והלאה

ירצה לקרבן אשה ה', ולמה דוקא מיום השמיני והלאה ולא מקודם, ומובא בספרים שהוא ע"ד שכתב באור החיים הקדוש (בפרשת תזריע) על פסוק וביום השמיני ימול בשר ערלתו וז"ל, ורבותינו ז"ל אמרו (דברים רבה פ"ו, א') למה התינוק נימול לחי שקנה ה' רחמים עליו עד שיהיה בו כח, וכשם שרחמיו על האדם כך רחמיו על הבהמה שנאמר ומיום השמיני והלאה ירצה, ע"כ. וצריך לדעת מי גילה סוד זה כי בחי' ימים יהיה בו כח, לא פחות ולא יותר. ונראה כי כח האמור הוא מה שאמר בזהר (תזריע, דף מ"ד ע"א) שהוא כדי שיעבור עליו שבת ותגיעהו נפש החיונית הנשפעת בעולם ביום השבת כידוע, ואז יהיה בן קיימא, והוא שאמרו רז"ל כח החיוני. ותמצא שאמרו ז"ל שקודם שבת היה העולם רופף ורועד כיון שבא שבת נתחזק ונח, והוא מה שאמר כדי שיהיה בו כח, עכ"ד האוהח"ק ז"ל.

וכיוצא בזה כתב האוה"ח הקדוש עוד בפרשת בראשית, על פסוק ויכולו השמים והארץ וגו', כי בשעת הבריאה לא ברא ה' כח בעולם לעמוד אלא ששת ימים לטעם הנודע לו וכו', ונתחכם ה' וברא יום אחד הוא יוודע לה', ובו חוזר ה' ומשפיע נפש לעולם שיעור המקיים עוד ששה ימים, וכן על זה הדרך, וזולת זה היום היה העולם חרב בגמר ששת ימים וחוזר לתוהו ובוהו, וצריך ה' להכינו פ"ב ובאמצעות שבת העולם עומד, עי"ש.

וכתבו בספרים דמטעם זה נצטוונו להמתין עם הקרבת קרבן שבעה ימים, כדי שתעבור על הבהמה שבת אחת ותגיעה הנפש החיונית הנשפעת בשבת כנ"ל, דשבת הוא נפש וחיות העולם שנותנת בעולם חיות עד השבת הבאה.

והרי לנו מכל זה מוסר השכל, דהקב"ה רצה שאף בהמה יהא לה תיקון ע"י שיקריבו אותה לקרבן, ומה שהיא נעשית רצו"י להיות קרבן לפני ה' היינו אחר שמונה ימים, שעבר עלי' שבת אחת וקיבלה חיות דקדושה משבת קודש. ומזה יכולים מנהיגי הדור ללמוד מוסר השכל, ללמד את העם יראת ה' ושלא לוותר אפילו על נפש אחת מישראל ברוחניות ובגשמיות, והרא"י דהרי חזינן דרצונו של הקב"ה היתה

שאפילו בהמה יהא לה תיקון ע"י שיקריבוה לקרבן בן שמונת ימים, דחלה עליה קדושת השבת וכנ"ל.

וזהו רואים אנו ג"כ מפסוק זה, שור או כשב או עז כי יולד והיה שבעת ימים תחת אמו ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן אשה לה', דרך ז' ימים הוא תחת אמו, והרי זה מוסר השכל לנו, דאין לנו לומר על כל דבר "אין לנו להשען אלא על אבינו שבשמים", כי באמת תלוי הדבר גם בנו, שנעשה פעולות טובות להוכיח את העם בדרכי נועם ולהורות להם את הדרך ילכו בה, וע"כ אמר דרך שבעה ימים יהיה תחת אמו ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן אשה לה', כי צריך כאו"א לעשות בעצמו פעולות למען כבוד השי"ת.

ובאמת מובא בתרגום יונתן לפרש הפסוק שור או כשב או עז וגו' שיש בו רמז לזמן הגלות שגרמו עוונותינו ואין לנו בית הבחירה ואין בידינו להקריב קרבנות לכפר בעדינו, הבטיחנו הכתוב כי השי"ת יזכור לנו את זכות אברהם אבינו ע"ה שלקח בן בקר רך וטוב (וכן איתא במדרש שור בזכות אברהם שנאמר ואל הבקר רץ אברהם, כשב בזכות יצחק שנאמר וירא והנה איל וגו', עז בזכות יעקב דכתיב לך נא אל הצאן וקח לי משם שני גדיי עזים טובים וכו'), וכן כשב להזכיר זכותו של יצחק שנעקד כאיל, וכן עז להזכיר זכותו של יעקב וכו' עיי"ש. הרי דמקרא זה קאי על זמן הגלות, וביותר בזמן האחרון שהוא עקבתא דמשיחא.

- יד -

וזהו כוונת המדרש שהביא לכאן הפסוק עמי מה עשיתי לך, פי' מה עשיתי לך דכל דבר אתה אומר **אין לנו להשען אלא על אבינו שבשמים**, ומה הלאיתך **ענה בי**, פי' מה הלאיתך שעל כל דבר אתה עונה **בי**, שהנך תולה הכל באבינו שבשמים ובעצמך אינך רוצה לעשות שום דבר למען כבודו ית' המחולל בגוים בעוה"ר.

- טו -

ועל זה מסיים המדרש בפסוק **ולא תענה ברעך עד שקר**, פ"י שלא תאמר על רעך עדות שקר שאינו רוצה לקבל תוכחת מוסר, כי ישראל עם קדושים וכולם מוכנים לשמוע את דבר ה', ורק צריכים לדבר על לבם ולעורר אותם על זה. וזהו שמסיים המדרש, דאם תעבור על ולא תענה ברעך עד שקר, שתאמר שאינם רוצים לשמוע תוכחתך, **ותקבל עליו דין וחשבון לעתיד לבוא**, במה שלא הוכחת אותו שילך בדרך ה', תקבל עליו דין וחשבון לעתיד לבוא, וע"כ לא תענה ברעך עד שקר, רק תדע נאמנה שרצונו של כל אחד ואחד מישראל לשמוע דברי מוסר והתעוררות.

- טז -

וי"ל דזהו כוונת המדרש שור או כשב וגו' **מכאן לתחיית המתים מן התורה**, דענין תחיית המתים י"ל דרומז ג"כ על זה שצריכים מנהיגי ורבני הדור לקרב את בני האדם לעבודת השי"ת, דאיתא בגמרא (סנהדרין דף צ"א ע"א) אמר ליה ההוא מינא לגביהא בן פסיסא ווי לכוון חייביא דאמריטון מיתי חין, דחין מיתי דמיתי חין, א"ל ווי לכוון חייביא דאמריטון מיתי לא חין, דלא הוו חיי דהוי חיי לא כל שכן וכו' עיי"ש. ופירש"י דלא הוו - אותן שלא היו מעולם נוצרין ונולדין וחין, אותן שהיו כבר לא כל שכן שחוזרין וחין, ע"כ.

וי"ל הכוונה בזה על דרך המוסר, דהוא לימוד עבורינו שצריכים לעורר את העם לתשובה שנה"י ראויים לראות פני משיח צדקינו, דכיון שרואים אשר הקב"ה עתיד להחיות מתים, דלא הוי חין, דחיי חיי לא כל שכן, פ"י מכ"ש שצריכים אנו להחיות את הנשמות היבשות וליתן בהם חיות דקדושה, לעורר אותם לעבודת השם.

- יז -

וע"כ הביא המדרש על פסוק **שור או כשב או עז וגו'**, דלמדים ממנו ענין זה שצריכים לקרב שאר בני אדם לעבודת

השם, וכנ"ל, אמר ע"ז במדרש מכאן לתחיית המתים מן התורה, פי' להחיות נפשות המתים, היינו רשעים אשר בחייהם קרויים מתים (ברכות דף י"ח ע"ב), שיחזרו למוטב, ולהוכיחם על פניהם שילכו בדרך הטוב.

- יח -

וזהו שמסיים המדרש אבל המינים שכופרים בתחיית המתים האידך נוטלים לולב בימין ואתרוג בשמאל, וצ"ב הכוונה, כמו שדקדקנו למעלה. אך להאמור יובן, דהנה ארז"ל במדרש רבה פרשה זו (פ"ל י"ב) דד' מינים שבלולב רומזים על ד' כתות שבישראל, וז"ל המדרש: ד"א פרי עץ הדר אלו ישראל, מה אתרוג זה יש בו טעם ויש בו ריח כך ישראל יש בהם בני אדם שיש בהם תורה ויש בהם מעשים טובים, כפות תמרים אלו ישראל מה התמרה הזו יש בו טעם ואין בו ריח כך הם ישראל יש בהם שיש בהם תורה ואין בהם מעשים טובים, וענף עץ אבות אלו ישראל מה הדס יש בו ריח ואין בו טעם כך ישראל יש בהם שיש בהם מעשים טובים ואין בהם תורה, וערבי נחל אלו ישראל מה ערבה זו אין בה טעם ואין בה ריח כך הם ישראל יש בהם בני אדם שאין בהם לא תורה ולא מעשים טובים, ומה הקב"ה עושה להם, לאבדן אי אפשר, אלא אמר הקב"ה יוקשרו כולם אגודה אחת והן מכפרין אלו על אלו, ואם עשיתם כך אותה שעה אני מתעלה הה"ד הבונה שמים מעלותיו וכו', עיי"ש.

רואים אנו מדברי המדרש בפירוש שיש לקרב את כל כתות ישראל לעבודת ה', דע"כ אמר הקב"ה יאגדו אלו עם אלו.

- יט -

ואפשר לומר דמצינו לשון נפלא במדרש, דאצל כל כתה אמר אלו ישראל, "פרי עץ הדר אלו ישראל וכו' כפות תמרים אלו ישראל וכו', וענף עץ אבות אלו ישראל וכו' וערבי נחל אלו ישראל, ולכאורה מה בעי בזה, הלא הי' די באמרו פרי עץ הדר אלו צדיקים שיש בהם תורה ומעשים טובים, כפות תמרים אלו בני אדם שיש בהם תורה ואין

בהם מעשים טובים, וכן בהדס וערבה, ומדוע אמר בכל פעם **אלו ישראל**.

אך להאמור יובן שפיר, דהמדרש בא ללמדינו דבל נחשוב בדעתינו דרק הצדיקים **אלו ישראל**, או רק אותם שיש בהם תורה, או רק אותם שיש בהם מעשים טובים, כי באמת כולם הם בכלל ישראל, ובעצם זהו הטעם שרוצה הקב"ה שיאגדו אלו עם אלו, כי באמת כולם **אלו ישראל**, וע"כ אמר בכל כת מהד' כתות **אלו ישראל**, ודו"ק.

- כ -

ומוכן שפיר מה שמסיים במדרש הנ"ל, **אבל המינים שכופרין בתחיית המתים**, פי' שאין הולכים בשיטה זו שצריכים להחיות מת"י ישראל פי' אותם שהם ישנים מן המצוות ואינם הולכים בדרך התורה, רק חושבים שאין צריכים לקרב אותם לעבודת ה', א"כ **האיך נוטלים לולב בימין ואתרוג בשמאל**, פי' דלשיטתם מהו הטעם שרצה הקב"ה שיאגדו אלו על אלו, הלא כל הטעם שצוה השי"ת לעשות כן הוא רק להורות לנו לימוד נשגב זה, שצריכים הצדיקים לקרב את כל בני האדם לעבודת השי"ת, וע"כ הביא המדרש ענין זה לפסוק שור או כשב או עז וגו', שמרמז ג"כ לענין קירוב בני אדם לעבודת השי"ת.

- כא -

וע"כ הביא המדרש לפסוק שור או כשב וגו' הה"ד צדקתך כהררי א-ל, ההרים מעשים עשבים והצדיקים יש להם מעשים טובים, וצ"ב מאי בעי בזה. אך להנ"ל י"ל הכוונה, דהצדיקים יש להם **מעשים טובים**, שאינם מסתפקים במה שמקיימים בעצמם תורה ומצוות, אלא שהם **מעשים** גם לאחרים, שיעשו מעשים טובים, ויעלו ריח כעשבים.

וי"ל דהוא ענין אחד עם מה שאמר המדרש אחר כך, דבר אחר צדקתך כהררי א-ל, מה ההרים ראויים להזריע ועושים פירות כך הצדיקים **עושים פירות ומטיבים לעצמם ולאחרים**, פי' במה עושים פירות, במה שהם **מטיבים**

קפח דברי פרשת אמור תורה

לעצמם ולאחרים, שאינם מסתפקים במה שהם בעצמם הולכים בדרך הטו"ב (אין טוב אלא תורה) אלא שעושים גם "לאחרים", שילכו בדרך הטוב, וזהו הפירות שלהם, ונמצא דב' הפירושים במדרש, מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי, דשניהם מדברים מהצדיקים שעושים ומעשים למען כבוד ה' ותורתו הק'.

- כב -

ולזה מסיים המדרש, מה ההרים הללו אין להם סוף כך אין סוף למתן שכרן של צדיקים, פי' כיון שהם מעוררים את העם שילכו בדרך התורה, א"כ כל מה שהעם עושים עולה גם על חשבון הצדיקים, וע"כ אין סוף למתן שכרם.

ומה שאמר המדרש אחר כך אדם ובהמה תושיע ה' משפט אדם ומשפט בהמה שוין, י"ל הכוונה ג"כ על דרך הנ"ל, דהנה אמרו רז"ל (חולין דף ה' ע"א) על פסוק (ויקרא א') מן הבהמה, להביא בני אדם שדומים לבהמה, מכאן אמרו מקבלין קרבנות מפושעי ישראל כדי שיחזרו בהן בתשובה וכו' חוץ מן המומר וכו', עיי"ש בגמרא. הרי לנו בפירוש מדברי הגמרא דצריכים לקרב אף אותן פושעי ישראל שדומים לבהמה, דהרי מקבלין קרבנות מהם.

- כג -

וזהו כוונת המדרש כאן, **אדם ובהמה תושיע ה'**, משפט אדם ומשפט בהמה שוין, דהצדיקים לא יאמרו מה לנו עם רשעי הדור, ומה איכפת לן אם הם הולכים בדרך הטוב או לא. אך באמת חס להו לצדיקים מלומר כן, דהרי מקרא מלא דיבר הכתוב אדם ובהמה תושיע ה', שהקב"ה רוצה להושיע בין אותם שהם בבחינת אדם ובין אותם שדומין לבהמה, וע"כ צריכים הצדיקים מנהיגי הדור לדעת "משפט אדם ומשפט בהמה שוין", שצריכין לקרב לעבודת ה' אף אותן בני אדם שדומין לבהמה.

- כד -

וזהו שייד ג"כ לפסוק **שור או כשב או עז כי יולד**, דאפילו על הבהמה רוצה הקב"ה שתחול עלי' קדושה, וע"כ רק מיום השמיני והלאה ירצה לקרבן אשה לה', וכנ"ל באריכות. ומיושב שפיר קושייתנו הנ"ל, דמה שייכי זה לזה אדם ובהמה, אך להאמור יובן, דקאי על הצדיקים שצריכים לקרב בני אדם הדומין לבהמה.

- כה -

ועל זה הביא המדרש עוד בשם ר' תנחומא, דעתידה בת קול להיות מפוצצת בראש ההרים ואומרת כל מי שפעל עם א-ל יבא ויטול שכרו, פי' **שפעל עם א-ל** להחזיר בני אדם למוטב, דזהו רצון הקב"ה לקרב בני אדם לעבודת השם, יבא ויטול "שכרו", כי אין קץ למתן שכרו וכנ"ל, דכל הזכיות של בני אדם שקירב לעבודת השם, עולים על חשבוננו. ועל זה סיים המדרש, "מי הקריב לפני קרבן עד שלא נתתי לו בהמה", ומכל מקום, אף שבהמה היא, היא עולה לנחת רוח לפני השי"ת ע"י שמקריבין אותה לשם קרבן, כמו כן הוא בבני אדם הדומין לבהמה, דמ"מ יש נחת רוח לפניו ית' כשיחזרו למוטב ע"י הצדיקים.

- כו -

ועל דרך זה יתורץ קושייתנו מדוע לא הקפיד הכתוב בשאר דוכתי שלא לקרוא בשם עגל אלא שור, כי אם כאן הקפיד על זה, ולהאמור יובן, דבעגל מצינו שאהרן עשה את העגל, ובאמת הי' לו לדבר על לבם ולהוכיחם על פניהם שבל יהינו לעשות כן, אך מ"מ לא כן עשה, כדי שלא יהי' קיטרוג ח"ו על ישראל, כמו שדרשו רז"ל (סנהדרין דף ז' ע"א) על פסוק וירא אהרן ויבן מזבח לפניו, ראה חור שזבוח לפניו, עיי"ש. אבל אלמלא כן היה מוכיחם את הדרך ילכו בה, וע"כ לא הזכיר כאן גבי שור או כשב או עז כי יולד, את העגל שעשו ישראל, רק הזכירו בלשון שור, להורות על זה דבאמת צריכים לעורר את העם שילכו בדרך הטוב, דכיון שלא עשה

כן אהרן נעשה העגל, אבל בלאו הכי יש לעשות כן, לקרב את בני האדם לעבודת ה'.

- כז -

ולפי מה שכתבנו למעלה דאברהם אבינו ע"ה אמר אלקי השמים ואלקי הארץ כיון שהקריא את שמו ית' ופירסמו בעולם הזה, וגיייר גרים וקירב את בני אדם לעבודת השם, י"ל עוד דע"כ אמר דייקא לשון שור ולא עגל, דבמדרש הנ"ל איתא דשור כנגד אברהם דכתיב ואל הבקר רץ אברהם, ובא הכתוב להורות שצריכים ללכת בדרכו של אברהם שקירב את בני דורו והוכיחו שילכו בתורת ה', ודו"ק.

יעזור השי"ת שנוכל לקיים מאה"כ צדקתך כהררי א-ל, שיהיו לנו מעשים טובים, לעורר את עצמינו ואת אחרים לעבודת השי"ת, ובשכר זאת נזכה לקיום הפסוק שור או כשב או עז כי יולד, שנוכל להקריב קרבנות ממש בבית המקדש המקווה בב"א.

- ה -

דבר אל בני ישראל לאמור בחודש השביעי וגו'.

(ויקרא כג, כד)

במדרש רבה, ר' יהושע פתח (תהלים פ"ט פסוק ט"ז) אשרי העם יודעי תרועה ה' באור פניך יהלכון, ר' אבהו פתר קרא בה' זקנים וכו' אמר ר' יאשי' כתיב אשרי העם יודעי תרועה, וכי אין אומות העולם יודעים להריע, כמה קרנות יש להן כמה בוקינס יש להן כמה סלפרגסי יש להן ואמרת אשרי העם יודעי תרועה, אלא "שהן מכירין לפתות את בוראן בתרועה" והוא עומד מכסא דין לכסא רחמים ומתמלא רחמים והופך להן מדת הדין לרחמים עד כאן לשון המדרש.

ואפשר לפרש מ"ש המדרש שהן מכירין לפתות את בוראן בתרועה, דהנה כתיב בתורה "יום תרועה יהיה לכם", ואפשר לפרש הכוונה שלכ"ס, היינו ענינים הגשמיים, יהיו אצלכם בפחד כמו קול התרועה, ועי"ז נמתקין הדינים, כמו שכתב בספה"ק זאת זכרון עה"פ וכי תזבחו זבח תודה לה', וזל"ק: וכי תזבחו זבח תודה לה' כו' [לרצונכם תזבחו] וזל"ק: דהנה איתא (סנהדרין מ"ג ע"ב) כל הזובח יצרו ומתודה עליו, כאלו כבדו להקדוש ברוך הוא בשתי עולמות, בעולם הזה ובעולם הבא, דהנה מי שמשבר תאוותו, שבא מן היצר הרע, גורם שיומתקו הדינים. כי שורש יצר הרע מן הגבורות (וזובח יצרו זובח הגבורות) ויצר טוב מן החסדים. ועוד אם יש דין למטה אין דין למטה (תנחומא משפטים ה'), וזהו דין למטה, שמצער עצמו, אין דין למעלה, נמתקין כל הדינים ובאין על שונאי ישראל, כידוע שזה [הוא] מיתוק הדינים, שאינם בטלים, כי אם באים על מרוחקי יתברך.

וכתב עוד שם בזאת זכרון וזת"ד, וזה כל הזובח יצרו ומתודה עליו, שאם שובר תאוותו באמת לא לשום פניה אחרת, בא לו שעל ידי זה זוכר מה שחטא כבר, ומתודה, מה

שאינן כן אם יש לו פניה אחרת, זה אינו מביא שיתחרט על העבר, אדרבה בא לו גאות מזה, ושוכח שפלותו.

*

- ה -

ביום השמיני מקרא קודש יהי' לכם וגו' עצרת היא (ויקרא כג, לו).

אפשר לפרש דהנה לכ"ס רומז לגשמיות כנודע, ומרמז הכתוב דאם האדם רצה שהלכם, פי' הגשמיות, יהי' ג"כ קודש, אז עצרת היא, העצה שיעצור עצמו בעת אכילתו, שיעשה כל פעם תענית הראב"ד, היינו: שיפסיק באמצע אכילה ושת"י, כשהוא בתגבורת התאוה לרגע, לשם ה', וזה נחשב לתענית יום אחד. וזהו פירושו אם אתה רוצה שהלכם יהי' קודש, אז העצה היא "עצרת", שיעצור עצמו כשהוא בתוקף התאוה, שכל קדושת האדם היא לפי מה שעוצר עצמו.

* * *

- ו -

**וספרתם לכם ממחרת השבת וגו' שבע שבתות תמימות
תהיינה (כג, טו).**

לכ"ם ראשי תיבות ל'ב כ'בד מ'וח, או מ'רה, שאלו עיקר גוף האדם. וי"ל שהפסוק מרמז וספרתם לכ"ם, שהאדם צריך לספור כל רגע שהוא מבלה על גשמיות, שלא זהו העיקר שעבורו בא לעולם, ויזכור תמיד את "ממחרת השבת", שמחר יבוא המשיח ויהי יום שכולו שבת, ומי שטרם בערב שבת יאכל בשבת כמשאחז"ל, ומה שהאדם מכין לעצמו היום יאכל למחר. וצריך האדם לזכור ג"כ שכל ביאתו לעוה"ז הוא כידי ל'טהרינו מ'קליפותינו, כנודע מהבעש"ט הקדוש זי"ע דזהו הר"ת של לכ"ם.

ולזה מרמז הפסוק שבע שבתות, פ"י שבעים שנה יימי שנותינו בהם שבעים שנה" (תהלים י"ט), שצריך האדם להעלות את שבעים שנות חייו עלי אדמות שיהיו תמימות, כדי ש"ע"ד ממחרת השבת השביעית תספרו חמשים יום", כדאיתא בזוה"ק (שמות פ"ח ע"ב) "שבת" שמא דקודשא ברוך הוא, שיזכור האדם לשוב כל יום כמו שאמרו באבות (פרק ב' משנה י') שוב יום אחד לפני מיתתך, ואתה עתיד ליתן דין וחשבון על כל מעשיך לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, כאומרם ז"ל (שבת קנג). שאלו תלמידיו את רבי אליעזר, וכי יודע אדם איזהו יום שימות? ענה ואמר להם, כל שכן ישוב היום, שמא ימות למחר ונמצא כל ימיו בתשובה. וזהו ענין טהרה במקוה בכל יום, כמו שאמר הרה"ק מבעלזא זי"ע (עי' בסידור אור צדיקים).

- ז -

**שבר תחת שבר עין תחת עין שן תחת שן, כאשר יתן
מוס באדם כן ינתן בו. (כד, כ)**

- א -

צ"ב למה מנה הכתוב כאן דוקא ג' דברים אלו, **שבר, עין, שן**. גם צ"ב הכתוב שלאחריו, כאשר יתן מוס באדם כן ינתן בו.

ואפשר לבאר על דרך המוסר, בהקדם מה שאמרו רז"ל גמרא (בבא קמא דף ד' ע"ב) מאי מבעה, רב אמר מבעה זה אדם ושמואל אמר מבעה זה השן. רב אמר מבעה זה אדם דכתיב אמר שומר אתא בקר וגם לילה אם תבעיון בעיו, ושמואל אמר מבעה זה השן דכתיב איך נחפשו עשו נבעו מצפוניו וכו' עיי"ש.

- ב -

ואפשר לומר דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי רב ושמואל, דהאדם מזיק לפעמים בשן, פי' ע"י שמדבר לשון הרע על חבירו, בזה רוצה להזיק לו.

- ג -

ויש לומר דהפסוק שלפנינו מבאר האופנים שרוצים בני אדם להזיק אחד לחבירו, ומתחיל הפסוק, **שבר תחת שבר**, פי' אם רוצה לשבור את חבירו, הרי הוא עושה את ההזיק ע"י **עין תחת עין**, ששם בו עינא בישא, ובזה רוצה להזיקו ח"ו, כמו שאמרו רז"ל () צ"ט מתים בעין הרע וכו', ואחר כך רוצה להזיקו בשיניו, **שן תחת שן**, שמדבר לשון הרע נגד אחר ונותן עליו מומים שלא היו ולא נבראו, ועושה כדבר הרע הזה רק כדי לשבור אותו ח"ו.

- ד -

ועל זה מסיים הכתוב, **כאשר יתן מוס באדם כן ינתן בו**, פי' עפ"י דהבעל שם טוב הקדוש זי"ע שאמר דלפעמים

מראים לאדם איש אחר שעושה עבירה כמו שעשה הוא בעצמו, כדי שיאמר דעתו על אותו בעל העבירה, ועי"ז ידונו אותו ג"כ, ופי' בזה הגמרא כל הנגעים אדם רואה חוץ מנגעי עצמו, פי' כל הנגעים אדם רואה חוץ, אם הוא רואה מחוץ לגבולו איזה חטא שפגם בו אחר, ידע שהוא מנגעי עצמו, שהוא עצמו פגם ג"כ פגם זה, והארכנו מזה במקום אחר.

וידוע שפעם אחת ראה הבעל שם טוב הק' זי"ע בעיניו חילול שבת, ואמר שהוא בשביל ששמע זילותא דרבנן שהמה בבחינת שבת, ולא מחה כנגדם, ע"כ.

ולזה אמר הכתוב, **כאשר יתן מום באדם כן ינתן בו**, פי' כמו שהוא נותן מום באדם ודן את דינו לפי דעתו, כן ידונו אותו ויטילו בו מום ההוא, כי באמת לא הראו לו דבר זה אלא כדי שידע שגם הוא חטא בזה, ודו"ק.

- ה -

ואידי דאיירינן מגמ' בבא קמא הנ"ל בפלוגתא דרב אמר מבעה זה אדם ושמואל אמר מבעה זה שן, וביארנו דדא ודא אחת היא, כי האדם מדבר בשיניו לשון הרע נגד חבירו ועל ידי זה רוצה להזיקו, אפשר לבאר עוד מה שהביא רב על זה מקרא אמר שומר אתא בוקר וגם לילה אם תבעיון בעיו, דהנה רש"י ז"ל בבבא קמא שם כתב וז"ל: אמר שומר - אמר הקדוש ברוך הוא, אתא בקר - גאולה לצדיקים, וגם לילה - חשך לרשעים, אם תשובו בתשובה ותבקשו מחילה בעיו, אלמא באדם כתיב בעיו. ע"כ.

ויש לפרש דרש"י רצה לרמז מענין שמירת הלשון, שלא ידברו אחד נגד חבירו, דזה גורם לשנאת חנם, אשר בעון שנאת חין נחרב בית מקדשינו (יומא דף ט' ע"ב), וא"כ כשלא ידברו לשון הרע רק ידורו באהבה ואחוה אחד עם חבירו, יזכו לגאולה השלימה על ידי משיח צדקינו, כמובא כל זה בספרים הקדושים.

וזהו שכתב רש"י ז"ל: אמר שומר, אמר הקדוש ברוך הוא, **אתא בקר - גאולה לצדיקים, וגם לילה - חשך**

קצו דברי פרשת אמור תורה

לרשעים, דע"י שישמרו ישראל **מבעה זה אדם ומבעה זה השן**, שלא ידברו לשון הרע אחד נגד חברו, יזכו ממילא שיהי גאולה לצדיקים, ויבנה בית המקדש השלישי בב"א.

פרשת בהר

- א -

**כי תבואו אל הארץ אשר אני נותן לכם ושבתה הארץ
שבת לד' (כה, ב).**

- א -

אפשר לפרש הכתוב בהקדם דברי הבעש"ט הקדוש זי"ע בפרשת כי תשא (מובא בספר בעל שם טוב עה"ת) שהארץ רומזת לארציות והחומר שבאדם עיי"ש. ובא הכתוב לרמז שכשתבואו אל הארץ ותדעו אשר אני נותן לכם (לכ"ס היינו גשמיות פי' הפרנסה) שכל פרנסתכם הוא מהקב"ה, ממילא תכניעו בזה את החומר ושבתה הארץ, שלא תצטרך לעבוד על הגשמיות, כמבואר בברכות (דף לה:): הרבה עשו כר' שמעון בן יוחאי ולא עלתה בידם, כר' ישמעאל ועלתה בידם כו', היינו שרצו להיות כר' שמעון בן יוחאי ולא עשו לשם ה', אבל מי שיש לו בטחון באמת ולומד תורה במסירת נפש, כבחינת הר סיני. כמו שבהר אין כלום כך כשלומד תורה אינו מסתכל על הגשמיות, כי אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה, כמו שפי' בספה"ק מאור עינים וז"ל, נודע ממדרש הנעלם שהגוף נקרא שרה לשון שרה שמטבע החומר להשתרר על זולתו, ואברהם נקרא הנשמה עכלה"ק. וצריכים להגביר כח הנשמה על הגוף.

והנה אמרו רז"ל הרוצה לחיות ימית את עצמו, וכן אנו רואים שהאמוראים מסרו נפשם על לימוד התורה, כדאיתא בעירובין (דף כב.) אמר רב חסדא אמר מר עוקבא מלמד שיש לדרוש על כל קוץ וקוץ תילי תילים של הלכות, שחורות כעורב במי אתה מוצא? במי שמשכים ומעריב עליהן לבית המדרש. רבה אמר במי שמשחיר פניו עליהן כעורב. רבא אמר במי שמשכים עצמו אכזרי על בניו ועל בני ביתו כעורב. כי הא דרב אדא בר מתנא הוה קאזיל לבי רב אמרה ליה דביתהו, ינוקי דידך מאי אעביד להו? אמר לה: מי שלימו קורמי באגמא. וברש"י שמשכים ומעריב, שחורות לשון

שחרית, כעורב לשון ערבית. עורב אכזרי על בניו, כדכתיב (תהלים קמ"ז) לבני עורב אשר יקראו, והקב"ה מזמן להן יתושים ונכנסין לתוך פיהן, עכ"ל רש"י.

ובספר זאת זכרון כתב וז"ל: דהנה איתא המקבל עליו עול תורה וכו' טעמו מדכתיב חרות על הלוחות אל תקרי חרות אלא חירות, כי כשמקבל עליו עול תורה הרי הוא כמו שקבלה מסיני כידוע, ע"כ תיכף שמקבל עליו עול תורה להתמיד בלימוד כאלו פרנסתו וצורכיו בריווח עכ"ל.

ולפי דברי חז"ל הנ"ל אפשר להבין כי ע"י התורה באה החירות, שאם ילמוד לשם שמים יהי חרות מעניני דרך ארץ ויהא לו פרנסה בריווח בנחת ובניקל.

והנה רש"י ז"ל כתב מה ענין שמיטה אצל הר סיני וכו'. ולדרכינו הנ"ל יובן שפיר שייכות שמיטה אצל הר סיני, דהר סיני רומז למסירת נפש, כמו שהי' לישראל מסירת נפש בשעת מתן תורה שפרחה נשמתן בכל דיבור ודיבור כדאיתא במסכת שבת, ולרמז שעבור לימוד וקיום התורה צריכים למסור נפשם. וזהו ענין שמיטה אצל הר סיני, שלא ירצה האדם כלום רק עסק התורה יהי' העיקר אצלו כדי שיוכל לקיימה, ואז יהא כל ימי חייו בבחינת שמיטה. שאז מלאכתו, היינו הגשמיות מתברכת, כמבואר בגמרא (ברכות לה:): דורות הראשונים עשו תורתן קבע ומלאכתן עראי ע"כ נתקיימה בידן, וכידוע ממכילתא (פי' בשלח) לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן, פי' בעלי הבטחון, שבטחים בהשי"ת שיזמין פרנסתם כמו שהזמין לאנשי דור המדבר את המן, וכמו שרואים בחוש בשמיטה שהתורה הקדושה נותנת ברכה מיוחדת "וצויתי את ברכתי בשנה הששית" וגו'.

ובספר פלא יועץ (ערך ותרנות, בשם ר' צבי הירש) כתב וז"ל: "ויאמין באמונה שלימה כשהאדם עושה לשם שמים נותנין לו כל צרכיו לדבר ההוא".

ובזה יובן מש"כ רש"י ז"ל בשם תורת כהנים מה שמיטה נאמרו כללותיה ודקדוקיה מסיני אף כולן נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן מסיני. פי' שצריכים אנו לדקדק וללמוד מסיני

ענין המסירת נפש שהיא עיקר התורה, דבלי מסירת נפש לא תתקיים התורה אצלנו.

- ב -

עוד אפשר לפרש באופן הנ"ל במהלך שונה, עפ"י הגמרא (עירובין נד:) החש בראשו יעסוק בתורה וכו' החש בכל גופו יעסוק עד ולכל בשרו מרפא עי"ש. שע"י לימוד התורה זוכה לכל טוב, ומה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי. וזה השייכות שמיטה להר סיני, דע"י לימוד התורה שניתנה בהר סיני, ממילא תתברך שדהו ויוכל לשבות בשנת השמיטה.

*

- ב -

ושבתה הארץ שבת לד'.

- א -

אפשר לפרש בהקדם דברי המטה משה (סימן תע"ג) שכתב וזת"ד, טעמה של מצות שמיטה היא, שתשבות האדמה ותנוח כנגד כל השבתות שבהן הצמיחה צמחים ועשתה מלאכה. כל שנה מכילה (לפי ימות החמה) שלוש מאות ששים וחמשה יום, וביניהם חמישים ושנים שבתות. לפי חשבון זה יוצא שמספר השבתות בשבע שנים הוא - שלוש מאות ששים וארבע, ומכיון שהאדמה עושה את מלאכתה גם בשבתות, עליה לשבות איפוא שנת שמיטה שלימה של שלוש מאות ששים וחמשה יום, כנגד השבתות שלא שבתה בהן.

ברם מכיון שבשנת השמיטה גופה ישן גם כן חמישים ושנים שבתות, שבהן האדמה מוציאה ספחים ויש בזה משום חילול שבת כלשהו - לפיכך ציוותה תורה, שלאחרי שבע שנות שמיטה, שבהן נצטברו שוב שלוש מאות ששים וחמש שבתות אשר לא נשמרו כהלכה - תהיה שנת יובל, למען תנוח שוב האדמה שנה שלימה, כנגד השבתות שלא שמרה במשך שבע שנות השמיטה, שחלפו בארבעים ותשע

השנים האחרונות, עכתו"ד.

ועפ"י דרכו י"ל דכן הוא בענין שנות האדם ג"כ, דימי שנותינו בהם שבעים שנה (תהלים צ'), ושמיטה שהיא שנה השביעית רומזת לשבעים שנות האדם, וכמו שהאדם צריך לשמט שדהו בשנה השביעית כנגד השבתות שלא שמרה במשך שש שנים שהצמיחה, וכן ביובל נגד שבע שנות השמיטה, כמו כן צריך האדם לחזור בתשובה על מה שפגם נגד בוראו ית'.

ועיין בספר הגן (דרך משה ליום עשרים) שכתב וז"ל: ועתה אכתוב ג"כ רפואה לאריכות ימים ושנים של אדם, כמו שמחויב אדם ליתן מעשר ממון שלו, וירבה לו הממון כנ"ל, כך מאן דבעי חיי אריכי יתן מעשר מימיו, כיצד מראש השנה שהוא תחילת כל השנה ימנה עשרה ימים עד יום הכיפורים והוא יום עשירי יום קדוש וטהור ואז מתענים כל ישראל, ומיום הכיפורים ואילך ימנה בכל פעם ט' ימים ויום העשירי יהיה קודש ויתענה בכל פעם שחל ביום חול, ואם אינו יכול להתענות יתן לעניים כפי יכולתו לפדות התענית. ואם חל יום עשירי הנ"ל בשבת קודש, או ביום טוב ובשאר ימים שאין אומרים תחנון, אין צריך להתענות ואין צריך לפדות, רק יקדש היום בלימוד או בתהלים או באיזה מצוה, כדי שיזכור שיום הזה הוא קדוש וטהור משאר ימים, וכמו שמונה הממון שלו. ואם מן המעשר מתרבה כך יתרבו לו ימיו ויהיה לו חיים ארוכים. וזהו שאמר יעקב אבינו ע"ה בפסוק וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך וכו', ל"י ר"ת ל'אורך ימים, רצונו לומר כל אשר תתן לי בין חיי ובין מזוני, דהיינו ממון או ימים, הכל אתן לך מעשר לכך אמר כפל וק"ל ע"כ, עיי"ש עוד.

וכעין זה אפשר לומר לענין שמיטה, דבשנת השמיטה שבה אינו יכול ואינו רשאי לעבוד כמו שאמרה תורה "והייתה שבת הארץ לכם לאכלה, לך ולעבדך ולאמתך" וגו' (להלן פסוק ו, ז), אע"פ שלא תעבוד את שדך, בכל זאת יהי' לכם לאכלה במדה גדושה לך ולביתך ואפילו לחיה אשר בארצך תהיה כל תבואתה לאכול, ולא עוד אלא ששנת השמיטה

תשפיע ברכה על ששת השנים הבאים כמו שמבטיח הכתוב "וצויתי את ברכתי לכם" וגוי, ואז יוכל לקיים שבת לה', שכל השנה יהי רק לה', דוגמת הימים שצריך לעשר יום אחד לה', וכמו שכתב בספר הגן הנ"ל.

- ב -

וי"ל באופן אחר ג"כ, דאם יקיים ושביתה הארץ, שישבות בשבת מהארציות היינו הגשמיות, ולא יחשוב בשבת רק מרוחניות שיהי באמת שבת לה', אז ושביתה הארץ שע"י קדושת השבת שתקדש עצמך בו אז יהי לך שפע וברכה לכל ימות השבוע, כידוע שהשבת משפיע על כל ימות השבוע וכמבואר בזוהר הקדוש (ח"ב דף פ"ח ע"א) כל ברכאין דלעילא ותתא ביומא שביעאה תליין.

ובעזר אלקי יעקב מצאתי באופן אחר כעין זה בספר נר ישראל להרה"ק מסאדיגורא זי"ע שכ"כ וז"ל: כשהשי"ת משפיע לאדם עושר וכבוד וטוב עולם הזה, צריך האדם לדעת ולהאמין שהכל הוא ממנו יתברך, ובל יחשוב ח"ו שכחי ועוצם ידי וגוי. וזהו כי תבואו אל הארץ, ר"ל מדי עסקכם בעניני ארציות ותראו בה ברכה, תזכרו תמיד, אשר אני נותן לכם, שהכל הוא מהשי"ת, ועי"ז יתן אל לבו לעשות עם העושר דברים טובים מצוות ומעשים טובים, וזהו ושביתה הארץ שבת לד', ר"ל שישב הארציות להבורא ב"ה, וכמו שכתוב כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו (ישעיה מ"ג, ז) "ולא יעשה עם העשירות דבר שהוא נגד רצונו יתברך ח"ו, ועי"ז יהיה שבת לד', ר"ל שכביכול גרם מנוחה לו יתברך", עכ"ל.

אחר שהתבוננתי בדבריו הקדושים שכתב "ולא יעשה עם העשירות דבר שהוא נגד רצונו יתברך ח"ו" וכו', והוא באמת נוגע לא רק לעשירים, רק לכל אחד ואחד שיש לו קצת כסף ומחלק לצדקה, דצריך שידע שלא יפזר לריק ושלא לצורך, ואם מפזר במקום שראוי לצמצם או שלא לתת כלל הוא בכלל גוזל להקב"ה וח"ו אין להקב"ה מנוחה עי"ז כמבואר לעיל. ובקונטרס צדקת יצחק ביארתי קצת מהלכות

הנחוצות בהלכות צדקה, ובעוד כמה קונטרסים הבאתי הרבה ביאורים בענין זה, עיי"ש.

- ג -

והיתה שבת הארץ לכם לאכלה וגו' ולבהמתך ולחיה אשר בארצך וגו'.

בספר ייטב לב הקשה הא אמרו חז"ל (ברכות מ.) אסור לאדם לאכול קודם שיתן מאכל לבהמתו וכאן כתיב קודם לאדם, עיי"ש מ"ש בזה.

ואפ"ל בהקדם הא דאיתא דמאכל שבת אסור ליתן לאכול לדבר טמא, כי יש בו קדושת שבת ושייך רק להאדם, והוא המאכל להנשמה יתירה, כדאיתא בתענית ובפסחים דף (קיי"ז) דע"י הנשמה יתירה יכול האדם לאכול יותר (ועי' ביצה דף לד: בתוס'), ומבואר בזה"ק (פרשת תרומה) כי מהאכילות באים לידי חיבוט הקבר, וכל מה שנהנה יותר בימי החול יקבל יותר מכות ויסורים רח"ל, אבל בשבת מותר ליהנות ולמלא כרסו, כי ממאכלי שבת אין חיבוט הקבר, ומנגיע נהפך לעני"ג ע"י שמענג את השבת. ומבואר במדרש שאם מענג את השבת הוא כמו אלף תעניתים.

ובזה יובן למה כתיב לכם קודם גבי שמיטה, כי שביעית הוא בבחינת שבת כמו שהבאתי לעיל בשם המטה משה (דהשמיטה הוא כדי להשלים מה שהצמיחה האדמה במשך שש השנים), ולכן צריך קודם לאכול בעצמו כמו בשבת.

ובאופן זה אפשר לפרש הפסוק ושבתה הארץ שבת לה', כי בשבת יש לו מנוחה שאין צריך לעצור ולסגף עצמו מאכילה וכו', רק ושבתה הארץ, שיכול לאכול ולהתענג בתענוגים וכו'. כי הוא שבת לה', כי כל המאכלים נשארים רוחניים לה', ודו"ק.

- ד -

ונתנה הארץ יבולה ואכלתם לשובע וישבתם לבטח עליה (כה, יט).

וברש"י ונתנה הארץ וגו' שלא תדאגו משנת בצורת, וצ"ב, וגם ההמשך צ"ב.

ויש לפרש עפ"י ספה"ק ראשית חכמה (בשער הקדושה בשם הזוהר הקדוש) כי צריך לזהר מאוד כשאוכל שלא יאכל לשם תאוה וכו', עיי"ש.

וידוע שכל היסורים שסובלים הכל מהקליפות שנולדו ע"י תאוות עוה"ז, כמובא בספר אור הגנוז לצדיקים פ' מצורע מהבעש"ט ז"ל, וזת"ד: וכן לא ישגיח כלל על תאוות גופו שהוא צרעת משכא דחויא כו', פירוש, משל למה הדבר דומה, למצורע שנדמה לו, שעל ידי החיכוך יהנה יותר, ובאמת על ידי החיכוך מצטרע יותר, כן האדם הסובר שעל ידי תאוה גשמית יהיה לו בריאות וחיזוק הגוף, אך באמת על ידי זה מאבד גם את הגוף, שעל ידי שנפרד מהדביקות באין עליו יסורים. דלא נברא הגוף כי אם שימשך לדביקות אחר הנשמה, לעשות מחומר צורה. לא שימשך הנשמה אחר תאוות הגוף. וזהו שאמרו בזוהר הקדוש (בתיקוני הזוהר תיקון כ"א) צרעת משכא דחויא, פירוש תאוות הגשמיות הבאים ונמשכים על ידי הנחש, הוא כמו צרעת, שעל ידי תאוות גשמיות שנפרד מדביקות השם יתברך מתגשם יותר, ובא לידי עונשים, עכת"ד.

אמנם באכילה דקדושה, כמו סעודות שבת ויום טוב, או סעודת מצוה, אין להסטרא אחרא שום אחיזה ושליטה בזה, ולכן בשבת קדוש כתיב וקראת לשבת עני"ג, דמנ"ע נתהפך לעני"ג כמבואר בספה"ק, אבל באכילה של ששת ימי המעשה צריך לעצור תשוקתו כשהיא בתגבורת התאוה, כמבואר בראשית חכמה הני"ל.

וי"ל דגם שמיטה הוא בבחינת שבת לענין זה (עי' מה שכתבנו לעיל מספר מטה משה) וגם באכילה שאוכלים בשנת

השמיטה אין אחיזה להחיצונים, כיון שהגשמיות נתברך אז מהקב"ה בעצמו כמאה"כ וצויתי את ברכתי וגו'. וזהו שאמר הכתוב ונתנה הארץ פריה ואכלתם לשובע, כמו באכילת שבת שהסעודה הוא מהקדושה ואינו הולך לסטרא אחרא ח"ו, ע"כ יכול לאכול לשובע נפשו, כן הוא בשמיטה. וזהו שפירש"י שלא תדאגו משנת בצורת, שלא תצטרכו לעצור עצמיכם מאכילה רק תוכלו לאכול לשובע נפשכם. כמ"ש זקניי הב"ח ז"ל באורח חיים (סימן ר"ח) ליישב קושיית הטור ז"ל על הי"א בברכת מעין שלש, ונאכל מפריה ונשבע מטובה. וכתב הטור דאין לומר כן, שאין לחמוד הארץ בשביל פריה וטובה, אלא לקיים מצוות התלויות בה. וכתב עליו הב"ח ז"ל ותימא, הלא קדושת הארץ הנשפע בה מקדושת הארץ העליונה היא נשפעת גם בפירותיה, שיונקים מקדושת השכינה השוכנת בקרב הארץ וכו', ועל כן ניתא שמכניסין בברכה זו ונאכל מפריה ונשבע מטובה, כי באכילת פירותיה אנו ניזונים מקדושת השכינה ומטהרתה ונשבע מטובתה, עכתה"ק ז"ל.

והשתא יתבאר היטב הכתוב, ואכלתם לשובע, והטעם, כי האוכל הוא מהקדושה, דוגמת סעודות שבת כנ"ל, כי באכילת פירותיה ניזונים מקדושת השכינה, כמ"ש הב"ח ז"ל. וכיון שהיא מהקדושה אפשר לאכול לשובע ואין צריכים לעצור עצמו וכנ"ל והבן.

- ה -

וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית, הן לא נזרע ולא נאסוף את תבואתינו, וצויתי את ברכתי לכם בשנה הששית וגו'.

- א -

בספה"ק נועם אלימלך הקשה בשם אחיו "החסיד המפורסם" רבי זושא מהאניפאלי זי"ע שהתורה יצאה כאן מדרכה, שדרך הכתובים בכל מקום להיות מקצר ועולה, ועי"ז אנו למדים כמה דרשות מיתור אות אחת, וכאן האריכה תורה לפרש קושיית בני ישראל, והיה די לכתוב

וצויתי את ברכתי, וממילא לא יקשה שום אדם לומר מה נאכל.

עוד יש להקשות דממשמעות הכתוב מוכח כי שאלת מה נאכל בשנה השביעית היא הנותנת שיצוה ה' את ברכתו בתבואת השנה הששית, ואם לא היו ישראל שואלים מה נאכל לא היתה מתברכת להם תבואת השנה הששית, לעשות את הצריך לשלש השנים, והוא תמוה מאוד, דאדרבה איפכא מסתברא, שאם בזמן שלא יהיה בטחונם של ישראל חזק בהשי"ת, ויהיו תמהין ושואלין מה נאכל? בכל זאת יצו ה' להם את הברכה. על אחת כמה וכמה בזמן שבטחונם של ישראל חזק ואמיץ בהקב"ה ולא ישאלו ויסתפקו, מה נאכל בשנה השביעית? כי בטוחים הם בעזר צור ישועתם שישלח עזרו מקודש ולא יחסר להן כל טוב, ודאי ראויים הם שתתברך להם תבואת השנה הששית.

עוד יש להקשות דבפסוק לא נאמר למי ישאלו ישראל מה נאכל וגו'.

ונראה לבאר הענין בהקדם דברי ספה"ק יערות דבש (חלק א' דרוש א') וזלה"ק, בברכת השנים יש לאדם להתפלל על מזונותיו וכו', והרב החסיד איש האלקים מהרמ"ק ז"ל החמיר שלא לתקן צרכי אכילה טרם התפלל על מזונותו, ולכך ראוי בתפלת שחרית עכ"פ לשום לב להתפלל אל ה' שיטריף לו לחם חקו בהיתר ולא באיסור, כי אם יש נדנוד איסור במזון, מטמא כל גופו ואין מזון לנשמה וכו', ולכן יתפלל מאוד בכוונה שיהיה המזון מסטרא דדכיא טהרה, ולא ח"ו מסטרא דמסאבא וכו'.

ומובא בספר דברי אהרן בשם הבעשטה"ק זי"ע שאמר מה דאיתא בתיקוני זוהר הקדוש (תיקון ו') צווחין וכו', היינו בדורות הראשונים שהיו בריאים ועשירים, אבל בדורות אלו, צריך לבקש על פרנסה מהשי"ת.

ובזה יובן אריכות לשון הכתוב, "וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית הן לא נזרע" וגו', שישאלו מהשי"ת איך יהי לנו פרנסה, הן לא נזרע ולא נאסוף, אין לנו על מי להשען כי

אם על אבינו שבשמים, ואז וצויתי את ברכתי וגו'. והיינו כנ"ל שמותר לו לאדם לבקש על הפרנסה בדורות האחרונים, ולא עוד אלא שצריך להתפלל על זה שיהא ממון כשר בהיתר ולא באיסור.

אמנם עדיין קשה דאם השי"ת רוצה שיבקשו על הפרנסה ואח"כ יתן הפרנסה בלי עבודה, אז למה צריך האדם לעסוק בפרנסה בכלל, כמ"ש ששת ימים תעבוד וגו', ובבראשית (ג'), י"ט) כתיב בזיעת אפיק תאכל לחם, ועוד הרבה פסוקים כאלו.

ואפשר לבאר בעזרת אב הרחמן עפ"י מה שמובא בספר דברי יחזקאל (פרשת וישב) וזתו"ד:

"פעם אחת לא היה להבעל שם טוב הקדוש זי"ע מעות לצרכי שבת, ובערב ש"ק באשמורת הבוקר הלך ונגע על החלון אצל איש אחד ואמר לו שצריך על צרכי שבת, ותיכף הלך לדרכו. ומחמת ההתעוררות שבא ללב האיש הזה מחמת פעולת הבעש"ט, קם תיכף ממטתו והלך החוצה לראות מי זה, וירץ אחריו והשיגו. ויאמר לו: אם מצטרך כבודו לצרכי שבת למה יברח ולא ימתין עד שיתנו לו (והאיש הנ"ל לא ידע אם הוא הבעש"ט כי לא הכירו מעולם), והשיב לו: לעולם עם כל איש הנולד בעולם נולד עמו פרנסתו. אך מחמת שהחטא גורם, צריך לעמול על פרנסה כמאמר הכתוב בזעת אפיק תאכל לחם. אבל יש חילוק, שכל אחד לפי ערך הקלקול כן צריך לעמול על הפרנסה, יש שפרנסתו בביתו, ויש מי שצריך לבקש ממרחק לחמו וכדומה. ואני כפי שגמרתי בדעתי אינני צריך לעמול רב רק לעשות איזה פעולה קלה, וכאשר עשיתי מה שמוטל עלי לעשות, בודאי יעזור לי השי"ת, ואין לי שום נפקותא אם אתה תתן לי או לאו".

ובזה מתורצים ג' קושיות הנ"ל, מה שהקשה הנועם אלימלך בשם אחיו הקדוש הרבי ר' זושא מדוע מאריך הכתוב כ"כ, וכי תאמרו מה נאכל. לרמז, דבאמת צריך האדם לעשות איזה השתדלות עבור פרנסתו, כעובדת הבעל שם טוב הקדוש, וע"כ בשנה השביעית שאין עובדים בשדה

צריכים עכ"פ לעשות השתדלות ע"י השאלה והבקשה על הפרנסה.

גם מה שהקשינו שמלשון הכתוב משמע באם לא היו שואלים לא הי' להם ההשפעה, ורק על ידי ששואלים אז וצויתי את הברכתי, גם זה מיושב. דלפי"ד הבעשטה"ק הרי צריך האדם לבקש ולעשות איזה השתדלות ע"ז, וע"כ בשנה השביעית שאין עושים שום השתדלות בפעולה גשמית, צריכים עכ"פ לשאול ולבקש על הפרנסה. ומיושב גם קושיא השני שלא מבואר בקרא למי שואלים מה נאכל. דבאמת השאלה והבקשה הוא מהקב"ה, הן כדי לעשות איזה השתדלות אודות הפרנסה כנ"ל, והן כדברי היעירות דבש דצריכים לבקש מהשי"ת שתהיה פרנסתו בהיתר ולא באיסור, ודו"ק.

*

- ב -

ובאופן שונה אפשר לומר עפימ"ש בייטב פנים לחנוכה (אות כ"ט) בשם זקיני הרה"ק ר' אורי מסטרעליסק זי"ע, שפי' הכתוב כי תאמר בלבבך רבים הגוים האלה ממני וגו' לא תירא מהם, והסיבה לזה (שלא תירא) זכור תזכור את אשר עשה ה"א לפרעה ולכל מצרים וגו', ובאותה זכירה תגרום שיעשה גם היום כן, להכרית הגוים ההם עכדה"ק.

ולפי"ז י"ל כוונת הכתוב גם כאן, וכי תאמרו מה נאכל וגו' וצויתי את ברכתך, דהשפעת הברכה היא ע"י שאלת האדם: מה נאכל? כי כן רצונו של הקב"ה שהאדם יאמר בפיו ועי"ז יצו ה' אתו את הברכה, ודו"ק.

*

- ו -

והחזקת בו. פרש"י עד שלא יפול.

אולי יש לפרש שהכתוב רומז לא רק על העני בעצמו אלא

גם על "מזכי הרבים" העוסקים להציל נפשות ישראל ובאים לעשירים בבקשה שיתנו להם כסף שיוכלו לחזק מעמד העניים מהעשירים שיוצאים בנתינות קטנות, עד שלא נודע כי באו אל קרבינה, דכליא קרנא (ב"מ עז:). ועיי' מתיאשים העסקנים ומפסיקים עבודתם. וכל זה גורם קמצנותם, שאין היצה"ר מניח להם לתת מתנה גדולה בפעם אחת, שיוכלו העסקנים להחזיק מעמד באסיפת כספים לצרכי מצוה, וממילא אינם יכולים להשפיע לאחרים ועיי' נופלים ליאוש רח"ל. ואשרי חלק עשירי ישראל, נדיבי לב, המבינים שעתירותם הוא רק פקדון שהופקד אצלם, והמה ממחיקי העולם.

ועיי' אמר הכתוב והחזקת בו שלא יפול ח"ו לידי יאוש, ואדרבה תעמידנו על רגליו, כמו שאמרו: זה ממונו של אדם שמעמידו על רגליו (פסחים קי"ז). אפשר לומר שכוונה עמוקה רמוז בזה: "ממונו", היינו הצדקה, שמנדב כפי יכולתו זכות זה מעמידו על רגליו שלא יפול ויהא לו הצלחה בממונו. לא כמו שאנו רואים הרבה עשירים שנפלו רח"ל ונשארו בעירום ובחוסר כל, וכמה שמנסים להקים עצמם נופלים עוד הפעם, והכל אך ורק בגלל שלא קיימו הכתוב "והחזקת בו" כראוי, והלכות צדקה היא מהלכות הקשות מאוד שצריכים לברר כל דבר מה להקדים ומה לאחר, ועל כל פרוטה ופרוטה יצטרך ליתן דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה (ובספרי "הצדקה כהלכתה" הארכת בזה).

ובספר אהל יעקב הביא על מקרא זה וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך והחזקת בו, ובמדרש הדא הוא דכתיב אשרי משכיל אל דל ביום רעה ימלטהו ד', דבראש השנה מקציבים לו לאדם כמה הפסדים ונזקים יהיו לו במשך השנה. ברם מי שיש לו שכל וזכות מוזיל מכספו לעניים וממילא הוא זוכה גם במצוה, ואם הוא מקמץ ידו לעניים, נוטלים ממנו את כספו, על ידי הפסד.

ועל כך אמרו חז"ל "זכה - הלא פרוס לרעב לחמך, לא זכה - ועניים מרודים תביא בית".

וזהו הכוונה שבמדרש: אם הוא משכיל אל דל, שמשכיל הוא לתמוך בעניים, הרי ביום רעה ימלטהו ד', שאם נגזר עליו יום רעה, לסבול הפסדים שונים, מצילהו השם יתברך מכך, לפי שכבר הוציא את כספו מידו. אבל אם לא השכיל והוא מקמץ ידו לעני, הרי עליו להוציא את כספו ביום רעה ואין לו הצלה, עכתו"ד.

וזהו כוונת והחזקת בו - עד שלא יפיל שאם תחזק העני כראוי כדי שלא יפיל. גם אתה התומך תזכה על ידי זכות זה להתחזק ולא תפול, כי מצוה זו היא הדדית.

*

- ז -

את כספך לא תתן לו בנשך וגו' אני ה' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים (כה, לז-לח).

אפשר לפרש, דהנה צדקה צריכים לתת בעיקר לעניים מהוגנים, כדאיתא בגמרא (ב"ק ט"ז ע"ב) שירמ"י ביקש על בני ענותות שאפילו בשעה שנותנים צדקה הכשילים בעניים שאינם מהוגנים עיי"ש.

והנה אם נותן צדקה למקומות שאינם כשרים או שיכול לתת לעניים יראי ה', ונותן למי שלבו חפץ, נקרא נשך. שנושך הכסף שנתן לו הקב"ה שיתן צדקה לעניים מהוגנים, ומחלקם לעניים שאינם מהוגנים. וידוע שהעולם עומד על ג' דברים, על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים (אבות פ"א) וע"י הממון יכול לזכות לג' דברים אלו ביחד, ע"י שמחזיק תורה לעני הגון שעוסק בתורה ועובד את ה' כראוי, וזהו ג"כ בבחינת גמילות חסד, שהעני מתחזק על ידי ממנו. וידוע שאין ישראל נגאלים אלא בזכות הצדקה, נמצא דאם מועל בצדקה מעכב הגאולה ח"ו.

וזהו שאמר הכתוב את כספך לא תתן לו בנשך, שלא תהא הנתנה בבחינת נשך ח"ו, רק תהא צדקה הגונה.

ובכוונה זו ממשיך הפסוק, אני ה"א אשר הוצאתי אתכם

מארץ מצרים, שיציאת מצרים היתה התחלת הגאולה השלימה, וכל הגלויות נקראים "מצרים" ע"ש שהם מצרים לישראל, ונמצא דיציאת מצרים רומז גם לגאולה העתידה ב"ב. וע"י שלא תתן כספך ב"נשך", שלא תשוך מהכסף כנ"ל, רק תפזר הצדקה באופן שתקרב הגאולה ע"י, אז יש לך חלק בגאולה העתידה. וכשמשיח צדקינו יבא בב"א, יגלה ברבים את כל מי שעזר לו לבוא לגאול את ישראל, ומי שעייב אותו ח"ו מלבוא, לכן צריכים לעשות חשבון על כל פרוטה שנותנים לצדקה, לאיזה מקום נותנים, שתהי' צדקה הגונה.

- ח -

ואיש כי לא יהיה לו "גואל" והשיגה ידו ומצא כדי גאולתו (כה, כו).

אפשר לפרש הכתוב, מי שאין לו בנים, או שיש לו בנים אך אינו יכול לסמוך עליהם כל צרכו, שיעשו לטובת נשמתו, לאחר מאה ועשרים שנה, כמבואר בספר פלא יועץ באריכות, שהאבות מחכים על טובת בניהם לאחר מאה ועשרים שנה. אחר שהאבות עבדו כל ימי חייהם יומם ולילה לטובת בניהם קנו להם בתים ובנו להם פרנסות וכו', ואחר כל זה בשנה הראשונה אחר פטירת האב עוד לומדים קצת משניות ומתפללים ואומרים קדיש לעילוי נשמתם, וחושבים שבזה עשו את שלהם, ושוכחים מה שאביהם סובל בגיהנם (אם זכה בכלל ליכנס לשם, כמ"ש בשבט מוסר וראשית חכמה: דבעוה"ר יש כמה נשמות שאינם זוכים לבוא אף לגיהנם עד כמה מאות שנים, ועד אז מתגלגלים ונדחים מדחי אל דחי רח"ל עד שבאים לגיהנם למשך י"ב חודש).

ועל זה אמר הכתוב, "ואיש", היינו מי שהוא בחינת איש, כמאה"כ והחזקת והיית לאי"ש, אומרת לו התורה עצה שלא יתיימשך פן תלך נשמתו לשאול ואבדון רח"ל, כי יש עצה והשיגה ידו, שעל ידי והשיגה יד"ו, שיפזר ממונו לצדקה הגונה ויכוין לשם הוי' ב"ה, כמבואר בעבודת הקודש

שבתִּיבַת "והשיגה ידו" רמוזה מצות הצדקה שנותן בידיו. ואז ומצא כדי גאולתו, היינו: שתזכה נשמתו לגאולה מידי החיצונים, כמאה"כ וחטאך בצדקה פרוק (דניאל ד').

ואפשר לפרש תיבת "ומצא" כעין "מציאה", שצריך לחפש עד שמוצא צדקה הגונה, וכמו שכתבנו למעלה מגמרא בבא קמא, וכמו כן איתא בכתובות (דף ס"ו סוף ע"ב) ונקדימון בן גוריון לא עבד צדקה? והתניא אמרו עליו על נקדימון בן גוריון כשהיה יוצא מביתו לבית המדרש כלי מילת היו מציעין תחתיו ובאין עניים ומקפלין אותן מאחריו, איבעית אימא לכבודו הוא דעבד. ואיבעית אימא כדבעי ליה למיעבד לא עבד, כדאמרי אינשי לפום גמלא שיחנא, ועיי"ש בחידושי אגדות מהרש"א.

ועל כן מבטיח הכתוב: ואיש כי לא יהיה לו גואל, והשיגה ידיו, אם יתן צדקה ויחפש להשיג צדקה הגונה, אז "ומצא כדי גאולתו", יזכה למצוא צדקה כזו שתכריע את כל העולם לכף זכות, כמבואר בגמרא (קידושין מ:), וכל זה אם תהיה צדקה הגונה, ואז ממילא יזכה לגאול את נשמתו מידי הסטרא אחרא לאחר מאה ועושרים שנה, ודו"ק.

ויש להוסיף עוד, עפימ"ש לעיל על פסוק את כספך לא תתן לו בנשך וגו', שע"י הצדקה זוכים לגאולה כמאחז"ל. ולפי זה י"ל כן גם בפסוק זה, ואיש כי לא יהיה לו גואל, הרומז לכנסת ישראל המצפה ומחכה לגאולה בכל יום ויום ועדיין לא נושענו, אז העצה לזה והשיגה ידו ומצא כדי גאולתו, שיתנו צדקה כמרומז בתיבת ידיו כנ"ל מספר עבודת הקודש, ואז ומצא כדי גאולתו, ימצאו את הגאולה השלימה בב"א, ושייך לשון מציא"ה על הגאולה השלימה, כמאמר הכתוב מצאתי דוד עבדי, ודו"ק.

פרשת בחוקותי

- א -

אם בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם ונתתי גשמיכם בעתם וגו'.

תיבת "בעתם" לכאורה נראה כמיותרת, וצ"ב.

ואפשר לפרש בהקדם הגמרא (ביצה טז:) כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה וכו' חוץ מהוצאת שבת והוצאת יום טוב והוצאת בניו לתלמוד תורה שאם פחת פוחתין לו ואם הוסיף מוסיפין לו.

וברש"י כל מזונותיו של אדם, "כל מה שעתיד להשתכר בשנה שיהא נזון משם קצוב לו, כך וכך ישתכר בשנה זו, ויש לו ליזהר מלעשות יציאה מרובה שלא יוסיפו לו שכר למזונות אלא מה שפסקו לו. חוץ מהוצאת שבתות - אותה לא פסקו לו מה ישתכר לצרכה ומהיכן תבואהו, אלא לפי מה שרגיל ממציאם לו לשעה או לאחר שעה. פוחתין לו - כלומר ממציאין לו שכר מועט".

ובתוס' (ד"ה כל מזונותיו של אדם וכו') כתבו וז"ל: פר"י הכל נפקי מקראי דלעיל: מזונותיו דשבת כדאמר לוו עלי ואני פורע: תורה, דכתיב חדות וחדות היא תורה דכתיב פקודי ה' ישרים משמחי לב, עכ"ל.

ועי' בתוס' לעיל ד"ה לוו עלי ואני פורע, והא דאמר עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות, הני מילי כשאין לו ממי ללות ע"כ. וברש"ל הוסיף כלומר אלא אם כן יטול מן הצדקה, אבל הכא מיירי שיש לו משכנות כדי לפרוע ואין לו מעות, לכך אמר לוו עלי ע"כ.

הרי מבואר מזה שאם פחת האדם בהוצאות לתלמוד תורה, או שלמד פחות ממה שהיה יכול ללמוד (כמבואר בשולחן ערוך הלכות תלמוד תורה) ובזה הזמן עסק בעבודות גשמיות יותר כדי להרוויח יותר מעות, אז פוחתין לו ח"ו

כפירש"י, שממציאין לו שכר מועט, שבתלמוד תורה איתא לעיל שאף שאין לו כלום, רק יש לו משכונות או בית ג"כ יכול להלוות לו מעות על חשבון זה כמו שאמר לו עלי ואני פורע, וכמ"ש הרש"ל כנ"ל.

ובאמת הרבה אנשים חושבים שאם עובדים הרבה יהי להם יותר כסף, אך זה טעות גמור כמבואר בגמרא, שכל מזונות קצובים מראש השנה, והטירחא לא יעזור לו כלום, כמ"ש במשנה ברורה הלכות שבת (סימן רמ"ב) שיזהר מאוד בכל השנה על הוצאותיו, שאין אדם יודע כמה פסקו לו בראש השנה, ואם יתן מעותיו על מותרות אפשר שבסוף השנה לא ישאר לו על הוצאותיו הנחוצות, כי מה שפוסקין לו הוא סכום מסוים וכו' עיי"ש, אבל אם מוסיף בתלמוד תורה אז מוסיפין לו כנ"ל.

ובזה יובנו הפסוקים, אם בחוקותי תלכו וגו', וברש"י שתהיו עמלים בתורה, מבטיחה התורה "ונתתי גשמיכם בעתם", שלא יחסר לכם כלום, ולא תחשבו שבזמן זה היינו יכולים לעסוק בעבודה גשמית כדי להרויח.

ומה שאמר "בעתם" אפ"ל דאם מקיים דברי הרש"ל כשיש לו משכונות או בית ומלוה לו מעות על חשבון הזה שיוכל למוכרם כמ"ש לו עלי, אז צריך לדעת שאפילו אם לא יהי לו תיכף המעות, אלא "בעתם", כשיצטרך לשלם החוב שלוה על פי הבטחת הקב"ה לו עלי ואני פורע, אז יהי לו הכסף לשלם, וזהו שאמר הכתוב "בעתם", דאף שאין לו עכשיו לשלם החוב, מ"מ כיון ששם בטחונו בהשי"ת ולא ביטל הרבה מלימודו, יעזור לו השי"ת שיוכל לשלם החוב "בעתם", כי הקב"ה יודע בדיוק העת המוכשר לתת לו המעות. רק שידע שהעיקר הוא מזון הנשמה, דאם יזון את נשמתו בתורה ומצות, לא יחסר לו כלום בגוף ובנפש.

אחר כך מצאתי כעין זה באופן אחר בספה"ק תולדות יעקב יוסף פרשת תבא דף קצ"ח ע"ג שכתב וז"ל:

"ונ"ל דאיתא בפרק ב' דביצה (דף טו:) חדות ה' היא מעוזכם (נחמי ח') אמר הקב"ה לו עלי וקדשו קדושת היום

והאמינו בי ואני פורע, והקשו תוספות מהא דאמרי עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות, ומשני כו'. וכעת נ"ל פשוט להבין ע"י משל ומליצה דברי חכמים וחידותם, דנ"ל להבין טעם משתה ושמחה בשבת וביום טוב, מלבד הטעם המבואר להבאים בסוד ה' תיקון ג' סעודות דשבת, וגם ביו"ט טעמו מבואר שם, אך נ"ל ע"ד מליצה, ששמעתי ממורי משל לבן מלך שנשתלח למרחקים לכפר א' פחותי הערך, ובהאריך הזמן שמה הגיעו כתב מאביו המלך ורצה לשמוח בו מאד אך שחש מבני הכפר שילעיגו עליו באומרם מה יום מיומים ושמחה מה זו עושה, מה עשה בן המלך, קרא לבני הכפר וקנה להם יין ושאר מיני יין המשכרים עד ששמחו עם היין והוא מצא עת לשמוח מאוד בשמחת אביו ודפח"ת. והנמשל מובן, כי הנשמה בושה לשמוח בשבת בתענוגי אביה מלך מלכי המלכים הקב"ה בהנשמה יתירה שהוא לו אגרת שלומים מאביו, מחמת הגוף שהוא כבן כפר, לכך צוותה תורה לענג הגוף בשבת ויו"ט, ואז כשהגוף שמח בשמחת הגוף אז יש פנאי לנשמה לשמוח בשמחת דביקות המלך הקב"ה, ודי בזה.

העולה מזה דאין מקום לגוף לשמוח בשבת ויו"ט כי אם כדי שיהי' אז פנאי לבן מלך שהיא הנשמה לשמוח בשמחת אביו שבשמים, מה שאין כן בלאו הכי, וזה שדקדק הש"ס בתיבות יתירות ואמר הקב"ה לוו עלי וקדשו קדושת היום והאמינו בי ואז אני פורע, ור"ל שיהי' הלוואה לענג הגוף בשביל הנשמה, וזה שאמרו לוו עלי כי הנשמה חלק א-לוה, והיינו דמפרש ואמר וקדשו קדושת היום, ר"ל שהנשמה תקדש את עצמה בקדושת היום. והאמינו בי, כי נודע שהאמנה הוא דביקות הנשמה בקב"ה, כמו ששמעתי ממורי על פסוק (שמות י"ד) ויאמינו בה' ובמשה וגו', ואז רשות ללוות לענג הגוף כדי לקדש הנשמה ולהאמין ולדבק בשמו ית', אז אני פורע. ומה שאמרו עשה שבתך חול, היינו שבת"ך של הגוף, אז יעשה חול ולא יצטרך לבריות, כמו במשל שאין בן המלך פורע לבן כפר כי אם לתועלתו וק"ל, ועיין עוד בתולדות יעקב יוסף ריש פרשת קדושים יעו"ש.

- ב -

אם בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם ונתתי גשמיכם בעתם וגו'.

- א -

והקשו המפרשים הלא שכר מצוה בהאי עלמא ליכא (קידושין לט:), ואיך הבטיח הכתוב כאן שכר מצוה בעולם הזה.

ובמדרש ריש פרשת איתא, הה"ד (תהלים קי"ט) חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך, אמר דוד רבונו של עולם, בכל יום ויום הייתי מחשב ואומר למקום פלוני ולבית דירה פלונית אני הולך והיו רגלי מוליכות אותי לבתי כנסיות ולבתי מדרשות וכו', רבי מנחם חתנא דרבי אלעזר בר אבינא אמר חשבתי מה שכתבת לנו בתורה אם בחקותי תלכו ומה כתיב תמן ונתתי שלום בארץ וכו', וצריך ביאור.

ולהלן בפרשה כתיב ונתתי שלום בארץ וגו', פירש"י ז"ל שמא תאמרו הרי מאכל הרי משתה אם אין שלום אין כלום, תלמוד לומר אחר כל זאת ונתתי שלום בארץ, ע"כ.

ויבואר כל זה דהנה רש"י ז"ל כתב אם בחקותי תלכו - שתהיו עמלים בתורה, כמ"ש והגית בו יומם ולילה, ואם לומד תורה כל עת שיש לו זמן בדרך הטבע אז אמרין שכר מצוה בהאי עלמא ליכא. אבל היושב ולומד תורה במסירות נפש מתוך הדחק, עד כדי כך, שאף שאין לו מה לאכול ח"ו או בגדים הנחוצים ביותר בדרך הטבע, מ"מ עוסק בתורה, זהו סימן שלומד לשם שמים ואינו מתנהג לפי דרך הטבע.

ועל כן מבטיח הכתוב שכר מצוה גם בעולם הזה בעד לימוד תורה כזה. שהרי איתא בספח"ק דמה שאמרו שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, היינו: אם מקיים המצוה בדרך הטבע, אבל אם מסר נפשו בעד המצוה הרי המסירת נפש מחשיבו כאילו נסתלק מן העולם ח"ו, ואז לא נקרא "בהאי עלמא", ושפיר יכול לקבל שכר מצוה כזו בהאי עלמא ג"כ.

וזהו שכתב רש"י ז"ל אם בחקותי תלכו שתהיו "עמלים" בתורה, היינו שלא תלמוד רק לפי דרך הטבע, אלא שתעמול בה יותר מכפי יכולתך, דעל זה שייך לשון עמל, ואז שפיר תקבל שכר בעולם הזה, ונתתי גשמיכם בעתם וגו'.

ויש להוסיף עוד, דהנה מובא בספה"ק בשם הבעל שם טוב הקדוש זי"ע על פסוק (תהלים קכ"א ה') ה' צלך, שכביכול הקב"ה הוא כמו צל, דכמו צלו של האדם כל מה שאדם עושה הצל עושה כנגדו, כמו"כ הקב"ה מתנהג עם האדם כמו שהאדם מתנהג, וכתבו שכן איתא במדרש.

ועיין ברמב"ן פרשת שמות על פסוק ויאמר א' אל משה אהי אשר אהי (ג', י"ד) שכתב וז"ל, ועוד אמר כיוצא בזה במדרש אגדה, ומהו אהי אשר אהי כשם שאתה הווה עמי כך אני הווה עמך, אם פותחין את ידיהם ועושין צדקה אף אני אפתח את ידי, שנאמר יפתח ה' לך את אוצרו הטוב, ואם אינן פותחין את ידיהם מה כתיב שם הן יעצור במים ויבשו וכו' עיי"ש, והוא כעין דברי הבעל שם טוב הנ"ל.

ולפי זה יש לפרש כאן, דמדה כנגד מדה, בשכר שהאדם אינו מבלה זמנו על הבלי עולם הזה רק עמל בתורה יותר מכפי יכלתו, יתן לו הקב"ה ג"כ יותר ממה שמגיע לו ולא יצטרך לבלות הזמן על עבודה גשמית להביא טרף לביתו, רק ונתתי גשמיכם בעת"ם ובזמנם הנכון, ועי"ז לא תצטרכו לבלות הרבה זמן על עסק בפרנסה, כי הקב"ה הוא דוגמת הצל להאדם כנ"ל.

ונראה להוסיף עוד בביאור הענין, דהנה איתא מהרה"ק מבארדיטשוב זי"ע לפרש מה שאומרים בימים נוראים כי זוכר כל הנשכחות אתה הוא מעולם, שהקב"ה זוכר מה שהאדם שוכח, דאם אדם זוכר שעשה מצוה אז הקב"ה כביכול אינו זוכרו, ואם האדם שוכח המצוה שעשה ואינו מתגאה בזה, אז הקב"ה זוכרו, וכן הוא להיפך לענין עבירות, וזהו כי זוכר כל הנשכחות אתה הוא מעולם, עכתדה"ק.

ולענינינו יש לומר גם כן כדבר הזה, דאם האדם מסתכל רק על רוחניות וכאילו שוכח לגמרי מעניני גשמיות שלו

(ועושה ממש רק ההכרחי ולא יותר), אז הקב"ה יסתכל ויזכור אודות גשמיותו ויעזור לו שיוכל לעסוק בתורה ועבודה במנוחה ושלוה.

ומיושב ג"כ הקושיא שהזכרנו דהלא אמרינן שכר מצוה בהאי עלמא ליכא. אך י"ל דבאמת אינו מכח שכר מצוה, כי השכר מצוה הוא רב טוב הצפון להאדם לעולם הבא, אלא שהוא בחי' זוכר כל הנשכחות, דאם האדם שוכח אודות גשמיותו ועוסק רק בתורה, אז הקב"ה זוכר את צרכיו הגשמיים ונתתי גשמיכם בעתם וגו'.

- ב -

עוד אפשר לפרש הכתובים אם בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ונתתי גשמיכם בעתם. ולתרץ קושיית המפרשים הנ"ל הלא שכר מצוה בהאי עלמא ליכא.

וי"ל בהקדם דברי הזוה"ק (יתרו דף רפ"ח,; אחרי דע"ג). קוב"ה ואורייתא וישראל חד הוא וכו' עיי"ש, ועיי' בכתר שם טוב (ח"ב ד"ד ע"ד), שהאותיות שבתורה הם חדרים של השי"ת שהוא ממשיך בהם את אצילת אורו. ואמרינן בעירובין (נד.) דאדם העוסק בתורה מצליח בכל עניניו עיי"ש, וזהו כמו הזורע זרעונים באדמה ואח"כ צומחת התבואה, וכמו שאומרים בתפילת שחרית זורע צדקות מצמיח ישועות, דהצדקה שזורע (ע"ש הכתוב זרעו לכם לצדקה וקצרו לפי חסד) מצמיח אח"כ ישועות. וכמו כן הוא בלימוד התורה, דע"י שהאדם זורע בתורה, מצמיח פרנסה ושאר ישועות טובות. וזהו כוונת הקרא, אם בחוקותי תלכו וגו', אז ונתתי גשמיכם בעתם, ודו"ק.

ולתרץ הקושיא שהבאנו הלא שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, י"ל דלזה התכוון הכתוב באמרו ואת מצוותי תשמרו, מלשון המתנה כמאמר הכתוב (בראשית ל"ז י"א) ואביו שמר את הדבר (ועי' בספר קדושת יום טוב פרשת פנחס על פסוק תשמרו להקריב לי במועדי). והנה איתא בספרים הקדושים דאף דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא, מכל מקום בעד הכנה להמצוה שפיר משלם שכר אף בעולם הזה.

דברי פרשת בחוקותי תורה ריט

וזהו אפ"ל בכוונת הכתוב, ואת מצותי "תשמרו", שתצפו מתי יבאו המצוות לידכם ותקיימו אותם, וזהו ההכנה להמצוות, ועל זה מקבלים שכר אף בעולם הזה, ונתתי גשמיכם בעתם וגו'.

ובזה יש לפרש גם מה שאמר אם בחקותי "תלכו", ופירש"י שתהיו עמלים בתורה, ומרמז הכתוב דגם בעד לימוד תורה תוכלו לקבל שכר בעולם הזה, ואף ששכר מצוה בהאי עלמא ליכא, מכל מקום בעד ההכנה ללימוד התורה, והיא ההליכה לבתי מדרשות, "תלכו", בעד זה שפיר שיך הבטחת ונתתי גשמיכם בעתם, ודו"ק.

ובזה יובן המדרש שהסמיך לכאן הה"ד חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך, אמר דוד בכל יום ויום הייתי מחשב ואומר למקום פני אני הולך וכו', והיו רגלי מביאות אותי לבית המדרש, שחשב על עצמו שעבודתו אינה חשובה כלום וממילא יכול לילך גם לבית פלוני ולמקום פלוני, אך באמת היו רגליו מוליכות אותו לבית המדרש, ועל זה שרגליו מוליכות אותו שפיר שיך שכר בעולם הזה, שהוא הכנה למצות לימוד התורה, ולזה הדגיש המדרש מה שהיו רגליו מוליכות אותו, דמישך שייכא למה שאמר אח"כ ונתתי גשמיכם בעתם.

ובאופן אחר קצת יש לפרש מה שאמר והיו רגלי מוליכות אותי, עפ"י הידוע מהרה"ק הרבי ר' מענדעלע מרימנוב זי"ע לפרש הכתוב (בפרשת העקידה) וישלח אברהם את ידו וגו', דאבריו של אברהם אבינו ע"ה לא היו עושים כי אם מה שהוא רצון הבורא, וכיון שרצונו של הקב"ה הי' שלא ישחוט באמת את יצחק בנו, רק הי' נסיון לנסותו, ע"כ לא רצתה ידו של אברהם אבינו ע"ה לשחטו והוצרך לשלוח את ידו בכח, וזהו וישלח אברהם את ידו, עכתדה"ק.

וזהו שאמר המדרש דדוד המע"ה הי' ג"כ בבחינה זו, דאף שהייתי מחשב ואומר לבית פלוני ולמקום פלוני אני הולך, "היו רגלי מוליכות אותי לבתי כנסיות ולבתי מדרשות", כיון שרגליו רצו לעשות רק דברים שבקדושה, והרגישו מה שהוא

מצוה ומה שאינה מצוה.

ובזה יובן ג"כ המדרש להלן, חשבתי מה שכתבת לנו בתורה אם בחקותי תלכו ומה כתיב תמן ונתתי שלום בארץ, שהיה לו לדוד המלך ע"ה מלחמת היצר טוב נגד היצר הרע, וכמו שהי' אצל רבקה כשעברה על פתח בית ע"ז עשו מפרכס לצאת וכשעברה על פתח בית המדרש יעקב מפרכס לצאת, וכשהלך דוד המע"ה לבית המדרש לעסוק בתורה נעשה שלום עם היצה"ר כמו שכתוב משכחו לבית המדרש, ואח"כ נשבר כוח היצה"ר שנעשה שלום בין שניהם היצר טוב והיצר הרע.

וזהו שכתב רש"י ז"ל שמא תאמרו הרי מאכל הרי משתה אם אין שלום אין כלום, תלמוד לומר ונתתי שלום בארץ, דע"י שעוסק בתורה עושה שלום בין יצר טוב ויצר הרע, וברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלים אתו.

- ג -

עוד אפשר ליישב הקושיא דהלא שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, בהקדם דברי התולדות יעקב יוסף פרשת משפטים, דיש שני סוגי אנשים, אחד המתנהג עפ"י הטבע שהוא גימטריא אלקים בחינת מלכות, סוג שני המתנהג למעלה מהטבע בחינת צדיק מושל ביראת אלקים, שהוא מבטל גזירות אלקים, וזהו בחינת יוסף הצדיק, וכאשר אחד באחד יגשו (איוב מ"א, ע"י ב"ר פצ"ג) ונתחברו שני סוגים הנ"ל נעשה הכל בחינה אחת כנודע כי זה כסא לזה, כאשר שמעתי ממורי הרבה מזה, כמו שמצינו שני אנשים שאחד נעשה לבוש וכסא לחבירו, כמו זה שמתנהג עפ"י המדריגה שהיא למעלה מהטבע, ומכל מקום כל צרכיו נעשה עפ"י בני אדם המתנהגים בטבע, אם כן נעשה זה כסא לזה, ובהתחברם אחד באחד יגשו נעשה הכל אחד, והבן עכלה"ק.

ובאמת אף אם נולד האדם במזל הטבע שיוצרך לעמול על פרנסתו, אך כל זה רק אם מתנהג בדרך הטבע, אבל אם מהפך הטבע ומתנהג שלא כדרך הטבע (שבגימטריא אלקיים), ולומד תורה במסירות נפש לשם הקב"ה וכדי

דברי פרשת בחוקותי תורה רכא

לקיים מצוותיו יתב"ש, אז השי"ת מהפך המזל והטבע שלו ונעשה מדין רחמים, ועי"ז יזכה שכל צרכיו נעשים עפ"י בני אדם המתנהגים בטבע, וכדברי התולדות יעקב יוסף הנ"ל.

וזהו כוונת הפסוקים, אם בחקותי תלכו וגו' שתהיו עמלים בתורה, והיינו שיעמול בתורה למעלה מן הטבע, ממילא יזכה שיהא מלאכתו נעשית ע"י אחרים, ונתתי גשמיכם בעתם בלי שום עמל, ונמצא ג"כ דלאו מכח שכר מצוה אתינן עלה, ודו"ק.

- ד -

באופן אחר קצת אפשר ליישב הקושיא הנ"ל, דהתנא אומר באבות (פרק ה') המהלך בדרך ואומר מה נאה אילן זה וכו' הרי זה מתחייב בנפשו. וידוע שמרובה מדה טובה ממדת פורעניות (סנהדרין ל"ז ע"ב), וא"כ ההולך בדרך ומחשבתו בתורה ועבודת ה', ומתאמץ א"ע מאוד ודוקא כשהוא מטולטל בדרך לומד תורה ביגיעה רבה, אפשר שעבור מסירת נפש כזאת, הגם ששכר מצוה בהאי עלמא ליכא, בכל זאת משפיעים לו כל טוב גם בעולם הזה, כשם שהוא יצא מגדרו וטבעו, כן יתנהגו אתו מן השמים, ויתנו לו כל טוב גם בעולם הזה.

ובזה יבואר מה שאמר הכתוב אם בחקותי "תלכו", דקאי על לימוד התורה כפירש"י, ומרמז הכתוב דאף כשהולך בדרך ג"כ יקיים המצוה ובלכתך בדרך שתהא הלכיתך ג"כ עפ"י התורה, ואת מצותי תשמרו, שידוע מהחפץ חיים זצ"ל שעשה חשבון שברגע אחד אפשר ללמוד ולהוציא מפיו מאתים תיבות, ואח"כ עושה החשבון שנים עשר אלף תיבות לשעה, ונמצא שבארבעה שעות ליום סך הכל 168,000 תיבות, וכך עושה החשבון כמה מצות מקיים בכל תיבה ותיבה של לימוד התורה, עיין שם.

וזהו ואת מצותי תשמרו, שקאי גם כן על המצות שמקיימים בעת הליכה בדרך.

והנה ע"י טלטול הדרך קשה ללמוד בעיון, וכמו שכתבו

רכב דברי פרשת בחוקותי תורה

המפרשים על הא דאל תרגזו בדרך (בראשית מ"ה) ואמרו בגמרא (תענית ט:) אל תתעסקו בדבר הלכה, הכוונה על עיון הלימוד.

ושמעתי מזקני הגה"צ ר' זאב וואלף מאטצען זצ"ל, שבמשפחתם היה סדר מיוחד של לימוד התורה על הדרכים, דהיינו שלמדו מסכתות ידועות ומשניות בעל פה כדי שיוכלו ללמוד תורה על הדרכים ולא לבלות הזמן. ואצלם היה הסדר כששאלו אותם כמה זמן לוקח הדרך ממקום פלוני למקום פלוני, היו משיבים כך וכך דפים או מסכתות או סדר משניות. וזקני ז"ל אמר שסיים ש"ס שש וחצי פעמים כסדרן, ושלא כסדרן לא הי' לו החשבון. וסיפר מזקיניו או דודו שסיים ש"ס שש עשרה פעמים כסדרן, וכל זה היה שמתוך גודל אהבת ה' שבער בקרבם לא בלו אפילו רגע אחת לבטלה, שכל רגע היה חשבון גדול.

ועל זה שפיר אפשר ליתן שכר בהאי עלמא, דאין זו מצוה קלה לעסוק בתורה אף על הדרכים, וזהו ג"כ רק מכח מסירת נפש שהאדם מוסר נפשו בעד השי"ת שאף בעת הליכה יקיים אם בחוקותי תלכו, שתהיו עמלים בתורה, וכנ"ל. ועל זה שפיר שייך ליתן שכר אף בהאי עלמא.

- ג -

אם בחוקותי תלכו ואת מצותי תשמרו וגו' ונתתי גשמיכם בעתם.

יש לדייק למה כתיב לשון "אם", שהוא כמו תנאי, ולא כתיב בלשון ציווי, בחוקותי תלכו.

ואפשר לומר בהקדם הגמרא (עבודה זרה דף ה' ע"א) תנו רבנן אם בחוקותי תלכו אין אם אלא לשון תחנונים, וכן הוא אומר לו עמי שומע לי וגו' כמעט אויביהם אכניע, ואומר לו הקשבת למצותי ויהי כנהר שלומך וגו' ויהי כחול זרעך וצאצאי מעיך וגו'.

וכתב המהרש"א בחידושי אגדות וז"ל: נראה דה"פ לפי

דברי פרשת בחוקותי תורה רכג

שמלת "אם" בכל התורה כולה נאמר בלשון ספק ותלוי ויצאו מן הכלל, כגון אם כופר יושת עליו ואם כסף תלוה כפירש"י בחומש. ומצינו קרוב ללשון זה במבקש, כמו אם יהיה אלקים עמדי, ועל כן אמר דאם בחקותי תלכו אל תפרשהו בלשון ספק ותלוי כחברו בפרשה זו ואם לא תשמעו וגו', אך תפרשנו בלשון מבקש ותחנונים, דכן מצינו דהקב"ה מבקש דבר זה מהם שנאמר לו עמי שומע לי וגו' וק"ל, עכ"ל.

ובזה יובן, דאף אמנם שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, היכא שהמצוה הוא ציווי, אבל היכא שאנו מקיימים המצוה מחמת אהבת ה', ע"ז מקבלים שכר גם בהאי עלמא. וזהו אם בחוקותי תלכו, שהקב"ה כביכול מבקש בלשון תחנונים (כדברי המהרש"א בגמ' הנ"ל) שנקיים המצות, ואנו מקיימים אותם מחמת אהבת ה', ע"ז שפיר מגיע שכר בהאי עלמא, ונתתי גשמיכם בעתם וגו'.

- ד -

אם בחוקותי תלכו וגו' ונתתי גשמיכם בעתם

- א -

אפשר לומר כוונת הכתוב, דמוסב על מי שמרגיש בעצמו שבכוחו לקרב לבבות ישראל לאביהם שבשמים, כמו שמצינו בשמואל הנביא שהלך מעיר לעיר להורות לישראל הדרך אשר ילכו בה (שבת נ"ו ע"א). אך איש כזה שבכוחו להשפיע על ישראל לקרבם להקב"ה, אבל חושש דאם כן מהיכן יפרנס את בני ביתו, על זה מסיים הכתוב, ונתתי גשמיכם בעתם וגו', ומבטיחה התורה שלא יחסר לו כל טוב.

ועל דרך זה אפשר לפרש גם הפסוק שלאחריו, וישבתם לבטח בארצכם, ונתתי שלום בארץ וגו'. דגם פסוק זה רומז למי שמקרב לבות בני ישראל לאביהם שבשמים, ונודד מביתו למרחקים לצורך זה מדי פעם בפעם, מבטיחה לו התורה, שבשכר זאת שהוא שומר צאנו של השי"ת, כביכול ישמור הקב"ה את צאנו, דהיינו אנשי ביתו, שלא רק שיהי להם כל טוב, אלא שישמרם הקב"ה מכל צרה וצוקה ומכל

רכד דברי פרשת בחוקותי תורה

פגע ומחלה. וזה וישבתם לבטח בארצכם, דאף בעת שהוא הולך (בחוקתי תלכו) ממקום למקום לקרב לבות ישראל לאביהם שבשמים, ואנשי ביתו יושבים בביתם ובארצם, מבטיחם הכתוב שישבו לבטח, ונתתי שלום בארץ ושכבתם ואין מחריד, אכ"ר.

- ב -

או יאמר אם בחקותי תלכו, ופירש"י שתהיו עמלים בתורה. פ"י שילמוד ויעמול בהלכות המצוה ויצפה מתי תבוא לידו ויקיימנה, כמו רבי עקיבא (ברכות סא:): שאמר כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה מתי יבוא לידי ואקיימנו. וכן מבואר בחרדים ובחיי אדם שאחד מתנאי המצוה הוא שיהיה ממתין ומצפה מתי תבוא לידו המצוה לקיימה דכתיב ושמרתם לעשותם, ר"ל המתינו לעשותם כמו ואביו שמר את הדבר. ועוד שיעשנו מאהבת ה' לא לשום פניה ולא לשום הנאה שבעולם, וגם שלא יעשנה כאילו הוא חייב בדבר ורוצה לפטור ממנה והיא עליו כמשא, אלא יעשנה מאהבה, שאפילו לא היה מצווה בה היה משתוקק לעשות נחת רוח להקב"ה שרצונו בזה.

וידוע שהרב הקדוש מבארדיטשוב זי"ע ה' מחכה ומצפה כל הלילה הראשונה של חג הסוכות לקיים מצות ד' מינים, ומתוך גודל דביקותו לקיים מצות ד' מינים שבר החלון ושתת הדם מידי הקדושים ולא הרגיש. וכעין מה שמובא במסכת שבת על רבא ששתת דם מאצבעו בשעת לימודו ולא הרגיש בדבר כלל. וזהו עבודת הצדיקים.

וזהו ענין עמלים בתורה, שהוא עמל על הלכות המצוות ללמדם כדי לדעת איך לקיימם כשיבא הזמן, וזהו שאמר "תלכו", כמו ההליכה שהאדם הולך לאיזה מקום הוא הכנה לעיקר מטרתו שהוא להגיע למקום ההוא, כמו כן תעמלו בתורה ובלימוד קיום המצוות כדי שתדעו איך לקיימם בפועל, וק"ל.

וזהו גם ואת מצותי תשמרו, מלשון ואביו שמר את הדבר (וכמו שכתבנו למעלה ג"כ באופן אחר קצת), שתמתינו

לקיים המצוה ותצפו מתי תבא לידכם ותקיימוהו.

- ג -

או יאמר בכוונת הקרא אם בחקותי תלכו וגו', "תלכו" מלשון גלות, כמאמר רז"ל הוי גולה למקום תורה, ואם יפתה אותו היצה"ר לומר מהיכן ירק זה חי, כמבואר ברש"י (בראשית י"ב) לפי שהדרך ממעטת ג' דברים שם וממון ופ"ו וכו', על זה מבטיח הכתוב ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יבולה וגו' ואכלתם לחמכם לשובע, דכשלומד תורה אין צריך לדאוג על צרכי גשמיות, כדתנן (אבות פ"ג מ"ה) כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ, והקב"ה יכול לפרנסו ולזונו בכל מקום אפילו במדבר, וע"י שיעמול בתורה מתוך גלות של הוי גולה למקום תורה, שהוא קשה יותר מלעסוק בתורה בביתו, יקבל הכל באהבה, כי בין כך ובין כך אדם לעמל יולד (איוב ה'), ואשרי מי שעמלו בתורה, כפי המפרשים, שאשרי לאדם שבחר לעצמו לעמול בתורה, דע"י שעומל בתורה ומצוות תתהפך הגזירה ולא יצטרך לעמול בעניני גשמיות, ואז ונתתי גשמיכם בעתם, ואכלתם לחמכם לשובע, שהשביעה תהי' לא רק להגוף, אלא גם להנשמה, שיאכל כדי להברות גופו לעבודתו יתברך שמו.

- ה -

אם בחוקתי תלכו וגו' ונתתי גשמיכם בעתם וגו'.

- א -

נראה לרמז בזה מה שהיה אצל הרה"ק בעל דברי יחזקאל משינאווע זי"ע, שבא אליו איש אחד והתמרמר לפניו שרוצים לקפח פרנסתו. אמר לו הרה"ק משינאווע שילמוד חק לישראל, דלימוד חק לישראל מסוגל לפרנסה בנקל ובהרחבה, ונרמז במאמרם (ביצה ט"ז ע"א) האי חק לישראל דמזונא היא, ואם ילמוד חק יהיה לו פרנסה בריוח ובנקל, וכך הוה. ולימוד חק לישראל הוא נחוץ מאוד לבעלי בתים העובדים כל היום דמי שהולך מעת לעת בלי תורה רע מאוד, ומובא בספח"ק תולדות אהרן דמי שאין לו זמן ללמוד עכ"פ

יקבע עת ללמוד בספר חק לישראל, דבזה נכלל תנ"ך הלכה אגדה גמרא.

מלפנים זאת בישראל בדורות הקודמים ובימי אבותינו זי"ע, אשר כל או"א בין תי"ח בין איש המוני השתדלו להשלים חוקם בכל יום ויום בסי' חק לישראל חק ולא יעבור, וכן נהגו הצדיקים הקדושים מדור דור כידוע, ומקור חוצבו ממוקם קדוש עליון, יסוד ותקנו איש האלקי קודש הקדשים מרן רבינו האריז"ל, ללמוד בכל יום ויום בסדר הזה תורה נביאים וכתובים, משנה, תלמוד, זוה"ק, כמבואר בשער המצות פ' ואתחנן (דף מ"ו) עיי"ש. ואחריו קס הגה"ק איש האלקים מרן החיד"א זלל"ה, והוסיף מילואים לסדר הנ"ל ללמוד בכל יום עניני מוסר ודינים מלוקטים מארבעה חלקי השו"ע והרמב"ם ז"ל כדי לצאת גם ידי חובת לימוד הלכה, ע"ד אמרם ז"ל כל השונה הלכות בכל יום כו', ועיין בשו"ע (סי' רל"ח) דאם לא השלים חק הקבוע לו ביום, ישלימו בלילה מיד. ועיין בפתחי תשובה (יו"ד סי' רמ"ו) בשם משנת חכמים דדעתו נוטה דאם לא השלים בלילה מחוייב להשלים אף ליומא אחרא, וצריך ללמוד דבר זה קודם שאר לימודו עיי"ש, עכ"ל.

א) בשער המצות פ' ואתחנן דף מ"ו כתב, וז"ל: ועתה נבאר סדר עסק התורה שיעסוק האדם בכל יום וכו', תחילה יקרא מקרא ואח"כ נביאים ואח"כ כתובים ואח"כ קבלה ואח"כ משנה ואח"כ תלמוד, וטוב שיקרא ג' בחינות שיש בתלמוד והם ברייתא ותוספתא ומימרא וכו', תחילה יקרא בתורה מפרשת שבוע ההיא ביום א' יקרא ששה פסוקים ראשונים שבאותה פרשה, וביום ב' יקרא ד' פסוקים שלאחריהם, וביום ג' ה' פסוקים שלאחריהם, וביום ד' ו' פסוקים שלאחריהם, וביום ה' ה' פסוקים שלאחריהם, וביום ו' כ"ו פסוקים וכו', עיי"ש, עכ"ל.

ב) בספר שארית ישראל המיוחד שבתלמידי הגה"ק מוה"ר ר' מרדכי מטשארנאביל זצוק"ל (שער השובבים דרוש א') כתב, וז"ל: והנה הרוואה יראה בספר הקדוש שנקרא חק לישראל שהוא תיקון לפגם הברית. ככה קבלתי

מרבתי שתיקון האמיתי הוא ע"י התחברות תורה שבכתב עם תורה שבע"פ ע"י חק לישראל. ורמז לזה וחוק בשארו שם וכו'. ע"כ בעקות משיחא אלו יצא לאור ספר "יוסף לחק" מהצדיק הגדול רבי חיד"א, תלמיד ר' חיים אבן עטר בעל האור החיים שיש בו שני אורות תרין משיחין משיח בן דוד ומשיח בן יוסף בסוד צדיק הכולל המתקן פגם של כל ישראל. הרואה יראה כי בימים האלו בימי שובבי"ם ת"ת תיקונים גדולים לפגם ברית המעור והלשון כנ"ל ויש בהם רזין עילאין רזין דרזין כו', עכ"ל.

ג) בספר עבודת הקודש ח"א למרן החיד"א זל"ה כתב, וז"ל: אחר תפילה ישתדל ללמוד סדר היום בסדר חק לישראל כי הוא סדר נאה דרך קצרה וכשרה וזוכה במעט זמן לקרות תנ"ך ולשנות משנה וגמרא וזהר. והאיש הירא ח"ק נתן ולא יעבור, כי הוא תועלת עצום לנפשו, קרי"ה נאמנה הזאת - נעמי. וגם ילמוד תנ"ך בתרגום, כמ"ש האר"י זצ"ל, ושם ימצא הכל מוכן. אמנם יש בו טעויות הרבה וצריך להבין ולהרגיש הטעות. ובנביאים וכתובים ילמוד פעם אחת מקרא ופעם תרגום. ולא יכוין בכוונות הכתובים שם, כי הם מלאי השגיאה, גם לא יאמר התפילות שבראש הסי' (ועתה נדפס חק לישראל בסדר יפה ונחמד), עכ"ל.

ד) בספר תולדות אהרן פ' ויחי כתב, וז"ל: ומי שהולך מעת לעת בלי תורה, רע מאד, והשם ית' יצילנו מזאת, שכל אדם חייב לעסוק בתורה בכל עת ורגע, שאפילו מי שעוסק במו"מ ואין לו זמן, עכ"פ יקבע עתים לתורה. ובפרט שעכשיו נמצא הספר חק לישראל שבו כלול תנ"ך, גמרא ואגדה משניות וזוהר ואין צריך שהות רק חצי שעה ואיזה תירוץ יש על זה, ומה יענה האדם כשידונו אותו ע"ד פוטר מים ראשית מדון ואיזה תירוץ יהי לו על זה למה לא קבעת עתים לתורה? ה"ל לקבוע עכ"פ איזה עת לתורה, עכ"ל.

ה) בקיצור שולחן ערוך (סימן קנ"א ס"ו) כתב, וז"ל: הרוצה לשמור א"ע מחטא זה, ישמור את פיו מניבול פה, משקרים, מרכילות ומלה"ר ומליצנות. וכן ישמור את אזנו משמוע דברים כאלו. גם יהא זהיר לקיים נדריו, ולא ירבה

בדאגה, וגם יהא זהיר מהרהורים רעים. וקודם שהולך לישן יעסוק בתורה, או יאמר ארבעה מזמורי תהלים הראשונים (עיי' לקמן סימן קל"ב סעיף ה'). ויזהר שלא לישן בחדר יחידי. עכ"ל.

ובלחם הפנים מבעל מסגרת השולחן שם כתב, וז"ל: איתא בספרים, דלימוד משניות מסוגל לנשמה, כדלעיל סי' א' ס"ה, ועי' לעיל בסי' כ"ז ס"ג דטוב ללמוד בספר חק לישראל דבר יום ביומו. והנה עמדנו למנין בשיתא סדרי משנה וראינו כי משניות אלו חסרים בהספר חק: (סדר זרעים) מעשרות, מעשר שני, חלה, ערלה, בכורים; (סדר מועד) שקלים, יומא, ראש-השנה, תענית, מגילה, מועד קטן, חגיגה; (סדר נשים) נדרים מן פרק ד' ולהן, נזיר; (סדר נזיקין) מכות, עדיות, אבות, הוריות; (סדר קדשים) בכורות מן פרק ד' ולהלן, ערכין, תמורה, כריתות, מעילה, תמיד עד פרק ד'; (סדר טהרות) כלים, נגעים מן פרק י"א ולהלן, טהרות, נדה, מכשירין, זבים, טבול יום, עוקצים. והם עולים בס"ה שני מאות פרקים. והנה עצה היעוצה לסיים בכל שנה לימוד שיתא סדרי משנה, כשילמוד בספר חק לישראל דבר יום ביומו, ואם לא יהי' לו פנאי באיזה יום ישלים בלילה או ביום שאח"כ (גם ישלים בשנה שאינה מעוברת המשניות של הסדרות המחוברין הכתובים בחק). והשני מאות פרקים הנוספים הנ"ל ילמוד בכל שבוע ד' פרקים, היינו בכל לילה ילמוד חצי פרק משניות קודם השינה, ובש"ק ילמוד פרק אחד. וכתב בספר שערי הקדושה חלק א' שער ו', וזה לשונו: ולמען יהי' שולחן מזבח כפרה לכפר עונותיך בהמעט מאכלך להחליש הקליפה השורה במזון שנפשך ניזונת בו, תעסוק בתורה איזה משנה כו' ויכריזו עליך זה השולחן אשר לפני ה' ויחלש כח היצה"ר מעליך ויתחזק נפש השכלית שבך על ידי התורה שהיא מזון אל הנפש הזו גם היא, עכ"ל. וכן כתבו בהרבה ספרים. ולכן טוב להשלים הד' פרקים הנ"ל שבכל שבוע בדרך זה, שילמוד בכל סעודה של ימות החול עכ"פ ב' משניות. ובלילה קודם השינה ג"כ עכ"פ ב' משניות, וממילא יושלמו הד' פרקים במשך השבוע, וזה יוכל להתחיל

דברי פרשת בחוקותי תורה רכט

לנהוג גם באמצע השנה מתי שירצה, כי א"צ ללמוד המשניות כסדר דוקא. וכל אימת שיתחיל לנהוג יעשה בשנה הבאה בעת זה הסיום על המשניות כנ"ל, רק שצריך לזהר להתנות בתחילה שאינו מקבל עליו כן בנדר, וגם יאמר שאין בדעתו לנהוג כן ללמוד באופן זה אלא בפעם ההיא, או בפעם שירצה, ולא לעולם, וכמו שנתבאר לעיל סימן ט"ז סעיף ז' בכל מנהג של מצוה.

ו) בספר אוצר החיים (סדר היום אות קכ"ט) כתב, וז"ל: אחר תפילת מנחה למד רבינו בחדרו חק לישראל וש"ע או"ח.

ז) בעוה"ר בסיבת החורבן והגלות שאירע לעם ישראל בימינו אלה הרבה ממנהגי ישראל הטובים והישרים נדלדלו ונטשטשו, ולמיעוט מציאותם כמעט שנשכחו מלב ההמון, וככה אירע גם בלימוד החק לישראל, שהי' חק קבוע לכל בר ישראל מגדול ועד קטן להשלים חקו מידי יום ביומו כל ימי חייהם עד עולם, ועכשיו בעוה"ר נתמעטו לומדי' ועוסקי' וכמעט לא נמצאו, מי יתן איפן להחזיר עטרה ליושנה שיקבעו כאו"א שיעור קבוע ללמוד בכל יום ויום כפי הסדר שיסד רבינו האריז"ל עפ"י הסוד, וגם לקבוע שיעורין ברבים כמנהג אבותינו הק' בדור הקדום.

ובזכות התוה"ק יוסיף הקב"ה ויגאלנו גאולת עולם במהרה דיין אכיה"ר.

ובזה אפ"ל אם "בחקותי" תלכו, שאם ב"חק" תלך, שתלמד חק בכל עת שתלך פנוי, אז ונתתי גשמיכם בעתם יהיה לך פרנסה בריוח ובנקל.

- ו -

אם בחקותי תלכו וגו'

בסה"ק נועם אלימלך פי' שתהיו בבחי' מהלך, יותר ממלאכים שהמה בבחינת עומד, ע"י שתחדשו חידושים בתוה"ק ותהיו עמלים בה כפירש"י, וזהו אם בחקותי תלכו,

עיין שם בדבריו הקדושים.

ויל"פ קצת בסגנון אחר עפ"י דרכו בהקדם ספר דברי שלום שמביא שם מעשה נוראה מהרה"ק ר' יהושע מבעלז זצ"ל עם ציור של אביו הקדוש רבי שלום מבעלזא זי"ע, שאחד צייר את הצורה של אביו הקדוש, האדמו"ר שר שלום זי"ע, ומעשה שהיה כך היה:

בזמן הה"ק רבי יהושע זצ"ל האדמו"ר מבעלז היו בחירות לבית הנבחרים לממשלה (סיים - פארלאמענט) ובא שר נכבד, גראף מגלילות בעלז וביקש שיצוה לחסידיו ומעריציו שיבחרו אותו להנ"ל והבטיח לעשות טובות לאחב"י.

הרב הנ"ל, בידעו ומכירו מקדמת דנא שהוא אוהב ישראל, עשה כן ונתן צו לחסידיו ועושי רצונו לבחור בגראף הנ"ל, וכן היה שנבחר. אחרי הבחרו בא לצל קורת הרב הנ"ל לתת תודה ותשואות חן עבור זה. וביקש את הרב לבוא לבקר אותו בתוך ביתו בעיר הסמוכה לבעלז.

הרב קבע זמן לזה, ונסע להאדון וכבדו ביותר הכבוד עד להפליא. לפני ברכת הפרידה, כשהקדוש מבעלז הכין עצמו לחזור לביתו, אמר האדון הנ"ל, יש לי מתנה טובה וחשובה מאד לתת לרבינו כהבעת תודה, למען תעמוד אהבתנו לנצח לזכרון הידידות, ולקח את הרב בידיו והוליכו חדר לפניו מן החדר עד שעבר שבעה עשר חדרים. הרב נתבהל ונשתומם לדעת מה הוא רוצה, עד שהגיע לחדר אחד יפה ומהודר, וכשפתחו ראה את הצורה של אביו הקדוש האדמו"ר רבינו שר שלום זצוק"ה תמונה גדולה, ציור ידי אומן נפלא, ואמר האדון כי בחיים חיותו של אביו הביא ממרחקים צייר משובח ומפורסם ושלם לו הון רב כדי לעשות ציור איש הקדוש שהפליא פלאים רבים במחוז שלו. מעתה הוא יודע שזה בודאי יהיה חשוב בעיניו ונותן לו זאת למען יעמוד ימים רבים לאור קשר אהבתם.

הרב נסע הביתה ולמחרת הגיעו מרכבותיו של האדון והביאו את התמונה בלוית אנשים חשובים, והעמידו את התמונה בבית הרב במקום אשר הכין לו.

דברי פרשת בחוקותי תורה רלא

הרב התעצב והתעגם מאד כי לא ידע מה לעשות, אם יקיים את התמונה אולי זה ירע בעיני אביו הקדוש בעולם העליון, כי לא ראה דבר כזה מעולם אצל הצדיקים, ואם יאבד את התמונה מן העולם אולי יבוא האדון הנ"ל איזה פעם להתפאר ולראות את התמונה ויתודע שאיננה, אולי ח"ו יתכעס על אחב"י ויוכל לצמוח מזה קטטה והקפדה, ויוכל ח"ו להרע ליהודים שהיו דרים בנחלאותיו, ומגודל הצער לא היה יכול לעבוד עבודתו הקדושה, והלך אנה ואנה.

אח"כ ישב ונרדם ובא אביו הקדוש בחלום והגיד לו כי לא יפחד כלל, רק תיכף ישרוף את התמונה כי רע בעיניו בעולם העליון כל זמן שיש תמונתו בזה העולם ויש לו צער מזה, על כן ימהר לשרפה. וזה סיבה מאת ד' יתברך לתת לו מנוחה נכונה בגן עדן שתגיע התמונה לידו שיוכל לסלקה מן העולם, ומבטיחו שלא יעלה על לב האדון כלל וישכח לגמרי, וכן עשה ולא זכר האדון מעולם. עד כאן הסיפור.

וכפי ששמעתי מהקדוש רבי איציקעל מפשעווארסק זי"ע שאמר שיש היכל בעולמות העליונים שאם עשו ציור מאדם אינו יכול להכנס שם, וע"כ נשאר עומד ולא הולך כי בעולם העליון ג"כ הולכים מעלה מעלה אחר הזיכוך כמובא בר"ח, עי"ש.

וג"כ שמעתי דבר נפלא שהרה"ק בעל השפת אמת רצו לעשות ממנו תמונה, והגבאי שלו הלך כמה פעמים לפניו שלא יוכלו לצלם אותו, כשראה הרבי דבר מוזר הזה שהגבאי הולך לפניו, שאל אותו למה אתה עושה כן, ענה לו הגבאי שאחד רוצה לצלם אותו, והסביר לו את ענין התמונה, ושאל אותו הרבי איך אפשר לצייר את צורתו, הלא כל יהודי עולה ומתעלה בכל כל רגע ורגע, וברגע שלאחריו כבר אינו במדרגה שהיה מקודם, דקה לפני זה.

ומהתשובה הזאת נתחדש לי פשט נפלא, כי כך מקובל מחז"ל: "בכל יום ויום בת-קול יוצאת ואומרת: בת פלוני לפלוני" (מועד קטן י"ח ב'), וכיוצא בזה: "ארבעים יום קודם יצירת הולד - בת-קול יוצאת ואומרת: בת פלוני

רלב דברי פרשת בחוקותי תורה

לפלוני" (סנהדרין כ"ב א'). וכעין זה אמרו במדרש (רבה ר"פ ויצא), שהחל מששת ימי המעשה הקב"ה יושב ומזווג זיווגים. ובמקום אחר בחז"ל (סוטה ב.) מובא שאין מזווגין לו לאדם אשה אלא לפי מעשיו.

ואמרתי לתרץ, כי באמת ארבעים יום קודם יצירת הולד מכריזים בת פלוני לפלוני, אבל אז יש לכל אחד הרבה הכרזות, למשל לאחד יש 30 הכרזות, שאם החתן יתנהג כך, אז יהי הזיווג שלו כך, וכן מכריזים בכל יום לפי התנהגותו של אותו היום, וזהו לפי מעשיו.

ובזה יובן מחז"ל הנ"ל, "בכל יום ויום בת-קול יוצאת ואומרת: בת פלוני לפלוני", כי בכל יום מעשיו הם באופן אחר, שהאדם הוא הולך וברגע אחת יכול לעשות תשובה ותיכף נתהפך לגמרי לאיש אחר, שיוצא מהקליפה אל הקדושה. וע"ז אמר דהמע"ה בתהלים: "על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצוא" (תהלים ל"ב ו') "זו אשה" (מסכת ברכות דף ח' ע"א), שיקויים בו הכתוב (משלי י"ח כ"ב): "מצא אשה מצא טוב", כי כאשר האיש זוכה לפי מעשיו כך תהיה לו אשתו "עזר" ולא "כנגדו" (יבמות ס"ג ע"א), היא תסייע בידו להגיע אל מעלה רוחנית רמה, כמו שמצינו במדרש (רבה, בראשית י"ז י"ב): "הלך זה ונשא רשעה - ועשתה אותו רשע, הלכה זאת ונשאת לרשע - ועשתה אותו צדיק, הרי שהכל מן האשה". טובה זו שמעניקים הנשואין, מגיעה אל המעלה הגבוה ביותר, בדברי רבי עקיבא (מסכת סוטה י"ז ע"א): "איש ואשה זכו - שכינה ביניהם, לא זכו - אש אוכלתן". ומפרש רש"י שכינה ביניהם שהרי חילק הקב"ה את שמו ושיכנו ביניהם: אות יו"ד באיש, ואות ה"א באשה, ואם ח"ו מסלק שמו - י"ה - מהם - נותרו אותיות "אש" ו"אש".

וכל כך למה? משום שמעשה הזיווג מוצאו שמימי, וכל ההכרזות שמכריזים בשמים, הכל תלוי במעשיו לטוב, וחלילה להיפך. וזה שאמרו במד"ר (ויקרא ח, א) שמששת ימי בראשית הקב"ה יושב ומזווג זיווגים, היינו: לפי מעשי הזוג. וזהו "קשה לפני המקום". הקושי הוא, מעשי הזוג

המתהפכים מרע לטוב וחלילה להיפך, בכל רגע ורגע.

ובזה אפ"ל תלכו לשון רבים, שרומז גם על זיווגו של אדם, שילכו ביחד עם זוגתו מעלה מעלה ועיי"ז יהא ראוי לפי מעשיו לאותו זיווג הגון, כי שניהם ילכו ויעלו במדרגות, וכדברי הנועם אלימלך הנ"ל דהך תיבת "תלכו" רומז לזה שהאדם הוא בבחינת הולך ממדרגה למדרגה, והבן.

- ז -

**אם בחוקותי תלכו ואת מצותי תשמורו ועשיתם אותם
(כו, ג)**

- א -

איתא במדרש רבה אם בחוקותי תלכו וגו' הדא הוא דכתיב חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך, אמר דוד רבונו של עולם בכל יום ויום הייתי מחשב ואומר למקום פלוני ולבית דירה פלונית אני הולך והיו רגלי מביאות אותי לבית המדרש, ע"כ.

וצ"ב דהיתכן שדוד המלך ע"ה לא הלך מעולם במכוון לבית המדרש, רק תמיד בדרך זה, שהיו לו מחשבות אחרות, ואחר כך מתוך דרכי הרשות בא לבית המדרש, הלא עינינו הרואות בהיפוך, שכל בר ישראל יש לו תמיד מחשבות טובות ללמוד התורה"ק ולקיום המצוות, ורק מפני מניעות היצר כי רבו מאוד על האדם, לזאת מתרמי לפעמים ח"ו אשר לא יוכל להוציא מחשבתו הטובה מכח אל הפועל, אבל עכ"פ המחשבה יש לכל אחד. ובפרט לדוד המלך ע"ה שהקדיש כל ימיו לתורה ועבודת השי"ת בפועל ג"כ, היתכן שלא עשה כל זה מתחילה במחשבה רצויה.

אך י"ל דבאמת כאשר נדייק בדברי המדרש נראה שאמר הלשון בכל יום ויום הייתי **מחשב ואומר**, וצ"ב מדוע אמר לשון זה.

אך יתבאר דהנה ידוע אשר אם האדם רוצה לקיים איזה מצוה ממצות הבורא ב"ה צריך לזה התחזקות גדול והכנה

לזרז את עצמו, יען כי הגוף מקושר בהבלי עוה"ז ותאוות הגשמיים. אבל לדברי הרשות אין צריך שום זריזות והכנה, כי אדרבה הגוף מושך אותו מעצמו לזה.

ויש לומר בזה דהנה מקרא מלא דיבר הכתוב עם עיקש תתפתל וגוי, והכוונה בזה דעם היצה"ר צריכים ללחום על פי דרכו, מה הוא דרכו ברמאות לרמות את בני אדם לומר על מצוה שהיא עבירה ועל עבירה שהיא מצוה, כמו שכתב בספה"ק בן פורת יוסף (דף קכ"ז ע"א) בשם רבו הבעל שם טוב הקדוש זי"ע לפרש הגמרא (שבת דף ע"ה סוף ע"א) שוחט משום מאי חייב, רב אמר משום צובע ושמואל אמר משום נטילת נשמה. ופריך משום צובע אין משום נטילת נשמה לא, ומשני אלא אימא אף משום צובע. פי' כי היצר הרע נידון לעתיד (סוכה דף נ"ב ע"א). וקשה הא לכך נברא, וצריך לומר שבשביל זה נענש שעושה עצמו ליצר טוב וכו', ובזה יובן השוחט דעלמא חייב, וקשה הא לכך נברא, ומשני משום צובע, שהוא צובע עצמו בדמות יצר טוב ועל ידי זה נוטל נשמה, עכדה"ק.

ובספה"ק אורח לחיים (פרשת לך) הביא בשינוי קצת, וז"ל: שמעתי בשם הבעל שם טוב ז"ל פירוש הגמרא שבת דף ע"ה שוחט משום מאי מיחייב רב אמר משום צובע וכו'. ופירשו התוספות אשוחט דעלמא קאי. ומה בעי התוספות בזה. אלא שרצו לומר דרך רמז, דקאי על מלאך המות, דלעתיד ישחוט אותו השם יתברך, ואמר משום מה מיחייב, הלא ברא אותו השם יתברך להסית לבני אדם כדי שיהיה שکر ועונש, ואם כן הוא עושה רצון קונו, ומשום מה מיחייב, וזהו שפירשו התוספות אשוחט דעלמא קאי, ר"ל על מלאך המות שוחט לכל עלמא משום מה מיחייב, הלא הוא נברא בשביל זה להסית לבני אדם, ואמר רב דחייב משום צובע, ר"ל שצובע עצמו ומסית לבני אדם שיעשו מצוות, ומראה להם פנים כאילו עושים מצוות, והוא לא נברא אלא שיסית לבני אדם שיעברו עבירות, ולא שיצבע את עצמו כמו אוהב נאמן איש טוב ומסית לעשות מצוות ובשביל זה לא נברא, ועל כן חייב, ודפח"ח, עכלה"ק.

דברי פרשת בחוקותי תורה רלה

והנה דוד המלך ע"ה אמר (תהלים קי"ט, צ"ח) מאויבי תחכמני מצותיך, וביארו בספה"ק הכוונה, שיש ללמוד מדרכי היצה"ר איך להתנהג נגדו ג"כ. ולפי דברי הבעל שם טוב הנ"ל י"ל דכמו שהיצה"ר גונב דעת הבריות, כמו כן צריכים לגנוב את דעתו, וכמו שכתב בספה"ק תולדות יעקב יוסף ובעוד ספרים לפרש הכתוב (במדבר י"ג, י"ז) עלו זה בנגב ועליתם את ההר. פי' **נגב** אותיות **גנב**, דכדי לנצח את היצה"ר צריכים לגנוב את דעתו, שלא ידע שרוצה האדם לעשות מצוה ויחשוב שרוצה לעשות עבירה, ובין כך ובין כך ינצח אותו האדם, וזהו שסיים הפסוק ועליתם את **ההר**, היצה"ר נקרא הר (סוכה דף נ"ב ע"א), דע"י שתגנובו את דעתו תוכלו לעלות עליו שלא יוכל לפתות אתכם לעבירה ח"ו.

ועל פי זה יבואר המדרש הנ"ל, הה"ד חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך, פי' כדי לגנוב את דעת היצה"ר הנני אומר לו שאני רוצה ללכת **דרכי**, עבור צרכי עצמי, אבל באמת ואשיבה רגלי אל עדותיך. ולזה אמר דוד בכל יום ויום הייתי **מחשב ואומר**, לבית פלוני אני הולך למקום פלוני אני הולך, פי' שהייתי מחשב ללכת לבית המדרש (דלא אמר המדרש בפירוש שהייתי מחשב ללכת לצרכים גשמיים, רק אמר הלשון **לבית פלוני ולמקום פלוני**, ובזה גנב את דעת היצר הרע שיחשוב שרוצה ללכת לעסוק בגשמיות, אבל באמת כל רצונו היתה ואשיבה רגלי אל עדותיך.

ולזה אמר הלשון **מחשב ואומר**, פי' שבמחשבתי הייתי **מחשב** שאני הולך לבית המדרש, אבל הייתי **אומר** בלישנא דמשתמע לתרי אנפין, כדי שיחשוב היצה"ר שאני הולך לצרכי עצמי, וזהו הכפל לשון **מחשב ואומר**.

ועל זה סיים המדרש שאמר דוד המלך ע"ה, **והיו רגלי מוליכות אותי לבית המדרש**, כי באמת רציתי ללכת לשם, ולמקום שהאדם רוצה לילך שם רגליו מוליכות אותו, כדאמר ר' יוחנן בגמרא (סוכה דף נ"ג ע"א) רגלוהי דבר איניש אינון ערבין ביה, לאתר דמיתבעי תמן מובילין יתיה, עיי"ש. וכיון שרגלי הוליכו אותי לשם, סימן הוא שבאמת

היתה מחשבתי בתחילה כבר ללכת לשם, ורק הייתי אומר לבית פלוני וכי' כדי להטעות את היצר הרע, ודו"ק.

עוד יש לבאר דברי המדרש הנ"ל, ולתרץ הקושיא היתכן שדוד המלך ע"ה חשב מחשבות בכל יום ללכת לאותם מקומות, הלא אף איש המוני ההולך לשם אינו מחשב על כך מתחילה, אלא שיצרו מושכו ומפתהו לשם, ועל אחת כמה וכמה לא יאומן כן על המלך החסיד שחשב מחשבות כאלו בכל יום.

ואפשר לתרץ דהנה אמרו רז"ל (סוכה דף נ"ב סוף ע"א) כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו, דאנשים צדיקים וגדולים יש להם יצה"ר יותר גדול מאנשים פשוטים.

ועל פי זה יתבאר הגמרא (סוכה שם) כדדרש רבי יהודה לעתיד לבא מביאו הקב"ה ליצר הרע ושוחטו בפני הצדיקים ובפני הרשעים, צדיקים נדמה להם כהר גבוה ורשעים נדמה להם כחוט השערה, הללו בוכין והללו בוכין, צדיקים בוכין ואומרים היאך יכולנו לכבוש הר גבוה כזה, ורשעים בוכין ואומרים היאך לא יכולנו לכבוש את חוט השערה הזה. ופירש רש"י שם, צדיקים בוכים - שנזכרים בצערם שהיה להם לכבוש הרשע הזה בחייהם.

וכבר תמה המהרש"א ז"ל שם שהוא דחוק שיהיו בוכין על צערן שכבר עבר בעולם הזה, עיי"ש.

אמנם להנ"ל י"ל דהצדיקים באמת אין חושבים א"ע לצדיקים, וע"כ הם תמהים ושואלים לעצמן כל הזמן כיון שאיננו צדיקים כ"כ מדוע יש לנו יצר הרע גדול כ"כ, ובאמת חושבים שלכל בני אדם יש יצר הרע כזה. וע"כ לעתיד לבוא כשיראו שיצר הרע שלהם הי' גדול מיצר הרע של אנשים ופשוטים, או מיצה"ר של רשעים, אז יחששו שלא יבואו לידי גאווה ח"ו בראותם שבאמת היו צדיקים, על כן הללו בוכים והללו בוכים, צדיקים בוכים היאך יכולנו לכבוש הר גדול כזה, ובאמת כוונתם שלא יוכשלו עתה במידה המגונה של גאווה, לחשוב שהם צדיקים נגד אנשים אחרים, וע"כ יבכו.

והנה מובא בספרים דיצה"ר של תאווה וחמדת הממון יש אצל כל בני אדם, וביותר מתגבר על הצדיקים שיוכשלו בתאווה זו, כיון שרואה שאינו יכול לנצח אותם בעבירות אחרות.

ופירשו בזה מאמר המשנה **קדשי קדשים שחיטתן בצפון**, צפון"ן רומז לכסף, כמאמר הכתוב (איוב לז, כב) מצפון זהב יאתה, וכווננו בזה לומר דאפילו הצדיקים שהם בחינת **קדשי קדשים**, ג"כ **שחיטתן בצפון**, בדבר זה (חמדת הממון) עולה ביד היצה"ר לפעמים להכשילן.

והנה הצדיקים מתעלים מיום למדריגה גבוהה יותר, כמו שמובא שהרה"ק החוזה מלובלין זי"ע קרא את שם תלמידו הרה"ק מפשיסחא זי"ע בשם **היוד הקדוש**, באמרו שבכל יום הוא מתעלה כמו יהודי נגד גוי, וע"כ נקרא **יוד הקדוש**.

וזהו שאמר דוד בענוונותנותו, **בכל יום ויום הייתי מחשב ואומר**, פי' כיון דהצדיקים מתעלים במדריגות הקדושה מיום אל יום, נמצא דבכל יום נתעלה דוד המלך ע"ה למדריגה יותר נעלה, וע"כ רצה גם היצה"ר להתגבר עליו יותר ויותר מהמדריגה שהי' ביום אתמול, והי' רוצה להכשילו בחמדת הממון ג"כ, וזהו שאמר בכל יום ויום **הייתי מחשב ואומר לבית פלוני אני הולך ולמקום פלוני אני הולך**, שבאמת רצה ללכת לבית פלוני ולמקום פלוני לעסוק בענינים גשמיים, כי בזה רצה היצה"ר להכשילו ביותר, שיהא לו חמדת הממון, ומכל מקום **היו רגלי מוליכות אותי לבית המדרש**, כי אבריו הלכו מעצמם לבית המדרש כיון שהשלים עצמו ואת כל אבריו שיעשו רק רצון השי"ת, וכמו שפירש הרה"ק רבי ר' מענדעלע מרימנוב זי"ע הפסוק (בראשית כ"ב, י"ו) וישלח אברהם את ידו ויקח את המאכלת לשחוט את בנו, דכיון שרצון הקב"ה היה באמת שלא ישחוט את בנו, ע"כ לא רצתה ידו הקדושה של אברהם אבינו ע"ה שישחוט אותו, והוצרך לשלוח את ידו, וזהו **וישלח אברהם את ידו**, עכתודה"ק.

רלח דברי פרשת בחוקותי תורה

ולענינינו י"ל, דכיון שהיו רגליו של דוד המלך ע"ה רוצות לעשות רק את רצון הבורא יתברך שמו, ע"כ אמר והיו רגלי מוליכות אותי לבית המדרש, וכן היה בכל יום ויום.

ועל כן הביא המדרש ענין זה על פסוק אם בחוקותי תלכו וגו' דהפסוק מסיים ועשיתם אותם, פי' אם תקדשו את עצמכם ללכת בחוקות ה', יתקיים אצלכם הפסוק ועשיתם אותם, שמעצמם יעשו אברים שלכם רק את רצון השי"ת, כי מעצמם לא ירצו לעשות כי אם רצון הבו"ת, ולזה הביא המדרש כאן מאמר דוד המלך ע"ה שהיו רגליו מוליכות אותו לבית המדרש.

ובזה יש לפרש מ"ש בעל הטורים כאן אם בחוקותי תלכו ר"ת אבת שתלכו בדרכי אבות. ולאור האמור למעלה יש לבאר הכוונה, דכמו האבות הקדושים זיככו את אבריהם שירצו לעשות אך ורק רצון ה', כמו כן תלכו בדרכי אבות להיות ג"כ כן, שיתקיים אצלכם מאמר הכתוב ועשיתם אותם מעצמכם, בלי שתצטרכו ללחום הרבה על זה.

באופן אחר אפשר לבאר הפסוק אם בחוקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם. ובפסוק שלאחריו, ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יבולה ועץ השדה יתן פרי.

ופירש"י ועץ השדה - הן אילני סרק ועתידין לעשות פירות, עכ"ל.

הנה יש כמה קושיות ודקדוקים בפסוקים אלו.

א) אם בחוקותי תלכו, מדוע אמר בלשון ספק אם, ועיין בגמרא (עבודה זרה דף ה' עמוד א') תנו רבנן אם בחוקותי תלכו אין אם אלא לשון תחנונים, וכן הוא אומר לו עמי שומע לי וגו' כמעט אויביהם אכניע. ואומר לו הקשבת למצותי ויהי כנהר שלומך וגו' ויהי כחול זרעך וצאצאי מעיך וגו'.

וגם בזה צ"ב, מדוע צריך הקב"ה להתחנן אל בני ישראל שישמרו את התורה, הלא לא ניתנה התורה אלא לטובת ישראל, כדאיתא במדרש (י) שמא תאמרו לרעתכם נתתי לכם את התורה, לא נתתי לכם את התורה אלא לטובתכם. וא"כ

דברי פרשת בחוקותי תורה רלט

מדוע צריך להתחנן אצל ישראל שישמרו התורה, דע"כ אמר **אם**, שהוא לשון תחנונים. גם צ"ב מהו הספק אם שאמר לשון ספק, **אם** בחוקותי תלכו.

(ב) כפל הלשון בפסוק, אם בחוקותי תלכו, ואת מצוותי תשמרו, ועשיתם אותם, הלא היינו הך.

(ג) ברש"י אם בחוקותי תלכו יכול זה קיום המצות כשהוא אומר ואת מצותי תשמרו וגוי הרי קיום המצות אמור, הא מה אני מקיים אם בחוקותי תלכו שתהיו עמלים בתורה.

וצ"ב מהו ענין **עמלים** בתורה, מדוע צריך כל העמל הזה, ומאי בעי בזה. הלא העיקר הוא לקיים מצות לימוד התורה, והגית בו יומם ולילה, כפשטות הכתובים, ועמל זה מהו.

(ד) עוד הקשו המפורשים, מדוע הבטיח הקב"ה כאן יעודים גשמיים כתשלום עבור קיום התורה והמצוות, ונתתי גשמיכם בעתם, הלא קיימא לן (קידושין דף ל"ט עמוד ב') שכר מצוה בהאי עלמא ליכא.

(ה) במדרש רבה (הובא למעלה) הדא הוא דכתיב (תהלים קי"ט, נ"ט) חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך, אמר דוד רבונו של עולם בכל יום ויום הייתי מחשב ואומר למקום פלוני ולבית דירה פלונית אני הולך והיו רגלי מביאות אותי לבית המדרש, ע"כ.

וצ"ב מאי בעי בזה, ומדוע הביא ענין זה לכאן. וביותר תמוה וכי באמת רצה אדונינו דוד המלך ע"ה בכל יום ללכת לצרכי עצמו, ולא לבית המדרש, איך שייך לומר כדברים אלה על דוד המלך ע"ה.

ולתרץ כל הדקדוקים הללו, נקדים מה שאמרו רז"ל (שיר השירים רבה פ"ה ג') פתחו לי פתח כחודו של מחט ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם. וכן אמרו בגמרא (יומא דף ל"ט ע"א) המקדש עצמו מעט מקדשים אותו הרבה, מקדש עצמו מלמטה מקדשים אותו מלמעלה שנאמר והתקדשתם והייתם קדושים, עיי"ש.

ולפי"ז י"ל דבזה מיירי המדרש כאן, חשבתי דרכי, אם אני

חושב ללכת בדרכי ה', כבר אזכה לסייעתא דשמיא מרובה, פתחו לי פתח כחודו של מחט ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם, ואז ממילא ואשיבה רגלי אל עדותיך, שהקב"ה יזמין את רגלי ללכת אל עדותיך.

וביותר יתבאר דבאמת מיירי הפסוק בבני אדם כאלו שעדיין אינם במדרגה כזו שירצו ללכת רק לבתי מדרשות, רק חשבתי דרכי, שאני עדיין במדרגה זו שאני רוצה ללכת לדרכי, פי' לעשות צרכי עצמי הגשמיים, ומ"מ כיון שרצוני להיות טוב ולעבוד ג"כ את השי"ת, יש לי סייעתא דשמיא ואשיבה רגלי אל עדותיך.

והטעם שאמר דוד המלך ע"ה כן אף שהוא בעצמו הי' במדרגה נעלה יותר מזה, אפשר לומר עפ"י הידוע מהרבי ר' זושא מהאניפאלי זי"ע שהי' דרכו בקודש לומר לאנשים מה שחטאו, והי' תולה הדבר על עצמו, כלומר: זושא, זושא, כך וכך עשית, כמובא בספרים כל זה ואכמ"ל.

ועל כן, אף שדוד המלך ע"ה לא הי' במדרגה נמוכה הזו שיחשוב ויאמר בכל יום לבית פלוני אני הולך, מ"מ אמר כן ברצותו ללמד זכות גם על אותם בני אדם שחושבים ואומרים כן, ורצה להראות להם דבאמת יכולים אף הם להתעלות לעבודת הבורא יתברך ויזכו לסייעתא דשמיא, ולזה אמר, אף אם חשבתי דרכי, מ"מ ואשיבה רגלי אל עדותיך, יעזור לי השי"ת שיהיו רגלי מוליכות אותי לבית המדרש, אף שאינני במדרגה הזו, כי באמת כל ישראל רוצים להיות טוב ולקיים התורה ומצוות, כמו שכתב הרמב"ם (בסוף הלכות גיטין) בהא דכופין אותו עד שיאמר רוצה אני, גבי גט וגבי הקרבת קרבן, ומקשה הרמב"ם איך שייד לכפותו על דבר שאינו רוצה לעשות, ומה יש לנו במה שאומר רוצה אני. וכתב הרמב"ם דבאמת נפשו של איש ישראל רוצה לעשות מעשים טובים ולקיים התורה, רק יצרו אונסו שלא ירצה, אבל באמת רוצה לקיים המצוה, וע"כ ע"י שמכין אותו וכופין אותו שיקיימה, מתגלה עצם רצונו הטוב שרוצה לקיים המצוות כראוי, עיי"ש.

ובדרשות חתם סופר (דרשה לשבת הגדול, דף רנ"ג) כתב כעין זה בביאור הפסוק (פרשת צו) ואש המזבח תוקד בו, וז"ל, ואש המזבח תוקד בו, פ"י אש שלמעלה תוקד בלב כל איש מישראל, כי תוכו קדוש ואש להבת ה' יוקדת בו, ועל כן וביער עליה הכהן, הוא הנביא או מוכיח הדור, יבער עליה עצים בבוקר בבוקר יעיר אוזן כלימודים, וערך עליה העולה למעלה מצות שבין אדם למקום, והקטיר עליה חלבי השלמים, שלום בין אדם לחבירו, ועי"ז אש תמיד תוקד על מזבח ה' לא תכבה, כי לא אלמן ישראל ולא תכבה אש התורה, עכלה"ק.

וז"ש דוד המלך ע"ה, חשבתי דרכי, אף שחשבתי לעשות צרכי עצמי, ולא ללכת לבית המדרש, מ"מ ואשיבה רגלי אל עדותיך, שהיו רגלי מוליכות אותי לבית המדרש, כי באמת בתוך תוכיותי אני רוצה ללכת לבית המדרש, ואף שעולה במחשבה לפני לעשות צרכי עצמי, מ"מ רצוני הפנימי הוא לעשות רצון השי"ת.

ועל כן הביא המדרש פסוק זה על פסוק אם בחוקותי תלכו, דהפסוק אמר לשון ספק, אם בחוקותי תלכו, פ"י דמיירי מבני אדם שהוא ספק אצלם אם הם באמת רוצים ללכת בדרכי ה', מ"מ כלפי שמיא גליא שבאמת רצונם הפנימי הוא לעשות רצון השי"ת, וזהו ג"כ שאמר אם לשון תחנונים, פ"י דמיירי בבני אדם שצריך השי"ת כביכול להתחנן אצלם שילכו בחוקותיו, מ"מ מבטיח לנו הכתוב ואת מצוותי תשמרו ועשיתם אותם, כי באמת רצונו של איש ישראלי לעשות רצון השי"ת, אף שאינו מרגיש את זה בגלוי, וכדברי הרמב"ם הנ"ל.

ועפ"י יתיישב גם קושיא ב', מדוע כפל הכתוב לשונו לומר אם בחוקותי תלכו ואת מצוותי תשמרו ועשיתם אותם. אך י"ל דתשמרו מלשון המתנה, מלשון הכתוב (בראשית ל"ז, י"א) ואביו שמר את הדבר. ועל זה רומז הכתוב כאן, דאף אם הוא ספק אצלכם (אם הוא לשון ספק) אם אתם במדרגה כזו שתלכו בחוקותי, מכל מקום כיון שואת מצוותי תשמרו, שאתם מצפים ומחכים מתי נה"י במדרגה לקיים המצוות

רמב דברי פרשת בחוקותי תורה

כתיקונם, ואתם ממתינים תמיד על קיום המצוות כראוי, אף שהוא ספק אצליכם אם אתם במדרגה זו, אז יעזור לכם השי"ת, כנ"ל פתחו לי פתח וכו', ויתקיים אצלכם **ועשיתם אותם**, שתזכו לקיים המצוות כראוי, כי אלקי אביכם יהא בעזרכם.

וכיון שהפסוק מיירי מאנשים כאלו שיש ספק אצלם אם באמת רוצים הם לעשות רצון הבורא ית' תמיד, ע"כ כתב רש"י ז"ל על אם בחוקותי תלכו וגו' שתהיו **עמלים** בתורה. ולפי דרכינו בא לרמז, דאף אם תהיו במדרגה קטנה, ותצטרכו לעמול הרבה על קיום התורה והמצוות, מכל מקום כיון שרצונם לקיים רצון הבורא ית', יעזור לכם השי"ת **ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם**.

והנה מובא בספרים הטעם דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא, כיון שיש חשש שע"י שיקבל האדם שכר מצוה בעוה"ז, יבעט בהקב"ה ח"ו מרוב טובה, כמאמר הכתוב (דברים ל"ב, ט"ו) וישמן ישורון ויבעט. וע"כ יש חשש שמא יחטוא בהשכר שמקבל עבור קיום המצוה, וע"כ שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, כי היצה"ר מתגרה בבני אדם להחטיאם.

אמנם לפי מה שביארנו דכשאדם רוצה באמת לקיים מצוות התורה, עוזר הקב"ה שיוכל לקיימם בשלימות, וא"כ ממילא ליכא חשש זה שיחטא עם השכר שקיבל בעד קיום המצוה, ושפיר משלם הקב"ה שכר מצוה בהאי עלמא.

וזהו שאמר הכתוב, אם בחוקותי תלכו וגו' ועשיתם אותם, שיה"י לכם סייעתא דשמיא לקיים המצוות, וא"כ ליכא חשש שתחטאו ע"י השכר מצוה בהאי עלמא, דבמקום שיש סייעתא דשמיא אין חשש לחטא, ע"כ שפיר יכול ליתן שכר מצוה בעוה"ז, וע"כ אמר בפסוק שלאחריו **ונתתי גשמיכם בעתם וגו'**, שכר מצוה בעולם הזה.

ובזה יובנו דברי רש"י ז"ל שכתב ועץ השדה - **הם אילני סרק ועתידין לעשות פירות**, דבאמת הוא לימוד לכל בני אדם, אף הפשוטים, שלא יתייאשו עצמם מקיום המצוות שהקב"ה יעזור להם לקיימם בשלימות, כי רואים אנו דאף

אילני סרק עתידין לעשות פירות, א"כ כ"ש אדם הישראלי דבאמת רצונו לעשות רצון השי"ת אף שאינו נראה לפי ראות עיני בני אדם שכך הוא רצונו, אך בפנימיות לבו הוא רוצה לקיים מצוות התורה, וע"כ כתב רש"י ז"ל ענין זה כאן, ועץ השדה יתן פרי, הם אילני סרק, כמו כן בני אדם, אף הפשוטים, יעשו פירות ברוחניות, ולא יתייאשו עצמם מזה עד עולם, והבן.

ובזה יש לפרש מ"ש בעל הטורים כאן אם בחקותי תלכו ר"ת אבת שתלכו בדרכי אבות. ולפי האמור יש לבאר באופן אחר קצת לפי דרכו בקודש, דהנה אבו"ת פירשו ג"כ רצון, וכידוע מה שפירשו היהודי הקדוש וחבירו הרה"ק רבי ישעי' מפשעבורזש זי"ע, מאמר רבם הרה"ק הרבי מלובלין זי"ע שאמר על הפסוק (יהושע כ"ד, ג') ואקח את אביכם מעבר הנהר, אביכם הוא לשון רצון מלשון ולא אבה, מעבר הוא עבירה, רצון מהעבירה, הנהר שהארתי אותו, האב איך איס געמאכט ליכטיג.

ופירשו הם הכוונה, כי ידוע שמחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה, לא כן מחשבה טובה, שהוא להיפך (קידושין דף מ' ע"א), ותשובה מאהבה זדונות נעשות כזכיות ונעשה מהעבירה זכות, מה יהיה עם הרהורי עבירה כשעושים תשובה מאהבה, שא"א שתעשה מצוה אחרי שהמחשבה לא באה כמעשה ואינו נחשב כמעשה, ועפ"י מאמר החוזה זי"ע שאמר ואקח את אביכם מעבר, הרצון מהעבירה, הנהר, שהאיר אותו ונעשה מזה מחשבה טובה, ואחר כך ממילא נחשב כזכיות כי מחשבה טובה נחשב למעשה, עכתודה"ק. (והסיפור כולו מובא באריכות בדברינו בפרשת אמור, על פסוק שור או כשב או עז כי יולד, עיי"ש).

וכן מובא בשם הרה"ק הרבי ר' מאירל מפרימישלאן זי"ע לפרש דברי רש"י ז"ל בפרשת וארא (שמות ו', ג') וארא אל אברהם וגו', ופירש"י וארא אל האבות. וקשה מאי בעי רש"י בזה. ואמר הרה"ק רר"מ מפרימישלאן, דהקב"ה אמר למשה רבינו ע"ה, וארא אל האבות, פי' אף אם בני ישראל אינם ראויים עדיין ליגאל ממצרים, מ"מ כיון שיש להם רצון

רמד דברי פרשת בחוקותי תורה

טוב (אבות מלשון רצון) לעשות רצוני, כבר ראויים הם ליגאל וע"כ וארא אליהם לגאלם, עכתודה"ק.

ובזה יבואר הכתוב כאן, אם בחוקותי תלכו ר"ת אב"ת כמ"ש בעל הטורים, והכוונה כנ"ל, דכיון שיש לכל אחד מישראל רצון הפנימי לעבוד את השי"ת ולקיים כל מצוותיו, ע"כ אפילו אם הוא בבחינת עמלי"ם בתורה, שקשה לו לקיימה, מ"מ כיון שיש לו הרצון יעזור לו השי"ת שיהא ועשיתם אותם, ודו"ק.

